

STRATEGIJA RAZVOJA URBANOG PODRUČJA ŠIBENIK

Prilog 1. Cjelovita analiza stanja

Impressum

STRATEGIJA RAZVOJA URBANOG PODRUČJA ŠIBENIK

Prilog 1. Cjelovita analiza stanja

Naručitelj

Grad Šibenik

Trg palih branitelja Domovinskog rata 1, 22000 Šibenik

Izrađivač

Urbanex

Boktuljin put 26, 21 000 Split

Vlaška 95, 10 000 Zagreb

travanj, 2022.

SADRŽAJ

<i>Impressum</i>	<i>I</i>
<i>Sadržaj</i>	<i>II</i>
1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA	2
2.1. Prikupljanje podataka	2
2.2. Obrada podataka.....	3
2.3. PROSTORNA ANALIZA.....	4
3. TERITORIJALNA POKRIVENOST	5
3.1. Teritorijalni kontekst	5
3.2. Površina i prostorne cjeline.....	8
3.3. Osnovna prirodna obilježja	9
4. POSTOJEĆE STANJE I TRENDOVI	12
4.1. Društvo	12
4.1.1. Demografija	12
4.1.1.1. Prostorni razmještaj stanovništva	13
4.1.1.2. Prirodno kretanje stanovništva	15
4.1.1.3. Migracijska obilježja	18
4.1.1.4. Opće kretanje stanovništva	20
4.1.1.5. Dobno-spolni sastav stanovništva	22
4.1.1.6. Etničke skupine i manjine	25
4.1.1.7. Zaključak	27
4.1.2. Društvena infrastruktura	27
4.1.2.1. Stanovanje i stambeni fond.....	29
4.1.2.2. Zdravstvena infrastruktura	31
4.1.2.3. Kulturna infrastruktura.....	32
4.1.2.4. Sportsko-rekreacijska infrastruktura	34
4.1.2.5. Zaključak	35
4.1.3. Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi	36
4.1.3.1. Socijalno stanje u UP-u	36
4.1.3.2. Dostupnost i korištenje socijalnih usluga	40
4.1.3.3. Kriminalitet i sigurnost građana	40
4.1.3.4. Zaključak	44
4.1.4. Odgoj i obrazovanje	44
4.1.4.1. Obrazovna struktura.....	44
4.1.4.2. Predškolski odgoj.....	46
4.1.4.3. Osnovnoškolsko obrazovanje	50

4.1.4.4.	Srednjoškolsko obrazovanje.....	54
4.1.4.5.	Visokoškolsko obrazovanje.....	55
4.1.4.6.	Cjeloživotno obrazovanje	57
4.1.4.7.	Zaključak	59
4.2.	Gospodarstvo	60
4.2.1.	Opća gospodarska kretanja.....	60
4.2.1.1.	Bruto domaći proizvod	60
4.2.1.2.	BDP per capita	63
4.2.1.3.	Zaključak	64
4.2.2.	Tržište rada	65
4.2.2.1.	Radna snaga.....	65
4.2.2.2.	Zaposlenost	65
4.2.2.3.	Prostorna kretanja s obzirom na zaposlenost	68
4.2.2.4.	Nezaposlenost	69
4.2.2.5.	Zaključak	70
4.2.3.	Poslovno okruženje.....	70
4.2.3.1.	Prostorna distribucija poduzeća	70
4.2.3.2.	Trendovi poslovanja poduzeća.....	73
4.2.3.3.	Obrtništvo.....	78
4.2.3.4.	Strana ulaganja	84
4.2.3.5.	Poduzetnička potporna infrastruktura	85
4.2.3.6.	Istraživanje i razvoj	87
4.2.3.7.	Zaključak	87
4.2.4.	Turizam	88
4.2.4.1.	Turistička kretanja	88
4.2.4.2.	Turistička infrastruktura	97
4.2.4.3.	Brendiranje i promocija	103
4.2.4.4.	Zaključak	106
4.2.5.	Industrija i proizvodnja	106
4.2.6.	Primarni sektor	108
4.2.6.1.	Poljoprivreda	109
4.2.6.2.	Ribarstvo.....	117
4.2.6.3.	Zaključak	120
4.3.	Urbano okruženje	122
4.3.1.	Gospodarenje okolišem i izloženost rizicima	122
4.3.1.1.	Kvaliteta i onečišćenost zraka.....	122
4.3.1.2.	Kvaliteta i onečišćenost voda	123
4.3.1.3.	Kakvoća i onečišćenost tla.....	126
4.3.1.4.	Klimatski rizici i opasnosti.....	127
4.3.1.5.	Prirodni rizici.....	129
4.3.1.5.1.	Poplave i padinski hazardi	130
4.3.1.5.2.	Suše	130
4.3.1.5.3.	Potresi	131

4.3.1.5.4.	Ostali prirodni rizici	132
4.3.1.6.	Antropogeni rizici	133
4.3.1.6.1.	Požari.....	133
4.3.1.6.2.	Minski sumnjiva područja	135
4.3.1.7.	Prevenција rizika i djelovanje u slučaju katastrofa	136
4.3.1.8.	Zaključak	136
4.3.2.	Upravljanje javnim urbanim površinama	137
4.3.2.1.	Prirodna baština	137
4.3.2.2.	Kulturna baština	142
4.3.2.3.	Javne zelene površine.....	144
4.3.2.4.	Brownfield površine	145
4.3.2.5.	Zaključak	148
4.3.3.	Komunalna infrastruktura.....	149
4.3.3.1.	Vodoopskrbna infrastruktura	149
4.3.3.2.	Kanalizacijska infrastruktura.....	152
4.3.3.3.	Gospodarenje otpadom.....	154
4.3.3.4.	Plinoopskrbna infrastruktura.....	159
4.3.3.5.	Energetska infrastruktura.....	161
4.3.3.6.	Obnovljivi izbori energije.....	163
4.3.3.7.	Zaključak	163
4.3.4.	Promet i mobilnost	164
4.3.4.1.	Cestovni promet	165
4.3.4.2.	Željeznički promet	173
4.3.4.3.	Pomorski promet.....	175
4.3.4.4.	Zračni promet	180
4.3.4.5.	Javni prijevoz	181
4.3.4.6.	Promet u mirovanju.....	187
4.3.4.7.	Biciklističko-pješačka infrastruktura.....	190
4.3.4.8.	Zaključak	191
4.3.5.	Telekomunikacijska infrastruktura.....	192
4.4.	Okvir upravljanja razvojem	195
4.4.1.	Javni sektor	195
4.4.2.	Privatni sektor.....	198
4.4.3.	Civilni sektor.....	199
5.	SWOT ANALIZA	202
5.1.	DRUŠTVO	202
5.2.	GOSPODARSTVO	204
5.3.	URBANO OKRUŽENJE	207
6.	LITERATURA I IZVORI PODATAKA.....	211
7.	POPIS GRAFIČKIH I TABLIČNIH PRILOGA	220
8.	PRILOZI.....	226

Radi olakšanog čitanja za različite pojmove korištene u Cjelovitoj analizi stanja korištene su skraćenice. Popis svih korištenih skraćenica navodi se u nastavku:

Skraćenica	Značenje
ak. g.	akademska godina
BDP	bruto domaći proizvod
BDP pc	bruto domaći proizvod <i>per capita</i> [po stanovniku]
BDV	bruto dodana vrijednost
DZS	Državni zavod za statistiku
EU	Europska unija
FINA	Financijska agencija
g.	godina
HAKOM	Hrvatska agencija za mrežne djelatnosti
HEP	Hrvatska elektroprivreda
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HŽ	Hrvatske željeznice
JLS	jedinica lokalne samouprave
JU	Javna ustanova
kn	kuna
LAG	Lokalna akcijska grupa
mil.	milijun
mlrd.	milijarda
MSK	Medvedev-Sponheuer-Karnikova ljestvica intenziteta
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
NP	Nacionalni park
NUTS 2	Nacionalna statistička regija 2. razine
ppt.	<i>parts per thousand</i> (dijelovi na tisuću)
RH	Republika Hrvatska
st.	stoljeće
SRUP	Strategija razvoja urbanog područja
šk. g.	školska godina
UP	urbano područje
TZ	turistička zajednica

1. UVOD

Cjelovita analiza stanja sastavni je dokument Strategije razvoja urbanog područja Šibenik, a koja se izrađuje kao strateškoplanska podloga za provedbu integriranih teritorijalnih ulaganja, poznatijeg kao ITU mehanizam. Cjelokupna izrada Strategije razvoja urbanog područja Šibenik, kao i pripadajućih priloga i analitičkih dokumenata, usklađena je sa Smjernicama za uspostavu urbanih područja i izradu strategija razvoja urbanih područja za financijsko razdoblje 2021.-2027. Strategijom se planira provedba posebnih ciljeva, mjera i aktivnosti koji će pridonijeti učinkovitijoj funkcionalnoj integraciji područja, neovisno o administrativnim granicama. Na taj bi se način zadovoljile stvarne potrebe stanovnika Grada Šibenika, Grada Skradina i Općine Bilice vodeći se načelima participativnosti, jednakosti i svrhovitosti da bi se izbjegla daljnja polarizacija.

Strateško opredjeljenje UP Šibenik jest razvoj temeljen na održivom, uključivom i pametnom rastu kojemu bi trebala pridonijeti digitalna i zelena tranzicija. Takav razvoj trebao bi težiti ka harmoniji između potreba za rastom u nekim područjima društvenih i gospodarskih djelatnosti s jedne te zaštite okoliša, tj. prostora u kojemu stanovništvo razmatranog područja ostvaruje svoje potrebe kao i prostora koji nije neposredno pod utjecajem ljudskih aktivnosti s druge strane; kada je potrebno u nekim sektorima je potrebno razmišljati i o od-rastu (*degrowth*), tj. razvoj temeljiti na kvantitativnom smanjenju nekih mjerljivih pokazatelja (npr. broj turista na jedinici površine).

Cjelovita analiza stanja temelj je za izradu svakog strateškog dokumenta. Osim gospodarske i društvene situacije te stanja u okolišu/prostoru, analizi se pristupilo na način da se dao pregled postojećeg stanja s budućim kretanjima u ciljanim sektorima. Cjelovita analiza stanja dala je detaljnu sliku urbanog područja Šibenik i postavila temelje za dubinsko razumijevanje postojećeg stanja i dinamike razvoja urbanog područja Šibenik kroz sljedeća tematska poglavlja: društvo, gospodarstvo, urbano okruženje te okvir upravljanja razvojem kroz javni, privatni i civilni sektor.

Sažetak analize stanje bit će prikazan u Strategiji razvoja urbanog područja Šibenik, dok će cjelovita analiza stanja biti dostupna kao prilog Strategiji.

2. METODOLOGIJA

Metodologija izrade Cjelovite analize stanja obuhvaća metode prikupljanja i metode obrade podataka te prikaz pristupa prostornoj analizi. Svrha cjelovite analize stanja je dubinski analizirati važne elemente prostornog razvoja s aspekta postojećeg stanja i trendova koji trenutno utječu te trendova koji će potencijalno utjecati na budući razvoj, a sve s ciljem utvrđivanja potrebnih strateških smjerova budućeg razvoja. Cjelovita analiza stanja čini temelj za izradu strateškog okvira unutar Strategije razvoja urbanog područja. Cjelovita analiza stanja izrađena je prativši primjere dobre prakse strategija urbanih područja u drugim urbanim područjima na nacionalnoj razini te drugim europskim urbanim područjima/državama.

2.1. PRIKUPLJANJE PODATAKA

Pozamašan obim aktivnosti u okviru izrade Cjelovite analize stanja čine aktivnosti prikupljanja kvalitativnih i kvantitativnih podataka. Aktivnosti prikupljanja podataka mogu se svrstati u tri temeljne kategorije:

- kvalitativni i kvantitativni podatci prikupljeni temeljem zahtjeva za dostavom podataka koje prikuplja Grad Šibenik kao grad središte urbanog područja, slanjem zahtjeva širokom krugu javnih tijela na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini
- kvalitativni i kvantitativni podatci prikupljeni kroz *desk-research* proces korištenjem javno dostupnih podataka putem online baza i javno dostupne dokumentacije
- kvalitativni podatci prikupljeni provedbom participativnog procesa uključivanja dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora.

Temeljna prepreka u prikupljanju podataka jest nedostatak kontinuiteta u praćenju pojedinih statističkih pokazatelja, nedostatak centralnih baza podataka za pojedine sektore i teme (što je djelomično uvjetovano postupnom digitalizacijom podataka), neusklađenost podataka između različitih izvora (što potrebuje usporedbu podataka i ekstrapolaciju zajedničkog trenda), ali i utjecaj COVID-19 zbog čega je evidentirana znatna devalvacija podataka i trendova. Svi analitički elementi analizirani su trendovima do 2019., s posebnom pažnjom pridanoj interpretaciji podataka za 2020. g. Usljed navedenih problema, pojedini segmenti analize stanja analizirani su kvalitativno, temeljem inputa dionika i njihovih zaključaka, čime je nadopunjena osnovna analiza stanja podacima „s terena“. Prikupljeni podatci iz neobjavljenih izvora prikazuju one podatke koji su prikupljeni temeljem zahtjeva za dostavom podataka te se koriste isključivo za svrhe pripreme i izrade Strategije razvoja urbanog područja Šibenik.

Treći pristup prikupljanju podataka jesu participativni procesi, tj. procesi uključivanja lokalnih i regionalnih dionika u fazu utvrđivanja postojećeg stanja i trendova te fazu strateškog planiranja. Participativni proces okuplja širok spektar dionika iz javnog, privatnog i civilnog sektora. Cilj radionica u okviru participativnog procesa je omogućiti pristup građanima i dionicima u aktivnosti izrade Strategije razvoja urbanog područja kako bi ona bila prilagođena

realnim i aktualnim potrebama u prostoru, a koje nisu jednostavno vidljive iz statističke obrade podataka.

U okviru pripreme i izrade Strategije razvoja urbanog područja Šibenik provedene su participativne aktivnosti koje su uključile dionike iz javnog, privatnog i civilnog sektora. Participativne aktivnosti uključile su provedbu pet fokus grupa koje su se održale 16. i 17. rujna 2021. g. u prostorijama Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ u Šibeniku. Provedene fokus grupe bile su:

- FOKUS GRUPA 1 – Zeleni razvoj
- FOKUS GRUPA 2 - Plavi razvoj
- FOKUS GRUPA 3 - Poljoprivreda i turizam
- FOKUS GRUPA 4 – Gospodarstvo
- FOKUS GRUPA 5 - Obrazovanje i kultura
- FOKUS GRUPA 6 – Mobilnost

Rezultati fokus grupa pratili su metodologiju izrade strategija urbanih područja te su iznjedrile glavne prednosti, izazove i potencijale koji su integrirani u segmente analize stanja. Rezultat će se koristiti i za preciznu prilagodbu i usmjeravanje budućeg razvoja urbanog područja Šibenik, a što će biti usmjereno izradom strateškog okvira, provedbenog (akcijskog) plana i kroz utvrđivanje pokazatelja provedbe.

2.2. OBRADA PODATAKA

U analizi podataka koristile su se različite znanstvene metode istraživanja poput metode analize, sinteze (za provođenje procesa povezivanja jednostavnih misaonih cjelina u složene), klasifikacije (metoda raščlanjivanja općih pojmova na posebne, odnosno jednostavnije), komparacije (za uspoređivanje istih ili srodnih činjenica), deskripcije (opisivanje činjenica, procesa te njihovih uzajamnih odnosa), indukcije i dedukcije (koje su se koristile prilikom donošenja zaključka).

Podaci su analizirani na nekoliko prostorno-administrativnih razina:

- gdje god su postojali podaci na razini JLS-a, uspoređivalo se stanje i trendovi među pojedinim JLS-ima uz naglasak na odnos Grada Šibenika kao demografskog i gospodarskog središta i ostalih JLS -a koji čine UP Šibenik;
- usporedbe su provedene i u slučajevima gdje su se podaci UP Šibenik mogli usporediti s podacima drugih urbanih područja u Hrvatskoj ili Europskoj uniji;
- stanje i trendovi u UP-u Šibenik uspoređivani su s istima na razini Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske, a gdje je bilo relevantno i s drugim županijama, prvenstveno onima koje pripadaju statističkoj (NUTS II) regiji Jadranske Hrvatske (osim Šibensko-kninske županije, preostalih šest županija priobalnog područja).

2.3. PROSTORNA ANALIZA

Tijekom izrade Cjelovite analize stanja, za potrebe analitičke obrade podataka korištene su metode prostorne analize pomoću geografskog informacijskog sustava (GIS-a). Prostorne analize utemeljene na GIS tehnologiji omogućuju korelaciju i prostorni prikaz statističkih podataka, dodajući time prostornu dimenziju analizi stanja. Prostorna, odnosno geografska vizualizacija važna je kako bi procesi koji se odvijaju na širem području bili zornije predstavljeni, uvažavajući razlike između pojedinih dijelova prostora, te kako bi se na temelju vizualizacije mogli predložiti odgovori na razvojne izazove specifične za svaki dio prostora. Uz geografsku vizualizaciju postojećih podataka, GIS omogućuje i stvaranje novih podataka interpolacijom i ekstrapolacijom postojećih podataka. Stvaranje novih podataka u GIS-u važno je zbog činjenice da velik dio prostornih podataka relevantnih za analizu stanja ne postoji u javnim bazama prostornih podataka, a njih je potrebno povezivati s postojećim prostornim podatcima kako bi se na najkvalitetniji način stekao uvid u stanja i trendove u prostoru te se stvorila kvalitetna geografska baza koja bi služila pri izradi strateškog okvira. Prilikom kartografske vizualizacije podataka korišten je besplatan sustav QGIS, a dio podataka dostupan je besplatnim sustavom OpenStreetMap (OSM).

3. TERITORIJALNA POKRIVENOST

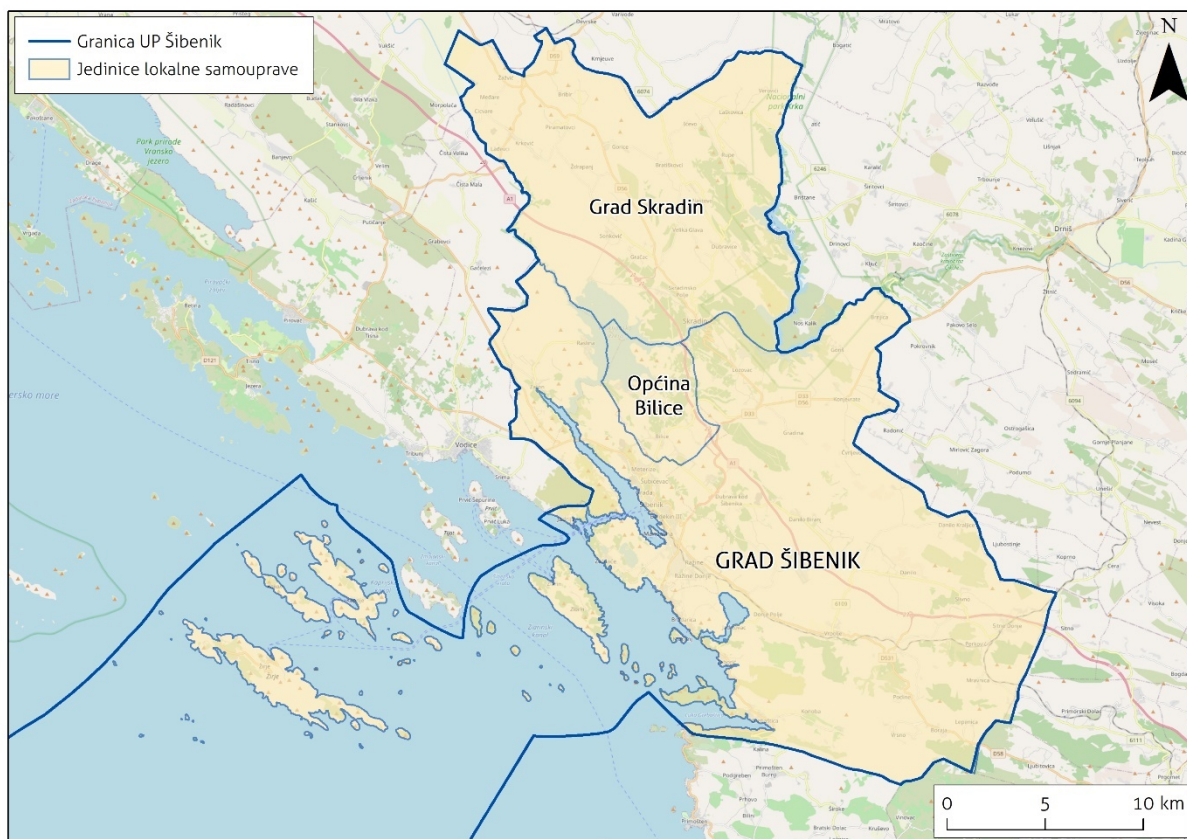
Urbana područja prostori su koji obuhvaćaju matični grad i njegovu u jačoj ili slabijoj mjeri urbaniziranu okolicu koja je s gradom stalno povezana tokovima stanovništva, dobara i informacija. Budući da grad ima značajan utjecaj na svoju okolicu, neovisno o granicama JLS, raste potreba za zajedničkim planiranjem razvoja grada i njegove okolice. Taj smjer strateškog i prostornog planiranja podupire i Europska unija. Urbano naselje Šibenik imalo je 34.302 stanovnika 2011. g., kada je to naselje bilo 11. naselje po veličini u Hrvatskoj i najveće naselje u Šibensko-kninskoj županiji (Popis stanovništva 2011.). Prema funkcionalnim obilježjima Šibenik ima funkciju regionalnog centra svoje funkcionalne regije (koja odgovara administrativnim granicama Šibensko-kninske županije) (Lukić, 2012).

Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14, 123/17, 118/18) definiran je pojam urbanih područja koja imaju tri oblika ovisno o veličini matičnog grada: urbane aglomeracije, veća urbana područja i manja urbana područja. Ta su područja ustrojena s namjerom učinkovitijeg planiranja, usklađivanja i provedbe politike regionalnog razvoja, posebno u urbanoj dimenziji politike regionalnog razvoja. Grad Šibenik svrstan je u kategoriju većeg urbanog područja u kojoj su smješteni gradovi s više od 35.000 stanovnika koji nisu dio urbanih aglomeracija, čija su središta gradovi s više od 100.000 stanovnika. Gradovi koji mogu uspostaviti urbana područja i koristiti sredstva ITU mehanizma u strateškom razvoju svoje urbane regije definirani su Smjernicama za uspostavu urbanih područja i izradu strategija razvoja urbanih područja za financijsko razdoblje 2021. – 2027. (2021), a među njima je naveden i Šibenik. U urbano područje (UP) Šibenik uključene su susjedne JLS koje zadovoljavaju osnovni kriterij od najmanje 30 % zaposlenih dnevnih migranata koji svakodnevno iz svojih JLS zbog posla migriraju u Šibenik. Na temelju tog kriterija u UP Šibenik ušle su dvije JLS; Grad Skradin i Općina Bilice (Sl. 1.). Naravno, u gravitacijskom obuhvatu Šibenika nalaze se i druge JLS u Šibensko-kninskoj županiji, s kojima gradsko naselje Šibenik čini funkcionalnu urbanu cjelinu, ali one ne mogu biti obuhvaćene u UP Šibenik jer ne zadovoljavaju unaprijed zadane kriterije koji se primjenjuju za sva UP u Hrvatskoj.

3.1. TERITORIJALNI KONTEKST

Tri JLS koje čine UP Šibenik nalaze se u južnom dijelu sjeverne Dalmacije i obuhvaćaju nekoliko jadranskih otoka, užu priobalnu zonu te dio zaobalnog, odnosno zagorskog prostora Dalmacije (Magaš, 2013). UP Šibenik graniči s ukupno 13 JLS u Šibensko-kninskoj, Zadarskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji. Na zapadu UP graniči s Gradom Vodice u Šibensko-kninskoj županiji, na sjeveru s Općinom Stankovci, Gradom Benkovcem i Općinom Lišane Ostrovičke u Zadarskoj županiji te općinama Kistanje i Promina u Šibensko-kninskoj županiji, na istoku s Gradom Drnišem i Općinom Unešić u Šibensko-kninskoj županiji te na jugu s općinama Prgomet, Primorski Dolac, Seget i Marina u Splitsko-dalmatinskoj županiji te Općinom Primošten u Šibensko-kninskoj županiji. Grad Šibenik obalna je JLS koja ima izlaz na more i na čijem se teritoriju nalazi otočna skupina Šibenskih otoka. Unutar UP Šibenik su veći otoci Žirje, Kaprije i Zlarin, a unutar UP-a nalazi se i mali naseljeni otok Krapanj. Grad Skradin i Općina

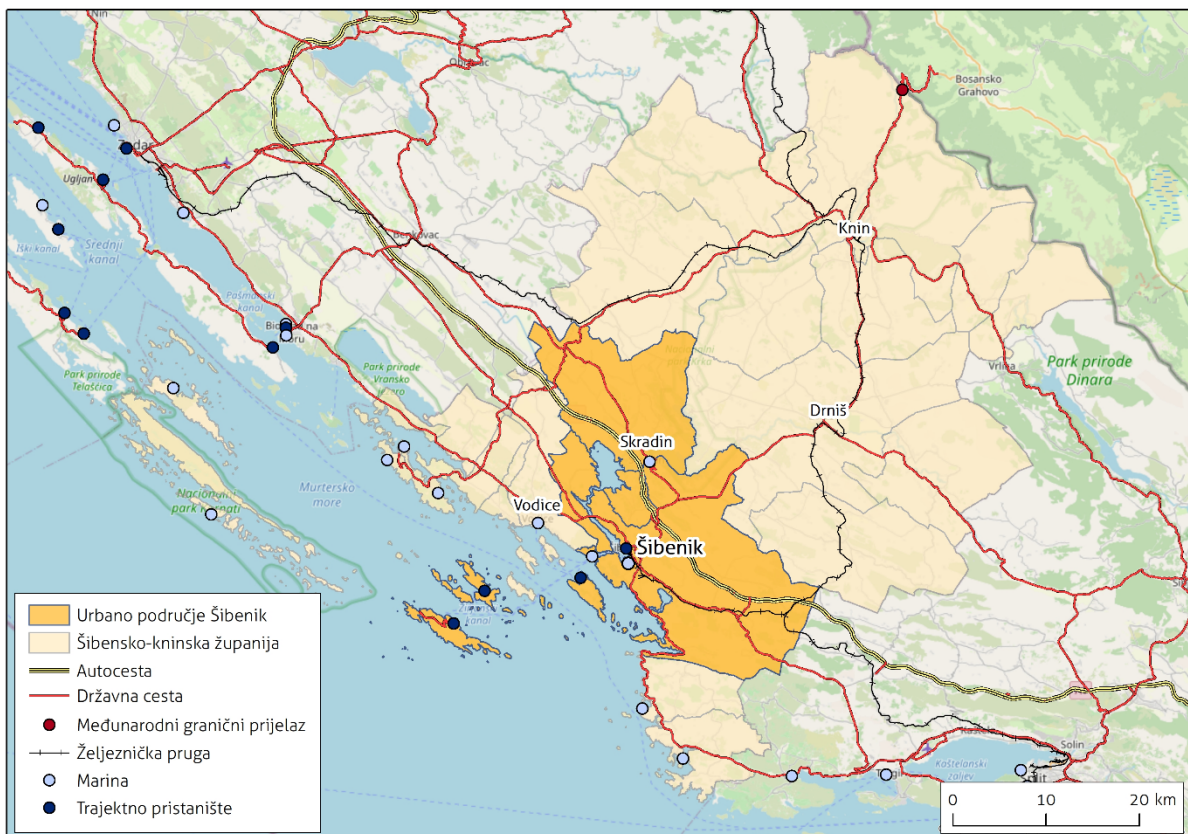
Bilice izlaz na more imaju preko Prokljanskog jezera uz čiju su obalu smješteni, te preko Šibenskog zaljeva i kanala sv. Ante. Krajnjim istočnim dijelom Grada Skradina protječe rijeka Krka čiji je veći dio toka zaštićen u okviru NP Krka.

Sl. 1. Teritorijalni obuhvat urbanog područja Šibenik

Geoprometni položaj UP Šibenik prilično je povoljan (Sl. 2.). Zaobalnom zonom UP prolazi autocesta A1 Zagreb – Split – Ploče, koja je glavni prometni pravac koji povezuje Dalmaciju s gorskim i središnjim dijelom Hrvatske. Autocesta ima tri čvorišta u UP, čvor Skradin koji omogućuje vezu Grada Skradina i NP Krka na autocestovnu mrežu Hrvatske; čvor Šibenik koji je važno čvorište za naselja Grada Šibenika, ali i cijelu Šibensko-kninsku županiju, zbog toga što omogućuje izravan spoj s državnom cestom D33 Šibenik – Knin – Strmica (BiH) te čvor Vrpolje, važan za vezu istočnog, zagorskog dijela Grada Šibenika. Autocesta A1 važna je također jer je prometnica kojom dolazi velik broj turista iz srednje Europe u UP Šibenik, a njezin značaj mogao bi porasti jer se ona nalazi na tzv. jadransko-jonskom prometnom pravcu koji još nije valoriziran u dovoljnoj mjeri (Magaš, 2013). Osim autoceste, kroz UP Šibenik prolaze tri važnija cestovna pravca koji su definirani mrežom državnih cesta (Odluka o razvrstavanju javnih cesta, NN 18/21). Prvi pravac je longitudinalni pravac na kojemu se nalazi državna cesta D8, tzv. Jadranska magistrala, koja prati cijelu hrvatsku obalu od riječkog područja do Konavala. Ona prolazi uz istočni rub naselja Šibenik i ima funkciju gradske tranzitne prometnice. Uz tu cestu koncentrirana su turistička naselja u priobalju. Druga prometnica je državna cesta D33 koja spaja Šibenik, Drniš, Knin i zapadnu BiH. Ta je prometnica glavna prometnica za komunikaciju unutar šibenske funkcionalne regije koja je u suvremenom upravno-teritorijalnom ustroju Hrvatske istovjetna Šibensko-kninskoj županiji

(Magaš, 2013). Na trasi te prometnice djelomično je izgrađena brza cesta (od Šibenika do autoceste A1), a planira se i njen nastavak prema Kninu. Treći pravac odnosi se na državnu cestu D56 koja povezuje Zemunik (Zadar), Benkovac, Skradin, Drniš i Klis (Split) te služi kao poveznica dijelova Ravnih kotara, Dalmatinske zagore i zaobalja koji su bliže jadranskoj obali. UP Šibenik integrirano je u željezničku prometnu mrežu Hrvatske magistralnom željezničkom prugom M607 Perković – Šibenik, koja cijelom svojom relacijom prolazi teritorijem Grada Šibenika, a u kolodvoru Perković spaja se na magistralnu prugu M604 Oštarije – Knin – Split (HŽ Infrastruktura, 2021). Pruge su neelektrificirane i potrebna je njihova daljnja modernizacija kako bi bile konkurentne cestovnom prijevozu. Šibenik također ima i luku za pomorski promet koja se koristi za lokalni putnički promet između Šibenika i okolnog otočja te za teretni promet različitih vrsta tereta. Terminali zračnog prijevoza ne postoje u UP Šibenik, nego se usluga zračnog prijevoza ostvaruje u zračnim lukama Zadar (u Zemunik Donjem) i Split (u Resniku pokraj Trogira).

Sl. 2. Geografski i geoprometni položaj urbanog područja Šibenik

Izvor podataka: OSM, 2021

3.2. POVRŠINA I PROSTORNE CJELINE

UP Šibenik prostire se na prostoru površine 607,0 km² na kojemu je, sukladno podacima prikupljenim Popisom stanovništva 2011. g., živjelo 52.464 stanovnika. Broj stanovnika u UP Šibenik prema procjeni Državnog zavoda za statistiku temeljenoj na prirodnoj promjeni i migracijskom saldu bilježi trend konstantnog blagog pada u razdoblju 2011.-2019. g., te je 2019. g. procijenjen broj stanovnika iznosio 49.898 (Gradovi u statistici, 2021). Gustoća naseljenosti 2011. g. iznosila je 86,4 stan./km², po čemu je to područje iznadprosječno naseljeno u odnosu na cijelu Hrvatsku, za koju je gustoća naseljenosti te godine iznosila 75,7 stan./km² (Popis stanovništva 2011.). Detaljniji pregled općenitih prostornih podataka o JLS u UP Šibenik prikazan je u priloženoj tablici (Tab. 1.).

Tab. 1. Osnovne značajke jedinica lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2011. g.

Naziv jedinice lokalne samouprave	Površina (km ²)	Broj stanovnika 2011. g.	Broj dnevnih migranata u druge jedinice lokalne samouprave u istoj županiji	Udio zaposlenih dnevnih migranata
Grad Šibenik	400,9	46.332	/	/
Grad Skradin	184,7	3.825	383	47,2
Općina Bilice	21,4	2.307	605	77,8
UP Šibenik	607,0	52.464	/	/

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

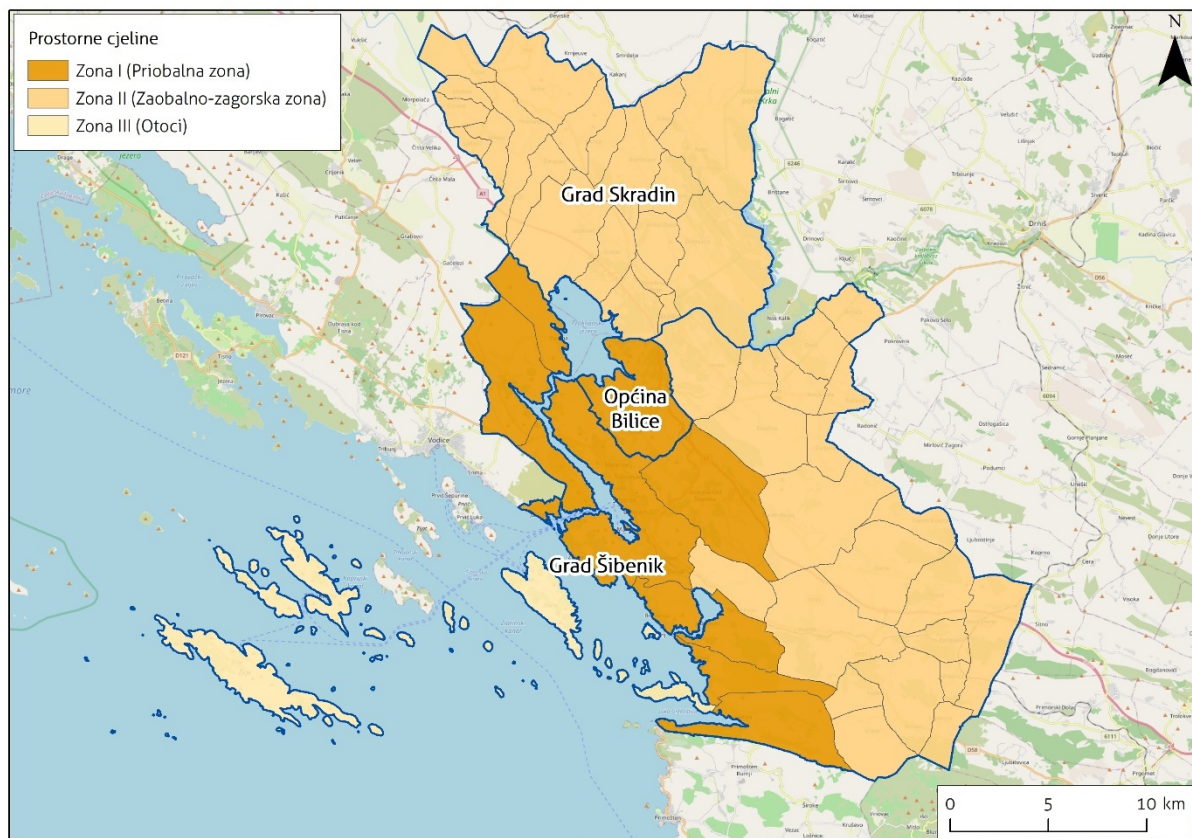
Budući da se u prostornom obuhvatu UP Šibenik nalaze samo tri prostorne jedinice, većina podataka u analizi stanja bit će obrađena na razini tih triju JLS, na način na koji ga obrađuju i statističke ustanove. Međutim, unutar JLS postoje određene prostorne razlike u stupnju urbanizacije naselja te društvenog i gospodarskog razvoja koje upućuju na to da je potrebno stvaranje klasifikacije prostornih cjelina koja se ne vodi administrativnim granicama JLS, nego je utvrđena na temelju prostornih specifičnosti naselja. Stvaranje takve podjele UP Šibenik na prostorne cjeline omogućit će učinkovitije strateško planiranje razvoja cjelokupnog UP Šibenik uzimajući u obzir sve prostorne različitosti i specifičnosti. Vodeći se navedenim principom, UP Šibenik podijeljeno je u tri prostorne cjeline (Sl. 3.).

Prva prostorna cjelina (Zona I) obuhvaća priobalno urbanizirano područje, s razvijenim turizmom te različitim gospodarskim djelatnostima sekundarnog i tercijarnog sektora. Dio te zone su gradsko naselje Šibenik i sva kopnena naselja Grada Šibenika s izlazom na otvoreno more ili na Prokljansko jezero te Općina Bilice.

Druga prostorna cjelina (Zona II) obuhvaća pretežito ruralni, slabo urbanizirani prostor šibenskog zaobalja i zagorskog prostora te krajnjeg južnog dijela Ravnih kotara. U njemu se nalazi čitav teritorij Grada Skradina te dio naselja Grada Šibenika u šibenskom zaleđu.

Treća prostorna cjelina (Zona III) obuhvaća šibensku otočnu skupinu, koja je većim dijelom svojeg teritorija dio Grada Šibenika. Ona je izdvojena zbog svojeg posebnog otočnog

karaktera koji stvara drukčije razvojne potencijale i izazove nego što je to slučaj u ostalim dijelovima UP Šibenik.

Sl. 3. Zone u urbanom području Šibenik

3.3. OSNOVNA PRIRODNA OBILJEŽJA

Prema uvjetno-homogenoj (fizionomskoj) regionalizaciji Hrvatske prema Magašu (2013) prostor UP Šibenik nalazi se u dvije velike prostorne cjeline – u sjevernodalmatinskom zaobalnom i zagorskom prostoru, odnosno u subregijama središnjih Ravni kotara i Šibenske zagore te u srednjehrvatskom priobalju i otocima, odnosno u sjevernoj subregiji te prostorne cjeline.

Južni dio Ravni kotara kojemu pripada sav teritorij Grada Skradina obilježava izmjena karbonatnih uzvisina i flišnih dolina, koje su jedno od najznačajnijih poljoprivrednih područja u primorskom dijelu Hrvatske. Skradinski kraj obuhvaća najjužniju zonu Ravni kotara i on je prijelazno područje prema Dalmatinskoj zagori. Iako je Skradinski kraj od osmanlijskih osvajanja u ranom novom vijeku bio slabije gospodarski valoriziran, danas mu raste važnost zbog položaja na ulasku u NP Krka te se u tom području razvijaju turizam i marikultura (Pejnović, 2002; Magaš, 2013).

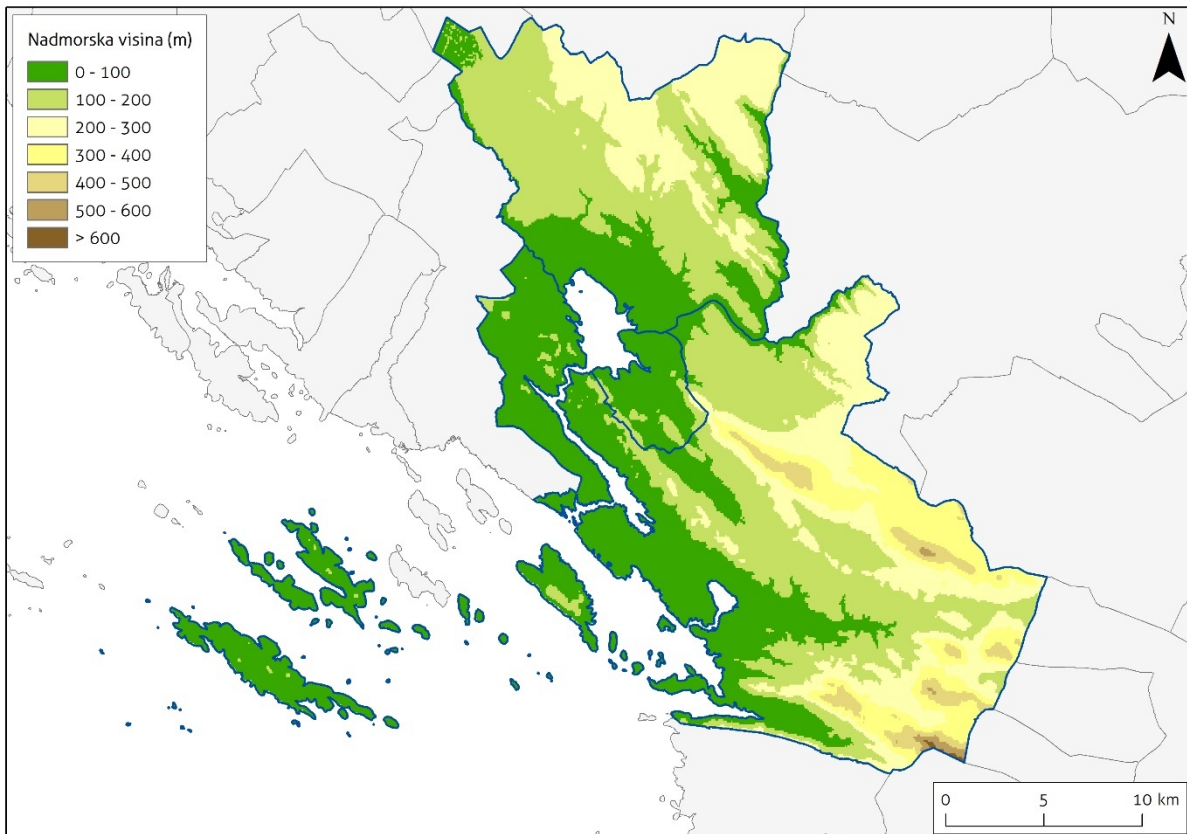
Istočni dio Grada Šibenika nalazi se u Šibenskoj zagori koja je prostor sredogorskih, pretežno kamenjarskih zona s malim poljima s djelomično nepropusnim tlom (Magaš, 2013). Od južnog dijela Ravnih kotara i Drniške zagore taj prostor dijele usječene doline Krke i Čikole, a u njoj se, slično kao u Ravnim kotarima izmjenjuju krške uzvisine i flišne udoline. U jugoistočnom dijelu Šibenske zagore vidljiva je promjena pravca pružanja reljefnih oblika. To se može vidjeti na priloženoj hipsometrijskoj karti (Sl. 4.), s koje se također može iščitati da je Šibenska zagora najviši dio UP Šibenik, gdje uz krajnji jugoistočni rub nadmorske visine prelaze 600 m.

Kao prostorna cjelina najnižeg reda unutar srednjehrvatskog priobalja izdvaja se Šibensko-murtersko priobalje, koje obuhvaća obalni pojas između Murtera i Grebaštice. U toj se prirodnoj cjelini nalaze obalna naselja Grada Šibenika i Općina Bilice. Taj se prostor razvio na padinama primorskoga hrpa, iskoristivši prirodno zaštićen Šibenski zaljev i agrarnu zonu u blizini obalnog pojasa (Magaš, 2013). To je područje u kojem je koncentriran najveći broj stanovnika UP Šibenik.

Posljednja prostorna cjelina su Šibenski otoci, otočna skupina koja se sastoji od manjih karbonatnih otoka, među kojima se po veličini ističu Žirje, Zlarin i Kaprije. Iako na njima postoje mogućnosti bavljenja poljoprivredom i drugim tradicionalnim djelatnostima (npr. ribarstvo, koraljarstvo i spužvarstvo), te turizmom kao novijom djelatnosti, oni su već duže vrijeme depopulacijska zona (Magaš, 2013).

Na hipsometrijskoj karti (Sl. 4.) može se primijetiti da je najniža nadmorska visina u UP Šibenik u priobalnom području gdje se u zoni do 5 km od obalne linije nalaze područja nadmorske visine do 100 m. Najviši dijelovi UP nalaze se u rubnim zonama prema Bukovici, Drniškoj zagori te Trogirskoj zagori (Magaš, 2013). Zone s višom nadmorskom visinom nalaze se na prijelazu iz priobalja u krška pobrđa i zaravni u kojima se izmjenjuju viša vapnenačka bila s vapnenačkim udolinama.

Prema Köppenovoj klasifikaciji klimatskih tipova prostor UP Šibenik ima tip klime Csa, sredozemnu klimu s vrućim ljetima. Tu klimu obilježavaju visoke temperature i nedostatak padalina u ljetnom razdoblju. Taj je tip klime karakterističan za cijelo priobalno i otočno područje Dalmacije (Magaš, 2013). Prosječne siječanjske temperature u razdoblju 1949.-2020. iznose 6,9 °C, a prosječne srpanjske temperature 25,2 °C. Srednja godišnja količina padalina u istom razdoblju iznosila je 806,6 mm, po čemu se ovo područje ubraja u područja s manjom prosječnom količinom padalina u Hrvatskoj. Taj prostor ubraja se i u područja s najvećom insolacijom u Hrvatskoj jer se u cijelom UP Šibenik godišnje bilježi u prosjeku 2.684,4 sunčanih sati (DHMZ, 2021; Magaš, 2013).

Sl. 4. Hipsometrijska karta urbanog područja Šibenik

U hidrografskom sustavu UP Šibenik posebno se ističe rijeka Krka. Ona je jedna od najduljih rijeka Jadranskog slijeva u Hrvatskoj s prilično velikim protokom vode, čiji je veći dio zaštićen u okviru NP Krka. Osobita vrijednost rijeke Krke su sedrene barijere, od kojih se najjužnija, Skradinski buk nalazi na teritoriju Grada Skradina (NP Krka, 2021). U Krku se u blizini Skradina ulijeva rijeka Čikola. Između teritorija gradova Šibenik i Skradin te Općine Bilice smješteno je Prokljansko jezero, prirodno jezero s bočatom vodom, u kojega se ulijeva rijeka Krka, a odvirak ima prema Šibenskom kanalu (Magaš, 2013). U hidrogeografskom smislu važno se osvrnuti i na Jadransko more. Dubina mora na teritoriju UP Šibenik ne prelazi 200 m, a prosječne temperature mora ostaju stabilnije tijekom godine (minimalna 15 °C, a maksimalna 24 °C) u odnosu na sjeverozapadni dio Jadranskog mora (Magaš, 2013). Zbog koncentracije naseljenosti i gospodarskih djelatnosti u obalnom području, razmjerno je visoka opasnosti od onečišćenja mora.

Po biogeografskim obilježjima ovaj prostor ne odstupa značajno od ostalih područja u Dalmaciji, u kojima prevladava karakteristična sredozemna vegetacija te obitavaju biljne i životinjske vrste karakteristične za sredozemna staništa.

4. POSTOJEĆE STANJE I TRENDОВI

Postojeće stanje i trendovi na urbanom području Šibenik analizirani su kroz opsežna tematska poglavlja: društvo, gospodarstvo i urbano okruženje. Osim navedenih tematskih cjelina, prikazan je okvir upravljanja razvojem kroz tri sektora: javni, privatni i civilni s ciljem utvrđivanja mogućnosti i potencijala za sudjelovanje svih dionika u budućem razvoju urbanog područja.

4.1. DRUŠTVO

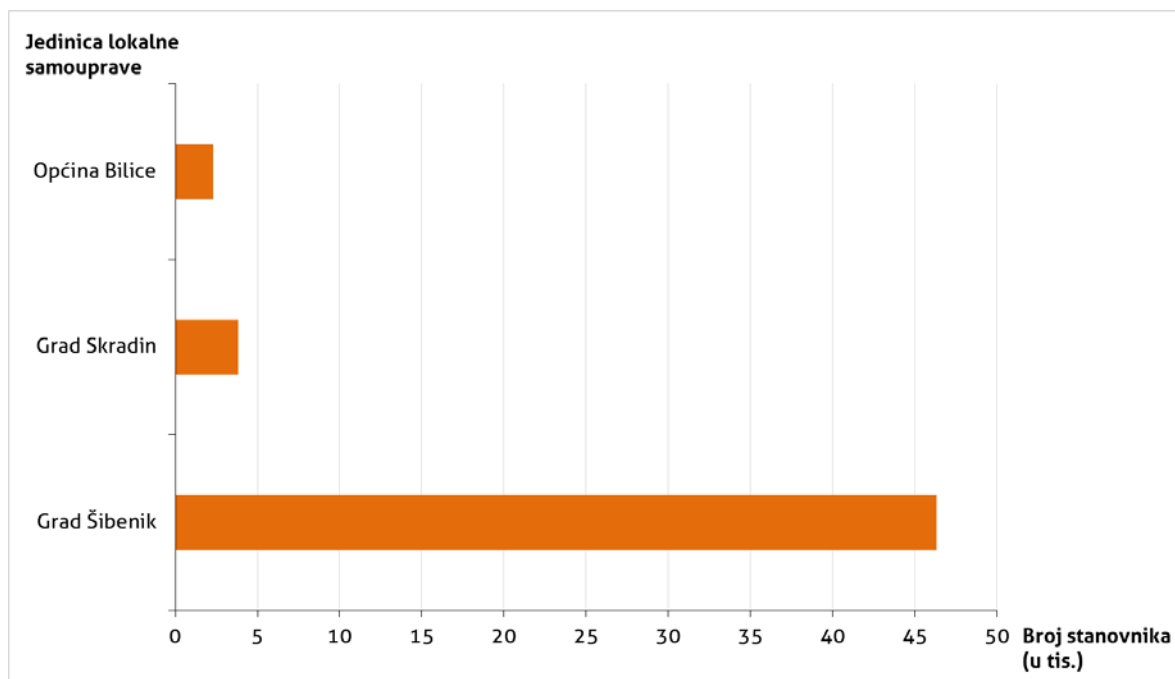
Analiza stanja započinje analizom društva koja obuhvaća sljedeće tematske dijelove: demografija, socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi, društvena i zdravstvena infrastruktura te obrazovanje. Svaki od navedenih dijelova se detaljnije opisuju kroz dodatne podtematske dijelove i analize. Cilj ovog poglavlja je ustanoviti i identificirati trenutno stanje društva, razvojne probleme ali i potencijale u društvu.

4.1.1. Demografija

Stanovništvo je skup osoba koje žive i rade na nekom dijelu Zemljine površine i odraz je prošlih zbivanja, čimbenik sadašnjosti i subjekt budućnosti (Nejašmić, 2005). Ono je temeljni faktor koji utječe na razvoj nekog područja te je iz tog razloga potrebno istražiti njegov broj, kretanje i strukturu kako bi se mogli razumjeti obrasci razvoja nekog područja i kako bi se mogao planirati budući razvoj.

U ovom poglavlju obuhvaćen je prostorni razmještaj stanovnika, prirodno kretanje stanovništva, migracijska obilježja, opće kretanje stanovništva, dobno-spolni sastav, projekcija stanovništva te etnički sastav.

Prema posljednjem dostupnom Popisu stanovništva iz 2011. g., u tri jedinice lokalne samouprave koje čine UP Šibenik (Šibenik, Skradin i Bilice – ukupno 54 naselja) živjela su 52.464 stanovnika, pri čemu su na području Grada Šibenika živjela 46.332 stanovnika, na području Grada Skradina 3.825 stanovnika, a na području Općine Bilice 2.307 stanovnika. Na Sl. 5. vidi se nerazmjer između broja stanovnika Grada Šibenika i ostalih JLS unutar UP Šibenik, budući da u Gradu Šibeniku živi 88,3 % stanovništva UP. Razlog tome je činjenica da je Šibenik regionalni centar Šibensko-kninske županije (Lukić, 2012), koji je svojom funkcijom rada privlačio stanovništvo sa svojeg gravitacijskog područja, odnosno s teritorija cijele županije.

Sl. 5. Broj stanovnika po JLS-ima UP-a Šibenik 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

U odnosu na ukupan broj stanovnika Šibensko-kninske županije (prema Popisu stanovništva iz 2011. g. na području županije živjelo je 109.375 stanovnika) u UP Šibenik živjelo je 48,0 % od navedenog broja stanovnika. Od ukupno 54 naselja, najviše naselja pripada kategoriji patuljastih naselja (do 100 stanovnika) i sitnih naselja (100 – 200 stanovnika) u kojima se nalazi po 15 naselja u svakoj kategoriji (Popis stanovništva 2011., Lukić, 2012). Preko 1.000 stanovnika 2011. g. imala su samo četiri naselja; Dubrava kod Šibenika, Brodarica, Bilice i Šibenik.

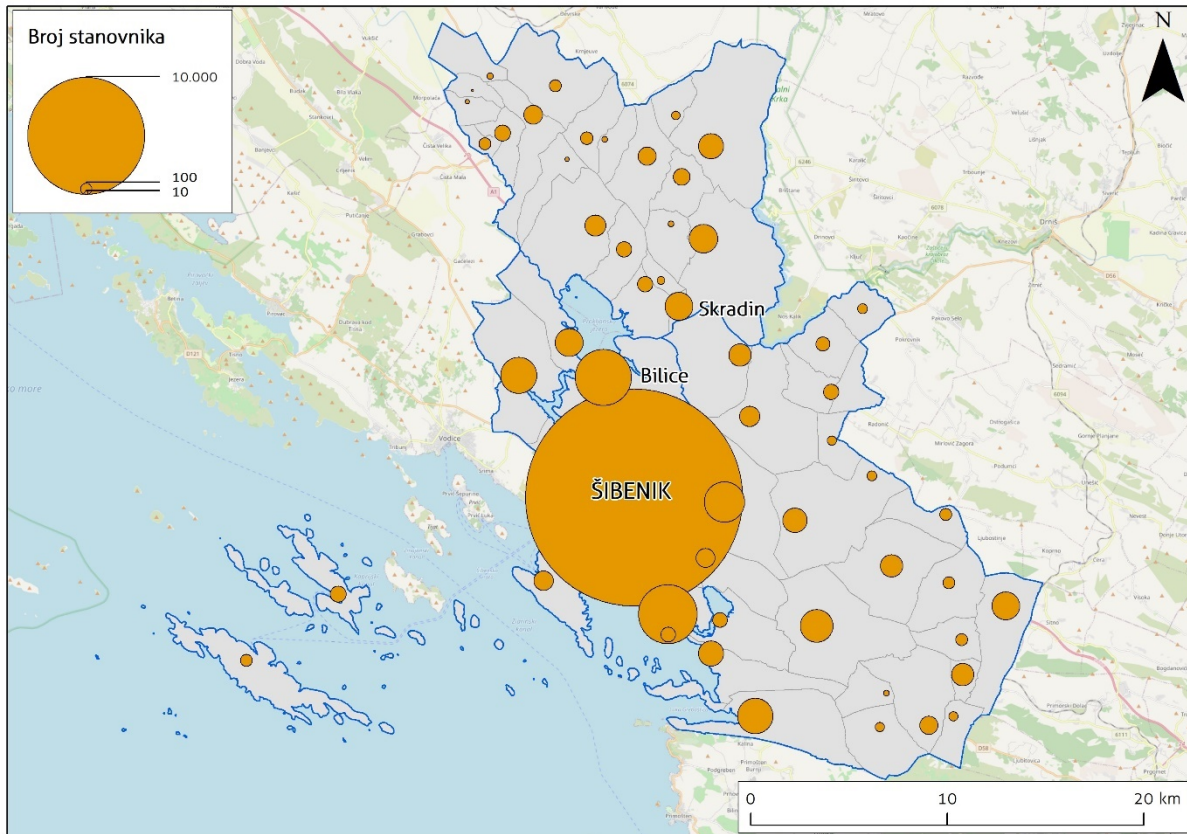
4.1.1.1. Prostorni razmještaj stanovništva

Odnos broja stanovnika i površine prostornih jedinica (tzv. gustoća naseljenosti) osnovni je pokazatelj prostornog razmještaja stanovništva.

Na prostoru UP Šibenik postoje 54 naselja u kojima je 2011. g. živjelo između 6 stanovnika (Međare – Grad Skradin) i 34.302 stanovnika (Šibenik). Najviše naselja ima između 100 i 300 stanovnika (38,9 %), nakon čega slijede naselja do 100 stanovnika (27,8 %), zatim naselja između 300 i 500 stanovnika (13,0 %) i naselja između 500-1.000 stanovnika (13,0 %). U odnosu na ukupan broj naselja, samo 7,4 % naselja ima više od 1.000 stanovnika. Broj stanovnika po naseljima UP Šibenik 2011. g. prikazan je u Tablici 1. u prilogu.

Većina stanovništva UP Šibenik koncentrirana je u Gradu Šibeniku, gdje živi čak 88,3 % stanovnika, dok je preostalo stanovništvo koncentrirano sukladno prostornom razmještaju naselja – sjeverno (naselja u sustavu Grada Skradina) i južno od autoceste A1 (Općina Bilice). Na Sl. 6. može se vidjeti da je većina stanovnika UP Šibenik orijentirana na obalno i priobalno područje, posebice u Gradu Šibeniku kao najvećem naselju UP Šibenik. U naseljima Šibenik i

Skradin, koji su jedina dva urbana naselja u UP Šibenik izdvojeni na temelju Modela diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj (2011), 2011. g. živjelo je 34.890 stanovnika (Popis stanovništva 2011.), što znači da je 66,5 % stanovnika UP Šibenik bilo gradsko stanovništvo, odnosno živjelo je u urbanim naseljima.

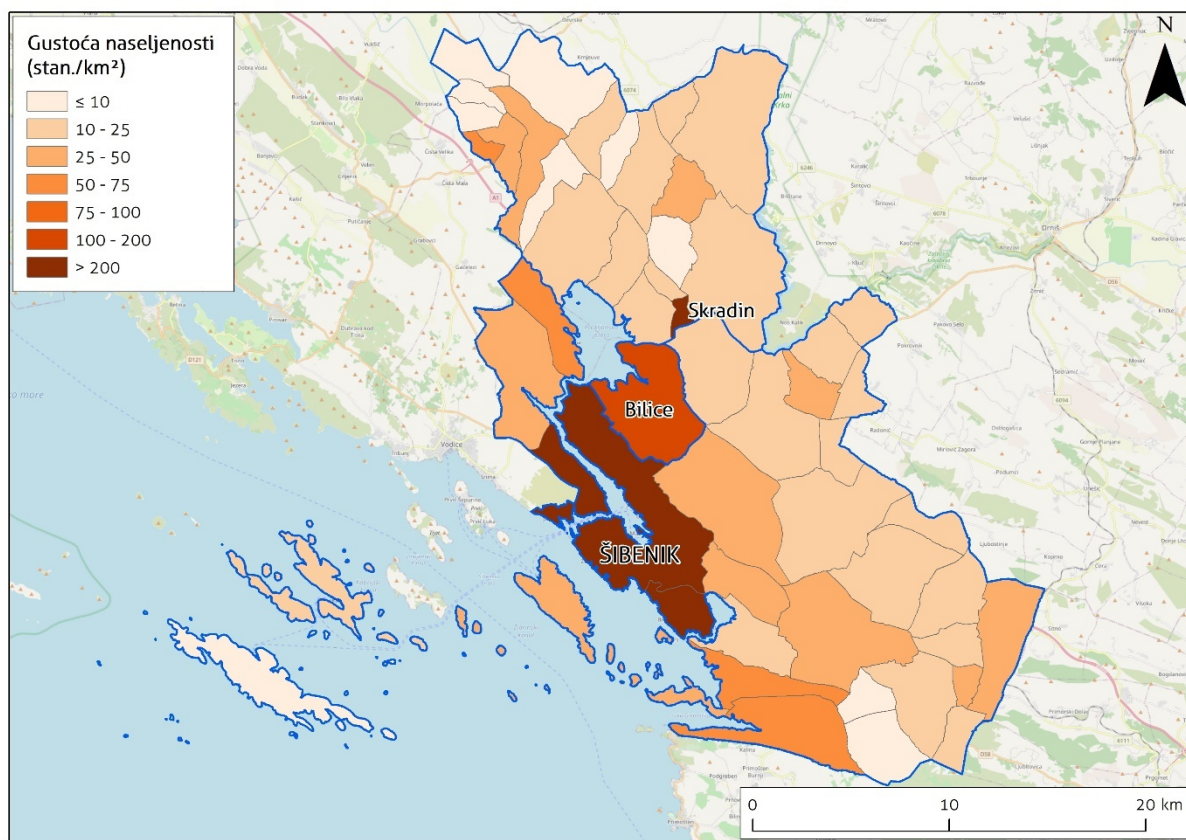

Sl. 6. Prostorni razmještaj stanovništva po naseljima UP-a Šibenik 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Prostorni razmještaj stanovništva UP-a Šibenik karakterizira izrazita polarizacija u obalnim dijelovima UP-a, pri čemu najveću gustoću naseljenosti ima Grad Šibenik (114,4 stan./km²). Gustoća naseljenosti UP-a Šibenik iznosi 85 stan./km² te je znatno veća od gustoće naseljenosti Šibensko-kninske županije koja iznosi 36,7 stan./km² i veća od gustoće naseljenosti Republike Hrvatske (78,5 stan./ km²). Nešto veću gustoću naseljenosti od prosječne gustoće za Hrvatsku ima i Općina Bilice (90 stan./ km²), dok zaobalni prostor kojem pripada Grad Skradin obilježava izrazito niska gustoća naseljenosti (25,7 stan./ km²). UP Šibenik bilježi izrazitu polarizaciju naseljenosti budući da je najveći dio stanovništva smješten u gradu Šibeniku, odnosno u priobalju, a trend preseljenja pojačao se uslijed rasta turističke djelatnosti na obali. Na taj je način u 20. st. započela litoralizacija, koja označava proces preseljenja stanovništva na obalu zbog koncentracije prometnih, gospodarskih (uglavnom industrijskih) i turističkih funkcija na obali. Time je došlo usporavanja rasta stanovništva u zaleđu zbog smanjenja opsega prostornih funkcija koje su dostupne u tom području (osobito funkcija rada, opskrbe i obrazovanja) što je dodatno utjecalo na preseljavanje stanovništva na

obalu, u naselja u kojima su navedene prostorne funkcije bile dostupne i razvijene (Vresk, 1985).

Sl. 7. Gustoća naseljenosti po naseljima UP-a Šibenik 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Razlike u prostornoj distribuciji stanovništva, naročito gustoći naseljenosti, trebaju se uzeti u obzir pri planiranju razvoja UP jer one imaju znatan utjecaj na socioekonomska i prometna obilježja područja, a uz to imaju i sve veći utjecaj na okoliš. Veća koncentracija stanovništva često može rezultirati smanjenjem efikasnosti prometnog sustava, povećanjem pritiska na komunalnu infrastrukturu, povećanjem stope kriminaliteta i zagađenja okoliša, što se može negativno odraziti ljudsko zdravlje i kvalitetu života (Säynäjoki i dr., 2013).

4.1.1.2. Prirodno kretanje stanovništva

Prirodna promjena stanovništva označava odnos broja rođenih i umrlih u nekom razdoblju, a dinamika tog omjera u nekom razdoblju predstavlja prirodno kretanje stanovništva. Prirodno kretanje stanovništva obično se analizira kroz stope nataliteta i mortaliteta. Stopa nataliteta odnosi se na broj živorođenih osoba na 1.000 stanovnika u određenom razdoblju, dok stopa mortaliteta označava broj umrlih osoba na 1.000 stanovnika u određenom razdoblju. (Nejašmić, 2005).

Sukladno podacima Državnog zavoda za statistiku koji su prikazani u Tab. 2., prosječna godišnja stopa nataliteta u UP Šibenik u razdoblju 2015.-2019. g. iznosila je 8,1 ‰, dok je prosječna godišnja stopa mortaliteta u istom razdoblju iznosila 13,5 ‰. U istom periodu UP Šibenik bilježi negativnu prosječnu godišnju prirodnu promjenu (-5,4 ‰). Najveću prosječnu godišnju stopu nataliteta u promatranom periodu bilježi općina Bilice (9,7 ‰), a najmanja stopa zabilježena je u Gradu Skradinu (7,1 ‰). Prosječna godišnja stopa mortaliteta UP Šibenik u promatranom periodu iznosila je 13,5 ‰, s najvećom zabilježenom stopom mortaliteta u Gradu Skradinu (19,9 ‰) te s najmanjom stopom mortaliteta u općini Bilice (8,5 ‰). Najveću stopu godišnje prirodne promjene ima Grad Skradin u kojemu je zabilježen pad od -12,7 ‰, a najmanju općina Bilice gdje je zabilježen rast od 1,2 ‰, koja od ukupno tri jedinice lokalne samouprave koje spadaju u UP Šibenik, jedina bilježi pozitivnu prirodnu promjenu. Iz ovoga zaključujemo kako Grad Skradin koji je udaljeniji od gradskog središta, bilježi iznimno nisku stopu nataliteta, visoku stopu mortaliteta te najveću stopu prirodne promjene koja je rezultat emigracije mladog stanovništva i uznapredovalog procesa starenja stanovništva kojeg prati smanjenje stope nataliteta i povećanje stope mortaliteta.

Tab. 2. Prosječne godišnje stope nataliteta i mortaliteta po JLS-ima UP-a Šibenik u razdoblju od 2015. do 2019. godine

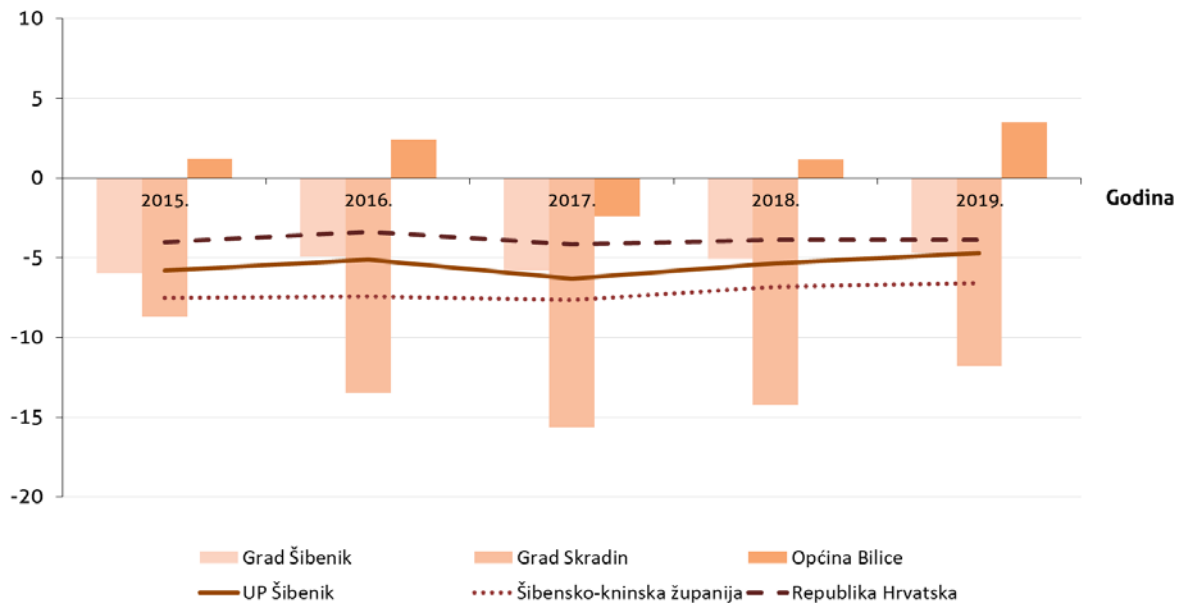
Prostorna jedinica	Stopa nataliteta (u ‰)	Stopa mortaliteta (u ‰)	Stopa prirodne promjene (u ‰)
Grad Šibenik	8,0	13,3	-5,3
Grad Skradin	7,1	19,9	-12,7
Općina Bilice	9,7	8,5	1,2
UP Šibenik	8,1	13,5	-5,4
Šibensko-kninska županija	8,0	15,1	-7,2
Republika Hrvatska	9,0	12,8	-3,8

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2020

Ukoliko se prikazani podaci analiziraju u apsolutnim iznosima, može se zaključiti da se u promatranom razdoblju u UP Šibenik prosječno po godini rodilo 407,2 djece, a umrlo 682,6 osoba što je rezultiralo negativnim prirodnim prirastom broja stanovnika u godišnjem prosjeku od 275,4 osobe.

Promatrajući prirodno kretanje po godinama u razdoblju 2015. – 2019. g. u UP Šibenik (Sl. 8.) može se zaključiti da je ono u svim godinama negativno, i uz blage oscilacije kreće se na razini nešto manjoj od -5 ‰. Općina Bilice bilježi pozitivnu prirodnu promjenu u svim godinama osim 2017. g. Gradovi Šibenik i Skradin bilježe pad broja stanovnika prirodnim putem u svim promatranim godinama, s time da je pad broja stanovnika posebno izražen u Gradu Skradinu. Prirodni pad broja stanovnika u UP Šibenik u svom je omjeru veći nego što je prirodni pad zabilježen na razini cijele Hrvatske, ali ipak je manji u odnosu na cijelu Šibensko-kninsku županiju.

Stopa prirodnog kretanja stanovništva (%)

Sl. 8. Prirodno kretanje stanovništva UP Šibenik u usporedbi s prosjecima na razini Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske u razdoblju od 2015. do 2019. g.

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2020

Opći trendovi u prirodnom kretanju stanovništva UP Šibenik, ukazuju da se UP Šibenik nalazi u posttranzicijskoj etapi demografske tranzicije koju obilježava prelazak s viših stopa nataliteta i mortaliteta na niže stope, što se događa zbog modernizacije društva, poboljšanja zdravstvene zaštite, napretka i širenja obrazovanja, kao i napretka društveno-gospodarskom i tehnološkom razvoju (Nejašmić, 2005). Obilježje posttranzicije je prestanak daljnega pada stopa smrtnosti i nastavak polaganog opadanja stopa rodnosti što utječe na to da stopa prirodne promjene počinje poprimati vrijednosti bliske nuli, a zatim i negativne vrijednosti, ukoliko se demografski razvoj ne potiče stimulativnom populacijskom politikom ili se broj stanovnika ne povećava imigracijom (Wertheimer-Baletić, 1999). D. van de Kaa (1987), postranzicijsku etapu naziva i drugom europskom demografskom tranzicijom, a natalitet identificira kao osnovnu pojavu koja utječe na promjene u suvremenom i budućem prirodnom kretanju. Budući da su stope nataliteta sve niže, što se tumači promjenom životnog ciklusa (kasnije stupanje u brak i rađanje u kasnijim godinama fertile dobi) i životnih vrijednosti stanovništva, potrebe za provođenjem pronatalitetne populacijske politike postaju sve izraženije.

Hrvatska je u demografskoj posttranziciji još od 1970-ih, kada joj je stopa nataliteta pala ispod 14 ‰, međutim ona je različita od posttranzicije u drugim europskim državama jer je bila izazvana vanjskim migracijama i ratnim zbivanja, a ne visokim stupnjem ekonomskog razvoja (Wertheimer-Baletić, 2013). Zbog iseljavanja stanovništva u druge zemlje u Hrvatskoj nije bilo jačeg porasta broja stanovnika. U kontekstu demografske tranzicije, buduću demografski razvoj UP Šibenik morat će se suočiti s izazovima i nepovoljnim demografskim kretanjima dosljednom primjenom populacijske politike. Prirodna promjena ima izravan utjecaj na društveni i gospodarski razvoj prostora, pa je potrebno razvijati mjere za sprječavanje depopulacije i poticajne mjere za mlado stanovništvo.

4.1.1.3. Migracijska obilježja

Prostorna pokretljivost obuhvaća sve vrste teritorijalne mobilnosti stanovništva u određenom vremenu i prostoru te predstavlja drugi važan oblik kretanja stanovništva. Prostorna se pokretljivost razlaže na privremene i trajne migracije pri čemu se obično izdvajaju dnevne ili tjedne migracije povezane sa zaposlenošću, školovanjem i drugim razlozima (Nejašmić, 2005). S obzirom da je opće kretanje stanovništva uvjetovano jednim dijelom prostorne pokretljivosti, u ovom će se poglavlju analizirati trajne migracije dok će se ciklične migracije obrađivati u kontekstu tržišta rada.

Sukladno podacima iz Popisa stanovništva 2011. g., više od polovice stanovništva (51,8 %) UP-a a Šibenik od rođenja stanuje u trenutnom mjestu stanovanja (Tab. 3.). Od ukupnog broja stanovništva UP-a Šibenik, 48,2 % stanovništva se doselilo u UP Šibenik i to 79,8 % (u apsolutnom iznosu 20.164 stanovnika) s područja Republike Hrvatske, a 20,2 % (u apsolutnom iznosu 5.114 stanovnika) iz inozemstva. Ukoliko promotrimo detaljnije, najveći udio doseljenog stanovništva je stanovništvo koje se doselilo iz drugog grada ili opće šibensko-kninske županije (15,1 %), nakon čega slijedi stanovništvo doseljeno iz drugog naselja, ali istog grada ili općine (12,4 %) te stanovništvo doseljeno iz druge županije (10,9 %). Ukoliko se promotri stanovništvo koje je doseljeno na UP Šibenik iz inozemstva, najveći udio stanovnika se doselio iz ostalih zemalja koje nisu zasebno navedene u statistici (2,6 %), zatim iz Bosne i Hercegovine (2,4 %) te Njemačke (2,3 %).

Tab. 3. Pregled stanovništva JLS UP-a Šibenik i komparabilnih statističkih jedinica s obzirom na migracijska obilježja 2011. godine

Prostorna jedinica	Od rođenja stanuje u istom mjestu (%)	Doseljeni u naselje stanovanja		
		ukupno (%)	s područja Republike Hrvatske (%)	iz inozemstva (%)
Grad Šibenik	53,6	46,4	80,9	19,1
Grad Skradin	35,8	64,2	70,9	29,1
Općina Bilice	42,2	57,8	77,7	22,3
UP Šibenik	51,8	48,2	79,8	20,2
Šibensko-kninska županija	41,1	58,8	68,1	31,9
Republika Hrvatska	47,7	52,3	73,0	27,0

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

UP Šibenik ima veći udio stanovništva koje od rođenja živi u istim mjestu (51,8 %), u odnosu na Šibensko-kninsku županiju (41,1 %) i Republiku Hrvatsku (47,7 %). UP Šibenik (79,8 %) ima veći udio stanovništva koji se doselio s područja Republike Hrvatske u odnosu na Šibensko-kninsku županiju (68,1 %) i Republiku Hrvatsku (73 %), ali također i manji udio (20,2 %) doseljenih iz inozemstva u odnosu na Šibensko-kninsku županiju (31,9 %) i Republiku Hrvatsku (27,0 %), a uzrok navedenom su zasigurno ratna zbivanja 1990-ih i teško gospodarsko stanje (propadanje industrije). Može se primijetiti da je u Grad Skradin, kao jedinicu lokalne samouprave unutar UP-a Šibenik, doselilo više stanovnika (64,2 %), od

stanovništva koje stanuje od rođenja u Gradu Skradinu (35,8 %), jednako kao i u Općinu Bilice, u koju je doselilo više stanovništva (57,8 %) nego što je bilo prisutno u Općini Bilice od svojeg rođenja (42,2 %).

Podatci o doseljavanju (Tab. 4.), odseljavanju (Tab. 6.) i ukupnom migracijskom saldu (Tab. 5.) pokazuju da je većina stanovništva koje je doselilo u UP Šibenik u razdoblju 2015.-2019. g. došlo s područja Hrvatske, ali i da sve više raste broj doseljenih iz inozemstva. Međutim, odseljavanje u inozemstvo je brojem i udjelom veće nego doseljavanje iz inozemstva i svojim je brojem i udjelom intenzivnije nego sva iseljavanja unutar Hrvatske. Migracijski saldo UP Šibenik bio je negativan u svim godinama osim 2017. g. Migracijski saldo Grada Šibenika u tom je razdoblju iznosio -256 stanovnika (-1,1 ‰ po godini), Grada Skradina -276 stanovnika (-16,8 ‰ po godini), a u Općini Bilice 76 stanovnika (+6,0 ‰ po godini) (Gradovi u statistici, 2020). Ti podatci pokazuju značajno veći razmjer emigracije koji se događa u Gradu Skradinu u odnosu na Grad Šibenik koji također bilježi pad broja stanovnika emigracijom. Osobit je izazov činjenica da iseljava uglavnom mlađe, a to znači ekonomski i biološki vitalno stanovništvo što ima izrazito negativne učinke na daljnji društveni i gospodarski razvoj UP Šibenik.

Tab. 4. Doseljeno stanovništvo u UP Šibenik i Šibensko-kninsku županiju prema ishodištu u razdoblju od 2015. do 2019. godine

Prostorna jedinica	Godina	Doseljeno stanovništvo					
		ukupno doseljeno stanovništvo	indeks (2015. =100)	iz drugog naselja iste JLS (%)	iz druge JLS iste županije (%)	iz druge županije (%)	iz inozemstva (%)
UP Šibenik	2015.	992	-	27,02	23,08	34,68	15,22
	2016.	960	96,77	27,60	27,29	30,31	14,79
	2017.	1.155	116,43	18,96	31,08	37,40	12,55
	2018.	1.182	119,15	21,07	24,96	25,63	28,34
	2019.	1.175	118,45	18,81	20,09	22,21	38,89
Šibensko-kninska županija	2015.	2.275	-	19,25	24,18	38,33	18,24
	2016.	2.323	102,11	18,68	26,39	33,79	21,14
	2017.	2.523	110,90	16,73	27,59	36,39	19,30
	2018.	2.549	112,04	14,75	24,60	30,44	30,21
	2019.	2.802	123,16	12,21	18,88	26,62	42,29

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2020

Tab. 5. Kretanje migracijskog salda UP Šibenik u razdoblju od 2015. do 2019. godine

Godina	Doseljeno stanovništvo	Odseljeno stanovništvo	Migracijski saldo
2015.	992	1.203	-211
2016.	960	1.075	-115
2017.	1.155	1.083	72
2018.	1.182	1.208	-26
2019.	1.175	1.351	-176
UKUPNO	5.4.64	5920	-456

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2020

Tab. 6. Odseljeno stanovništvo iz UP Šibenik i Šibensko-kninske županiju prema mjestu emigracije u razdoblju od 2015. do 2019. godine

Prostorna jedinica	Godina	Odseljeno stanovništvo					
		ukupno odseljeno stanovništvo	Indeks (2015. =100)	u drugo naselje iste JLS (%)	u druge JLS iste županije (%)	u druge županije (%)	u inozemstvo (%)
UP Šibenik	2015.	1.203	-	22,28	20,53	29,68	27,51
	2016.	1.075	89,36	32,67	19,95	25,85	21,53
	2017.	1.083	90,02	28,18	20,78	27,02	24,02
	2018.	1.208	100,42	20,28	23,03	24,69	32,00
	2019.	1.351	112,30	6,07	18,45	30,01	45,47
Šibensko-kninska županija	2015.	2.933	-	14,93	18,75	34,64	31,67
	2016.	2.935	100,07	14,73	20,90	30,31	34,06
	2017.	3.300	112,51	1,88	23,73	33,52	40,88
	2018.	3.074	104,80	12,75	21,38	30,65	35,22
	2019.	2.884	98,33	13,33	18,04	30,28	38,36

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2020

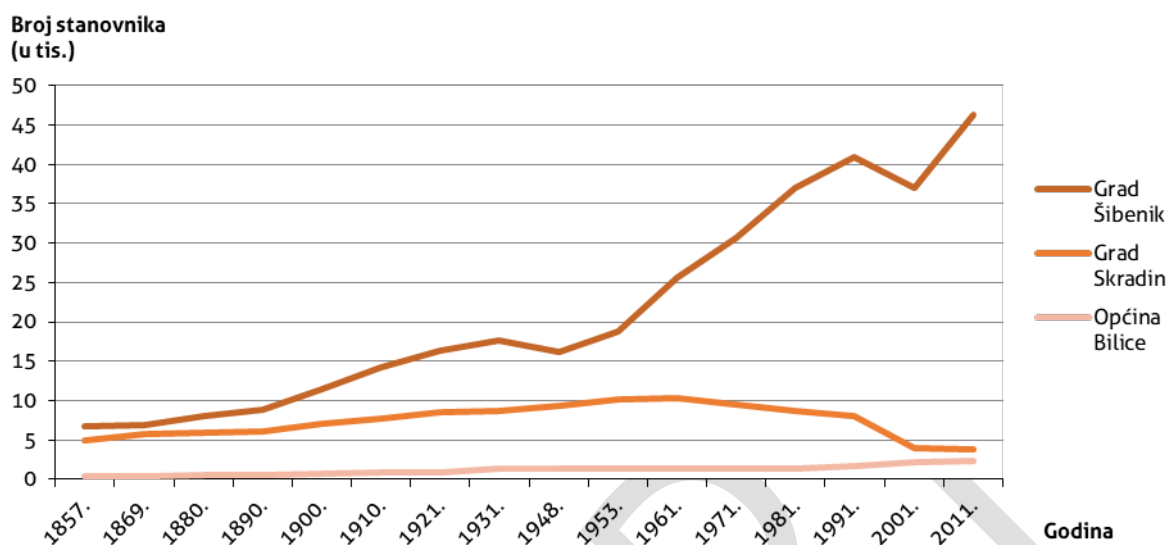
4.1.1.4. Opće kretanje stanovništva

Snaga i dinamika populacijskih promjena predstavljaju dobar indikator društveno-ekonomskih uvjeta i procesa u nekom prostoru, pri čemu važnu ulogu imaju pokazatelji općeg kretanja stanovništva. Ukupno ili opće kretanje stanovništva označava ukupnu promjenu stanovništva u nekom vremenskom razdoblju koja je posljedica prirodne promjene stanovništva (razlike između broja rođenih i broja umrlih) i migracijskog salda (razlike između broja konačno doseljenih i konačno iseljenih; Nejašmić, 2005). Uz to na razvoj stanovništva utječu brojne „vanjske“ odrednice među kojima se svojom važnošću ističu društveno-gospodarski i politički čimbenici (ratovi).

U analizi općeg kretanja korišteni su podaci popisa stanovništva od 1857. g. do 2011. g.¹ Od 1857. g., broj stanovnika u svim jedinicama lokalne samouprave unutar UP-a Šibenik, kontinuirano je rastao. Prvi značajniji pad broja stanovnika zabilježen je 1948. g. u Gradu Šibeniku. Od 1971. g. Grad Skradin ima izniman pad broja stanovnika sve do danas. Istovremeno, Grad Šibenik postiže iznimno povećanje broja stanovnika sve do 2001. g., ali

¹ Metodologija korištena u službenim popisima stanovništva mijenjala se kroz promatrano razdoblje što utječe na usporedivost rezultata popisa stanovništva. Tako se u popisima stanovništva od 1948. do 1991. g. koristilo načelo stalnog stanovništva. U ukupan broj stanovnika određene prostorno-administrativne jedinice (naselja, općine, države) prema tom načelu uključene su sve osobe koje su imale prijavljeno prebivalište u toj jedinici, bez obzira na to jesu li u trenutku popisa bile prisutne ili odsutne iz nekog razloga (putovanje, školovanje, vojni rok i obaveza i privremen rad u inozemstvu). Za potrebe popisa stanovništva 2001. i 2011. g. korišteno je načelo uobičajenog mjesta stanovanja (*place of usual residence*), ali ni rezultati tih dvaju popisa nisu u potpunosti usporedivi zbog toga što u Popisu stanovništva 2001. nije popisana namjera prisutnosti/odsutnosti i u ukupan broj stanovnika prostorno-administrativne jedinice mogle su biti ubrojene i osobe odsutne dulje od godine dana, a koje su se u mjesto prebivališta vraćale na sezonskoj ili mjesečnoj bazi.

prema Popisu stanovnika 2011. g. Grad Šibenik je imao više stanovnika 2011. g. (46.332 stanovnika) nego 1991. g. (41.012 stanovnika).

Sl. 9. Prirodno kretanje stanovništva UP-a Šibenik od 1857.-2011. g.

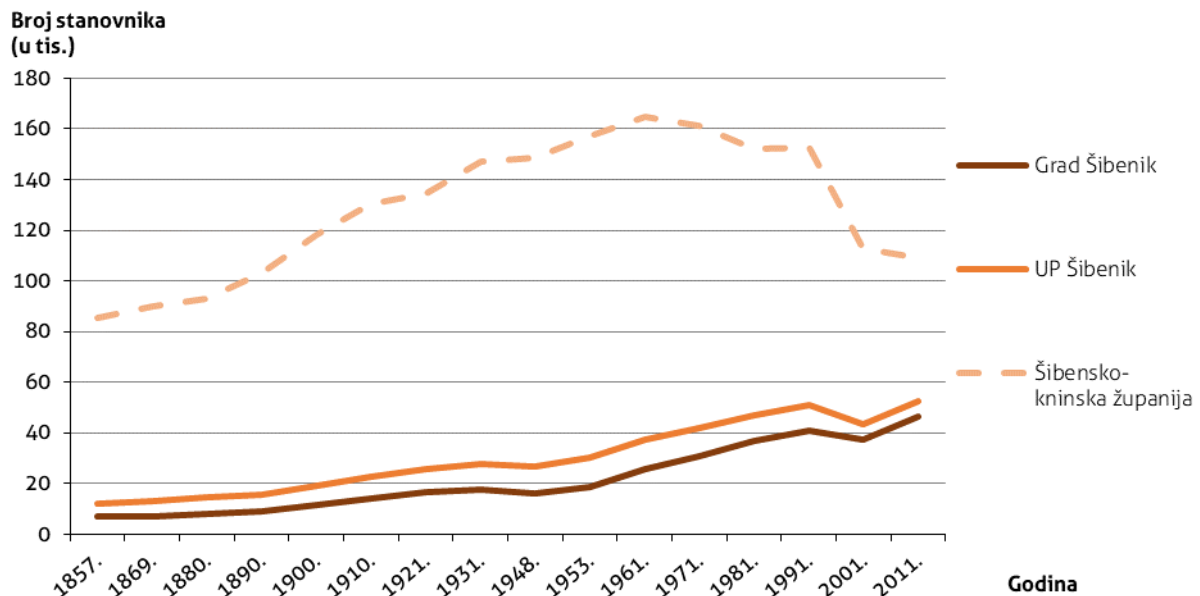
Izvor podataka: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001.; Popis stanovništva 2011.

U usporedbi podataka za tri različite prostorne cjeline, Grad Šibenik, UP Šibenik i Šibensko-kninska županija za razdoblje 1857.-2011. g., može se primijetiti konstantan rast broja stanovnika sve do 1948. g. kada je zabilježen pad broja stanovnika u Gradu Šibeniku, a posljedično tome i UP Šibenik. Istovremeno može se uočiti da je kontinuiran rast broja stanovnika Šibensko-kninske županije prisutan sve do 1971. g., a nakon toga vidljiv je konstantan pad broja stanovnika sve do danas, a osobito se intenzivirao u doba Domovinskog rata, što je vidljivo u velikom padu između 1991. i 2001. g. S druge strane, rast broja stanovnika Grada Šibenika i UP Šibenik vidljiv je sve do 1990-ih kad je zabilježen pad broja stanovnika, nakon kojeg se u 2000-im godinama dogodio rast, pa je tako prema zadnjem Popisu stanovništva iz 2011. g., broj stanovnika Grada Šibenika i UP Šibenik najveći otkad postoje statistike.

Pojednostavljeni pregled dinamičkih obilježja stanovništva nekog prostora omogućava određivanje tipa i podtipa općeg kretanja stanovništva koje je moguće izdvojiti na temelju međusobnog odnosa vrijednosti općeg (ukupnog), prirodnog i prostornog kretanja stanovništva (Nejašmić, 2005). Postoje dva osnovna tipa općeg kretanja stanovništva; imigracijski i emigracijski tip, koji sadrže po četiri podtipa koja se izdvajaju na osnovi vrijednosti prirodne promjene i općeg kretanja (Friganović, 1990).

Prostor UP-a Šibenik gotovo u cijelosti bilježi podtip općeg kretanja E4 – izumiranje stanovništva u razdoblju 2015. – 2019. g., što je rezultat kombiniranog djelovanja negativne migracijske bilance i negativne prirodne promjene (vidljivo u Tab. 7.). Preliminarni je to indikator vrlo negativnih demografskih procesa koji bi u budućnosti mogli produbiti postojeće društveno-gospodarske probleme. Od tri JLS u sklopu UP-a Šibenik jedino Općina Bilice u razdoblju 2015.-2019. g. bilježi podtip I1 (porast imigracijom), što znači da se broj stanovnika ondje povećao zahvaljujući pozitivnom predznaku migracijske bilance, prirodne promjene, te

posljedično tome, pozitivnom predznaku općeg kretanja. Takva pojava česta je u prigradskim područjima velikih gradova u kojima se javlja proces suburbanizacije. S druge strane, Grad Skradin, iako se nalazi u urbanom području bilježi snažan pad broja stanovnika, u kojem emigracija premašuje negativnu prirodnu promjenu. Populacijskom politikom potrebno je potaknuti demografsku revitalizaciju područja te JLS.

Sl. 10. Prirodno kretanje stanovništva Grada Šibenika, UP-a Šibenik i Šibensko-kninske županije u razdoblju od 1857.-2011. g.

Izvor podataka: Naselja i stanovništvo RH 1857.-2001.; Popis stanovništva 2011.

Tab. 7. Ukupno kretanje stanovništva i njene sastavnice te podtip općeg kretanja stanovništva po JLS-ima UP-a Šibenik u razdoblju 2015.-2019.g.

JLS	Prirodna promjena (stan.)	Migracijski saldo (stan.)	Opće kretanje (stan.)	Podtip općeg kretanja
Grad Šibenik	-1.183	-256	-1.439	E ₄
Skradin	-209	-276	-485	E ₄
Bilice	15	76	91	I ₁
UP Šibenik	-1.377	-456	-1.833	E ₄

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2020

4.1.1.5. Dobno-spolni sastav stanovništva

Sastav stanovništva može se analizirati i s obzirom na spol i dob. Poremećaji u sastavu prema spolu u pravilu su posljedica nenormalnih društvenih zbivanja (poput rata) i selektivne migracije prema spolu. Osnovni pokazatelj sastava stanovništva prema spolu su koeficijent maskuliniteta (k_m) koji označava broj muškaraca na 100 žena te koeficijent feminiteta (k_f) koji označava broj žena na 100 muškaraca. Diferencijalni natalitet kao biološki fenomen i diferencijalni mortalitet kao rezultat uglavnom društvenih čimbenika uvelike utječu na sastav

stanovništva prema spolu, odnosno na njegovu neuravnoteženost. Iako se u prosjeku rađa 5-6% više muške nego ženske djece, tijekom ljudskog životnog vijeka dolazi do daljnjeg poremećaja odnosa spolova zbog niza činitelja, između ostalih i veće smrtnosti muškaraca zbog obavljanja fizički težih ili stresnijih poslova, kao i veće biološke otpornosti žena (Nejašmić, 2005). U UP Šibenik nema značajnog nesrazmjera između broja muškaraca i žena u zreloj dobnoj skupini čije bi eventualno postojanje moglo negativno utjecati na razvoj područja.

Tab. 8. Pokazatelji sastava stanovništva prema dobi i spolu prema komparabilnim statističkim jedinicama 2011. godine

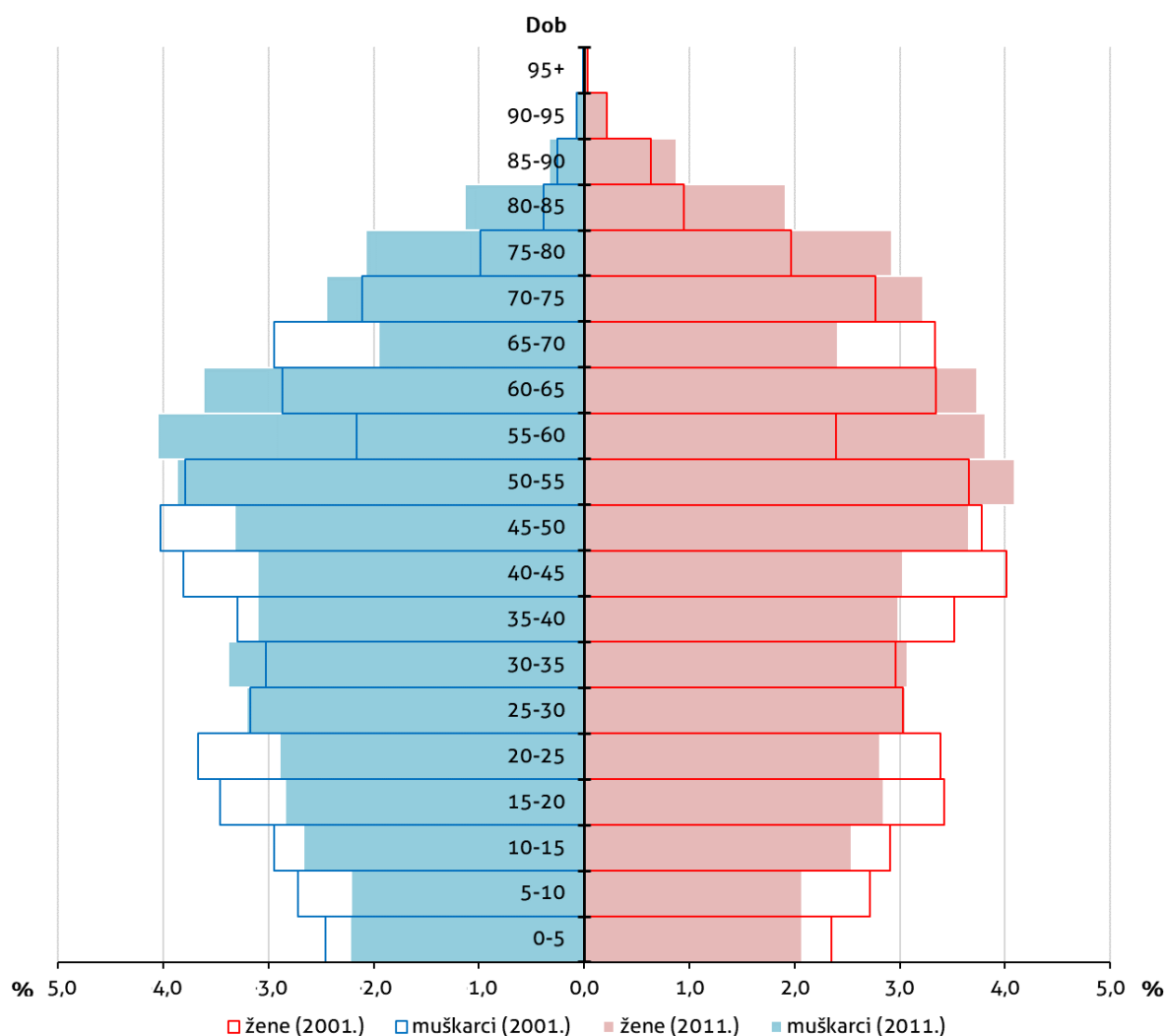
Prostorna jedinica	Udio dobne skupine (%)			indeks starosti	Koeficijent feminiteta		Prosječna dob
	0-14	15-64	65+		ukupnog stanovništva	dobne skupine 20-39 g.	
Šibenik	13,8	67,0	19,2	135,8	106,8	95,3	43,4
Skradin	12,7	59,9	27,4	200,5	99,2	85,1	47,1
Bilice	16,1	67,4	16,5	102,4	101,1	99,0	41,5
UP Šibenik	13,8	66,5	19,7	148,7	105,9	94,8	44,0
Šibensko-kninska županija	14,1	64,0	21,8	154,5	105,5	97,1	40,8
Republika Hrvatska	15,2	67,1	17,7	116,3	107,4	96,6	41,3

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Sastav prema dobi jedan je od najvažnijih pokazatelja potencijalne živosti i biodinamike stanovništva nekog područja, a posebice je važan zbog svojih društvenih i gospodarskih implikacija (Nejašmić, 2005). U tom pogledu posebno je važan odnos velikih dobnih skupina (Tab. 8.), od kojih je odnos starog i mladog stanovništva prikazan pokazateljem koji je nazvan indeksom starosti. Taj pokazatelj iznosi 116,3 na razini Hrvatske što označava da na 100 mladih stanovnika Hrvatske dolazi 116,3 starih stanovnika. Takav omjer je nepovoljan jer se povećanjem udjela starog stanovništva u odnosu na mlado gubi demografska baza koja je pokretač društvenog i gospodarskog razvoja. Indeks starosti u UP Šibenik značajno je veći od državnog prosjeka, a takav je i pokazatelj za Grad Šibenik. U Gradu Skradinu 2011. g. živjelo je dvostruko više starijih osoba nego mladih, što pokazuje na veliki razmjernost demografskog starenja koje je zahvatilo to područje. Općina Bilice izdvaja se kao općina s nižim indeksom starosti, koji je karakterističan i za ostala usporediva prigradska područja velikih gradova u Hrvatskoj.

Na temelju podataka o dobi i spolu stanovništva prikupljenih popisima stanovništva 2001. i 2011. g. prikazan je dobno-spolni sastav stanovništva (Sl. 8.). Iz prikazane strukture može se iščitati nekoliko zaključaka od trendovima u kretanju stanovništva u UP Šibenik. Između 2001. i 2011. g. vidi se značajni pad broja stanovnika u mlađim dobnim skupinama, što sužava demografsku bazu područja i predstavlja potencijalnu opasnost za daljnji gospodarski i demografski razvoj područja. Takav tip biološke strukture stanovništva može se nazvati konstriktivnim (regresivnim) tipom. Druga činjenica koja proizlazi iz prikazanih podataka je da najviši udio stanovnika 2011. g. bio u dobnoj skupini između 50 i 60 godina, što upućuje na

izrazitu starost stanovništva, a pokazatelji koji će biti prikupljeni Popisom stanovništva 2021. g. mogli bi pokazati i dodatno pogoršanje dobne strukture. Osim toga, kod mlađih dobnih skupina, osobito u dobi od 15 do 25 g. 2001. g., koje su imale prilično visok udio, taj je udio 2011. g. smanjen u dobnj kategoriji od 25 do 35 g., koja bi trebala obuhvaćati isto stanovništvo popisano na dva popisa, čemu je uzrok pad broja stanovnika potaknut emigracijom, a dio tog nesrazmjera može otpadati na promjene u metodologiji popisivanja između dva popisa. Smanjenje stanovništva u tim dobnim skupinama u kojima je stanovništvo koje je radno sposobno i u fertilnoj dobi, otežava mogućnost promjene trenda u prirodnom kretanju stanovništva gdje je mortalitet jači od nataliteta, a stvara i izazov za tržište rada zbog mogućeg nedostatka odgovarajuće radne snage. Također se može zamijetiti manji udio stanovnika u dobnj skupini 65-70 g. 2011. g. (55-60 g. 2001. g.), čemu je uzrok mala rodnost i stradanje stanovništva u vrijeme Drugog svjetskog rata.

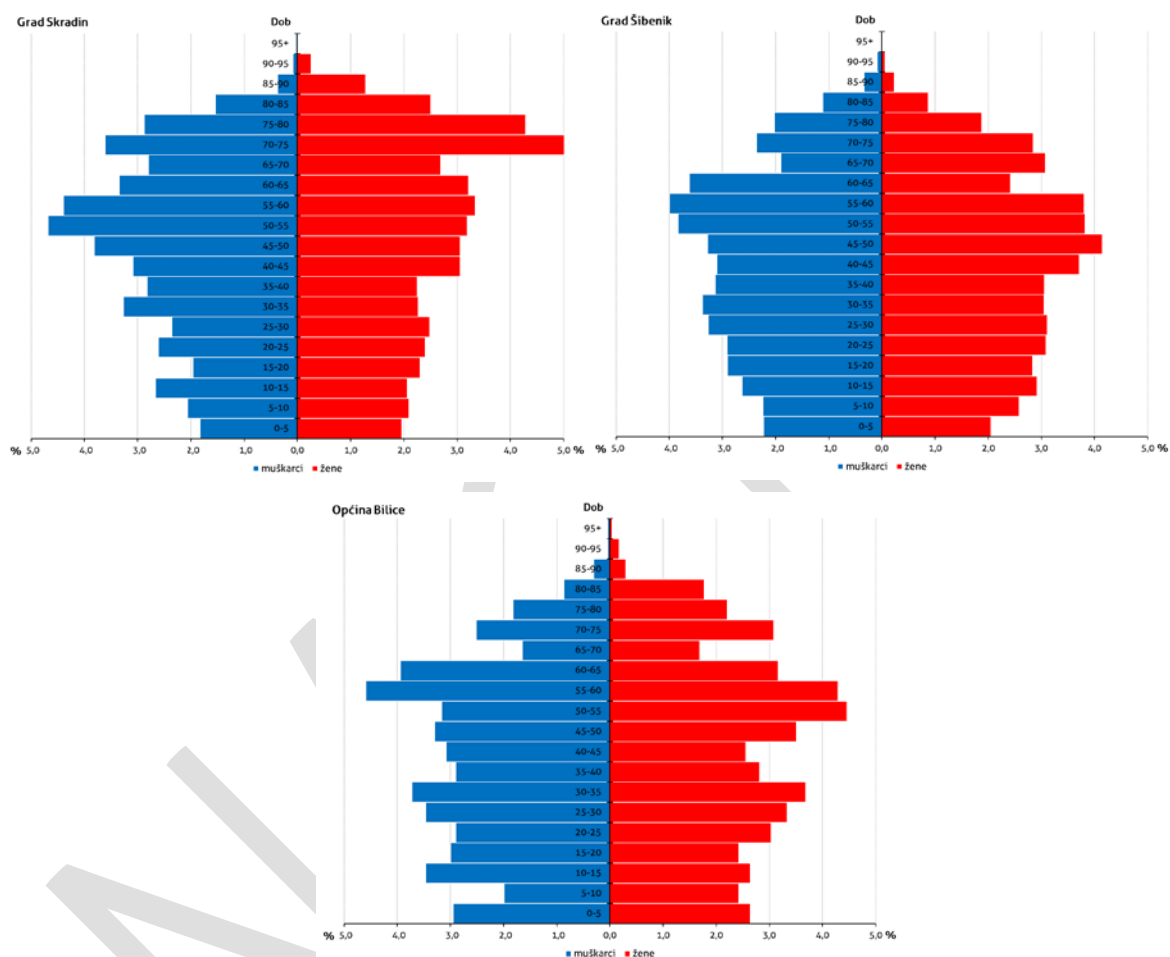

Sl. 11. Dobno-spolna struktura UP Šibenik 2001. i 2011. godine

Izvori podataka: Popis stanovništva 2001.; Popis stanovništva 2011.

Značajna razlika u dobno-spolnoj strukturi može se vidjeti i između različitih JLS u UP Šibenik (Sl. 12.). Iako je u svim JLS prisutan konstriktivni tip dobno-spolne strukture, kod strukture za Grad Skradin vidi se izrazito visok udio starog stanovništva u odnosu na mlado stanovništvo.

Takav odnos starog i mladog stanovništva osim negativnih gospodarskih pokazatelja može implicirati i veću potrebu za različitim uslugama i oblicima pomoći za starije i nemoćne osobe. Dobno-spolna struktura za Grad Šibenik ne razlikuje se u većoj mjeri od one za cijelo UP Šibenik. U Općini Bilice 2011. g. bio je zabilježen viši udio mladog stanovništva u odnosu na ostale JLS, ali i ona po karakteristikama dobno-spolne strukture bilježi trend starenja stanovništva.

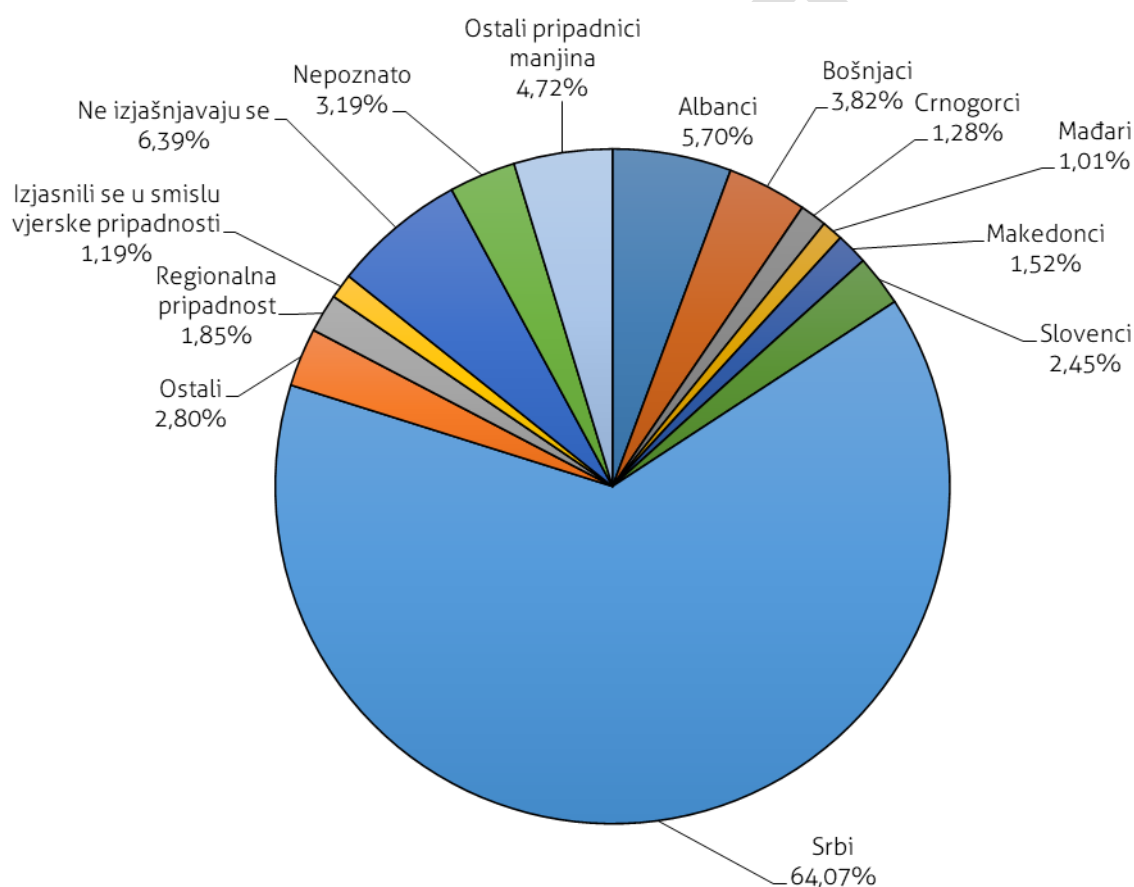
Sl. 12. Dobno-spolna struktura Grada Skradina, Grada Šibenika i Općine Bilice 2011. godine

Izvori podataka: Popis stanovništva 2011.

4.1.1.6. Etničke skupine i manjine

Na području UP Šibenik, prema zadnjim dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku iz Popisa stanovništva 2011. godine, Hrvati s 93,61 % čine većinsku etničku skupinu. Od nacionalnih manjina svojim se udjelima izdvajaju Srbi (4,09 %), Albanci (0,36 %), Bošnjaci (0,24 %), stanovnici koji se nisu izjasnili (0,41 %) te oni stanovnici čija je etnička pripadnost nepoznata (0,20 %). Na Sl. 13. dan je grafički prikaz udjela pojedinih manjina u ukupnom broju stanovnika manjina i udjeli onih stanovnika koji se nisu izjasnili ili je njihova etnička

pripadnost nepoznata. Prema posljednjem Popisu stanovništva iz 2011. godine najveći udio pripadnika etničkih manjina zauzimaju Srbi (64,07 %), nakon čega slijede oni koji se ne izjašnjavaju (6,39 %), Albanci (5,70 %), ostali pripadnici manjina čiji je pojedinačni udio vrlo mali te su te nacionalne manjine prikazane u sumiranom iznosu (4,72 %) te Bošnjaci (3,82 %). Udjeli etničkih manjina po JLS za Grad Šibenik i Općinu Bilice ne odstupaju značajno od udjela za cijelo UP Šibenik, dok je kod Grada Skradina viši udio Srba, koji čine 17,75% stanovništva te JLS. Podatci dobiveni Popisom stanovništva 2001. g. ne pokazuju značajne promjene u etničkoj strukturi UP Šibenik od podataka iz 2011. g., izuzev Grada Skradina gdje je došlo do povećanja broja Srba, čiji je udio porastao s 10,81 % stanovništva Grada Skradina na 17,75%. Ta se činjenica može povezati s povratkom Srba koji su napustili Hrvatsku tijekom Domovinskog rata.

Sl. 13. Etničke manjine u UP Šibenik 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Etničke manjine također trebaju biti uključene u razvoj UP Šibenik kao relevantan dio te se treba omogućiti njihov daljnji doprinos lokalnom društvenom životu i gospodarskom razvoju.

4.1.1.7. Zaključak

Podatci prikazani u potpoglavlju Demografija ukazuju na to da u posljednjem desetljeću UP Šibenik gubi stanovništvo i prirodnim putem i odseljavanjem što predstavlja izazov budućem razvoju tog prostora. Smanjenje broja mladog radno sposobnog stanovništva nepovoljno utječe na tržište rada, a s druge strane onemogućava povećanje stope prirodne promjene jer nema dovoljno velikog nataliteta. Usprkos negativnim demografskim kretanjima u Gradu Šibeniku, posebnu pažnju prilikom definiranja demografskih mjera potrebno je posvetiti njegovom zaleđu, tj. Gradu Skradinu u kojemu su negativni demografski procesi intenzivniji. Provođenjem dosljedne stimulativne populacijske politike moglo bi se utjecati na povećanje nataliteta, ali isto tako potrebno je razvijati tržište rada s kvalitetnim radnim mjestima za različite skupine stanovništva, kao i javne funkcije i usluge koje bi zadovoljavale različite potrebe stanovništva i omogućile stanovnicima visoku kvalitetu života. Na taj način moglo bi se potaknuti zadržavanje stanovništva u UP Šibenik, ali i ono tako može postati privlačno za doseljavanje.

Sudionici participativnih radionica s dionicima FG2 – *Plavi razvoj* istaknuli su da su otoci izrazito pogođeni demografskim padom, koji je rezultat negativne prirodne promjene i iseljavanja. Nedostatak radnih mjesta, osobito izvan turističke sezone, nedostatak komunalne infrastrukture i nedovoljna razina prometne povezanosti pomorskim prometom rezultiralo je negativnim demografskim trendovima. Diversifikacijom otočnog gospodarstva i unaprjeđenjem infrastrukture moguće je utjecati na otoci budu mjesta na kojima će stanovnici kvalitetno živjeti, imati zadovoljavajuću dostupnost radnih mjesta (na otocima i kopnu) i biti dobro prometno integrirani s kopnom.

4.1.2. Društvena infrastruktura

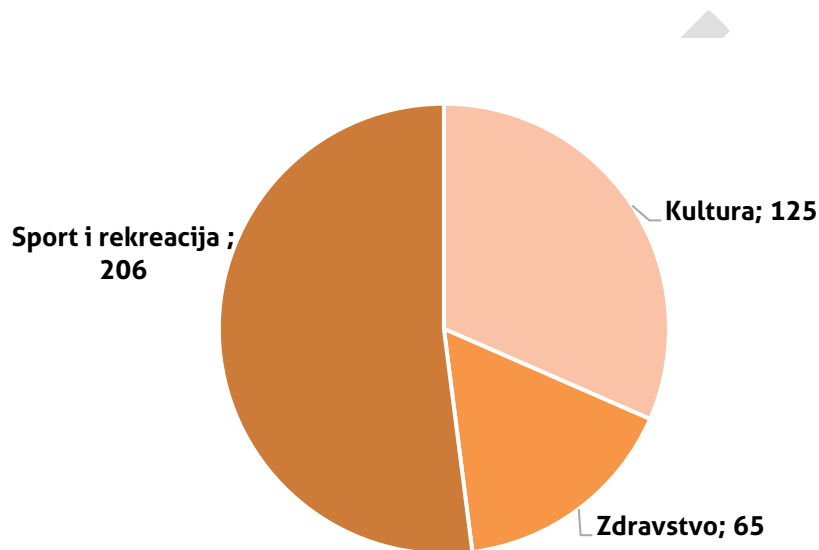
Društvena ili nematerijalna infrastruktura je, u širem smislu, zbir svih objekata, uređaja i usluga koji izravno utječu na kvalitetu života pojedinca i društva u cjelini, a obuhvaća sektore poput zdravstva, socijalne skrbi, stanovanja, kulture, obrazovanja, sporta, i dr. Odnosno, riječ je o vrsti infrastrukture čiji raspoloživi materijalni, institucionalni i osobni sadržaji omogućavaju funkcioniranje socijalne države ili tzv. *države blagostanja* koju ocrtava potpuna integracija i maksimalna razina gospodarske djelatnosti (Šimović i Deskar-Škrbić, 2020). S obzirom da su pojedini segmenti društvene infrastrukture posebno izdvojeni i detaljnije analizirani u nastavku, u ovom poglavlju fokus je stavljen na analizu stambene, zdravstvene, kulturne i sportsko-rekreacijske infrastrukture, pri čemu su zdravstvo, kultura te sport i rekreacija analizirani usporedno, a stambena infrastruktura je sagledana kao zasebna kategorija.

Način gradnje, položaj i namjena društvene infrastrukture unutar obuhvata UP Šibenik određeni su prostornim planovima njegovih administrativnih jedinica.² Prema relevantnim podacima na prostoru UP Šibenik ukupno je zabilježeno 399 subjekata analizirane društvene djelatnosti. Najzastupljenija je sportsko-rekreacijska infrastruktura s 206 (52%) ustanova i

² PPUŠ 05/12, 09/13, 08/15, 9/17; PPUOB 07/18, 01/20; PPUŠ, 06/01, 06/08, 13/15 i 14/18.

udruga te redom kulturna infrastruktura s 126 (31%) i zdravstvena infrastruktura s 67 (17%) evidentiranih ustanova i udruga (Sl. 14.).

Unutar obuhvata UP-a, najveća koncentracija društvene infrastrukture nalazi na području Grada Šibenika u kojem je smješteno 92% analiziranih sadržaja. Takva prostorna distribucija uvjetovana je društveno-povijesnim i urbanim razvojem Šibenika kao administrativnog centra analiziranog područja te neravnomjernim ulaganjem u administrativne jedinice. Na području Grada Skradina nalazi se svega 7 % subjekata, dok je najslabije razvijena Općina Bilice čiji sadržaji čine 2 % cjelokupne društvene infrastrukture analiziranog područja (**Error! Reference source not found..** u prilogu).

Sl. 14. Društvena infrastruktura UP Šibenik

Izvor podataka: RSŠKŽ, 2019; SRGŠ 1, 2011; SRGS, 2017; HZSLJ, 2020; DZŠ, 2021; ZULJŠ, Ljekarne 2021; JUŠOŠ, 2021

U razvoju socijalne države izrazito je važna razina dostupnosti društvene infrastrukture svim društvenim skupinama. Pristupačnost građevina osobama s invaliditetom određena je Zakonom o gradnji (NN 153/13, 20/17) te Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti (NN 78/13) kojima su definirane obveze prilikom gradnje novih i prilagodbe postojećih građevina tijekom rekonstrukcije, kao i uvjeti i načini osiguranja pristupa, kretanja te boravka osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivosti unutar građevina. Prema podacima na razini Šibensko-kninske županije, ustanove koje se bave društvenom djelatnošću većinom su prilagođene i dostupne osobama s invaliditetom, no potrebno je nastaviti razvijati infrastrukturu (RSŠKŽ, 2019). Aktivnosti u smjeru unaprjeđenja standarda života i dostupnosti usluga osobama s invaliditetom određuju su aktualnom Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom (NN 42/17).

4.1.2.1. Stanovanje i stambeni fond

Prema podacima Popisa stanovništva, kućanstava i stanova (2011) na prostoru UP-a Šibenik zabilježeno je ukupno 32.559 stanova. Sukladno broju stanovnika, 87% stanova nalazi se na području Grada Šibenika, dok broj stanova na prostoru Grada Skradina čini 8%, a Općine Bilice 5% ukupnog broja stambenog fonda promatranog područja. U usporedbi s 2001. g., kada je broj stanova u UP-u iznosio 26.007 (Popis stanovništva 2001.), zabilježeno je znatno povećanje broja stanova. Gledajući namjenu, u 2011. g. 78% stanova koristilo se za stalno, 18% za povremeno stanovanje, dok je stanova za ostale djelatnosti bilo svega 4%. Unutar stambenog fonda stanova za stalno stanovanje 76% popisanih stanova bilo je nastanjeno, 22% bilo je privremeno nenastanjeno te je 2% bilo stanova napušteno. Sukladno podacima na razini županije najviše su bili zastupljeni trosobni stanovi. Od 2001. udio se stalno nastanjenih stanova povećao sa 70% na 78%. U broj stanova za povremeno stanovanje u UP-u vidljive su značajne razlike na razini administrativnih jedinica. Različita zastupljenost stanova za povremeno stanovanje prvenstveno je uvjetovana udjelom privatnog smještaja u turističkom sektoru, pri čemu na promatranom području najveći broj stanova za privremeno stanovanje ima Općina Bilice, gdje je ta kategorija stanova zastupljena s 34%. Na području Grada Skradina takvih stanova je 27%, dok je u Gradu Šibeniku zabilježeno 14% stanova navedene kategorije (Tab. 9.). Uz to, velik broj stanovnika Šibenika ima stambene jedinice u selima od kuda potječu (na otocima i u selima na kopnu) koji nisu *stricto sensu* namijenjeni turizmu već odmoru i rekreaciji domicilnog stanovništva, kao i boravcima tijekom godine s ciljem obavljanja dopunskih djelatnosti, ponajprije poljoprivrede i ribarstva. Što se tiče standarda života, stambeni fond UP-a Šibenik vrlo je dobro komunalno opremljen (95–98%) pomoćnim prostorijama i osnovnim instalacijama, no prema podacima na razini županije prosječna površina stana iznosi 71 m² što je ispod hrvatskog prosjeka (Tab. 10.). Također, sukladno evidenciji, na razini županije većina stambenog fonda je pokrivena električnom energijom, dok su plinske instalacije tek sporadično zabilježene.

U sustavu stanovanja Republike Hrvatske i dalje je dominantan tranzicijski model koji karakterizira mali broj državnih stanova i visoke tržišne cijene (Costa i dr., 2014). Takav model otežava stanovništvu, a posebno mladim obiteljima, pristup stanovima zadovoljavajuće kvalitete u gradovima i urbanim zonama, što je razvidno i na prostoru UP Šibenik. Stambene prilike mladih nastoje se osigurati državnim programom društveno poticane stanogradnje koja nude izgradnju, zakup i otkup stana po povoljnijim cijenama (APN, 2021). Prema posljednjem provedenom Popisu stanovništva (2011) na promatranom području zabilježeno je 19.526 privatnih kućanstava od čega 74% pripada obiteljskim, a 26% neobiteljskim kućanstvima. Unutar navedenih kućanstava u prosjeku žive 2-3 člana (Tab. 11.).

Tab. 9. Broj stanova prema namjeni unutar obuhvata UP Šibenik

Jedinica lokalne samouprave	Stanovi za stalno stanovanje			Stanovi za povremeno stanovanje	Stanovi za obavljanje djelatnosti	Ukupno
	Nastanjeni	Nenastanjeni	Napušteni			
Grad Šibenik	17.183	4975	355	4486	1298	28.297
Općina Bilice	774	244	19	545	17	1599
Grad Skradin	1412	407	112	720	12	2663
Ukupno	19.369	5626	486	5751	1327	32.559

Izvor podataka: Popis stanovništva, kućanstava i stanova, 2011

Tab. 10. Opremljenost stanova na prostoru UP Šibenik

Jedinica lokalne samouprave	Kuhinja	Sanitarni čvor	Kupaonica	Vodovod	Kanalizacija
Grad Šibenik	26.976	26.426	25.806	26.476	26.455
Općina Bilice	1580	1510	1470	1516	1513
Grad Skradin	2650	2266	2485	2580	2579
Ukupno	31.206	30.202	29.761	30.572	30.547

Izvor podataka: Popis stanovništva, kućanstava i stanova, 2011

Tab. 11. Broj privatnih kućanstava na području UP Šibenik

Jedinica lokalne samouprave	Privatna kućanstva		Prosjek članova po kućanstvu
	Obiteljska	Neobiteljska	
Grad Šibenik	12.858	4453	2.62
Općina Bilice	641	149	2.91
Grad Skradin	985	437	2.64
Ukupno	14.484	5039	2.72
	19.526		

Izvor podataka: Popis stanovništva, kućanstava i stanova, 2011

Navedeni podaci ukazuju na potrebu ulaganja u daljnji razvoj i stvaranje kvalitetnijih stambenih uvjeta, posebno u pogledu stvaranja pristupačnih stambenih prilika za mlade obitelji. Novija izgradnja u znatnom broju slučajeva ne prati urbanističke standarde u pogledu veličine i oblika objekata, površine izgrađenosti čestica i dr., što umanjuje estetiku i uzrokuje mnoge funkcionalne probleme (npr. u pogledu prometne infrastrukture, uređenja zelenih pojaseva i sl.) te je potrebno pronaći planski odgovor na taj izazov. Osim u kontekstu lokalnih, regionalnih i nacionalnih strategija, daljnje ulaganje u razvoj stambene infrastrukture potrebno je provoditi i sukladno europskom *valu obnove* u sklopu Europskog zelenog plana koja ima cilj energetske učinkovite obnovu i ozelenjivanje zgrada kako bi se doprinijelo energetske tranziciji i dekarbonizaciji okoliša uz stvaranje radnih mjesta i generalno poboljšanje životnog standarda (REGEA, Europska inicijativa za obnovu zgrada, 2021).

Tijekom participativnog procesa istaknuta je potreba dodatnog osiguranja stambenih jedinica u Općini Bilice, koja ima pozitivan prirodni prirast, rast broja stanovnika i trend doseljavanja mladih obitelji. Osiguranje stambenih jedinica može se realizirati kroz program poticajne stanogradnje.

4.1.2.2. Zdravstvena infrastruktura

Zdravstvenu infrastrukturu UP-a Šibenik čine razne javne i privatne zdravstvene ustanove te udruge čije aktivnosti su vezane uz zdravstvenu djelatnost. Zdravstvena zaštita na prostru UP Šibenik organizirana je i provodi se u skladu s odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti (NN 100/18, 125/19, 147/20). Za organizacijski aspekt zaštite nadležno je Ministarstvo zdravstva koje kreira zdravstvenu politiku i programe javnog zdravstva, dok se njena provedba odvija na četiri razine, tj. na primarnoj, sekundarnoj (specijalističko-konzilijarnoj), tercijarnoj te razini zdravstvenih zavoda. S druge strane, prava građana na zdravstvenu zaštitu regulirana su Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN 80/13, 137/13, 98/19), a financiranje zdravstvene zaštite na promatranom području, kao i osiguravanje ostalih oblika prava i obveza vrši se putem područne službe Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje koja se nalazi u Šibeniku.

Prema relevantnim izvorima na UP Šibenik nalazi se 48 javnih i privatnih zdravstvenih ustanova. Primarna zdravstvena zaštita na analiziranom području organizirana je u svim administrativnim jedinicama UP-a, a provodi se u sklopu županijske ustanove Doma zdravlja Šibenik i njenih disperznih ambulanti kroz usluge patronaže, sanitetskog prijevoza, obiteljske medicine, dentalne zdravstvene zaštite i zubnog rendgena, zdravstvene zaštite žena i djece te sportske medicine (DZŠ, 2021). Također, u sklopu primarne zdravstvene zaštite na UP Šibenik djeluje županijska ustanova Ljekarne Šibenik te njena podružnica Ljekarna Skradin koje opskrbljuju stanovnike medicinskim i kozmetičkim proizvodima i sredstvima za zaštitu zdravlja, dječjom hranom te pružaju usluge savjetovanja pravilne primjene lijekova, medicinskih, homeopatskih i dijetetskih proizvoda (ZULJŠ, Ljekarne, 2021). Nadalje, sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (NN 100/18, 125/19, 147/20) sekundarnu, odnosno specijalističko-konzilijarnu, zdravstvenu zaštitu na prostoru UP Šibenik pruža Opća bolnica Šibensko-kninske županije smještena u Šibeniku, koja svojim djelovanjem pokriva čitavo UP. U sklopu bolnice djeluju odjeli interne medicine, infektologije, pedijatrije, dermatologije, kirurgije, urologije, otorinolaringologije, ortopedije, ginekologije i opstetricije, oftalmologije, anestezije i reanimacije, psihijatrije, neurologije, transfuzijske medicine, biokemijsko-hematološkog laboratorija, patologije, citologije, fizikalne medicine i rehabilitacije, ljekarne, nuklearne medicine, radiologije te sterilizacije i ostalih nezdravstvenih djelatnosti. Prema podacima posljednjeg izdanog zdravstveno-statističkog ljetopisa, Opća bolnica Šibensko-kninske županije zapošljava 196 doktora medicine (HZSLJ, 2020). Osim bolnice, usluge sekundarne zdravstvene zaštite pruža i oralna kirurgija Doma zdravlja Šibenik. Tercijarna zdravstvena zaštita nije registrirana u UP, dok je četvrta razina zdravstvene djelatnosti zastupljena u sklopu Zavoda za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije i Zavoda za hitnu medicinu čija sjedišta se nalaze u Šibeniku.

Uz navedene ustanove zdravstvenu infrastrukturu na promatranom području čine i različite udruge koje svojim djelovanjem pružaju podršku, podižu svijest o raznim obljeljima i promiču zdrav način života. Prema podacima Registra udruge (2021), u UP-u Šibenik registrirano je ukupno 19 zdravstvenih udruga, a sve su smještene u Gradu Šibeniku. Primjer dobre prakse aktivnosti zdravstvenih udruga na promatranom području je međunarodna humanitarna manifestacija *Krka Ultra Challenge* kojom se prikupljaju financijska sredstva za borbu protiv dijabetesa (TZGS, Događanja, 2021).

Najveći nedostatak zdravstvene infrastrukture UP-a Šibenik je neravnomjerna dostupnost i raspodjela zdravstvenih usluga. Sukladno društveno-političkom i urbanom razvoju, Grad Šibenik ističe se kao centar zdravstvene djelatnosti koji uslugama pokriva čitavo analizirano područje, a zbog čega je zamjetna izrazita polarizacija u razvijenosti zdravstvene infrastrukture u odnosu na Općinu Bilice i Grad Skradin, odnosno u odnosu urbanog naselja Šibenik i perifernih ruralnih i mješovitih naselja koja pripadaju Gradu Šibeniku.

Kroz participativan proces, istaknuta je problematika i izazov postojećeg smještaja bolnice u samom središtu grada Šibenika, zbog čega postoji potreba i potencijalna mogućnost za izmještanje bolnice izvan grada (primjerice prostor vojarnе Bribirskih knezova).

4.1.2.3. **Kulturna infrastruktura**

Kulturnu infrastrukturu određenog područja čine kulturno-umjetničke ustanove, udruge i manifestacije čije aktivnosti su usmjerene prema očuvanju i zaštiti kulturne baštine te raznih oblika umjetnosti kroz promociju i podizanje svijesti kako o njihovoj vrijednosti, tako i o njihovom značenju za lokalnu zajednicu. Prema Ministarstvu kulture i medija (2021), kulturni sektor podijeljen je na muzejsku, galerijsku, knjižničarsku, arhivsku, kazališnu, glazbenu i glazbeno-scensku, nakladničku, likovnu i filmsku djelatnost. Također, važna sastavnica kulturne infrastrukture je i sama kulturna baština.

Na prostoru UP-a Šibenik zabilježeno je ukupno 126 subjekta koji se bave kulturnom djelatnosti, među kojima je 116 udruga i 10 ustanova. Najveći broj ustanova (78%) nalazi se u Gradu Šibeniku, a to su: Javna ustanova Tvrđava kulture Šibenik, Muzej grada Šibenika, Interpretacijski centar katedrale sv. Jakova „Civitas Sacra“, Hrvatsko narodno kazalište u Šibeniku, Državni arhiv u Šibeniku, Gradska knjižnica Juraj Šišgorić i Galerija sv. Krševana (SRGŠ 1, 2011; GŠ, Poduzeća i ustanove, 2021). Važno je istaknuti i Muzej samostana sv. Frane u Šibeniku, Benediktinski samostan sv. Luce, Kuća umjetnosti Arsen i brojne druge. Njihova djelatnost usmjerena je na očuvanje i prezentaciju bogate kulturne baštine šireg područja Šibensko-kninske županije te kreiranje raznih kulturno-umjetničkih programa. Osim u Gradu Šibeniku, kulturne ustanove unutar analiziranog područja nalaze se i u Gradu Skradinu (30%), a riječ je Društvenom centru Skradin, Muzeju grada Skradina i Gradskoj knjižnici Ivan Pridojević. Na prostoru Općine Bilice trenutno nema niti jedne kulturne ustanove.

Osim u sklopu kulturnih ustanova i udruga, kulturna djelatnost u UP Šibenik provodi se i kroz kulturno-umjetničke manifestacije, koje promiču lokalne kulturne vrijednosti s ciljem približavanja kulture analiziranog područja turistima i senzibiliziranju lokalne zajednice na važnost kulturne baštine. Zbog toga, sadržaj manifestacija usko je povezan uz turistički sektor. Prema podacima turističkih zajednica administrativnih jedinica unutar obuhvata, ukupno je evidentirano 27 manifestacija koje se na godišnjoj razini organiziraju na prostoru UP Šibenik.

Sukladno razvijenosti sadržaja i turističke ponude, najviše godišnjih manifestacija organizira se na području Grada Šibenika (74%), a zatim u Općini Bilice (19%) i Gradu Skradinu (7%) (Tab. 12.)³.

Prema analizi stanja, potrebna su daljnja ulaganja u razvoj kulturne infrastrukture te razvoj kulturno-umjetničkih sadržaja, s posebnim naglaskom na razvoj infrastrukture unutar slabije razvijenih administrativnih jedinica – Općine Bilice i Grada Skradina. Također, potrebno je ojačati program kulturno-umjetničkih manifestacija u cilju smanjena sezonalne dostupnosti kulturnih sadržaja na prostoru UP-a Šibenik. Podloga za budući razvoj mogu biti rezultati projekta KREŠIMIR, a kroz koji su razvijeni Akcijski plan sudioničkog upravljanja u kulturi te Priručnik za razvoj civilno-javnog partnerstva u kulturi grada Šibenika. Ciljevi proizašli iz projekta KREŠIMIR ukazuju na potrebu izgradnje organizacijske strukture mreže udruga, redefiniranje kriterija i načina dodjele javnih sredstava financiranja udruga, jačanje kapaciteta i kompetencija udruga (ljudskih i financijskih), razvoj publike, kulturnih potreba građana i posjetitelja Grada te razvoj modela „Grad je pozornica“ (KREŠIMIR, 2021).

Sudionici participativne radionice s dionicima FG5 – *Obrazovanje i kultura* istaknuli su da u UP Šibenik postoji veći broj različitih ustanova u kulturnom sektoru, s visokom razinom sadržaja, ali da je tu infrastrukturu potrebno kontinuirano unaprjeđivati. Gradska knjižnica u Šibeniku ima relativno novu zgradu i infrastrukturu je vrlo dobro opremljena, ali potrebno je ulagati u njezinu energetska obnovu te povećanje spremištinskih kapaciteta. Muzej Grada Šibenika nalazi se u zgradi iz 13. stoljeća u koju je potrebno intenzivno ulagati, kako bi se zadržala njezina kulturno-povijesna vrijednost, a istovremeno osigurala funkcionalnost građevine za svoju namjenu. Sa sličnim problemima suočava se i Hrvatsko narodno kazalište u Šibeniku (zgrada prokišnjava, usprkos tome što je bila provedena obnova). Potrebno je provesti energetska obnovu zgrade i razviti skladišni prostor. S druge strane, u proteklom desetljeću uspješno su provedeni projekti revitalizacije Tvrđave sv. Mihovila i Tvrđave Barone u Šibeniku koje su svojim programima i sadržajima značajno doprinijeli razvoju kulturno-turističke ponude u Šibeniku. Trenutno je u obnovi i područje Tvrđave sv. Ivana u Šibeniku (EU projekt). Obzirom na kompleksnost i razvedenost fortifikacijske baštine na području grada, ali i njegov značajan utjecaj na razvoj kulture i turizma u Šibeniku, potrebno je nastaviti ulaganja u valorizaciju i povezivanje, odnosno, lakšu dostupnost pješačkim i prometnim rješenjima. Nastavno na to, kontinuirano se radi na izradi dokumentacije kao podloge za buduće infrastrukturne projekte na fortifikacijskom sustavu.

Tab. 12. Broj godišnjih manifestacija u UP Šibenik evidentiranih na web stranicama TZ-a

Jedinica lokalne samouprave	Manifestacije
Grad Šibenik	20
Općina Bilice	5
Grad Skradin	2
Ukupno	27

Izvor podataka: TZGŠ, Događanja 2021; TZOB, Događanja 2021; TZGS, Događanja 2021.

³ TZGŠ, Događanja 2021; TZOB, Događanja 2021; TZGS, Događanja 2021.

4.1.2.4. Sportsko-rekreacijska infrastruktura

Sportsko-rekreacijska infrastruktura je najbrojnije zastupljeni segment analizirane društvene infrastrukture. U UP-u Šibenik evidentirano je 206 subjekata unutar sportsko-rekreacijske djelatnosti, od čega 205 udruga i klubova te 1 ustanova. Sukladno razvoju ostalih segmenata društvene infrastrukture UP-a, najviše registriranih subjekata nalazi se na području Grada Šibenika (92 %), a zatim na području Grada Skradina (6%) i Općine Bilice (2 %). Sportsko-rekreacijske udruge umrežene su unutar krovne organizacije Zajednice sportova Šibensko-kninske županije, dok su udruge na području Grada Šibenika dodatno organizirane u Zajednici sportova grada Šibenika. Prema Zakonu o sportu (NN 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16, 98/19, 47/20, 77/20) sportske zajednice usklađuju aktivnosti udruga, potiču i promiču sport, objedinjuju, usklađuju i programe sporta, skrbe o kategoriziranim sportašima i o javnim sportskim građevinama i dr.

Spomenuta sportska ustanova nalazi se na području Grada Šibenika, a riječ je o Javnoj ustanovi Sportski objekti Šibenik koja upravlja sportskim objektima i sportsko-rekreacijskim programom na području grada Šibenika te u čijoj nadležnosti su sljedeći objekti: Športski centar Grad, Športski centar Ljubica, Sportski centar bazeni Crnica, Park šuma na Šubićevcu i Športsko rekreacijski centar Ražine Donje (JUŠOŠ. 2021).

Sportsko-rekreacijske udruge unutar Zajednice sportova Šibensko-kninske županije na prostoru UP-a Šibenik organiziraju razne manifestacije kojima promoviraju sport i rekreaciju te zdrav način života među građanima, kao što su „Biličko srce“ ili međunarodna atletska trka „Krka ultramaraton“ i brojne druge (TZGS, Događanja, 2021; TZOB, Događanja, 2021). Potrebno je naglasiti kako na području Općine Bilice i Grada Skradina nema niti jedne sportsko-rekreacijske ustanove.

Neovisno o brojnosti, sportsko-rekreacijska infrastruktura UP-a Šibenik ukazuje na potrebu za daljnjim ulaganjima u izgradnju te održavanje i osiguravanje adekvatnih uvjeta korištenja infrastrukture, posebno u vidu ravnomjernog i decentraliziranog razvoja unutar svih administrativnih jedinica unutar obuhvata UP-a.

Grad Šibenik izradio je dokument pod naslovom Strategija razvoja sporta i sportske infrastrukture Grada Šibenika 2020. – 2027. koji predstavlja osnovu za planiranje razvojnih sportskih projekata na teritoriju Grada, kako bi se osigurao održiv razvoj i korištenje sportskih i rekreacijskih sadržaja. Strategija je utemeljena na analizi aktualnog stanja i trendova u sportskim sadržajima i infrastrukturi na teritoriju Grada Šibenika, analizi potražnje za sadržajima i infrastrukturuom, participativnom pristupu s lokalnim dionicima vezanim uz sport na temelju čega je izrađen strateški okvir razvoja sportskih sadržaja i infrastrukture. Definirano je sedam strateških ciljeva s pripadajućim mjerama i aktivnostima koje će pridonijeti održivom razvoju i korištenju sportskih sadržaja i infrastrukture. Aktivnosti prvog cilja usmjerene su u izgradnju, razvoj i osiguranje odgovarajuće infrastrukture za sve skupine stanovništva za vježbanje i bavljenje sportom. Aktivnostima objedinjenim pod drugim strateškim ciljem namjerava se promovirati tjelesne i sportske aktivnosti za djecu i mlade. Trećim ciljem definirane su aktivnosti za promicanje sportskih talenata i sportskog osoblja, a četvrtim ciljem za financiranje javnih potreba u sportskim i tjelesnim aktivnostima Grada Šibenika. Aktivnosti petog cilja odnose se na stvaranje održivosti sportskih kapaciteta i inovacija, šesti na inkluziju u sport i tjelesne aktivnosti, a sedmi na mrežne učinke sportskih

industrija u razvoju turizma. Strategija je usklađena s Nacionalnim programom športa 2019. – 2026.

Tijekom participativnog procesa istaknuta je potreba za izgradnjom sportsko-rekreacijskog centra te pratećih sportskih i dječjih igrališta u Općini Bilice, s obzirom na rast broja stanovnika i mladu dobnu strukturu stanovništva. Takvim ulaganjem osigurali bi se kvalitetniji uvjeti za život i zdravlje stanovnika.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG5 – Obrazovanje i kultura* istaknuli su da u UP Šibenik postoji zadovoljavajuća ponuda sportskih aktivnosti. U Gradu Šibeniku djeluje 40 sportskih klubova s preko 1.000 korisnika. Kao pozitivan pomak u Gradu Šibeniku istaknuta je izrada Strategije razvoja sporta i sportske infrastrukture kojom će se usmjeravati budući razvoj sporta u Gradu. Sportska infrastruktura trenutno svojim kapacitetom ne zadovoljava potrebe korisnika te je potrebno osmisliti modele i odrediti lokacije njihove gradnje. Grad Skradin trenutno je u provedbi projekta razvoja sportske dvorane za koji je pripremljena potrebna dokumentacija, ali je potrebno ishoditi financiranje. Na radionici je predložena integracija sportsko-rekreacijske infrastrukture u obrazovne ustanove, osobito uvjetima nakon što se uvede jednosmjenska nastava (sportski klubovi i udruge bi mogli koristiti infrastrukturu popodne i navečer nakon nastave).

4.1.2.5. Zaključak

Sagledani segmenti društvene infrastrukture UP Šibenik pokazuju izniman potencijal za daljnji razvoj, poglavito unutar kulture djelatnosti. Daljnji razvoj društvene infrastrukture sukladno strateškim dokumentima na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini treba nastaviti ostvarivati putem financijskih prilika koje omogućuju fondovi Europske unije.

Glavni nedostatak analizirane društvene infrastrukture promatranog područja je visoko izražena centraliziranost i neravnomjerna raspoređenost društvenih usluga i popratne infrastrukture, s najvećom koncentracijom sadržaja u samom središtu UP-a. Temeljem toga, potrebno je ulagati u ravnomjeran razvoj infrastrukture i povećanje njene dostupnosti u svim dijelovima UP Šibenik. S druge strane, postojeća društvena infrastruktura pokazuje manjak opremljenosti i potrebu za daljnjim ulaganjem u njenu izgradnju i razvoj usluge, kao i u razvoj ljudskih resursa i kvalitetnog stručnog kadra kao njenih generatora.

Primarni cilj društvenih djelatnosti je zadovoljavanje ljudskih potreba, poput zdravstvene i stambene zaštite te kulturnih i sportsko-rekreacijskih sadržaja. Zbog toga je potrebno konstantno u njih ulagati, unaprjeđivati i povećavati njihovu dostupnost za dobrobit kako pojedinca, tako i društva u cjelini. Ulaganje u razvoj i unaprjeđenje kvalitete društvene infrastrukture je izrazito važno kako bi se stvorili preduvjeti za socioekonomski razvoj određenog područja i time pridonijelo kvaliteti života na tom području (Šimović i Deskar-Škrbić, 2020). U daljnjem razvoju društvene infrastrukture potrebno je staviti naglasak na ravnomjeran razvoj između Grada Šibenika te Općine Bilice i Grada Skradina kao slabije razvijenih, ruralnijih, dijelova UP Šibenik.

4.1.3. Socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi

U ovom poglavlju analizirat će se stanje i problemi UP Šibenik vezani uz socijalno uključivanje i usluge socijalne skrbi. Analiza obuhvaća uvid u socijalno stanje, pregled dostupnosti i korištenja socijalnih usluga te pitanja vezana uz kriminalitet i sigurnost građana UP-a.

4.1.3.1. Socijalno stanje u UP-u

Socijalno stanje UP Šibenik analizirano je na temelju pokazatelja kao što su zajamčena minimalna naknada, broj nezaposlenih te broj beskućnika.

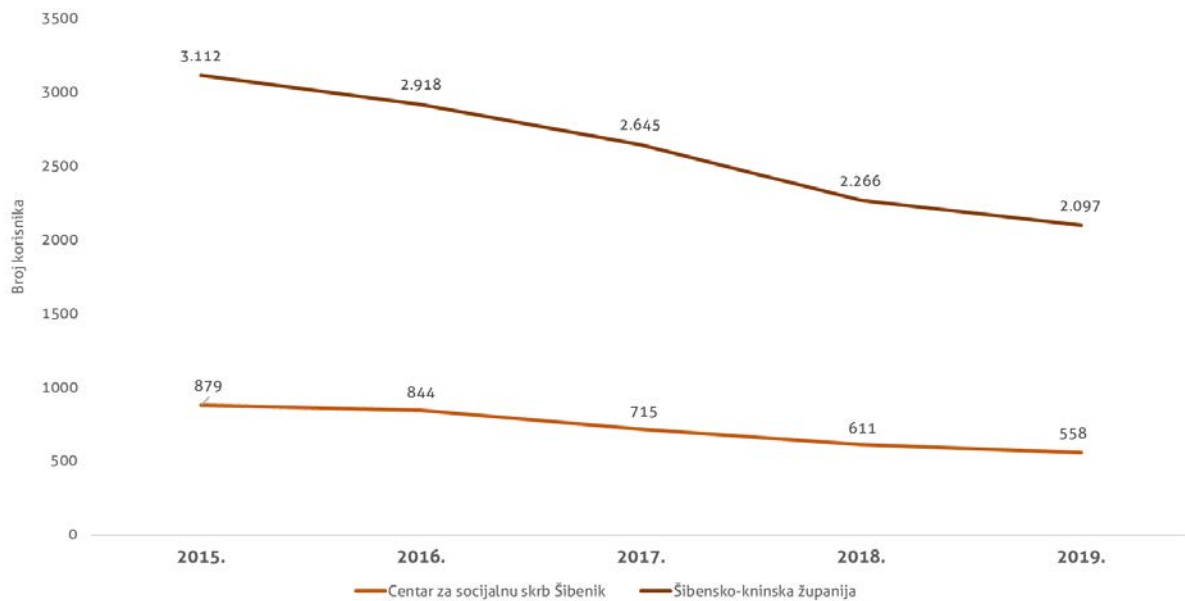
Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20), zajamčena minimalna naknada je pravo na novčani iznos kojim se osigurava zadovoljenje osnovnih životnih potreba samca ili kućanstva koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba. Prateći kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade 2015.-2019.g. (Tab. 13., Sl. 15.) vidljivo je kako je došlo do smanjenja broja korisnika za jedinice lokalne samouprave u nadležnosti Centra za socijalnu skrb Šibenik⁴. Godine 2015. zabilježeno je 879 korisnika zajamčene minimalne naknade, dok je 2019. g. broj korisnika iznosio 558 što znači da je 2015.-2019.g. došlo do smanjenja od 37%. Također, u istom periodu došlo je do smanjenja broja korisnika zajamčene minimalne naknade 2015.-2019.g. i na razini Šibensko-kninske županije i na razini Republike Hrvatske. Smanjenje broja korisnika može značiti pozitivnu promjenu za socijalno stanje UP Šibenik. Treba napomenuti kako neki demografski procesi (npr. emigracija) mogu utjecati na smanjenje korisnika socijalne pomoći što znači da smanjenje broja korisnika zajamčene minimalne naknade nije nužno u izravnoj korelaciji s boljim socijalnim stanjem nekog prostora, no generalno ukazuje na pozitivne trendove.

Tab. 13. Kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade 2015.-2019. godine za jedinice lokalne samouprave u nadležnosti Centra za socijalnu skrb Šibenik, Šibensko-kninsku županiju i Republiku Hrvatsku

Godina	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Centar za socijalnu skrb Šibenik	879	844	715	611	558
Šibensko-kninska županija	3.112	2.918	2.645	2.266	2.097
Republika Hrvatska	50.974	48.701	45.099	38.765	35.103

Izvor podataka: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2016, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2017, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2018, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2019, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2020

⁴ U nadležnosti Centra za socijalnu skrb Šibenik su: Grad Šibenik, Grad Vodice, Grad Skradin te Općina Pirovac, Općina Tisno, Općina Murter-Kornati, Općina Bilice, Općina Primošten i Općina Rogoznica. Evidencija o korisnicima zajamčene minimalne naknade i broju beskućnika ne vodi se na razini jedinica lokalne samouprave zbog čega nije moguće analizirati podatke na razini Urbanog područja Šibenik.

Sl. 15. Kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade 2016.-2020. godine za jedinice lokalne samouprave u nadležnosti Centra za socijalnu skrb Šibenik i za Šibensko-kninsku županiju

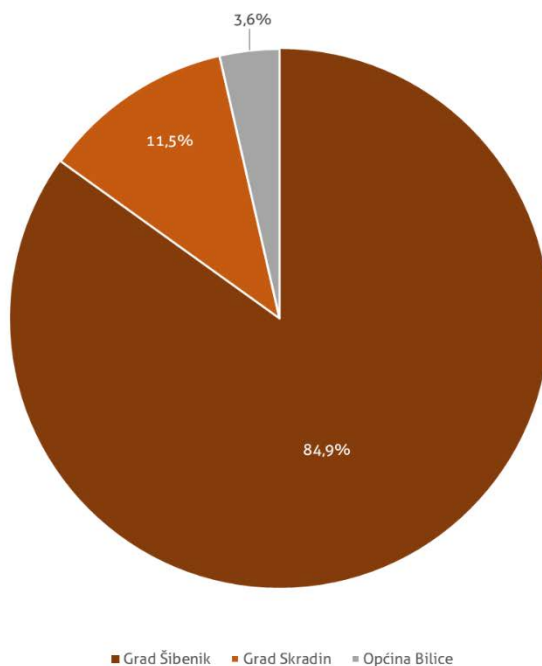
Izvor podataka: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2016, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2017, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2018, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2019, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2020

U analizi prostorne raspodjele broja korisnika zajamčene minimalne naknade 2020. za UP Šibenik (Tab. 14., Sl. 16.) vidljivo je kako je čak 84,9% korisnika iz Grada Šibenika, 11,5% iz Grada Skradina i 3,6% iz Općine Bilice. Ovakva prostorna raspodjela broja korisnika zajamčene minimalne naknade odgovara udjelima u demografskim pokazateljima za JLS-e UP-a Šibenik.

Tab. 14. Broj korisnika zajamčene minimalne naknade 2020. godine za urbano područje Šibenik

Jedinica lokalne samouprave	Broj korisnika
Grad Šibenik	332
Grad Skradin	45
Općina Bilice	14
Ukupno	391

Izvor podataka: Centar za socijalnu skrb Šibenik, 2021

Sl. 16. Udio korisnika zajamčene minimalne naknade 2020. godine prema jedinicama lokalne samouprave u nadležnosti Centra za socijalnu skrb Šibenik

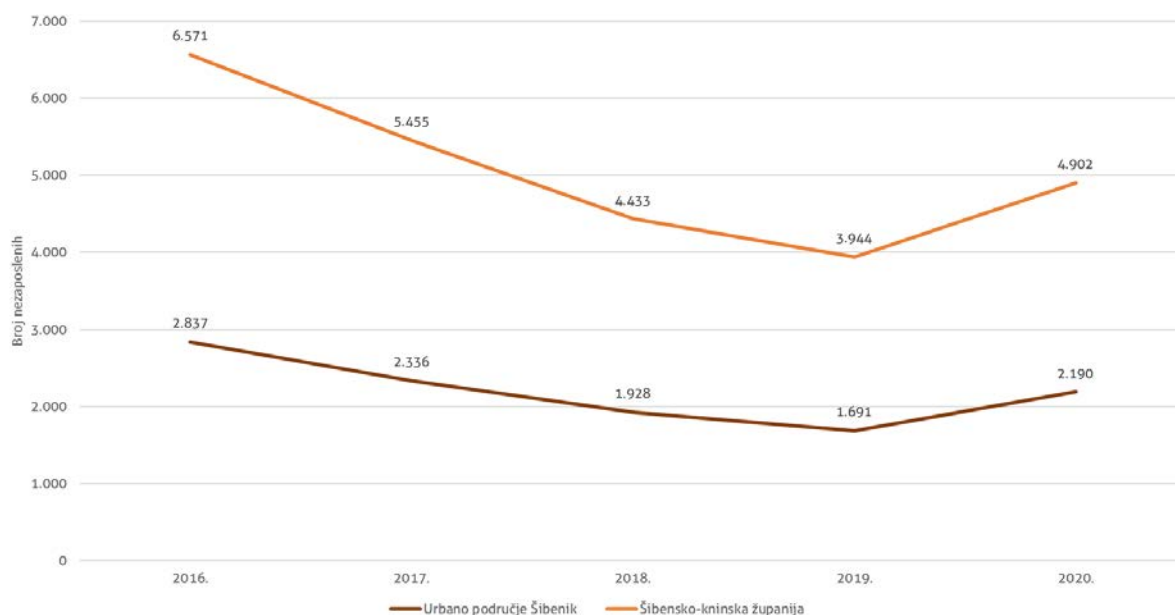
Izvor podataka: Centar za socijalnu skrb Šibenik, 2021

Prateći broj nezaposlenih 2016.-2020.g. (Tab. 15., Sl. 17.) vidljivo je kako je došlo do smanjenja broja nezaposlenih u UP Šibenik, Šibensko-kninskoj županiji i Republici Hrvatskoj. Godine 2016. u UP Šibenik zabilježeno je 2.837 nezaposlenih, dok je 2020. evidentirano 2.190 nezaposlenih što znači da je došlo do smanjenja broja nezaposlenih od 23%. Tijekom razdoblja 2016.-2019.g. zabilježen je konstantan pad broja nezaposlenih u UP Šibenik, Šibensko-kninskoj županiji i Republici Hrvatskoj što je povezano s pozitivnim ekonomskim kretanjima, ali i iseljavanjem u istom periodu. Međutim, godine 2020. dolazi do povećanja broja nezaposlenih u UP Šibenik, Šibensko-kninskoj županiji i Republici Hrvatskoj što je povezano s negativnim ekonomskim kretanjima uzrokovanih pandemijom COVID-19.

Tab. 15. Kretanje broja nezaposlenih 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik

Godina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Grad Šibenik	2490	2047	1698	1482	1918
Grad Skradin	242	196	153	135	180
Općina Bilice	105	93	77	74	93
Urbano područje Šibenik	2.837	2.336	1.928	1.691	2.190
Šibensko-kninska županija	6.571	5.455	4.433	3.944	4.902
Republika Hrvatska	241.860	193.967	153.542	128.650	150.824

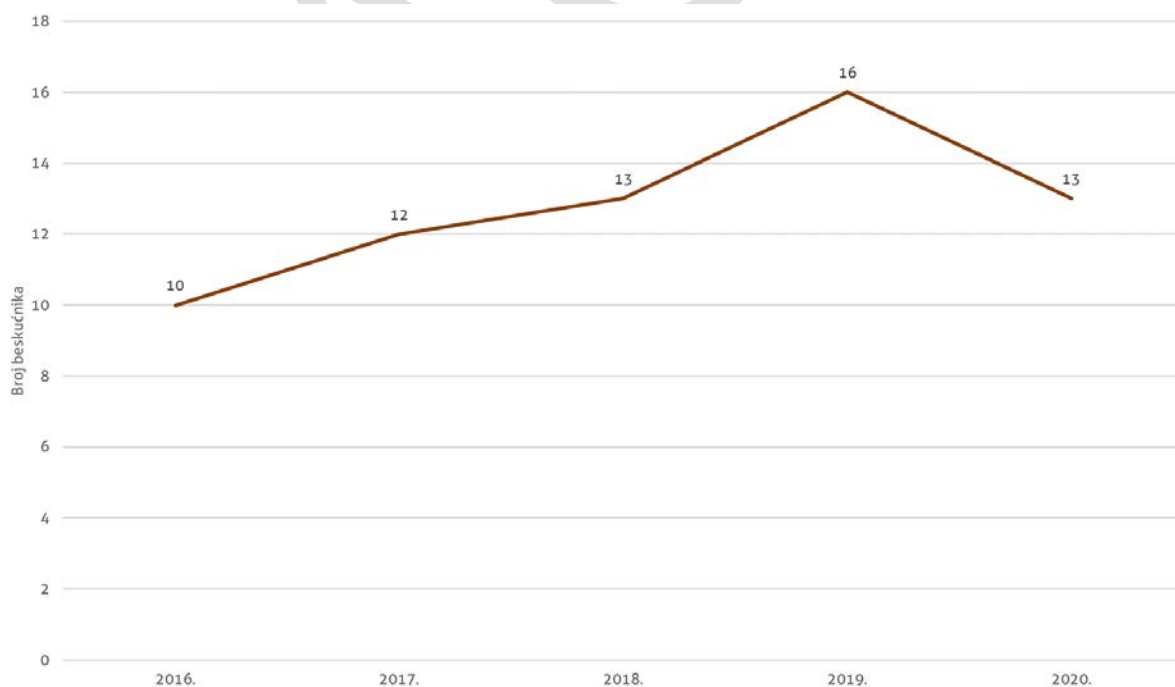
Izvor podataka: Centar za socijalnu skrb Šibenik, 2021

Sl. 17. Kretanje broja nezaposlenih 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik i Šibensko-kninsku županiju

Izvor podataka: Centar za socijalnu skrb Šibenik, 2021

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20) beskućnik je osoba koja nema gdje stanovati, koja boravi na javnom ili drugom mjestu koje nije namijenjeno za stanovanje te nema sredstava kojima bi mogla podmiriti potrebu stanovanja. Prateći kretanje broja beskućnika 2016.-2020. g. (Sl. 18.) u skloništu za beskućnike Caritasa šibenske biskupije došlo je do povećanja od 30%.

Sl. 18. Kretanje broja beskućnika 2016.-2020. godine u skloništu za beskućnike Caritasa šibenske biskupije

Izvor podataka: Centar za socijalnu skrb Šibenik, 2021

4.1.3.2. *Dostupnost i korištenje socijalnih usluga*

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20) socijalne usluge obuhvaćaju aktivnosti, mjere i programe namijenjene sprječavanju, prepoznavanju i rješavanju problema i poteškoća pojedinaca i obitelji te poboljšanju kvalitete njihovog života u zajednici. U socijalne usluge uključeni su: prva socijalna usluga, savjetovanje i pomaganje, pomoć u kući, psihosocijalna podrška, rana intervencija, pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja, boravak, smještaj, obiteljska medijacija i organizirano stanovanje. Socijalna skrb se definira kao organizirana djelatnost od javnog interesa za Republiku Hrvatsku čiji je cilj pružanje pomoći socijalno ugroženim osobama, kao i osobama u nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima koja uključuje prevenciju, promicanje promjena, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i podršku pojedincu, obitelji i skupinama, u svrhu unaprjeđenja kvalitete života i osnaživanja korisnika u samostalnom zadovoljavanju osnovnih životnih potreba te njihovog aktivnog uključivanja u društvo.

Središnja ustanova socijalne skrbi u UP Šibenik je Centar za socijalnu skrb Šibenik sa sjedištem u Šibeniku. Infrastrukturu sustava socijalne skrbi uz Centar za socijalnu skrb Šibenik čini još osam ustanova: Centar za odgoj i obrazovanje Šubićevac, Dom za starije i nemoćne osobe Cvjetni dom, Dom za psihički bolesne odrasle osobe Mihek, Centar za socijalnu inkluziju, Udruga za promicanje inkluzije, Centar za pružanje usluga u zajednici Šibenik, Dom socijalne skrbi Roman obitelji te jedna udomiteljska obitelj za stare i nemoćne osobe.

4.1.3.3. *Kriminalitet i sigurnost građana*

Podaci o kriminalitetu i stanje sigurnosti predstavlja važan preduvjet visoke kvalitete života stanovnika nekog prostora.

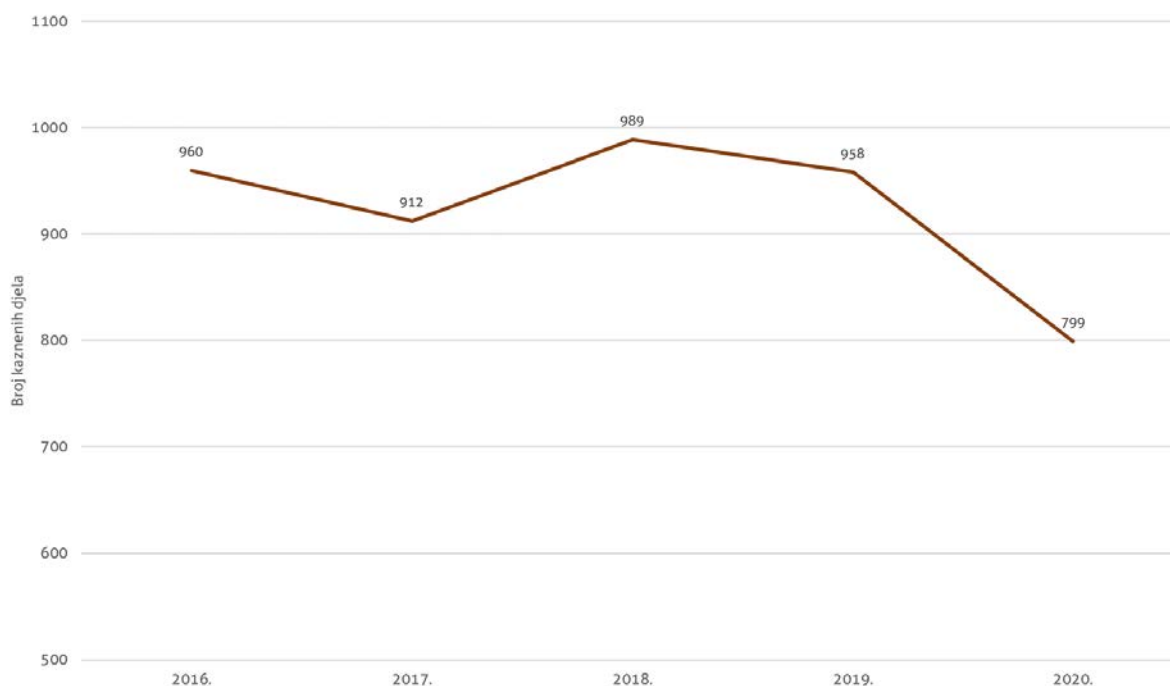
Prateći kretanje ukupnog broja počinjenih kaznenih djela i stope kriminaliteta⁵ prema podacima Policijske uprave Šibensko-kninske za razdoblje 2016.-2020.g., vidljivo je kako je došlo do smanjenja broja počinjenih kaznenih djela i stope kriminaliteta u UP Šibenik (Tab. 16., Sl. 19.). Uvidom u kretanje broja počinjenih kaznenih djela 2016.-2020. na razini Republike Hrvatske i Šibensko-kninske županije također je evidentirano smanjenje broja počinjenih kaznenih djela. UP Šibenik bilježi nešto veće stope kriminaliteta nego što je to za prostor Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske (Tab. 17.) jer je riječ o urbaniziranom prostoru s većom koncentracijom stanovnika.

⁵ Stopa kriminaliteta je statistički pokazatelj koji prikazuje broj počinjenih djela na 1.000 stanovnika. Podatak o broju stanovnika preuzet je iz Popisa stanovništva 2011.

Tab. 16. Kretanje broja kaznenih djela i stope kriminaliteta 2016.-2020. godine za Urbano područje Šibenik

Godina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Broj kaznenih djela	960	912	989	958	799
Stopa kriminaliteta (broj kaznenih djela na 1.000 stanovnika)	18,3	17,4	18,9	18,3	15,2

Izvor podataka: Popis stanovništva, 2011, Policijska uprava Šibensko-kninska, 2021

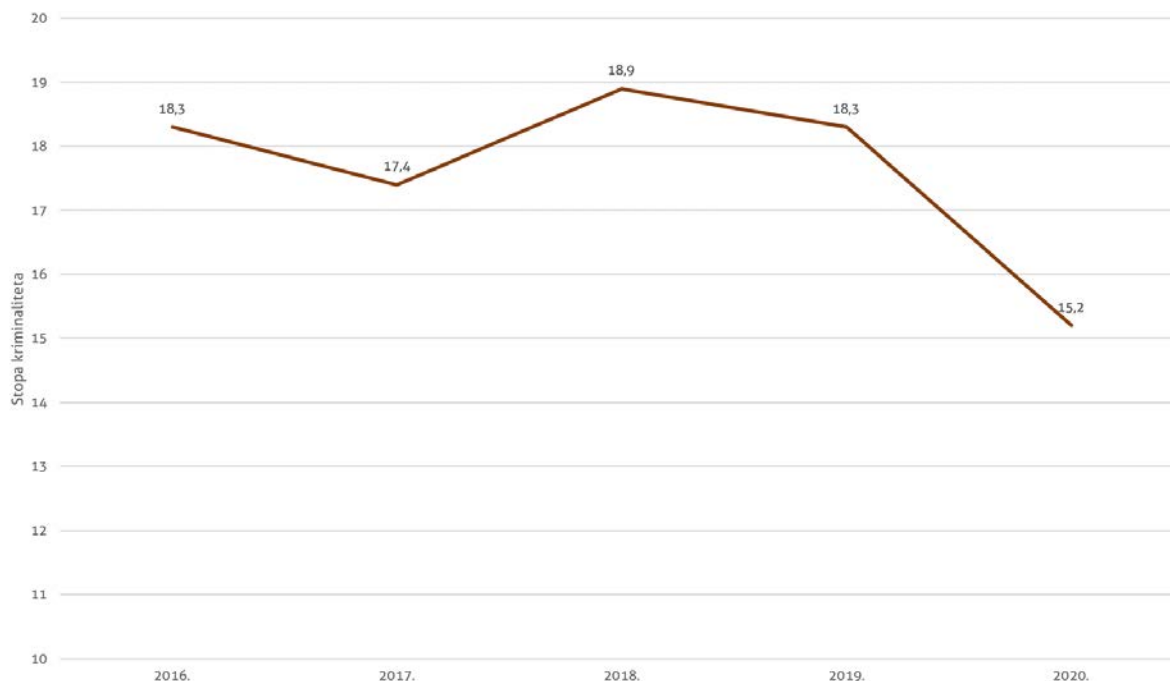
Sl. 19. Broj kaznenih djela 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik

Izvor podataka: Policijska uprava Šibensko-kninska, 2021

Tab. 17. Kretanje stope kriminaliteta 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik, Šibensko-kninsku županiju i Republiku Hrvatsku

Godina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Urbano područje Šibenik	18,3	17,4	18,9	18,3	15,2
Šibensko-kninska županija	16,0	17,0	15,6	16,9	15,2
Republika Hrvatska	13,0	12,7	12,0	13,1	12,4

Izvor podataka: Popis stanovništva, 2011, Policijska uprava Šibensko-kninska, 2021, Ministarstvo unutarnjih poslova, 2021

Sl. 20. Kretanje stope kriminaliteta 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik

Izvor podataka: Policijska uprava Šibensko-kninska, 2021

Prateći kretanje broja kaznenih djela maloljetnih počinitelja 2016.-2020. g. za Urbano područje Šibenik, vidljivo je kako je došlo do značajnog smanjenja broja kaznenih djela (Tab. 18., Sl. 21.). Uvidom u podatke o kretanju broja kaznenih djela zloupotrebe droga 2016.-2020. g., vidljivo je kako je došlo do smanjenja broja počinjenih kaznenih djela zloupotrebe droga (Tab. 19., Sl. 22.).

Tab. 18. Kretanje broja kaznenih djela maloljetnih počinitelja 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik

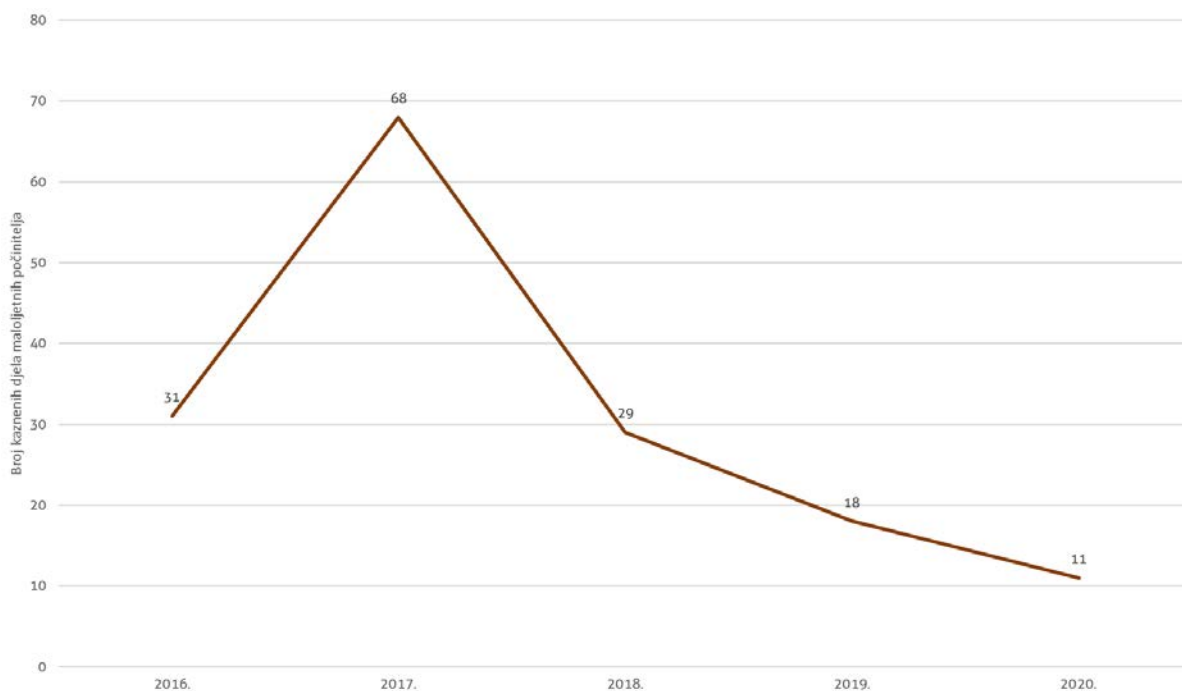
Godina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Ukupno
Broj kaznenih djela maloljetnih počinitelja	31	68	29	18	11	157

Izvor podataka: Policijska uprava Šibensko-kninska, 2021

Tab. 19. Kretanje broja kaznenih djela zloupotrebe droga 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik

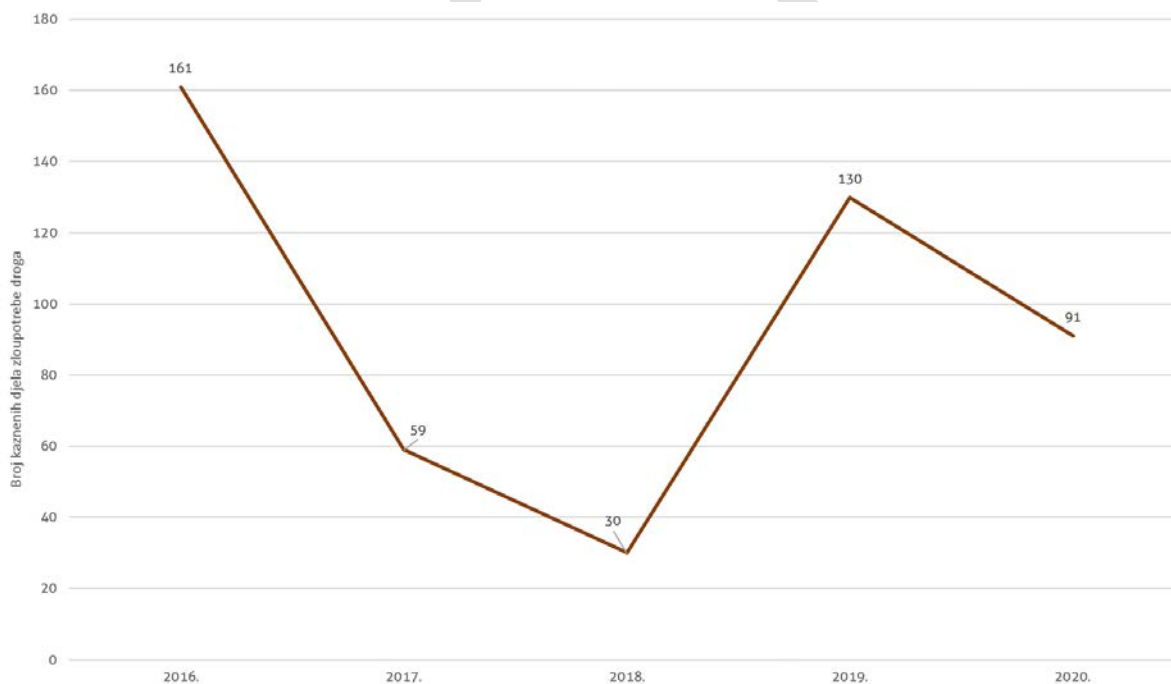
Godina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Ukupno
Broj kaznenih djela zloupotrebe droga	161	59	30	130	91	471

Izvor podataka: Policijska uprava Šibensko-kninska, 2021

Sl. 21. Kretanje broja kaznenih djela maloljetnih počinitelja 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik

Izvor podataka: Policijska uprava Šibensko-kninska, 2021

Sl. 22. Kretanje broja kaznenih djela zloupotrebe droga 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik

Izvor podataka: Policijska uprava Šibensko-kninska, 2021

4.1.3.4. Zaključak

U ovom poglavlju analizirani su socijalno stanje, dostupnost i korištenje socijalnih usluga i sigurnost građana UP Šibenik. Zajamčena minimalna naknada, broj nezaposlenih i broj beskućnika su pokazatelji na osnovi kojih je analizirano socijalno stanje UP-a. Prateći kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade 2015.-2019. za jedinice lokalne samouprave u nadležnosti Centra za socijalnu skrb Šibenik, Šibensko-kninsku županiju i Republiku Hrvatsku, vidljivo je kako je došlo do smanjenja broja korisnika za trećinu. Smanjenje korisnika zajamčene minimalne naknade može upućivati na pozitivne trendove socijalnog stanja analiziranog područja. Važno je napomenuti da određeni demografski trendovi (emigracija ili pad broja stanovnika) mogu utjecati na smanjenje broja korisnika zajamčene minimalne naknade i stoga smanjenje broja korisnika nije u izravnoj korelaciji s boljim socijalnim stanjem nekog prostora. Ako se prati kretanje broja nezaposlenih osoba 2016.-2020. g. vidljivo je kako je došlo do smanjenja broja nezaposlenih u UP Šibenik. Treba istaknuti kako je u razdoblju 2016.-2019. zabilježen konstantan pad broja nezaposlenih osoba, dok je 2019.-2020. zabilježen rast broja nezaposlenih što je povezanom s negativnim ekonomskim kretanjima povezanim s pandemijom COVID-19. Kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade 2015.-2019. i broja nezaposlenih 2016.-2020. g. mogu upućivati na pozitivne trendove socijalnog stanja ovoga prostora. Centar za socijalnu skrb Šibenik smatra se središnjom ustanovom socijalne skrbi u UP Šibenik, a osim ove ustanove infrastrukturu sustava socijalne skrbi čini još osam ustanova.

Prateći kretanje podataka o kriminalitetu 2016.-2020. g. kao što su broj kaznenih djela, broja kaznenih djela maloljetnih počinitelja i kretanje broja kaznenih djela zloupotrebe droga 2016.-2020. za UP Šibenik, vidljivo je kako je došlo do smanjenja svih pokazatelja, što je trend i na regionalnoj i nacionalnoj razini. Međutim, UP Šibenik bilježi veće stope kriminaliteta nego što je to za prostor Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske.

4.1.4. Odgoj i obrazovanje

Funkcija odgoja i obrazovanja vrlo je važna društvena funkcija, čiji značaj sve više raste u suvremenom razdoblju jer bez kvalitetnog obrazovanja nije moguć društveni i gospodarski razvoj. Jedinice lokalne samouprave (Grad Šibenik, Grad Skradin i Općina Bilice) osnivači su ustanova za predškolski odgoj i osnovno obrazovanje u UP Šibenik, dok je jedinica područne (regionalne) samouprave (Šibensko-kninska županija) osnivač srednjoškolskih ustanova, a nadležna je i za planiranje i razvoj mreže obrazovnih ustanova.

4.1.4.1. Obrazovna struktura

Obrazovna struktura odnosi se na podatke o najvišem završenom stupnju obrazovanja koje je postigao određen broj stanovnika u nekom području. Najrecentniji dostupni podatci o obrazovnoj strukturi podatci prikupljeni su Popisom stanovništva 2011. g. Državni zavod za statistiku te podatke prikazuje na razini jedinica lokalne samouprave za stanovništvo starije od 15 godina. Podatci o obrazovnoj strukturi za UP Šibenik prikazani su na Tab. 20. Više od

polovice stanovnika UP Šibenik ima završenu srednju školu. Nakon te skupine slijede stanovnici sa završenim stupnjem visokog obrazovanja i sa završenom osnovnom školom, čiji je broj podjednak, ali nešto je veći u korist onih s visokim obrazovanjem. Nakon toga slijedi stanovništvo za 4-7 završenih razreda osnovne škole, pa zatim oni bez škole i oni sa završenim 1-3 razreda osnovne škole.

Tab. 20. Stanovništvo urbanog područja Šibenik starije od 15 godina prema najvišem završenom stupnju obrazovanja 2011. godine

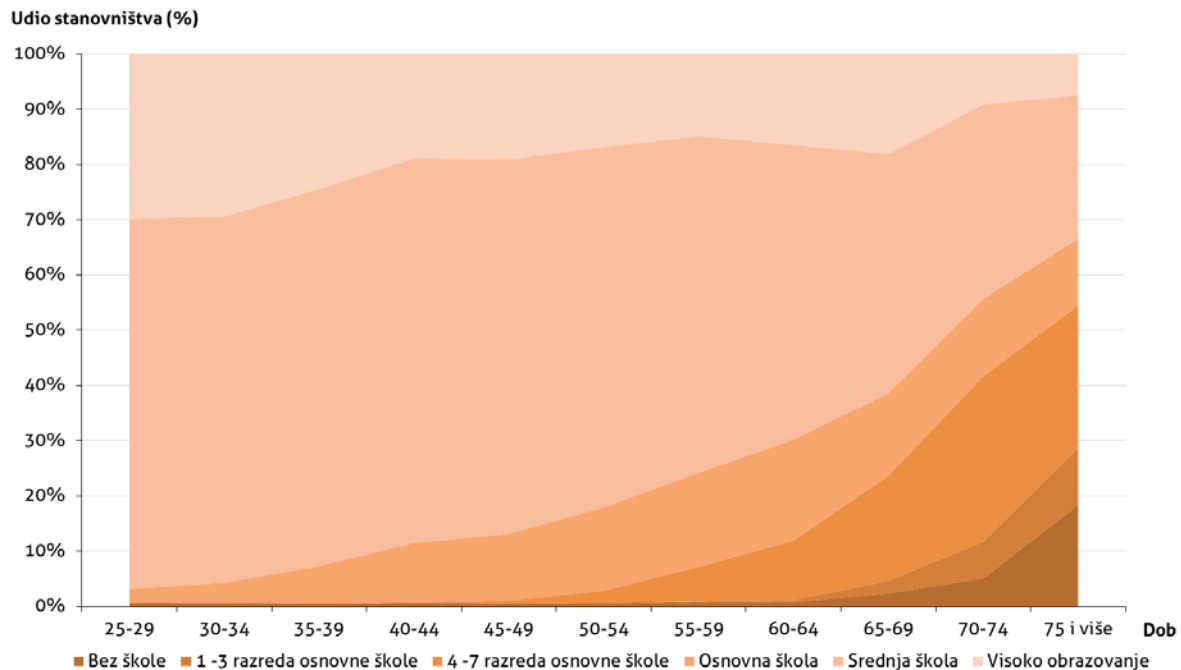
Najviši završeni stupanj obrazovanja	Broj i udio stanovnika			
	Grad Šibenik	Grad Skradin	Općina Bilice	UP Šibenik
Bez škole	959 (2,4 %)	314 (9,4 %)	40 (2,1 %)	1.313 (2,9 %)
1 – 3 razreda osnovne škole	597 (1,5 %)	170 (5,1 %)	44 (2,3 %)	811 (1,8 %)
4 – 7 razreda osnovne škole	2.744 (6,9 %)	570 (17,1 %)	158 (8,2 %)	3.472 (7,7 %)
Osnovna škola	5.924 (14,8 %)	730 (21,9 %)	291 (15,0 %)	6.945 (15,4 %)
Srednja škola	22.655 (56,7 %)	1.411 (42,2 %)	1.209 (62,5 %)	25.275 (55,9 %)
Visoko obrazovanje	7.060 (17,7 %)	145 (4,3 %)	188 (9,7 %)	7.393 (16,3 %)

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Iz podataka prikazanih u tablici može se primijetiti da je 2011. g. postojala određena razlika u udjelima stanovništva prema najvišem završenom stupnju obrazovanja između Grada Skradina s jedne te Grada Šibenika i Općine Bilice s druge strane. U Gradu Skradinu značajno je viši udio osoba koje nisu išle u osnovnu školu ili je nisu do kraja završile u odnosu na ostale dvije jedinice lokalne samouprave, kao i udio osoba sa završenom osnovnom školom kao najvišim postignutim stupnjem obrazovanja. Isto tako, udio visokoobrazovanih osoba značajno je manji u Gradu Skradinu u usporedbi s prosjekom za UP Šibenik, a od prosjeka je niži i udio visokoobrazovanih u Općini Bilice. Takvi pokazatelji mogu se objasniti činjenicom da je Šibenik društveno i gospodarsko središte Šibensko-kninske županije s razvijenijim tržištem rada i ustanovama koje stanovništvu mogu pružiti širi spektar obrazovanja, za razliku od njegove ruralne okolice koju već duži niz godina obilježavaju negativni demografski trendovi što je rezultiralo odljevom mlađeg stanovništva s višim stupnjem obrazovanja. Stanovništvo s postignutim nižim stupnjevima obrazovanja provođenjem različitih razvojnih mjera i aktivnosti može se uključiti u programe cjeloživotnog obrazovanja i može se omogućiti njihova prilagodba za tržište rada i sudjelovanje u gospodarskom razvoju područja.

Budući da ne postoje noviji podatci o broju visokoobrazovanih osoba, važno je proučiti trendove u stupnju obrazovanja po petogodišnjim kohortama (Sl. 23.). U mlađim dobnim skupinama oko dvije trećine stanovništva završilo je srednje obrazovanje, a nešto manje od 30 % stanovnika završilo je neku od kategorija visokog obrazovanja. Udio stanovništva u mlađim dobnim razredima koje je završilo osnovnu školu iznosi tek 2,5 %, a onih bez škole i s nezavršenom osnovnom školom ima manje od 1 %. S porastom dobi udio stanovnika sa završenim srednjim i visokim obrazovanjem počinje se smanjivati, a istovremeno rastu udjeli stanovnika sa završenom ili nezavršenom osnovnom školom kako najvišim dostignutim stupnjem obrazovanja. Najviše stanovnika iz svih dobnih razreda ima završenu srednju školu. U dobnj kohorti 75 g. i više podjednak je broj osoba sa završenom osnovnom i srednjom školom. U toj je kategoriji vrlo visok udio stanovnika bez škole, a na njih otpada nešto manje

od dvije petine stanovništva navedene kohorte. Veći dio stanovništva u radnom kontingentu (15-64 g.) ima završeno srednje ili visoko obrazovanje što daje dobre preduvjete za konkuriranje na tržištu rada. Može se smatrati da će stupanj obrazovanja stanovništva UP Šibenik rasti u budućim razdobljima, ukoliko ne dođe do izrazitog jačanja negativnih demografskih trendova.

Sl. 23. Udio stanovništva urbanog područja Šibenik prema najvišem postignutom stupnju obrazovanja po petogodišnjim dobnim kohortama od 25⁶ do 75 i više godina 2011. godine

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Ukoliko se uz navedene pokazatelje promatraju i pokazatelji o spolu stanovništva (Popis stanovništva, 2011), može se zaključiti da je u nešto viši broj ženskog stanovništva u kategorijama s najnižim stupnjem obrazovanja (bez škole, nezavršena osnovna škola), kao i s najvišim stupnjem obrazovanja (visoko obrazovanje). Nešto viši broj muškog stanovništva u odnosu na žensko vidljiv je jedino u skupini osoba sa završenom srednjom školom. Specifičan pokazatelj je i udio nepismenih osoba starijih od 10 g. u ukupnom broju stanovnika starijih od 10 g. On za cijelo UP Šibenik iznosi 1,4 %, a od prosjeka se značajno razlikuje u Gradu Skradinu za kojega iznosi 5,6 % (Popis stanovništva 2011.). U svim jedinicama lokalne samouprave zabilježen je nešto viši udio nepismenih žena u odnosu na muškarce.

4.1.4.2. Predškolski odgoj

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97, 107/07, 94/13, 98/19) definira predškolski odgoj kao odgoj koji obuhvaća programe odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi koji se ostvaruju u dječjim vrtićima sukladno navedenom

⁶ Kako bi se ostvarila što veća zornost prikazanih pokazatelja na dijagramu nisu prikazani podatci za dobne kohorte 15-29 i 20-24 godine, iako o njima postoje podatci, jer dio tih osoba pohađa neki od stupnjeva obrazovanja.

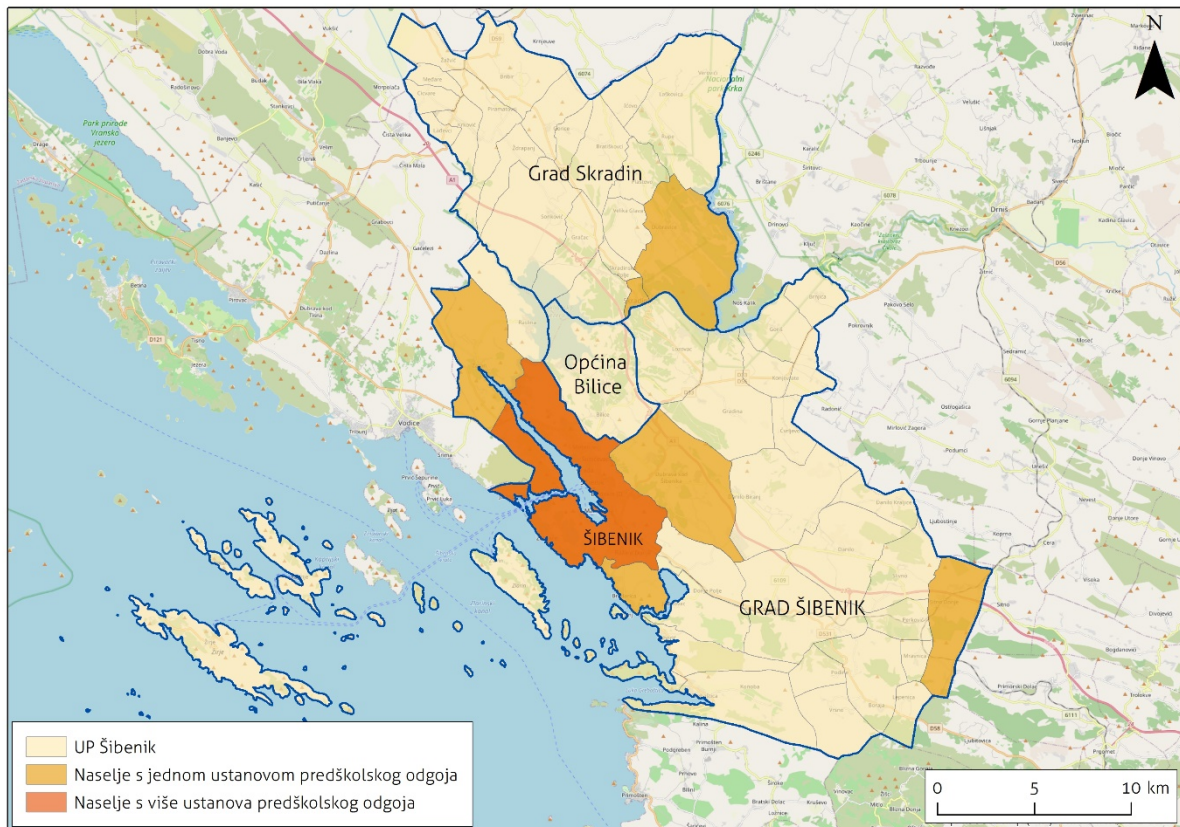
zakonu. Predškolski odgoj u prostoru UP Šibenik provodio se u sedam vrtićkih ustanova (Tab. 21.), od kojih je šest sa sjedištem na području Grada Šibenika, a jedna sa sjedištem na području Grada Skradina. Osnivači za tri vrtića su jedinice lokalne samouprave (Grad Šibenik DV Šibenska Maslina i DV Smilje te Grad Skradin DV Skradin), a ostalima su osnivači fizičke osobe ili udruge. Vrtići djeluju i u 22 područna odjela, od kojih se 18 nalazi na području naselja Šibenik. Iz navedenog rasporeda predškolskih ustanova (Sl. 24.) može se primijetiti da su one vrlo nejednoliko raspoređene i da u velikom broju naselja ne postoji nikakav oblik predškolske ustanove. Osobito se ističe nedostatak vrtića na šibenskim otocima te u istočnom dijelu Grada Šibenika, kao i u Gradu Skradinu u kojemu on postoji samo u dva naselja. U Općini Bilice također ne postoji nijedna ustanova/odjel za predškolski odgoj te je istaknuta potreba za razvojem kapaciteta u sustavu predškolskog odgoja.

Tab. 21. Ustanove predškolskog odgoja u urbanom području Šibenik 2021. godine

Naziv predškolske ustanove	Tip ustanove	Naselje u kojemu je sjedište ustanove	Jedinica lokalne samouprave u kojoj je sjedište ustanove	Broj područnih odjela na teritoriju UP Šibenik (naselje)
DV Smilje	javni vrtić	Šibenik	Grad Šibenik	7 (Šibenik), 1 (Zaton)
DV Brat Sunce	privatni vrtić	Šibenik	Grad Šibenik	-
DV Osmijeh	privatni vrtić	Šibenik	Grad Šibenik	2 (Šibenik)
DV Šibenska maslina	javni vrtić	Šibenik	Grad Šibenik	6 (Šibenik)
DV Žižula	privatni vrtić	Šibenik	Grad Šibenik	3 (Šibenik), 1 (Sitno Donje), 1 (Skradin), 1 (Dubravice)
DV Sunce	privatni vrtić	Brodarica	Grad Šibenik	-
DV Skradin	javni vrtić	Skradin	Grad Skradin	-
Vjerski vrtić Blažena Hozana	privatni vrtić	Šibenik	Grad Zagreb	-

Izvor podataka: MZO, 2021a

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (Gradovi u statistici, 2021) broj vrtića i djece u vrtićkim programima u razdoblju 2011.-2020. g. nije se značajno mijenjao, dok je kod broja zaposlenih u vrtiću zabilježen porast. U Gradu Šibeniku u pedagoškoj godini 2019./2020. djelovalo je 25 vrtićkih objekata i odjela (uključeni i područni odjeli) koje je pohađalo 1.728 djece vrtićke i predškolske dobi, a u vrtiću je bilo zaposleno 287 osoba. Prema tome, na jednog zaposlenog djelatnika u vrtiću bilo je 6,0 djece. Taj se pokazatelj nešto poboljšao u odnosu na pedagošku godinu 2011./2012. kad je iznosio 7,4 djece na osobu zaposlenu u vrtiću (Gradovi u statistici, 2021). U Gradu Skradinu u cijelom su razdoblju 2011.-2020. g. postojale dvije vrtićke ustanove u kojima je 2020. g. bilo zaposleno sedam djelatnika, a vrtić je pohađalo 67 djece. Broj djece na jednu zaposlenu osobu u vrtiću iznosio je 9,7 2020. g.

Sl. 24. Naselja s ustanovama za predškolsko obrazovanje u urbanom području Šibenik 2021. godine

Izvor podataka: MZO, 2021a

U vrtićima se pruža mogućnost izbora različitih programa, među kojima su redoviti 5,5-satni, 6-satni i 10-satni program, kraći predškolski program te razni posebni programi (sportski program, program vjerskog odgoja, programi ranog učenja stranih jezika i sl.). Upisne kvote po pojedinom programu, broj odgojnih skupina i broj djece koja pohađaju navedene programe nisu bili dostupni za sve ustanove predškolskog odgoja prilikom izrade analize stanja, pa stoga nisu analizirani u tekstu analize stanja.

Podatak koji se može povezati s eventualnim nedostatkom ustanova i programa predškolskog odgoja je stopa nezaposlenosti žena. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (2021), u UP Šibenik u razdoblju 2015.-2020. g. u većini mjeseci zabilježen je nešto veći broj žena koje su nezaposlene, ali on ne odstupa u prevelikoj mjeri od broja nezaposlenih muškaraca. Tako je u prosjeku 2020. g. na 100 nezaposlenih muškaraca bilo 110,9 nezaposlenih žena. Ukoliko se taj pokazatelj promatra na razini jedinica lokalne samouprave, u Gradu Šibeniku iznosi 109,3 nezaposlenih žena na 100 nezaposlenih muškaraca, u Gradu Skradinu 120,0, a u Općini Bilice 127,6. Iako situacija na tržištu rada ovisi i o mnogo drugih čimbenika, može se smatrati da je određen postotak žena, osobito u Gradu Skradinu i Općini Bilice nezaposlen zbog toga što mreža predškolskog odgoja nije dostupna u dovoljnoj mjeri da roditelji, odnosno u prosjeku češće majke, moraju ostati u kućanstvu i odgajati djecu. Dio takvih osoba ubraja se i u kategoriju ekonomskih neaktivnih osoba koje se bave obvezama u kućanstvu te iz tog razloga nisu upisani u evidenciju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Posljednji podatci o broju takvih osoba dostupni su iz Popisa stanovništva 2011. g., kada je u Gradu Šibeniku živjelo 2.078 ekonomski neaktivnih osoba koje se bave obvezama u

kućanstvu (u odnosu na 16.100 zaposlenih), u Gradu Skradinu bila je 471 takva osoba (zaposlenih je bilo 811), a u Općini Bilice bilo je 111 osoba s takvim statusom aktivnosti (zaposlenih je bilo 777). Iz navedenih podataka može se zaključiti da je značajan broj osoba 2011. g. bio izvan radne snage jer se bavi poslovima u kućanstvu i nije tražio posao. Omogućavanjem kvalitetne dostupnosti predškolskog obrazovanja moglo bi se u određenoj mjeri utjecati na povećanje zaposlenosti roditelja koji zbog nedostupnosti predškolskog odgoja nisu mogli obavljati posao.

U razvoju društvene infrastrukture važna je prilagođenost ustanova i funkcija osobama s invaliditetom i osobama s posebnim potrebama. Dio ustanova za predškolski odgoj prilagođen je za osobe s invaliditetom, a u dijelu ustanova potrebna je posebna prilagodba. Dio vrtića također ima posebne programe predškolskog obrazovanja za djecu s posebnim potrebama i poteškoćama u razvoju.

Participativnim procesom istaknuta je potreba za razvojem dječjeg vrtića i predškolskih sadržaja u Općini Bilice s obzirom na trend doseljavanja mladih obitelji i s obzirom na trenutni nedostatak kapaciteta.

Sudionici participativnih radionica s dionicima *FG5 – Obrazovanje i kultura* istaknuli su da broj ustanova predškolskog odgoja generalno zadovoljava potrebe stanovništva UP Šibenik, iako postoje potrebe za unaprjeđenjem pojedinih sastavnica predškolskog odgoja. Vrlo je malo neupisane djece u programe predškolskog odgoja jer uz javne postoji i više privatnih vrtića, a Grad Šibenik subvencionira smještaj djece u vrtiće. U nekim vrtićima otvaraju se i nove skupine, pogotovo za djecu u jasličkoj dobi te neki vrtići uopće nemaju listu čekanja. U Šibeniku se planira izgradnja novih vrtića na dvije lokacije (DV Crnica i vrtić na lokaciji Barone). U Skradinu je otvoren novi vrtić s kapacitetom od 75 djece, opremljen sukladno suvremenim odgojnim standardima i ima dovoljni broj odgojitelja i stručnih suradnika, ali postoji potreba za razvijanje programa za osobe s poteškoćama u razvoju. Većina vrtića prilagođena je za pristup osobama s invaliditetom, jedino nisu prilagođeni oni koji se nalaze u stambenim zgradama. Dio javnih vrtića nalazi se u stambenim objektima što ne zadovoljava suvremene uvjete odgoja, a postoji potreba za daljnjim uređenjem vanjskih i unutarnjih prostora vrtića te gradnjom novih prostora. Javlja se sve veći priljev djece u vrtiće, osobito jasličke dobi, te je stoga potrebno povećati kapacitet kako bi se smanjile liste čekanja (ali ne u tolikoj mjeri za koju bi bilo provesti znatna ulaganja). U predškolskom odgoju nedostaje edukacijskih rehabilitatora i logopeda, a broj odgojitelja trenutno zadovoljava. Unaprjeđenje u sustavu predškolskog odgoja može se provesti opremanjem didaktičkim sredstvima te uređenjem vanjskih prostora. Potrebno je također unaprijediti sustav odgoja za djecu s poteškoćama u razvoju jer broj takve djece sve više raste. U vrtićima bi se trebali provoditi programi za psihomotorički razvoj djece, za što je potrebno izgraditi ili urediti dvoranske prostore koji trenutno ne postoje kako bi dobile dopusnicu za sportsku skupinu. Sportska skupina trenutno postoji samo u jednom vrtiću u Šibeniku. Potrebno je razviti i različite programe za djecu u vrtićima (zasad postoje vjerski programi), a predlažu se programi učenja stranih jezika te glazbeno-folklorno obrazovanje, za što je potrebno osigurati dodatno financiranje.

4.1.4.3. Osnovnoškolsko obrazovanje

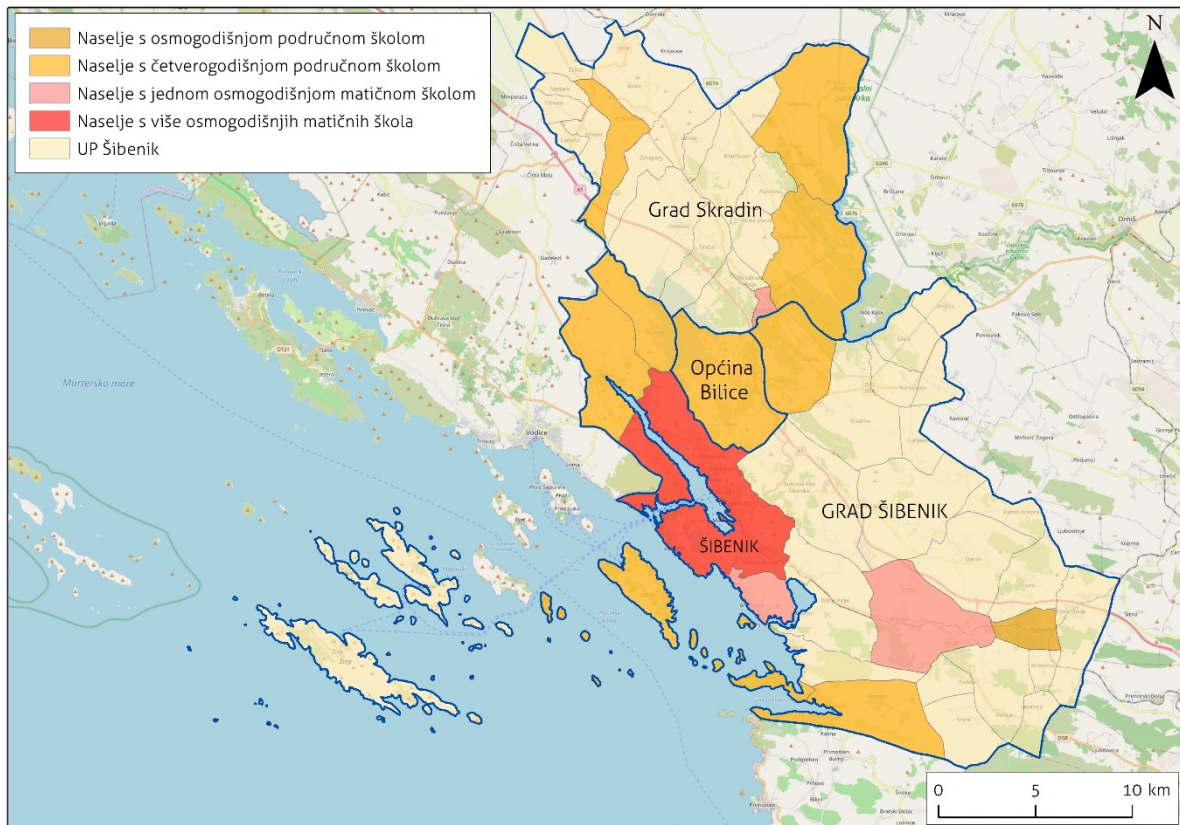
Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20) definiran je pojam djelatnosti osnovnog obrazovanja koja obuhvaća opće obrazovanje i druge oblike obrazovanja djece i mladih, a nju obavljaju osnovne škole i druge javne ustanove pod uvjetima definiranim u zakonu. Osnovnoškolsko obrazovanje u UP Šibenik organizirano je u deset javnih osnovnoškolskih ustanova s 13 područnih škola te u jednoj privatnoj školi kojoj je osnivač Šibenska biskupija. Prikaz naselja u kojima se nalaze ustanove za osnovno obrazovanje prikazan je na priloženoj karti (Sl. 25.).

Osnovne škole na području Grada Šibenika su (Prijedlog mreže OŠ na području Grada Šibenika, 2020):

- Osnovna škola Jurja Dalmatinca u Šibeniku s područnim školama u Lozovcu (četverogodišnja) i Bilicama (četverogodišnja)
- Osnovna škola Petra Krešimira IV. u Šibeniku s područnom školom u Dubravi kod Šibenika (četverogodišnja)
- Osnovna škola Vidici u Šibeniku s područnom školom u četvrti Ražine (četverogodišnja)
- Osnovna škola Fausta Vrančića u Šibeniku s područnim školama u Zatonu (četverogodišnja), Raslini (četverogodišnja) i Zlarinu (četverogodišnja)
- Osnovna škola Jurja Šižgorića u Šibeniku
- Osnovna škola Tina Ujevića u Šibeniku
- Osnovna škola Meterize u Šibeniku (u sastavu je i Područna škola Prvić kao njen sastavni dio jer još nisu prenesena osnivačka prava na Županiju)
- Osnovna škola Brodarica u Brodarici s područnim školama u Grebaštici (četverogodišnja) i Krapnju (četverogodišnja)
- Osnovna škola Vrpolje u Vrpolju s područnom školom u Perkoviću (osmogodišnja)
- Katolička osnovna škola u Šibeniku

Osnovna škola na području Grada Skradina je Osnovna škola Skradin u Skradinu s područnim školama u Dubravicama, Piramatovcima i Rupama (četverogodišnje područne škole). Pod Osnovnu školu Skradin pripada i Područna škola Krković u kojoj se nastava ne izvodi (Godišnji plan i program OŠ Skradin, 2020).

Osnovnoškolsko obrazovanje dostupno je u većem broju naselja nego što je to slučaj s predškolskim odgojem, ali je isto tako izrazito koncentrirano u naselju Šibenik, dok je osmogodišnje osnovno obrazovanje dostupno samo u četiri naselja izuzev Šibenika, Skradinu, Brodarici, Vrpolju i Perkoviću. Specifična je situacija u Općini Bilice u kojoj se nalazi četverogodišnja područna škola, a učenici ostatak osnovnog obrazovanja nastavljaju na području Grada Šibenika.

Sl. 25. Naselja urbanog područja Šibenik s osnovnoškolskim ustanovama 2021. godine

Izvor podataka: MZO, 2021b

Broj učenika po osnovnim školama u školskoj godini 2020./2021. prikazan je u priloženoj tablici (Tab. 22.). U većini promatranih škola broj učenika u razrednoj nastavi (1.-4. razred) nešto je niži od broja učenika u predmetnoj nastavi (5.-8. razred). To može upućivati na trend smanjenja broja djece koji je prvenstveno posljedica konstantnog smanjenja nataliteta u većini područja Republike Hrvatske. Osobito se po malom broju učenika ističu područne škole na šibenskim otocima i u šibenskom zaleđu gdje je broj učenika prilično malen, tako da su formirani kombinirani razredni odjeli u kojima su zajedno učenici iz dvije ili tri različite generacije. Zbog smanjenja broja učenika u područnim školama pojedine su područne škole zatvorene proteklih godina (npr. područni odjeli OŠ Vrpolje u Danilu i Boraji). S druge strane, u nekim je školama broj učenika veći u razrednoj nastavi nego što je u predmetnoj. Iz podataka o broju učenika za jednu školsku godinu ne mogu se očitati trendovi u kretanju broja učenika zbog toga što se radi o malom području gdje je statistička mogućnost pojave oscilacija između brojeva učenika veća.

Državni zavod za statistiku objavljuje podatke o broju učenika po jedinicama lokalne samouprave, a ti podatci prikazani su na priloženom linijskom dijagramu (Sl. 26.). U razdoblju 2011.-2019. g. broj učenika u Gradu Šibeniku nije se značajnije mijenjao, izuzev nešto jačeg pada 2013. g. Broj učenika kretao se uglavnom između 3.400 i 3.600, a jedino je 2011. g. bio nešto veći (3.669), a 2013. g. manji (3.164). Iz tih se podataka ne može zaključiti precizniji trend kretanja broja učenika, ali može se procijeniti da će doći do daljnjeg blagog smanjenja broja učenika zbog negativnih pokazatelja prirodnog, a u manjoj mjeri i prostornog kretanja stanovništva. U Gradu Skradinu nešto je izraženiji trend pada broja učenika u osnovnoškolskoj

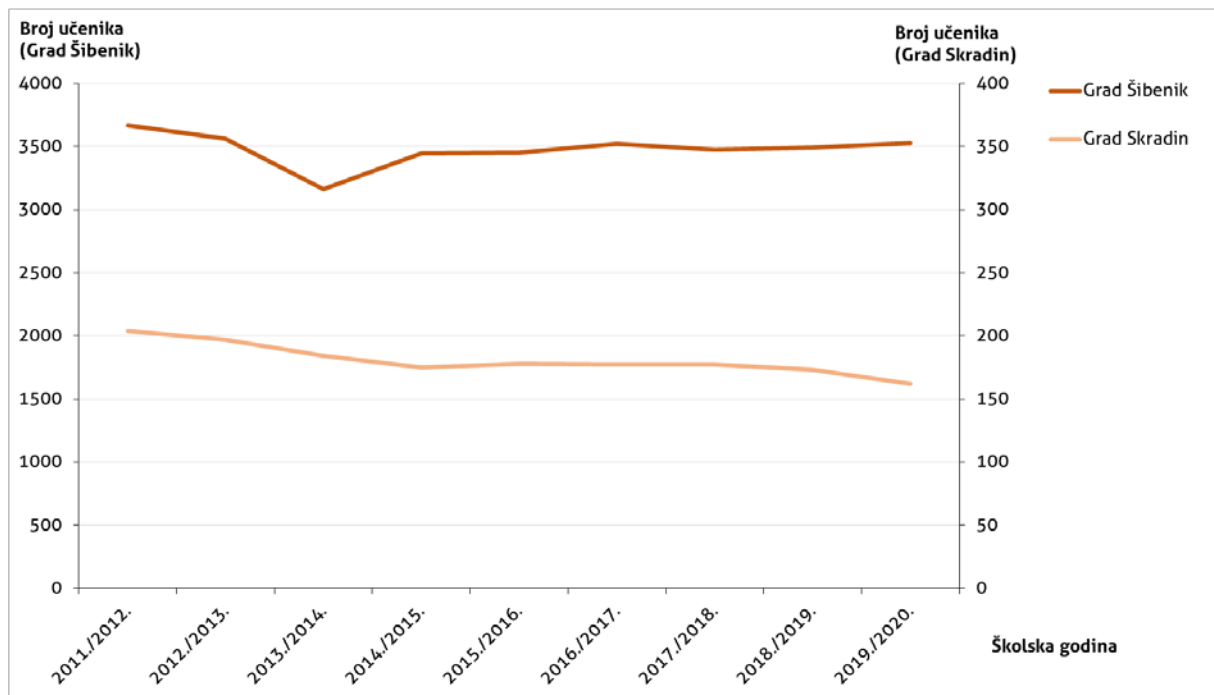
dobi, koji je u devetogodišnjem razdoblju 2011.-2019. pao s 204 na 162, odnosno za 20,5 %. Negativni demografski trendovi zabilježeni u prethodnim razdobljima u Gradu Skradinu zasigurno će se i dalje održavati kroz pad broja učenika u osnovnim školama.

Tab. 22. Broj učenika u osnovnim školama u UP Šibenik u školskoj godini 2020./2021.

Naziv i mjesto sjedišta škole	Jedinica unutar škole	Broj učenika/razrednih odjela u razrednoj nastavi	Broj učenika/razrednih odjela u predmetnoj nastavi
OŠ Jurja Dalmatinca, Šibenik	MŠ Jurja Dalmatinca	137/8	259/13
	PŠ Bilice	44/4	-
	PŠ Lozovac	30/4	-
OŠ Petra Krešimira IV., Šibenik	MŠ Petra Krešimira IV.	215/10	264/12
	PŠ Dubrava	42/4	-
OŠ Vidici, Šibenik	MŠ Vidici	157/8	230/12
	PŠ Ražine	32/4	-
OŠ Fausta Vrančića, Šibenik	MŠ Fausta Vrančića	99/6	157/8
	PŠ Zaton	24/3	-
	PŠ Raslina	11/3	-
	PŠ Zlarin	8/1	-
OŠ Jurja Šižgorića, Šibenik	OŠ Jurja Šižgorića	196/9	187/9
OŠ Tina Ujevića, Šibenik	OŠ Tina Ujevića	148/8	158/8
OŠ Meterize, Šibenik	MŠ Meterize	166/8	180/8
OŠ Brodarica, Brodarica	MŠ Brodarica	150/8	158/7
	PŠ Grebaštica	17/2	-
	PŠ Krpanj	4/1	-
OŠ Vrpolje, Vrpolje	MŠ Vrpolje	36/4	33/4
	PŠ Perković	23/4	28/3
Katolička OŠ, Šibenik	Katolička OŠ	164/8	146/8
OŠ Skradin, Skradin	MŠ Skradin	53/5	72/4
	PŠ Dubravnice	21/2	-
	PŠ Piramatovci	3/1	-
	PŠ Rupe	12/2	-

Izvori podataka: godišnji planovi i programi navedenih osnovnih škola za šk. g. 2020./2021.

Osim redovitog obrazovanja u osnovnim školama, na području Grada Šibenika postoje i programi glazbenog i plesnog obrazovanja. Osnovna glazbena škola je Glazbena škola Ivana Lukačića u Šibeniku, s 182 učenika upisanih u šestogodišnji program osnovnog glazbenog obrazovanja podijeljenih u 12 razrednih odjela u šk. g. 2020./2021. (Godišnji plan i program rada GŠ, 2020). U Osnovnoj školi Jurja Dalmatinca djeluje i Osnovna škola za balet i suvremeni ples u koju je u šk. g. 2020./2021. upisano 44 učenika u sedam razrednih odjela u četverogodišnjem programu (Godišnji plan i program rada OŠ Jurja Dalmatinca, 2020).

Sl. 26. Broj učenika u osnovnim školama na području Grada Šibenika i Grada Skradina⁷ od početka školske godine 2011./2012. do početka školske godine 2019./2020.

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2021

Participativnim procesom istaknuta je inicijativa izgradnje područje škole Bilice, za koju je predviđena izrada projektno-tehničke dokumentacije te ostvarena suglasnost Ministarstva znanosti i obrazovanja.

Sudionici participativne radionice s dionicima FG5 – *Obrazovanje i kultura* istaknuli su da se dio osnovnih škola modernizira infrastrukturnim zahvatima (proširuju se postojeće škole ili se grade nove škole). U tim zahvatima potrebno je voditi računa o kvalitetnijem pristupu za osobe s invaliditetom. Međutim, u sustavu osnovnog obrazovanja u UP Šibenik postoje određeni izazovi. Nedostaje stručnih suradnika u osnovnom obrazovanju, osobito logopeda i pedagoga, te se primjećuje nedostatak nastavnika u području stranih jezika i u STEM području (prema riječima dionika, rad u školi nije atraktivan jer je slabije plaćen u odnosu na druga radna mjesta na koja se može zaposliti osoba sa završenim studijem iz STEM područja). Oko pojedinih školskih ustanova ne postoji dovoljno parkirnih mjesta. Dio škola ima problem s nesređenim imovinsko-pravnim odnosima koji bi omogućili širenje prostora škola. Nedostaje i smještaja za učenike u produženom boravku. Učenici žive relativno blizu od osnovne škole (3 – 5 km), ali škola im mora platiti prijevoz jer nema uređenih nogostupa da djeca sigurno pristupaju školama. To stvara značajan financijski pritisak na osnovne škole. Energetska obnova provedena je na pojedinim školama, ali nije riješila sve probleme. Poseban je problem manjkav sustav grijanja i hlađenja. Školske objekte svakako je potrebno klimatizirati (uzevši u obzir klimatske promjene). Putem Nacionalnog plana oporavka i otpornosti može se financirati obnova škola, ali uglavnom u cilju prelaska s dvosmjenske na jednosmjensku nastavu.

⁷ Kako bi se osigurala veća preglednost podataka o broju učenika, oni su prikazani linijskim dijagramom s dvije vertikalne osi. Na lijevoj osi očitavaju se vrijednosti za Grad Šibenik, a na desnoj za Grad Skradina.

4.1.4.4. Srednjoškolsko obrazovanje

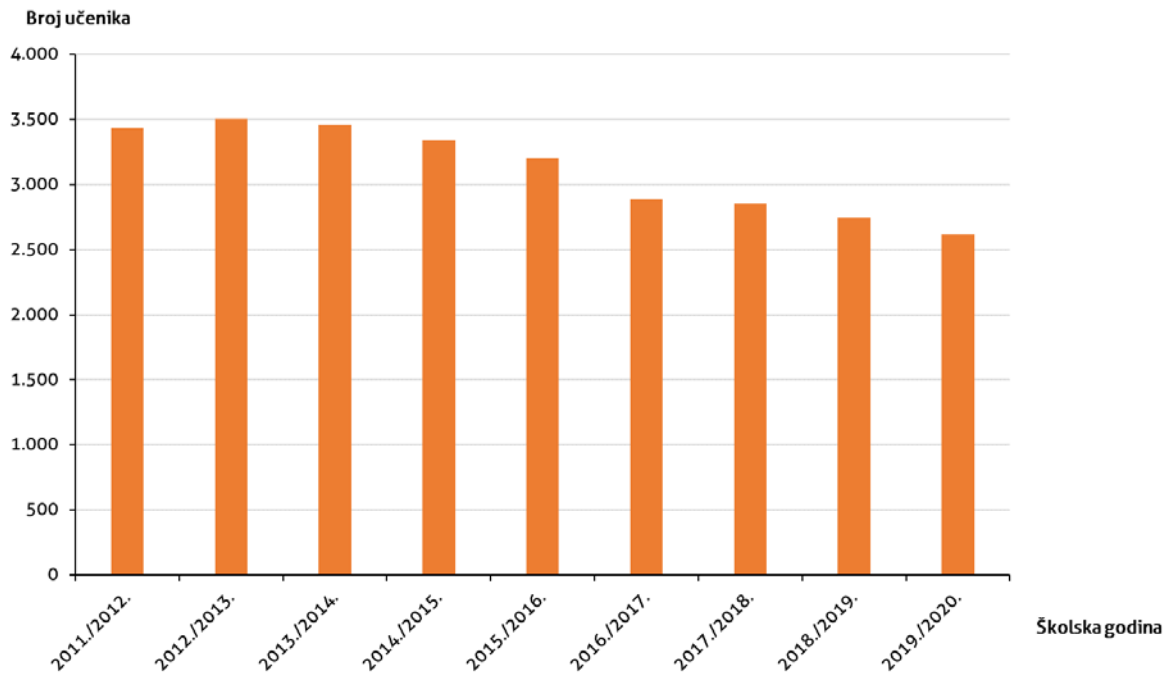
Srednjoškolsko obrazovanje u UP Šibenik u šk. g. 2020./2021. organizirano je u 10 srednjoškolskih ustanova koje pružaju ukupno 43 obrazovna programa, od kojih je jedan petogodišnji strukovni program, četiri četverogodišnja gimnazijska programa, 16 četverogodišnjih strukovnih programa, jedan četverogodišnji glazbeni program, 20 trogodišnjih strukovnih programa i jedan dvogodišnji glazbeni program (Kamo nakon osnovne škole, 2020). Sve se srednje škole nalaze na području Grada Šibenika, a njihova imena i upisne kvote za prvi razred u šk. g. 2020./2021. su (Odluka o upisu učenika u I. razred srednje škole, NN 62/20):

- Gimnazija Antuna Vrančića, Šibenik; upisuje 142 učenika
- Ekonomska škola Šibenik; upisuje 73 učenika
- Prometno-tehnička škola Šibenik; upisuje 86 učenika
- Tehnička škola Šibenik; upisuje 92 učenika
- Medicinska škola Šibenik; upisuje 78 učenika
- Turističko-ugostiteljska škola Šibenik; upisuje 92 učenika
- Srednja strukovna škola Šibenik; upisuje 93 učenika
- Industrijsko-obrtnička škola Šibenik; upisuje 90 učenika
- Centar za odgoj i obrazovanje „Šubićevac“, Šibenik; upisuje 10 učenika
- Glazbena škola Ivana Lukačića, Šibenik; upisuje 21 učenika.

Ukupna upisna kvota za upis u prvi razred u svim je školama u UP Šibenik iznosila 777 učenika u šk. g. 2020./2021. Popis nastavnih programa i upisnih kvota po školama u šk. g. 2020./2021. dostupan je u Prilogu (Tablica 1.).

U Najviše kvote za upis bile su u smjerovima opće i jezične gimnazije u Gimnaziji Antuna Vrančića, koji su primali po 48 učenika po smjeru raspodijeljenih u dva razredna odjela (Odluka o upisu učenika u I. razred srednje škole, NN 62/20). Nakon toga slijedili su smjerovi konobara i kuhara u Turističko-ugostiteljskoj školi Šibenik, s 33 upisna mjesta i 1,5 razrednih odjela po programu. Svi ostali programi upisuju jedan razredni odjel po programu ili se u jedan kombinirani razredni odjel upisuju učenici više različitih smjerova. Ti smjerovi ne prelaze kvotu od najviše 26 upisnih mjesta. U odnosu na šk. g. 2015./2016. upisne kvote su se znatno smanjile, jer je tada prvi razred srednje škole moglo upisati 886 učenika (Odluka o upisu učenika u I. razred srednje škole, NN 52/15). To je u skladu s demografskim trendovima smanjenja nataliteta i emigracijskim karakterom UP Šibenik jer se tim procesima smanjuje udio stanovništva u mlađim dobnim skupinama.

Na slične trendove upućuju i podatci o broju učenika u srednjim školama u UP Šibenik (Sl. 27.). Godina s maksimalnim brojem učenika u srednjim školama u Gradu Šibeniku bila je šk. g. 2021./2013., kada je u srednjim školama bilo 3.504 učenika. Najmanji zabilježen broj je u šk. g. 2019./2020., 2.617 učenika, što je pad za četvrtinu broja učenika u razdoblju od sedam godina. Nastavkom takvih trendova moguće je da dođe do ukidanja pojedinih obrazovnih programa u srednjim školama.

Sl. 27. Broj učenika u srednjim školama na području Grada Šibenika od početka školske godine 2011./2012. do početka školske godine 2019./2020.

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2020

U Šibensko-kninskoj županiji, pa tako i u UP Šibenik, ne postoji nijedan učenički dom za srednjoškolce (Kamo nakon osnovne škole, 2020).

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG5 – Obrazovanje i kultura* izdvojili su nekoliko osnovnih problema s kojima se suočava sustav srednjeg obrazovanja. Dio srednjih škola ima probleme s održavanjem nastave tjelesne i zdravstvene kulture jer nemaju dostupnu školsku dvoranu u blizini škole, nego učenici moraju odlaziti u druge dijelove Šibenika. Srednjoškolsko obrazovanje otežava neuređenost kurikuluma za stručna zanimanja, jer je potrebno razvijati zanimanja koja bi bila potrebna za lokalno tržište rada. U tom smislu predlaže se razvoj četverogodišnjih strukovnih zanimanja s pojačanom stručnom praksom, osobito za sektore ugostiteljstva i građevinarstva, koja su navedena i u popisu deficitarnih zanimanja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Hrvatski zavod za zapošljavanje primjerice nije iskazao potrebu za hotelijerima, a potreba za njima postoji na tržištu rada te je potrebno utjecati na uspostavu obrazovnih smjerova u tom području djelatnosti. Međutim, potrebno je poticati i modele stipendiranja drugih deficitarnih zanimanja koja bi pridonijela diversifikaciji lokalnog gospodarstva (odmaku od turizma) i modernizaciji kompetencijskih profila na tržištu rada. U tom smislu, moguća je aktivnija uloga JLS u određivanju upisnih kvota za srednje škole i u alimentaciji stvarnih potreba suvremenog tržišta rada.

4.1.4.5. Visokoškolsko obrazovanje

Ustanove visokog obrazovanja u UP Šibenik su Veleučilište u Šibeniku i ispostava Fakulteta elektrotehnike i računarstva (FER) i Fakulteta strojarstva i brodogradnje (FSB) Sveučilišta u Zagrebu. Na Veleučilištu u Šibeniku održavaju se četiri trogodišnja studijska programa preddiplomskog stručnog studija u redovnom i izvanrednom obliku te dva dvogodišnja

studijska programa diplomskog stručnog studija u redovnom i izvanrednom obliku. U ispostavi FER-a i FSB-a u Šibeniku održava se jedan trogodišnji redoviti sveučilišni preddiplomski studijski program. Popis programa po ustanovama visokog obrazovanja s upisnim kvotama prikazan je u priloženoj tablici (Tab. 23.). Svi su studijski programi usmjereni na djelatnosti tercijarnog ili kvartarnog sektora i odgovaraju gospodarskoj strukturi Šibensko-kninske županije.

Tab. 23. Studijski programi na visokim učilištima u Šibeniku 2021. godine

Visoko učilište	Naziv studija	Tip studija	Trajanje studija (godine)	Upisna kvota (broj studenata)
Veleučilište u Šibeniku	Poslovna informatika	Preddiplomski redovni stručni studij	3	40
		Preddiplomski izvanredni stručni studij	3	20
	Promet	Preddiplomski redovni stručni studij	3	40
		Preddiplomski izvanredni stručni studij	3	20
	Turistički menadžment	Preddiplomski redovni stručni studij	3	90
		Preddiplomski izvanredni stručni studij	3	20
	Upravni studij	Preddiplomski redovni stručni studij	3	40
		Preddiplomski izvanredni stručni studij	3	25
	Menadžment	Diplomski redovni specijalistički studij	2	60
		Diplomski izvanredni specijalistički studij	2	20
	Upravni studij	Diplomski redovni specijalistički studij	2	20
		Diplomski izvanredni specijalistički studij	2	20
FER i FSB Sveučilišta u Zagrebu	Energetska učinkovitost i obnovljivi izvori	Preddiplomski redovni sveučilišni studij	3	50

Izvori podataka: Postani student, 2021; Veleučilište u Šibeniku, 2021

Državni zavod za statistiku objavljuje podatke o broju studenata po JLS (Tab. 24.), koji obuhvaća studente koji imaju prebivalište u navedenim JLS, a studiraju na nekom od visokih učilišta u Hrvatskoj. Broj studenata u sve tri JLS koje čine UP Šibenik pokazivao je različite trendove kretanja u posljednjim godinama. Tako se u Općini Bilice broj studenata značajno smanjio u posljednjih deset godina, a kod Grada Skradina zabilježen je porast broja studenata. U Gradu Šibeniku, kao i u ukupnim podacima o broju studenata za UP Šibenik prvo je vidljiv trend porasta broja studenata do ak. g. 2016./2017. nakon čega se broj studenata počinje smanjivati. Iz tih kretanja broja studenata ne može se izvući neka pravilnost, ali uzimajući u obzir negativne demografske trendove u UP Šibenik, činjenica da broj studenata nije značajno pao govori o promjeni obrazovne strukture stanovništva, odnosno o rastu broja stanovnika s visokim stupnjem obrazovanja.

Najveći broj studenata iz UP Šibenik, njih 1.406, u ak. g. 2019./2020. studiralo je na nekom od programa sveučilišnih studija. Sljedeća kategorija po zastupljenosti bili su studijski programi na veleučilištima, gdje je studiralo 357 studenata. Stručne studije pohađala su 192 studenta, visoke škole 47 studenata i umjetničke akademije njih 22 (Gradovi u statistici, 2021). Iste je akademske godine na poslijediplomski specijalistički studij bilo upisano 15 osoba iz Grada Šibenika, na poslijediplomski doktorski studij iz Grada Šibenika bilo je upisano

36 osoba i tri osobe iz Grada Skradina. U Općini Bilice u ak. g. nijedna osoba nije bila upisana na neki od poslijediplomskih studijskih programa (Gradovi u statistici, 2021).

Tab. 24. Broj studenata po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od akademske godine 2011./2012. do akademske godine 2019./2020.

Prostorna jedinica	Broj studenata na početku akademske godine								
	2011./2012.	2012./2013.	2013./2014.	2014./2015.	2015./2016.	2016./2017.	2017./2018.	2018./2019.	2019./2020.
Grad Šibenik	1.850	1.964	2.020	1.983	2.034	2.091	2.063	1.983	1.908
Grad Skradin	70	65	75	67	63	71	79	83	91
Općina Bilice	68	44	43	31	39	40	49	38	26
UP Šibenik	1.988	2.073	2.138	2.081	2.136	2.202	2.191	2.104	2.025

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2021

Sudionici participativne radionice s dionicima FG5 – *Obrazovanje i kultura* identificirali su neprilagođenost obrazovnih programa u visokom obrazovanju kao izazov za budući razvoj područja. Primjetan je nedostatak obrazovnih smjerova za informatičare te ostalih STE(A)M smjerova koji su potrebni na tržištu rada, dok se većina studenata u Šibeniku trenutno usmjerava u zanimanja vezana uz menadžment. S druge strane, navedena su i dva potencijala vezana uz sustav visokog obrazovanja. Studentski dom u Šibeniku, koji je u procesu izgradnje, svojim stavljanjem u funkciju značajno će unaprijediti studentski život u gradu i biti poticaj za daljnji razvoj smjerova na visokim učilištima. Također, u Šibeniku se uskoro otvara studij sestrinstva koji će znatno povećati visokoobrazovni potencijal šireg prostora, zbog toga što su medicinska zanimanja deficitarna na području Šibensko-kninske županije.

4.1.4.6. Cjeloživotno obrazovanje

Prema podacima Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO, 2021) u UP Šibenik 2021. g. postojala su 204 programa cjeloživotnog obrazovanja koji su se održavali u nekoliko različitih obrazovnih ustanova. Programe cjeloživotnog obrazovanja provode dva postojeća pučka otvorena učilišta, šest strukovnih srednjih škola i jedna privatna ustanova za cjeloživotno obrazovanje. Te ustanove su:

- Pučko otvoreno učilište Šibenik, koje održava 85 programa cjeloživotnog obrazovanja,
- Pučko otvoreno učilište Libar, koje održava 74 programa cjeloživotnog obrazovanja,
- Industrijsko-obrtnička škola Šibenik, koja održava 11 programa cjeloživotnog obrazovanja,
- Medicinska škola Šibenik, koja održava jedan program cjeloživotnog obrazovanja,
- Prometno-tehnička škola Šibenik, koja održava dva programa cjeloživotnog obrazovanja,
- Srednja strukovna škola Šibenik, koja održava 10 programa cjeloživotnog obrazovanja,
- Tehnička škola Šibenik, koja održava pet programa cjeloživotnog obrazovanja,

- Turističko-ugostiteljska škola Šibenik, koja održava šest programa cjeloživotnog obrazovanja,
- Centar izvrsnost Sv. Lovre, koji održava 10 programa cjeloživotnog obrazovanja.

Sve se ustanove cjeloživotnog obrazovanja nalaze u Gradu Šibeniku. Programi strukovnog obrazovanja mogu se klasificirati prema stručnim područjima. Najviše je dostupnih programa iz sektora strojarstva, brodogradnje i metalurgije (41 program), poljoprivrede, prehrane i veterine (30), turizma i ugostiteljstva (28), graditeljstva i geodezije (25), ekonomije, trgovine i poslovne administracije (14), osobne usluge, usluge zaštite i druge usluge (11), elektrotehnike i računalstva (11), dok ostale kategorije imaju po manje od pet programa (ASOO, 2021). Dio navedenih programa nisu programi prekvalifikacije, nego su različiti programi osposobljavanja i usavršavanja te različiti tečajevi na kojima osobe mogu povećati svoju razinu znanja i vještina u pojedinom području. U okviru Pučkog otvorenog učilišta Šibenik također postoji i program osnovne škole za odrasle (POU Šibenik, 2021). Po svojoj brojnosti posebno se ističu tečajevi stranih jezika. Ponuda zanimanja u cjeloživotnom obrazovanju uglavnom prati opću strukturu djelatnosti Šibensko-kninske županije, u kojoj prevladavaju uslužne djelatnosti turizma, ugostiteljstva i trgovine, a velika je potreba i za radnom snagom u djelatnostima sekundarnog sektora, na što upućuje nešto veći broj programa cjeloživotnog obrazovanja usmjerenog u to stručno područje.

Polaznici programa cjeloživotnog obrazovanja uglavnom financiraju pohađanje navedenih programa. Iznimka je program završetka osnovne škole koji financira Ministarstvo znanosti i obrazovanja (POU Šibenik, 2021). U skladu s razvojnom politikom Europske unije, sve se više ulaže u razvoj i popularizaciju cjeloživotnog obrazovanja, što se financiralo sredstvima Europskog socijalnog fonda. Aktivnosti vezane uz cjeloživotno obrazovanje koje su se mogle financirati iz navedenog fonda na temelju OP Učinkoviti ljudski potencijali 2014.–2020. su istraživanje i vrednovanje stečenog znanja, kvalifikacija i zanimanja na tržištu rada, izrada Hrvatskog kvalifikacijskog okvira, razvoj i provedba kvalitetnih programa cjeloživotnog učenja i povećanje kvalifikacija osoba, omogućavanje besplatnog sudjelovanja u programima obrazovanja za osobe s nižom obrazovnom razinom, za mlađe osobe bez kvalifikacija i za dugotrajno nezaposleno zrelo stanovništvo (MZOS, 2016). Projekte za financiranje iz Europskog socijalnog fonda s takvim aktivnostima mogli su prijaviti ministarstvo nadležno za obrazovanje, odgojno-obrazovne ustanove i JLS, odnosno JP(R)S. Poticanje sudjelovanja što većeg broja osoba u programima cjeloživotnog obrazovanja uključeno je u nekoliko ciljeva definiranih nacrtom Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.-2026. (2021).

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG5 – Obrazovanje i kultura* istaknuli su činjenicu da cjeloživotno obrazovanje nije dovoljno vidljivo i prepoznato u UP Šibenik. Potrebno je poticati osobe koje su završile određene stupnjeve formalnog obrazovanja da proširuju svoje znanje i vještine cjeloživotnim obrazovanjem. Tržište rada prilično je nestabilno, često se mijenjaju tražena zanimanja, a istovremeno škole proizvode kadrove u zanimanjima koja nisu tražena, što povećava nezadovoljstvo poslodavaca, a radnici često nemaju dovoljno motivacije za prekvalifikaciju. U cjeloživotnom obrazovanju potrebno je razvijati smjerove vezane uz pomorstvo, turizam i ugostiteljstvo. Također je potrebno raditi na NEET skupini (nezaposleni ljudi stariji od 30 godina koji nisu u sustavu obrazovanja), kod koje postoji relativno visok interes za uključivanje u cjeloživotno obrazovanje, a često nije dovoljno prepoznata kao ciljana skupina koju bi se moglo motivirati na uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja. Osim toga, potrebno je poticati razvoj kadra za

mentorstvo u praktičnoj nastavi u cjeloživotnom obrazovanju. Predlaže se i jača primjena novih tehnoloških modela u cjeloživotnom obrazovanju te opremanje ustanova za cjeloživotno obrazovanje suvremenom opremom. Posebno je važno primjenjivati digitalne modele u nastavi jer se digitalizacija sve jače pozicionira u svim gospodarskim sektorima te je potrebno unaprjeđivati digitalne vještine stanovnika UP Šibenik.

4.1.4.7. Zaključak

Trendovi u obrazovnoj strukturi stanovništva UP Šibenik prilično su povoljni. Sve je veći udio stanovništva sa završenim stupnjem visokog obrazovanja što stvara preduvjet za bolju konkurentnost u tržištu rada i veći doprinos u stvaranju i provođenju razvojnih politika područja. Međutim, činjenica je da se broj mladog stanovništva u UP Šibenik sve više smanjuje i da to dovodi do zatvaranja pojedinih područnih škola. Iako taj proces u konačnici ne mora dovesti do smanjenja kvalitete obrazovnog procesa, on svakako upućuje i na to da su potrebne intervencije u sektoru obrazovanja kako bi ono što bolje odgovaralo lokalnom tržištu rada. Dostupnost programa srednjoškolskog i cjeloživotnog obrazovanja prilično je dobra u Gradu Šibeniku, a moguće je i modificirati i proširiti postojeće obrazovne programe u cilju postizanja što bolje usklađenosti s tržištem rada. Postojanje visokih učilišta s više različitih studijskih programa u UP Šibenik također pozitivno utječe na imidž te društveni i gospodarski značaj Grada i UP Šibenik. Mogućnosti korištenja nastave na daljinu koje su korištene tijekom pandemije COVID-19, mogle bi se koristiti i dalje, osobito u sferi cjeloživotnog obrazovanja.

4.2. GOSPODARSTVO

Temelj razvoja svakog područja čini gospodarstvo pa će ovom dijelu analizirati stanje i trendovi kroz gospodarska pitanja koja uključuju opća gospodarska kretanja, tržište rada, poslovno okruženje, turizam, te poljoprivredu i ribarstvo. Svrha analize je utvrditi gospodarske značajke kroz određeno razdoblje te ih usporediti s drugim komparabilnim administrativnim jedinicama, prvenstveno s Šibensko-kninskom županijom i Republikom Hrvatskom s ciljem identificiranja određenih gospodarskih ranjivosti kojima će se posvetiti pozornost u planskom razdoblju na koji se odnosi ova Strategija.

Značajni industrijsko-trgovinski razvoj Grada Šibenika, a i Šibensko-kninske županije započinje krajem 19. st. izgradnjom željeznice koja dovodi do razvoja komplementarnih i lučkih djelatnosti. Do kraja 80-tih godina 20. st. Šibenik je bio jako industrijsko središte. Osim industrije, važan utjecaj na gospodarstvo Šibenika imala je i Šibenska luka. Tijekom druge polovice 20. st., usporedno s industrijskim razvojem, krenuo je i razvoj turizma. Tijekom Domovinskog rata dolazi do prekidanja rada tvornica na području Grada, a većina hotelskih kompleksa je bila devastirana. Procesom tranzicije, gospodarstvo je doživjelo dramatične promjene koje su uzrokovane propadanjem većih poduzećima. Početkom 21. st. dolazi do jačanja uslužnog sektora, nakon čega slijede i prva veća ulaganja stranih investitora.

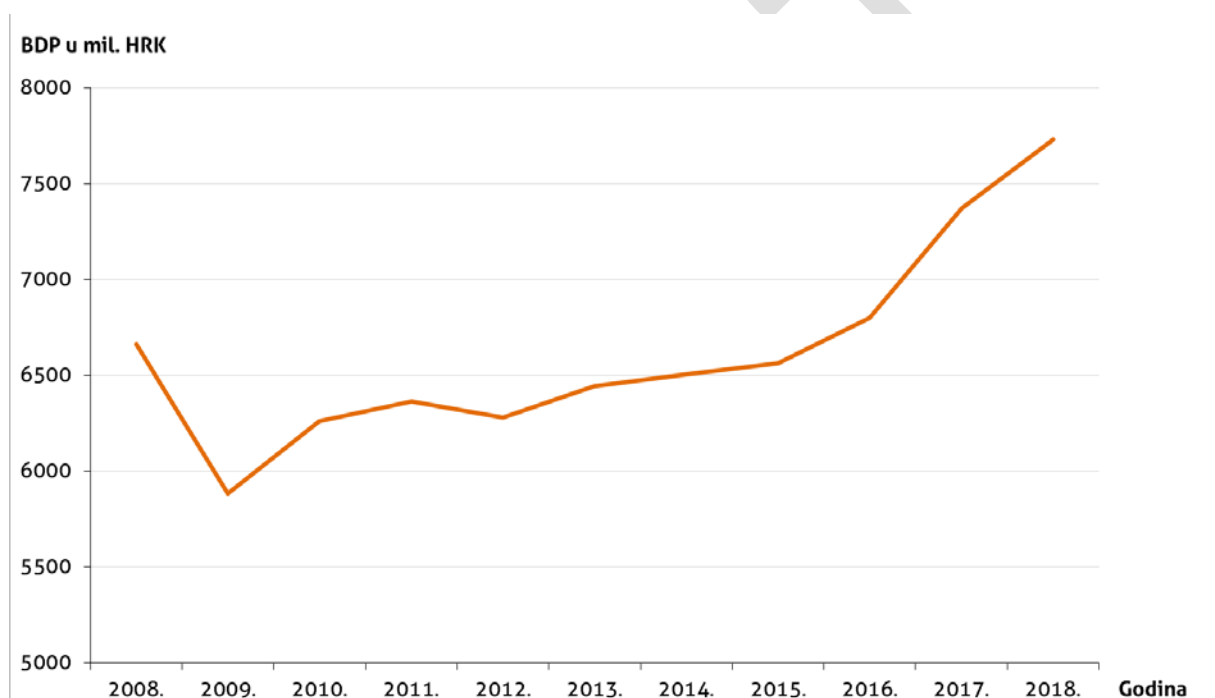
4.2.1. Opća gospodarska kretanja

Ovo poglavlje donosi pregled osnovnih gospodarskih pokazatelja, stanja i trendova na tržištu rada, poslovnog okruženja, kao i različitih sektora djelatnosti koji postoje u UP Šibenik. Prije uvida u različite aspekte gospodarstva, važno je promotriti ukupno stanje razvijenosti gospodarstva, preko podataka o ekonomskom značaju pojedinih djelatnosti i zaposlenom stanovništvu prema sektorima i osnovnih gospodarskih pokazatelja, primjerice bruto domaćeg proizvoda (BDP). Podatci o osnovnim gospodarskim pokazateljima koje izdaje Državni zavod za statistiku dostupni su na razini županija. Podatci Hrvatske gospodarske komore iz 2019. g. identificiraju četiri gospodarske djelatnosti koje čine najviši udio u ukupnom prihodu županijskog gospodarstva. To su prerađivačka industrija, trgovina, turizam i graditeljstvo (HGK, 2020). Podatci Državnog zavoda za statistiku (Zaposleni prema područjima djelatnosti i po županijama, 2021) prikazuju da je tri četvrtine stanovnika Šibensko-kninske županije 2019. g. bilo su zaposleno u djelatnostima tercijarnog sektora, među kojima su prevladavale djelatnosti trgovine i javne uprave, a zatim su slijedile javne usluge (obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb) te usluge pružanja smještaja i ugostiteljske usluge. Djelatnosti industrije i građevinarstva zapošljavaju petinu stanovništva županije.

4.2.1.1. Bruto domaći proizvod

Za analizu općih gospodarskih kretanja analizirani su iznos i kretanje bruto domaćeg proizvoda za Šibensko-kninsku županiju. Bruto domaći proizvod (BDP) novčani je pokazatelj koji prikazuje ukupnu vrijednost svih proizvedenih dobara i usluga na nekom području. Iznos BDP-a po županijama Državni zavod za statistiku objavljuje jednom godišnje za godinu tri

godine unatrag od godine objave. Tako su prilikom izrade analize stanja ovog dokumenta posljednji podatci o BDP-u bili dostupni za 2018. g. (BDP za RH u 2018., 2021). Bruto domaći proizvod Šibensko-kninske županije 2018. g. iznosio je 7,731 mlrd. HRK. Ukoliko se promatra razdoblje od 2008. g. (Sl. 28.), može se vidjeti izražen trend porasta BDP-a nakon 2009. g. koja je bila prva godina sa zabilježenim izrazitim padom BDP-a uslijed financijske krize, koji je iznosio 11,7%. Blaži pad BDP-a zabilježen je 2012. g. Godišnje stope rasta BDP-a značajno su porasle od 2015. nadalje. Vrijednost BDP-a iz 2008. g. nadmašena je tek 2016. g. Najveća godišnja stopa porasta BDP-a zabilježena je između 2016. i 2017. g., kada je iznosila 8,4%. Može se očekivati da će podatci od 2020. g. pokazivati trend stagnacije ili pada BDP-a zbog utjecaja globalne pandemije bolesti COVID-19 na gospodarstvo, pri čemu su bile znatno pogođene grane turizma, ugostiteljstva i trgovine koje čine značajan udio u BDP-u županije, a da će nakon toga podatci za 2021. g. pokazati određenu razinu oporavka.

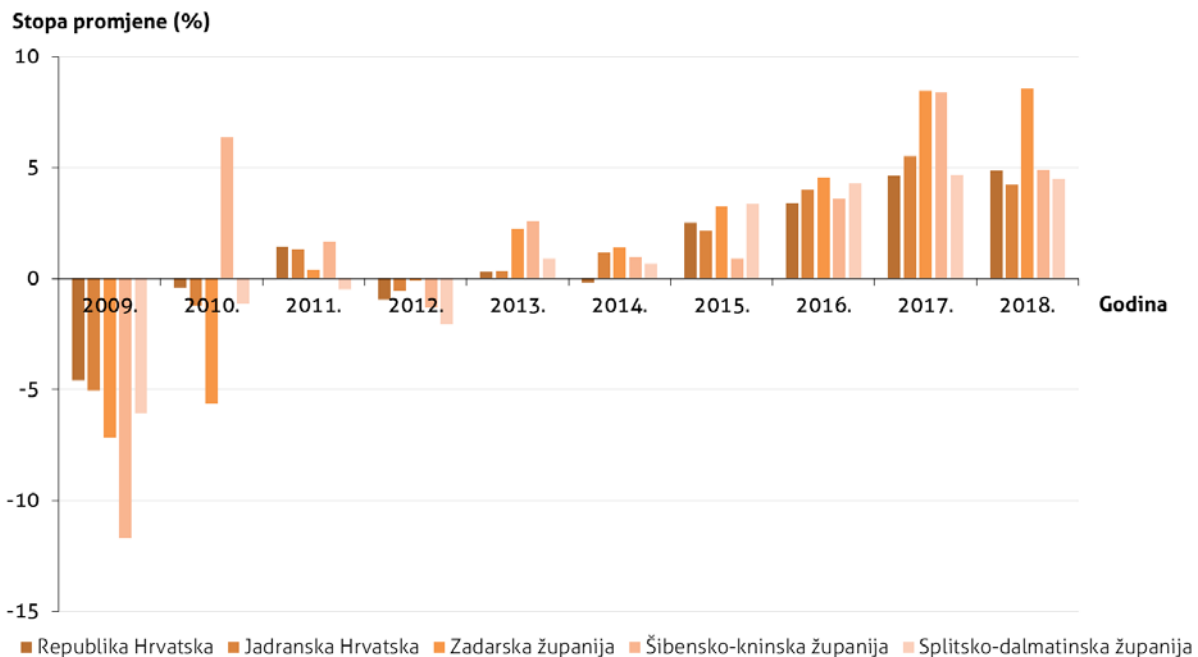

Sl. 28. Ukupni bruto domaći proizvod Šibensko-kninske županije od 2008. do 2018. godine

Izvor: BDP – pregled po županijama, 2021

Udio ukupnog BDP-a Šibensko-kninske županije u ukupnom BDP-u Hrvatske nije se značajno promijenio u razdoblju 2008. – 2018. g. i iznosi oko 2%. Ukoliko se usporede stope godišnje promjene BDP-a u razdoblju 2009. – 2018. g. sa stopama za Republiku Hrvatsku, NUTS 2 regiju Jadranska Hrvatska, Zadarsku i Splitsko-dalmatinsku županiju (Sl. 29.) može se zaključiti da je Šibensko-kninska županija zabilježila najviši pad ukupnog BDP-a u vrijeme financijske krize 2009. g. te djelomični oporavak 2010. g., a nakon toga bilježi trend rasta. Stope rasta odnosno pada BDP-a nešto su više u Šibenskoj-kninskoj županiji, kao i u Zadarskoj i Splitsko-dalmatinskoj, nego što su one na razini države i statističke (NUTS 2) regije. Razlog tome je to što se radi o manjim područjima, sa značajno manjim iznosom BDP-a nego što je to za statističku regiju i državu, čije se fluktuacije jače odražavaju prilikom izvođenja relativnih brojčanih pokazatelja. Iz podataka prikazanih na Sl. 2. može se zaključiti da se stope godišnje

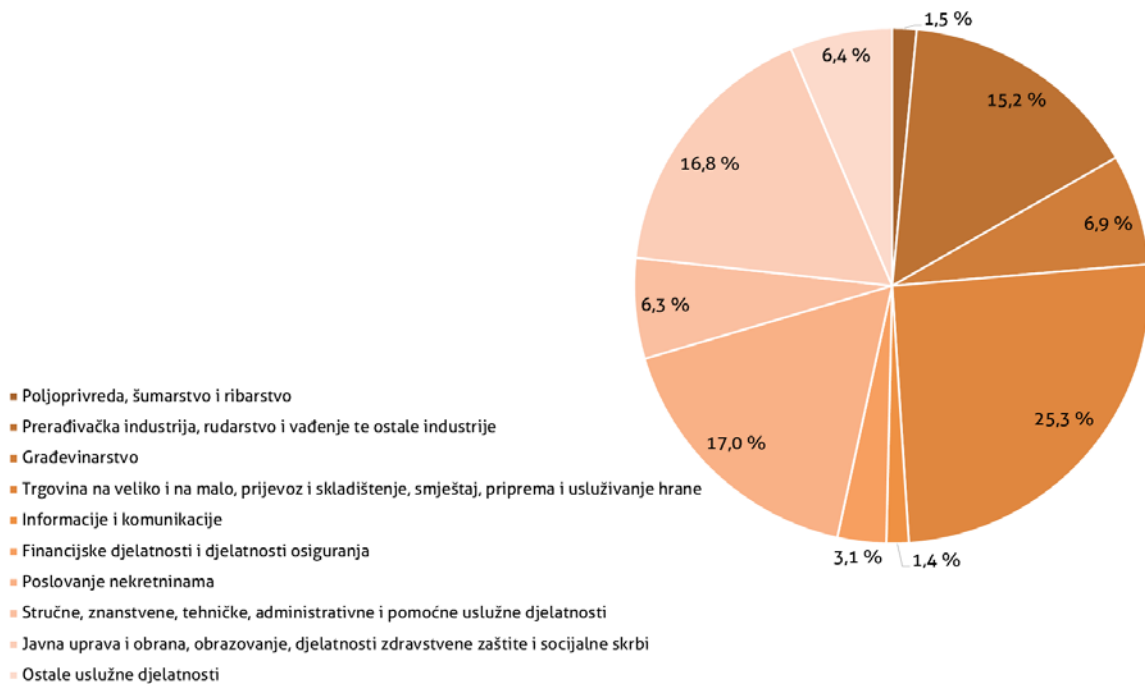
rasta BDP-a u Šibensko-kninskoj županiji u većini promatranih godina, a osobito od 2015. g. nadalje ne razlikuju znatno od ukupnih godišnjih stopa rasta na razini Hrvatske, statističke regije i susjednih županija.

Sl. 29. Stope godišnje promjene ukupne vrijednosti bruto domaćeg proizvoda Republike Hrvatske, NUTS 2 regije Jadranska Hrvatska, Zadarske, Šibensko-kninske i Splitsko-dalmatinske županije od 2009. do 2018. godine

Izvor: BDP – pregled po županijama, 2021

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (BDP u RH za 2018., 2021; Sl. 30.) najveći udio u bruto dodanoj vrijednosti (BDV) za Šibensko-kninsku županiju imale su djelatnosti trgovine na veliko i malo, skladištenja i pripreme hrane, na drugom mjestu po udjelu bilo je trgovanje nekretninama, na trećem mjestu javna uprava i obrana, obrazovanje i djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, a na četvrtom mjestu prerađivačka industrija, rudarstvo i vađenje i ostale industrije. Ostale djelatnosti sudjeluju u BDV-u s omjerom manjim od 10 %. Slični odnos djelatnosti prema udjelu u BDV županije bio je kroz cijelo razdoblje 2008. – 2018. g. (BDP – pregled po županijama, 2021). Udio BDV-a Šibensko-kninske županije u BDV-u Hrvatske 2018. g. iznosio je 2,0% što je udio koji je uglavnom bio zadržan i kroz razdoblje 2008. – 2018. g. (BDP – pregled po županijama, 2021). Budući da su djelatnosti koje stvaraju većinu BDV-a Šibensko-kninske županije uslužne djelatnosti povezane s turizmom, podatci prikupljeni u razdoblju globalne pandemije bolesti COVID-19 mogli bi utjecati na djelomičnu promjenu omjera djelatnosti koje sudjeluju u BDV-u.

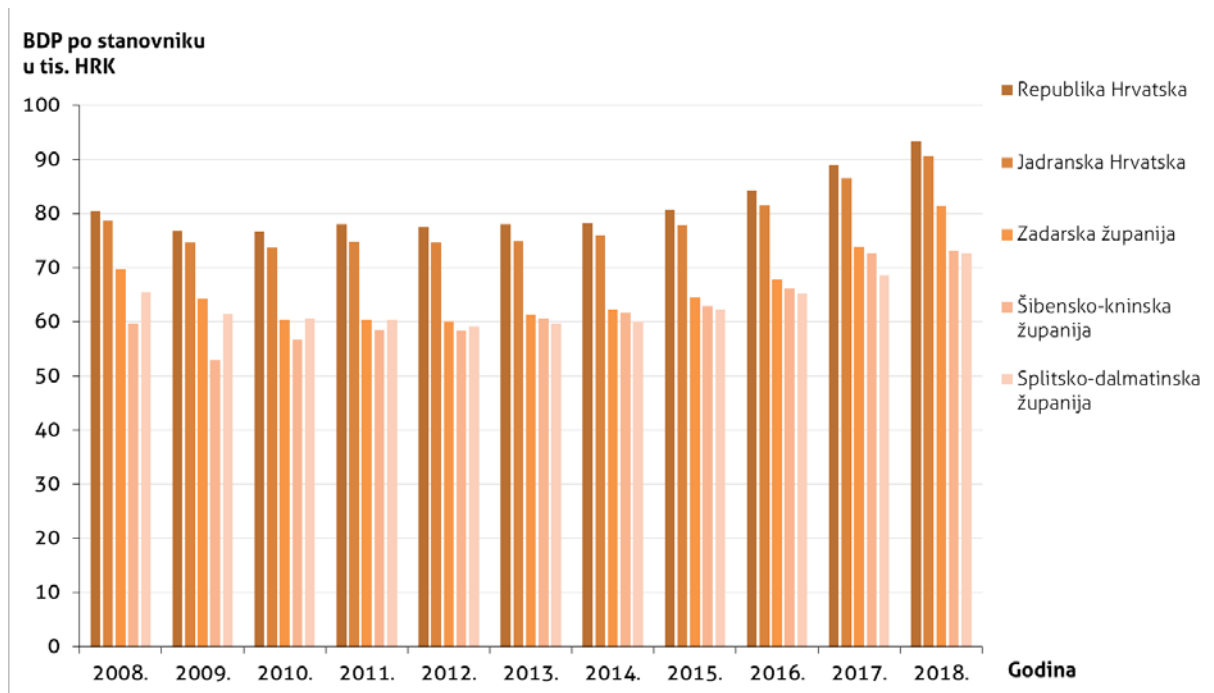

Sl. 30. Udio različitih kategorija djelatnosti u bruto dodanoj vrijednosti Šibensko-kninske županije 2018. godine

Izvor: BDP – pregled po županijama, 2021

4.2.1.2. BDP per capita

Osim ukupnog BDP-a, potrebno je promotriti i BDP po stanovniku. BDP po stanovniku Šibensko-kninske županije 2018. g. iznosio je 73.132 HRK, što je iznosilo 79,8% od prosječnog BDP-a po stanovniku za Hrvatsku ili 52,9% od prosječnog BDP-a po stanovniku za Europsku uniju (BDP za RH u 2018., 2021). U usporedbi s BDP-om po stanovniku ostalih županija u NUTS 2 regiji Jadranska Hrvatska, Šibensko-kninska županija 2018. g. bila je rangirana na petom mjestu od sedam županija. Viši BDP po stanovniku imale su Istarska, Primorsko-goranska, Dubrovačko-neretvanska i Zadarska županija, a niži BDP po stanovniku bio je u Splitsko-dalmatinskoj i Ličko-senjskoj županiji (BDP za RH u 2018., 2021). Trend kretanja BDP-a po stanovniku za Hrvatsku, NUTS 2 regiju Jadranska Hrvatska, Zadarsku, Šibensko-kninsku i Splitsko-dalmatinsku županiju u razdoblju 2008. – 2018. g. u skladu je s kretanjem BDP-a prikazanim za Šibensko-kninsku županiju na Sl. 1. Primjetan je jači pad BDP-a 2009. g. te trend povećanja stopa rasta BDP-a za sve promatrane prostorne jedinice od 2015. g. (Sl. 31.). Manja razlika koja je vidljiva je na lokalnoj razini je rast BDP-a po stanovniku Šibensko-kninske županije u odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju, jer je 2013. g. godine Šibensko-kninska županija po veličini BDP-a po stanovniku pretekla Splitsko-dalmatinsku županiju. Sve promatrane prostorne jedinice na nižoj razini od nacionalne imaju niži BDP po stanovniku u svim godinama nego što ga ima Hrvatska u cijelosti.

Sl. 31. Bruto domaći proizvod po stanovniku u Republici Hrvatskoj, NUTS 2 regiji Jadranska Hrvatska, Zadarskoj, Šibensko-kninskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji od 2008. do 2018. g.

Izvor: BDP – pregled po županijama, 2021

4.2.1.3. Zaključak

Iako podatci o BDP-u na lokalnoj razini nisu dostupni, podatci o Šibensko-kninskoj županiji mogu dati osnovni uvid i u gospodarska kretanja u UP Šibenik, budući da je Šibenik glavni centar županije i njeno gospodarsko središte. Gospodarski pokazatelji prikupljeni na županijskoj razini općenito se ne razlikuju od glavnih trendova na razini Hrvatske, ali su njihove fluktuacije nešto izraženije u odnosu na fluktuacije na državnoj razini. Šibensko-kninska županija ima prilično mali udio u ukupnom BDV-u Hrvatske za razliku od ostalih županija u NUTS 2 regiji Jadranska Hrvatska, a taj je udio manji i od udjela koje imaju susjedna Zadarska i Splitsko-dalmatinska županija. Velik udio tercijarnog (i kvartarnog) sektora u ukupnom BDV-u može biti problem u kriznim razdobljima, osobito zbog toga što su djelatnosti koje donose najviše prihoda turizam, trgovina, ugostiteljstvo i pružanje usluge smještaja. Navedene uslužne djelatnosti potrebno je unaprijediti, ali potrebno je staviti naglasak na jačanje ostalih djelatnosti, posebice na prerađivačku industriju i na njenu modernizaciju, kako bi se omogućilo razvoj diversificiranog gospodarstva s visokom razinom otpornosti na potencijalne rizike i izazove.

4.2.2. Tržište rada

4.2.2.1. Radna snaga

Tržište rada važan je pokazatelj razvoja prostora, budući kako ukazuje na dinamiku gospodarskih aktivnosti, a uz nju se veže i ukupan životni standard stanovništva na tom području. Za proučavanje tržišta rada potrebno je pobliže odrediti dio stanovništva koji čini radnu snagu. U radnu snagu potencijalno se mogu uključiti svi stanovnici tzv. radnog kontingenta, koji obuhvaća stanovništvo od 15 do 64 godine starosti. Prema podacima Popisa stanovništva 2011. g. na prostoru UP Šibenik u tom je kontingentu živjelo 34.890 stanovnika, od kojih u Gradu Šibeniku 31.044, u Gradu Skradinu 2292 i u Općini Bilice 1554 stanovnika. Prosječan udio stanovništva u radnom kontingentu u UP Šibenik iznosi 66,5%, a tako se kreću i pojedinačni udjeli za Grad Šibenik i Općinu Bilice, dok je udio za Grad Skradin nešto manji i iznosi 59,9%, čemu je uzrok visok udio stanovništva u starom kontingentu (stariji od 65 godina).

Na prostoru UP Šibenik 2011. g. bilo je zaposleno 17.688 stanovnika, što je 50,6% stanovništva u radnom kontingentu. Detaljniji podatci o zaposlenima po jedinicama lokalne samouprave prikazani su u Tab. 25.

Tab. 25. Zaposleno stanovništvo po jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik 2011. g.

Jedinica lokalne samouprave	Broj zaposlenih		Zaposlenici	Samozaposleni	Pomažući članovi obitelji	Ostali
	Apsolutni broj	Udio u radnom kontingentu (%)				
Grad Šibenik	16.100	51,8	14.520	1443	60	51
Grad Skradin	811	35,4	741	64	3	3
Općina Bilice	777	50,0	689	84	1	3
UP Šibenik	17.688	50,6	15.950	1591	64	57

Izvor podataka: Popis stanovništva 2011.

Među jedinicama lokalne samouprave ističe se Grad Skradin gdje je 2011. g. bilo zaposleno svega 35,4% stanovništva u radnom kontingentu. Omjeri zaposlenih kod poslodavaca, samozaposlenih i pomažućih članova obitelji jednaki su u svim jedinicama lokalne samouprave.

4.2.2.2. Zaposlenost

U sve tri JLS UP-a u razdoblju 2015.-2020. g. zabilježen je porast broja zaposlenih kod pravnih osoba (Tab. 26.), koji se u tom razdoblju u Gradu Šibeniku povećao za 3,4%, u Gradu Skradinu za 38,2%, a u Općini Bilice čak za 135,1%. U cijelom UP-u zabilježen je porast broja zaposlenih osoba od 4,6% u navedenom razdoblju, s tim da je godina maksimalnog broja zaposlenih bila 2019. g. Podatci prikazani priloženom tablicom odnose se na 31. prosinca

navedenih godina, pa se stoga može smatrati da je stvarni broj zaposlenih u ljetnim mjesecima (turističkoj sezoni) još veći.

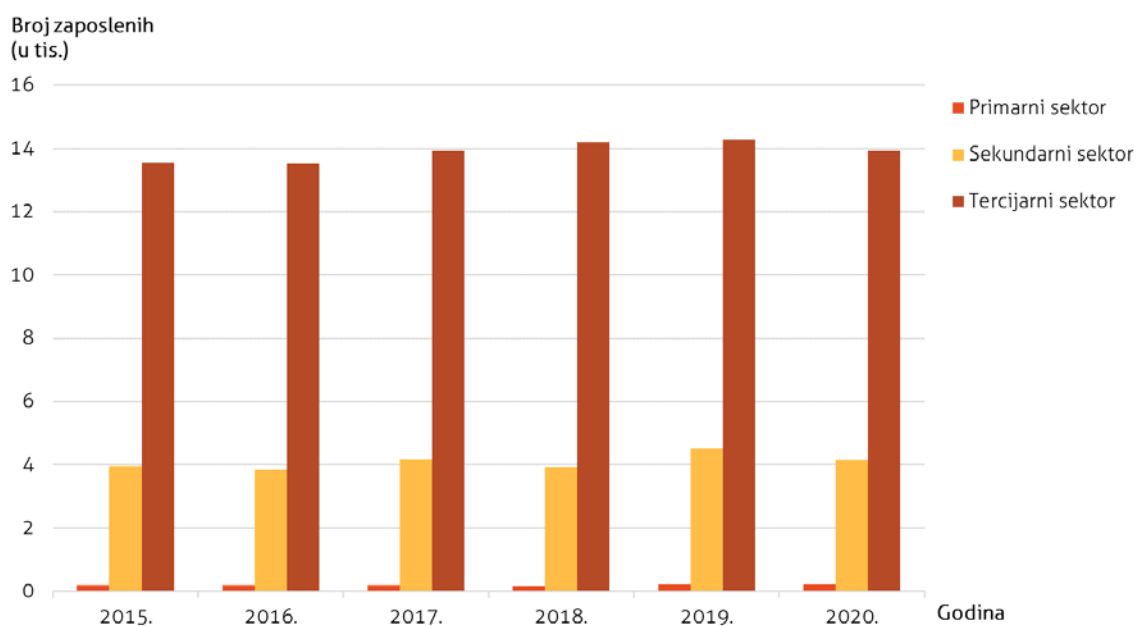
Tab. 26. Broj zaposlenih koji su radili u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od 2015. do 2020. godine

Godina	Broj zaposlenih u prostornoj jedinici			
	Grad Šibenik	Grad Skradin	Općina Bilice	UP Šibenik
2015.	17.698	317	74	18.089
2016.	17.600	347	83	18.030
2017.	18.295	390	116	18.801
2018.	18.315	389	142	18.846
2019.	19.015	421	161	19.597
2020.	18.302	438	174	18.914

Izvor podataka: HZMO, 2021

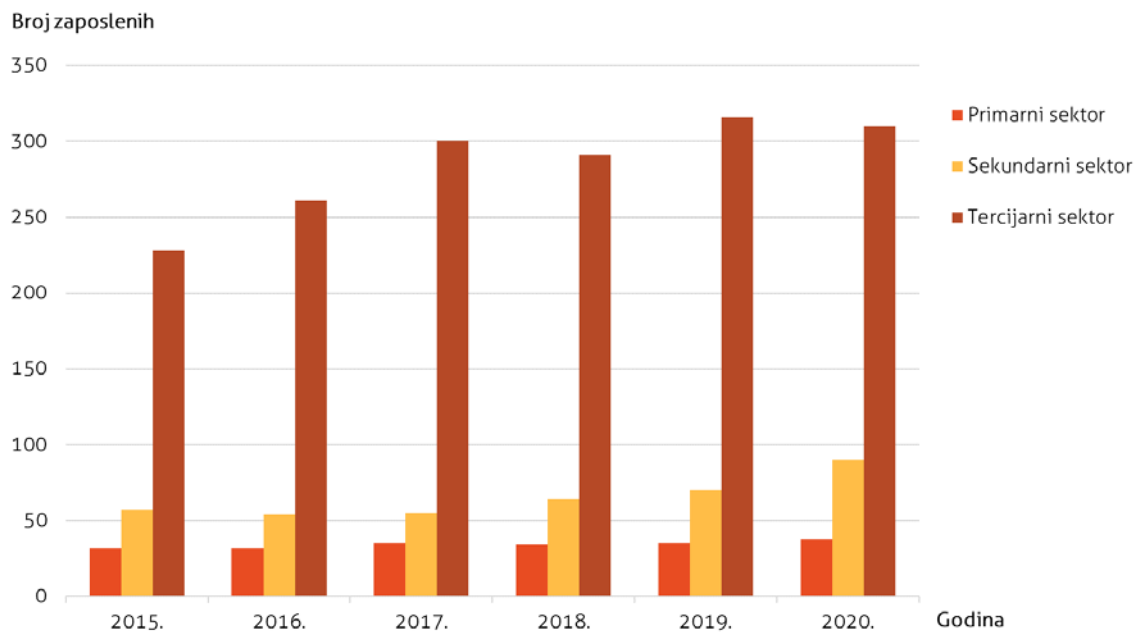
Većina zaposlenih u sve tri JLS UP-a 2011. g. bila je zaposlena u djelatnostima tercijarnog sektora (najviše u trgovini na veliko i malo i u ugostiteljskim djelatnostima), a zatim slijede djelatnosti sekundarnog sektora, u kojemu višim brojem zaposlenih ističe kategorija prerađivačke industrije, a najmanji je broj zaposlenih u primarnom sektoru koji obuhvaća poljoprivredne djelatnosti. Najveći broj zaposlenih bio je u dobnoj skupini 30 – 34 godine u svim jedinicama lokalne samouprave.

Na slične trendove upućuju i pokazatelji o broju zaposlenih po sektorima čije je mjesto rada u gradovima Šibenik i Skradin te Općini Bilice (Sl. 32., Sl. 33., Sl. 34.).

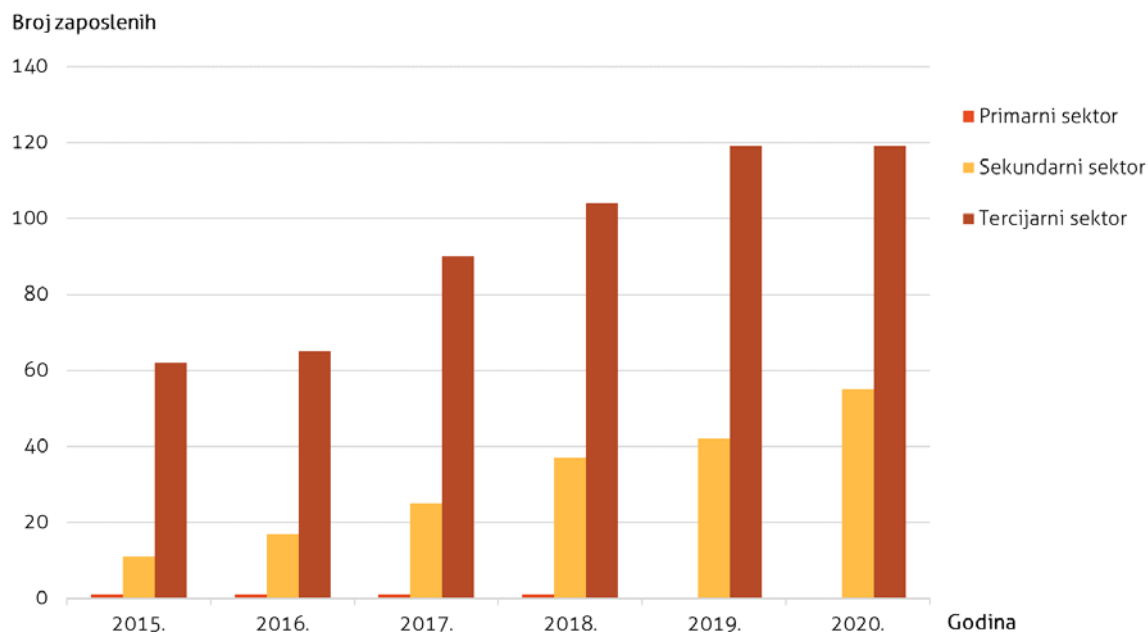
Sl. 32. Broj zaposlenih koji su radili na području Grada Šibenika prema sektoru djelatnosti od 2015. do 2020. godine

Izvor podataka: HZMO, 2021

Sl. 33. Broj zaposlenih koji su radili na području Grada Skradina prema sektoru djelatnosti od 2015. do 2020. godine

Izvor podataka: HZMO, 2021

Sl. 34. Broj zaposlenih koji su radili na području Općine Bilice prema sektoru djelatnosti od 2015. do 2020. godine

Izvor podataka: HZMO, 2021

Iako se podatci prikazani na tri dijagrama odnose na radna mjesta na teritoriju neke JLS, a ne na to koliki je dio stanovništva tih jedinica zaposlen, moguće je primijetiti određene trendove na tržištu rada. U sve tri JLS, najveći broj radnih mjesta bio je u djelatnostima tercijarnog

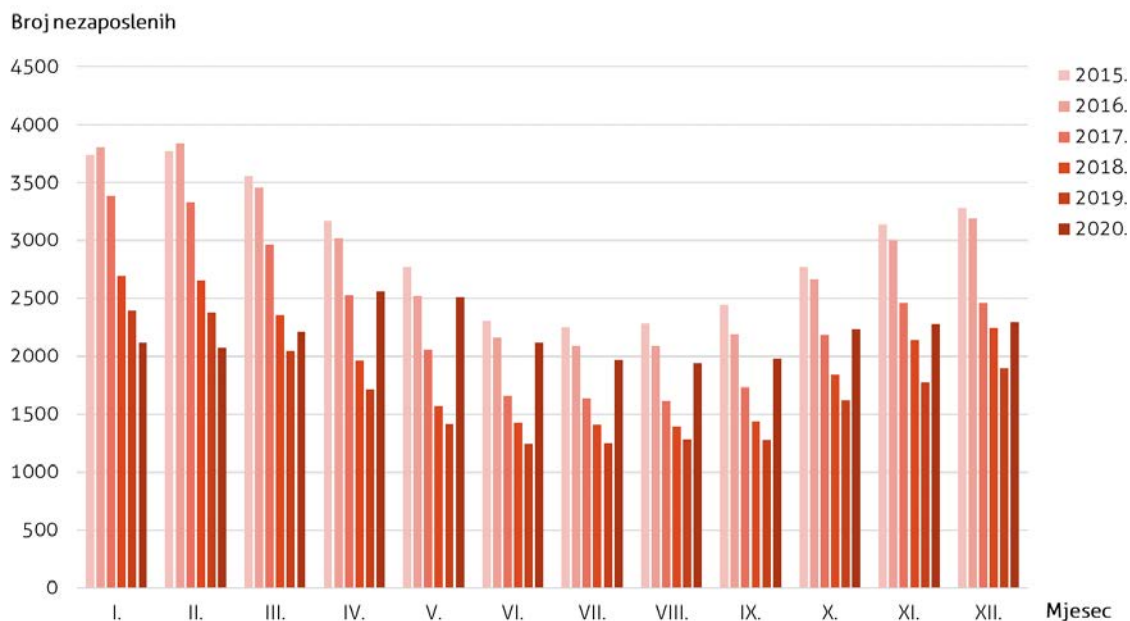
sektora. Taj je broj u razdoblju 2015.-2020. g. činio između 70 i 80% ukupnog broja radnih mjesta. Broj radnih mjesta u tercijarnom sektoru bilježio je rast, koji je bio blagi u Gradu Šibeniku, a izraženiji u Gradu Skradinu i Općini Bilice. Najveći relativni porast zabilježen je u Općini Bilice, ponajprije zbog povećanja broja zaposlenih u trgovini i građevinarstvu. Najviše radnih mjesta u Gradu Šibeniku i Općini Bilice bilo je u djelatnostima trgovine na veliko i malo, a u Gradu Skradinu u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (ugostiteljstvo). U svim jedinicama lokalne samouprave zabilježen je pad broja zaposlenih u tercijarnim djelatnostima 2020. g., ponajprije zbog negativnih učinaka globalne pandemije COVID-19 na uslužne djelatnosti, a posebice na turizam uz kojega se djelomično veže i trgovina te ostale popratne djelatnosti. Pad broja zaposlenih 2020. g. zabilježen je u Gradu Šibeniku, dok je na području Grada Skradina i Općine Bilice zabilježen porast broja zaposlenih 2020. g., uglavnom zahvaljujući rastu u djelatnostima sekundarnog sektora, od kojih je najzastupljenije građevinarstvo. Poljoprivrednim djelatnostima, te ostalim djelatnostima primarnog sektora, šumarstvom i ribarstvom, u značajnijem udjelu bave se stanovnici Grada Skradina, čemu su uzroci slabija urbanizacija i velika površina obradiva tla i drugih resursa koji se koriste u primarnom sektoru. Na području Općine Bilice tijekom 2019. i 2020. g. nije zabilježena nijedna osoba koja bi se bavila poljoprivredom, šumarstvom ili ribarstvom. Najveći broj zaposlenih na cijelom urbanom području Šibenik u razdoblju 2015.-2020. g. bio je u dobnoj kohorti 35-39 godina, što znači da postoji trend starenja stanovništva. U Gradu Skradinu najviše zaposlenih ima između 40 i 44 godine, što dodatno ukazuje na demografsko starenje. Najveći broj zaposlenih općenito je zabilježen u dobnim skupinama između 30 i 49 godina. Broj zaposlenih muškaraca i žena je podjednak, a varira ovisno o vrsti djelatnosti.

4.2.2.3. *Prostorna kretanja s obzirom na zaposlenost*

U urbanim područjima važna su dnevna kretanja (dnevna cirkulacija) stanovništva zbog posla ili obrazovanja iz gradske okolice u matični grad ili obratno. Podatci iz Popisa stanovništva 2011. g. pokazuju da je na prostoru UP Šibenik 7237 stanovnika svakodnevno napuštalo svoje naselje zbog rada i obrazovanja. U proučavanju tržišta rada važne su dnevne migracije zaposlenih. U jedinicama lokalne samouprave UP-a Šibenik 2011. g. zbog posla dnevno je migrirao 5491 stanovnik, što čini 31,0% ukupnog broja zaposlenih. Ukoliko se uspoređi udio dnevnih migranata u ukupnom broju zaposlenih po JLS, može se zaključiti da je u Gradu Skradinu (67,2%) i Općini Bilice (80,4%) udio dnevnih migranata značajno veći nego u Gradu Šibeniku (26,8%). Iz toga se može zaključiti kako je Šibenik znatno jači centar rada i velik dio njegovog stanovništva funkciju rada obavlja u istom naselju. S druge strane, Grad Skradin i Općina Bilice ovisni su o radnim mjestima u drugim JLS u Šibensko-kninskoj županiji, budući kako najveći broj njihovog stanovništva koje dnevno migrira zbog posla migrira na području Šibensko-kninske županije, odnosno u grad Šibenik koji je matični grad njihovog urbanog područja, kao što je to obično pojava u gradskim regijama većih gradova. Broj zaposlenih tjednih migranata značajno je manji i uglavnom se odnosi na radnike koji svaki tjedan odlaze na posao u neku drugu hrvatsku županiju ili u manjoj mjeri u inozemstvo.

4.2.2.4. Nezaposlenost

Pokazatelj o stanju tržišta rada je i stopa nezaposlenosti koja je udio broja nezaposlenih u radnom kontingentu. Prema Popisu stanovništva 2011. g. na prostoru UP Šibenik bilo 3374 nezaposlenih stanovnika koji su tražili zaposlenje, što iznosi 10,9% radnog kontingenta. Udio nezaposlenog stanovništva u radnom kontingentu za Šibensko-kninsku županiju također je iznosio 10,9%, tako da je UP Šibenik 2011. g. bilježilo stopu nezaposlenosti prosječnu za cijelu županiju.

Sl. 35. Broj nezaposlenih u urbanom području Šibenik po mjesecima od 2015. do 2020. godine

Izvor podataka: HZZ, 2021

Prema podacima prikazanim na priloženom dijagramu (Sl. 35.), broj nezaposlenih padao je u razdoblju 2015. – 2019. g., što se može povezati uz pozitivan gospodarski razvoj Republike Hrvatske i Europe u cijelosti. Najveći broj nezaposlenih zabilježen je u veljači 2016. g., kada je na Hrvatski zavod za zapošljavanje bilo prijavljeno 3837 stanovnika UP Šibenik. Važno je zamijetiti da se nezaposlenost u svim promatranim godinama mijenja ovisno o dijelu godine. Veća nezaposlenost javlja se u zimskim mjesecima, a u ljetnim mjesecima, u doba turističke sezone broj nezaposlenih značajno se smanjuje. Jedina iznimka je 2020. g. kada je zbog pojave globalne pandemije bolesti COVID-19 koja je ograničila dolazak turista broj nezaposlenih u zimskim mjesecima početkom godine bio tek nešto viši od onog u ljetnim mjesecima. U prosincu 2020. g. broj nezaposlenih iznosio je 2295, što je usprkos globalnoj pandemiji značajno bolji pokazatelj nego što je bio u prosincu 2015. g. kad je iznosio 3278. Smanjenje broja nezaposlenih može se djelomično povezati i s negativnim migracijskim saldom, s obzirom na to da je većina odseljenog stanovništva uglavnom u zrelim dobnim skupinama koje čine radni kontingent. Prema spolnim obilježjima, broj nezaposlenih muškaraca i žena približno je podjednak, iako je broj nezaposlenih žena u odnosu na muškarce općenito nešto viši tijekom većeg dijela godine, osim u vremenu turističke sezone.

Najveći udio nezaposlenih prema petogodišnjim dobnim kohortama, od prosječno 13,7% od ukupnog broja nezaposlenih, u razdoblju 2015.-2020. g. ima kohorta 25-29 godina. Nakon toga prema veličini udjela slijede kohorte 20-25, 30-34 i 55-59 godina. Najveći broj nezaposlenih u razdoblju 2015.-2020. g. bio je prijavljen na Hrvatski zavod za zapošljavanje u duljini do tri mjeseca, a zatim slijede oni koji su nezaposleni u duljini od tri do šest mjeseci, a najmanji je broj onih koji su nezaposleni u skupinama od 2-3, 3-5, 5-8 te 8 i više godina. Takvi pokazatelji u skladu su sa sezonalnošću turizma i pratećih djelatnosti, koji uglavnom generiraju sezonsku nezaposlenost, a ne dugotrajnu nezaposlenost.

4.2.2.5. *Zaključak*

Tržište rada UP-a Šibenik znatno ovisi o turističkom sektoru koji je vodeća gospodarska djelatnost na tom prostoru. Globalna pandemija COVID-19 i njene implikacije na turističko područje negativno su utjecale na pozitivne trendove kretanja broja zaposlenih koji su zabilježeni u razdoblju koje je prethodilo pandemiji. Budući razvoj tržišta rada potrebno je vezati uz gospodarsku diversifikaciju UP-a, kako bi se stvorilo gospodarstvo i tržište rada otporno na buduće prijetnje i izazove.

4.2.3. *Poslovno okruženje*

U ovom se poglavlju analize stanja utvrđuju obilježja i trendovi u poslovnom okruženju UP Šibenik, koji se odnose na mikrookruženje i makrookruženje. Pojam poslovnog mikrookruženja odnosi se na veze između poslovnih subjekata i tržišta roba, usluga i radne snage. Pojmom poslovnog makrookruženja označavaju se neizravne, ali intenzivne utjecaje procesa koji se događaju na regionalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini u gospodarskom, društvenom, tehničkom i političkom spektru na poslovne subjekte koji djeluju u nekom području. Naglasak u ovom potpoglavlju bit će na poslovnom mikrookruženju jer iz njega proizlaze temeljni uvjeti za razvoj poslovanja i poduzetništva u UP Šibenik. Pritom se posebna pažnja posvećuje malom i srednjem poduzetništvu, što je u skladu s nacionalnim politikama poticanja gospodarskog razvoja.

Prva stavka analize obuhvaća lokaciju poslovanja i distribuciju poduzeća po području te istraživanje faktora koji su utjecali na to da se takva distribucija razvije. Nakon toga istražuju se i utvrđuju trendovi u poslovanju, obrtništvo kao poseban dio poslovnog okruženja te stanje razvijenosti poduzetničke potporne infrastrukture, kao i stanje i potencijali za razvoj okruženja za istraživanje i razvoj u UP Šibenik.

4.2.3.1. *Prostorna distribucija poduzeća*

Prostorna distribucija poduzeća u UP Šibenik promatra se na temelju broja registriranih poduzeća po JLS. Poduzeća se promatraju u kategoriji mikropoduzeća (manje od 10 zaposlenih osoba), malih poduzeća (10 – 49 zaposlenih osoba), srednjih poduzeća (50 – 249 zaposlenih osoba) i velikih poduzeća (250 i više zaposlenih osoba) (DZS, 2021). Tako je 2019.

g. u Gradu Šibeniku bilo aktivno 1.097 poduzeća (od čega 970 mikropoduzeća, 108 malih poduzeća, 15 srednjih poduzeća i četiri velika poduzeća). Na području Grada Skradina iste godine bila su aktivna 44 poduzeća (40 mikropoduzeća i četiri mala poduzeća), a u Općini Bilice 36 poduzeća (33 mikropoduzeća i tri mala poduzeća). U UP Šibenik ukupno je bilo aktivno 1.177 poduzeća 2011. godine, od čega su 88,6 % činila mikropoduzeća, 9,8 % mala poduzeća, 1,3 % srednja poduzeća, a svega 0,3 % velika poduzeća (DZS, 2021). Poduzeća s malim brojem zaposlenih čine najveći udio aktivnih tvrtki te je stoga važno da se i takvim poduzećima aktivnom politikom poticanja unaprjeđenje (modernizacije) poslovanja omogući što bolje sudjelovanje na tržištu. Najveći broj aktivnih poduzeća bio je zabilježen u Gradu Šibeniku, što je u skladu s njegovom veličinom i funkcionalnim značajem.

Kako bi se matematički iskazala distribucija i koncentracija poduzeća, koristi se pokazatelj o broju poduzeća na 1 km² površine JLS, kao i broj poduzeća na 1.000 stanovnika JLS. Ti su pokazatelji za JLS i UP Šibenik općenito prikazani u priloženoj tablici (Tab. 27.). Najveći broj aktivnih poduzeća na km² površine JLS, kao i najveći broj aktivnih poduzeća, zabilježen je na teritoriju Grada Šibenika. U broju aktivnih poduzeća na km² ne postoji značajna razlika između JLS, jer je područje Grada Šibenika prilično veliko u usporedbi s druge dvije JLS te je usprkos znatno većem broju poduzeća broj aktivnih poduzeća na km² samo nešto veći od pokazatelja za Bilice i Skradin. Po broju aktivnih poduzeća na 1.000 stanovnika značajno se razlikuje Grad Šibenik u odnosu na druge dvije JLS te ti podatci upućuju na koncentraciju djelatnosti na teritoriju Grada Šibenika. Detaljniji podatci o broju aktivnih poduzeća prema naseljima nisu bili dostupni prilikom izrade ove analize.

Tab. 27. Broj poduzeća na km² i broj poduzeća na 1.000 stanovnika po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2019. godine

Prostorna jedinica	Broj aktivnih poduzeća	Broj aktivnih poduzeća na km ²	Broj aktivnih poduzeća na 1.000 stanovnika
Grad Šibenik	1.097	2,7	24,8
Grad Skradin	44	0,2	14,4
Općina Bilice	36	1,7	14,1
Urbano područje Šibenik	1.177	1,9	23,6

Izvor podataka: DZS, 2021

Kako bi se dobio uvid u trendove u kretanju broja poduzeća u UP Šibenik, potrebno je promotriti podatke o broju i strukturi poduzeća u nizu od nekoliko godina (Tab. 28.). U cijelom razdoblju 2015.-2019. broj poduzeća u UP Šibenik se povećavao, po prosječnoj godišnjoj stopi od +5,2 %. Najmanji porast zabilježen je između 2018. i 2019. g., koji je iznosio 1,1 %. U svim su godinama prevladavala mikropoduzeća. Broj malih poduzeća smanjio se u proteklim godinama, od kojih je moguće da su neka poduzeća zbog promjena na tržištu rada postala mikropoduzeća ili da su u malom broju, prema prikazanim brojčanim podacima, postala i srednja poduzeća. Broj srednjih poduzeća oscilirao je iz godine u godinu, za jedno do tri poduzeća više ili manje, a broj velikih poduzeća narastao je za jedno poduzeće. Porast broja poduzeća pozitivna je činjenica za ukupan razvoj UP Šibenik. Od 2020. g., zbog utjecaja gospodarske krize koja je nastala kao rezultat globalne pandemije COVID-19, moguće je da će doći do trenda stagnacije i pada broja poduzeća, što će se vidjeti u budućim pokazateljima.

Tab. 28. Broj aktivnih poduzeća prema vrsti u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine

Vrsta poduzeća	Godina				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Mikropoduzeća	945 ⁸	864	918	1015	1043
Mala poduzeća		142	155	133	115
Srednja poduzeća	13	11	14	12	15
Velika poduzeća	3	3	3	4	4
Ukupno	961	1020	1090	1164	1177

Izvor podataka: DZS, 2021

Osim broja poduzeća prema vrsti, potrebno je proučiti i broj poduzeća prema djelatnosti, kako bi se uvidjelo postoji li razlika između JLS prema udjelu broja poduzeća u određenoj kategoriji djelatnosti te je li u nekoj JLS prisutna specijalizacija na određenu skupinu djelatnosti. Iz tog je razloga izdvojeno po pet kategorija nacionalne klasifikacije djelatnosti (NKD) u kojima je otvoreno najviše poduzeća i promatrani su njihovi udjeli u ukupnom broju poduzeća 2019. g. (Tab. 29.). Poredak broja tvrtki po djelatnostima razlikuje se između različitih JLS. Tako u Gradu Šibeniku brojčano prevladavaju tvrtke koje se bave djelatnosti trgovine, zatim one u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima, pa tvrtke u ugostiteljskim djelatnostima, prerađivačkoj industriji i građevinarstvu. Takav poredak odražava neke od osnovnih prostornih obilježja Grada Šibenika, a to su njegov značaj kao opskrbeni, turistički, administrativni i industrijski centar UP Šibenik i cijele Šibensko-kninske županije. U Gradu Skradinu najveći broj tvrtki postoji u kategoriji ugostiteljstva, a zatim slijede one u trgovini te poljoprivredi, po čemu se ta JLS ističe u odnosu na ostale dvije JLS u UP. Nakon njih s nešto manjim udjelima slijede i poduzeća u administrativnim i ostalim uslužnim djelatnostima te u prerađivačkoj industriji. U Općini Bilice najviši udio poduzeća čine ona koja se bave graditeljstvom. Zatim slijede poduzeća u trgovini, prerađivačkoj industriji, administrativnim i ostalim uslužnim djelatnostima te u ugostiteljskim uslugama. U svim JLS najviše je tvrtki aktivno u uslužnom, tercijarnom sektoru, ali i u djelatnostima sekundarnog sektora, poput prerađivačke industrije i građevinarstva aktivan je razmjeno visoki udio poduzeća.

Tab. 29. Kategorije djelatnosti⁹ s najvišim udjelom u broju poduzeća po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2019. godine

Grad Šibenik		Grad Skradin		Općina Bilice	
Kategorija djelatnosti	Udio u broju tvrtki (u %)	Kategorija djelatnosti	Udio u broju tvrtki (u %)	Kategorija djelatnosti	Udio u broju tvrtki (u %)
G	19,3	I	25,0	F	22,2
M	14,7	G	22,7	G	16,7

⁸ Do 2015. g. mikropoduzeća i mala poduzeća iskazivala su se kao jedna kategorija – mala poduzeća. Iz tog razloga točan broj mikro- i malih poduzeća u 2015. g. nije poznat

⁹ U cilju ostvarivanja veće preglednosti tablice za kategorije su korištene slovne oznake iz Nacionalne klasifikacije djelatnosti koje se odnose na pojedine kategorije djelatnosti. Slovne oznake prikazane u tablici označavaju sljedeće kategorije: A – poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, C – prerađivačka industrija, F – građevinarstvo, G – trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala, I – djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, M – stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, N – administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (DZS, 2021).

I	14,6	A	13,6	C	13,9
C	10,8	N	9,1	N	11,1
F	9,1	C	6,8	I	8,3

Izvor podataka: DZS, 2021

4.2.3.2. Trendovi poslovanja poduzeća

U UP Šibenik je u razdoblju 2015.-2019. g. novoregistrirano ukupno 861 poduzeće. U istom razdoblju zatvoreno je 646 poduzeća, što je razlika od 215 otvorenih poduzeća više od zatvorenih poduzeća. Ukoliko se promatra broj novoregistriranih i zatvorenih poduzeća prema veličini (Tab. 30.), može se primijetiti da je broj novoregistriranih poduzeća u svim promatranim godinama osim u 2019. g. bio veći nego broj zatvorenih poduzeća. Velik broj poduzeća u tablici je označen u kategoriji nepoznato, iako se može, uzimajući u obzir strukturu poduzeća UP Šibenik prema veličini, pretpostaviti da je većina tih poduzeća iz kategorije mikropoduzeća ili malih poduzeća. U navedenom razdoblju ugasilo se jedno veliko poduzeće. Razlika između broja novoregistriranih i zatvorenih poduzeća blago se smanjivala u cijelom razdoblju 2015.-2019. g.

Ukoliko se broj novoregistriranih i zatvorenih poduzeća promatra prema kategorijama djelatnosti unutar NKD, može se zaključiti da je u razdoblju 2015.-2020. g. najveći broj novoregistriranih poduzeća bio u kategoriji I – djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (182 poduzeća), a zatim su slijedile kategorije G – trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala (117 novoregistriranih poduzeća) i F – građevinarstvo (104 novoregistrirana poduzeća) (DZS, 2021). Takva situacija u skladu je s pokazateljima o kretanju turizma koji su rasli do 2019. g., a navedene kategorije djelatnosti obuhvaćaju djelatnosti usko vezane uz turizam. S druge strane, daleko najveći broj poduzeća zatvoren je u kategoriji G – trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala, 192 trgovina, pri čemu je broj poduzeća u toj kategoriji u navedenom šestogodišnjem razdoblju smanjen za 75 poduzeća (DZS, 2021). Takav trend u skladu je s kretanjima u globalnoj trgovini gdje manja poduzeća u trgovini zbog konkurencije velikih trgovačkih lanaca teško mogu biti dovoljno konkurentna kako bi cijenom zadržala korisnike. Nešto veći broj poduzeća, njih 96, zatvoren je i u kategoriji I – djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. U ostalim kategorijama zabilježen je značajno manji broj zatvaranja poduzeća.

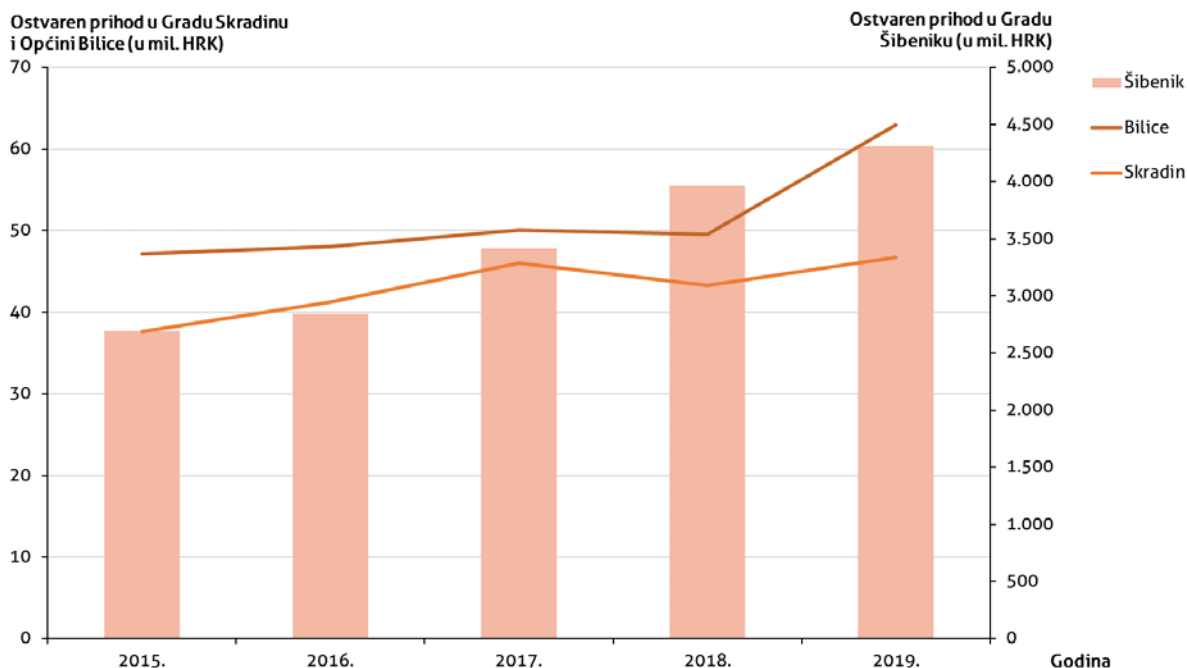
Osim podataka o broju poduzeća potrebno je analizirati i podatke o prometu poduzeća (Sl. 36.). Sva poduzeća u UP Šibenik u 2019. g. ostvarila su nešto više od 4,418 mlrd. HRK prometa. Najveći promet ostvarile su tvrtke u Gradu Šibeniku, koji iznosi 4,309 mlrd. HRK (97,5 % ukupnog prometa ostvarenog u UP Šibenik), a tvrtke u Gradu Skradinu sa 46,7 mil. HRK ostvarenog prometa i Općini Bilice sa 62,9 mil. HRK činile su zajedno tek 2,5 % ukupnog ostvarenog prometa. Ostvareni promet u svim JLS rastao je u razdoblju 2015.-2019. g., dok je kod Grada Skradina i Općine Bilice zabilježen blagi pad 2018. g. Može se pretpostaviti da je zbog implikacija pandemije COVID-19 u 2020. g. došlo do promjene trenda, koji bi mogao ukazivati na stagnaciju ili na pad prihoda.

Tab. 30. Broj novoregistriranih i zatvorenih poduzeća prema veličini u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine

Godina	Vrsta promjene u aktivnosti poduzeća	Mikro-poduzeća	Mala poduzeća	Srednja poduzeća	Velika poduzeća	Nepoznato	Ukupno
2015.	novoregistrirano	75		0	0	59	134
	zatvoreno	3		0	0	70	73
2016.	novoregistrirano	103	8	0	0	54	165
	zatvoreno	0	31	0	0	77	108
2017.	novoregistrirano	98	6	0	0	63	167
	zatvoreno	7	11	0	0	78	96
2018.	novoregistrirano	98	6	0	0	48	152
	zatvoreno	13	14	0	0	88	115
2019.	novoregistrirano	75	0	0	0	62	137
	zatvoreno	46	3	0	1	90	140

Izvor podataka: DZS, 2021

Najveći prihod u svim JLS UP Šibenik ostvarila su poduzeća iz kategorije malih poduzeća u svim promatranim godinama (DZS, 2021). Prihod po vrsti poduzeća oscilira iz godine u godinu te nije moguće utvrditi da je neka kategorija u razdoblju 2015.-2019. g. doživjela stabilni trend rasta ili pada prometa. Zbog zaštite podataka uvjetovane malim brojem poduzeća u pojedinim kategorijama u Gradu Skradinu i Općini Bilice, podatci o ostvarenom prometu prema kategoriji područja prema NKD nisu dostupni za te dvije JLS, nego samo za Grad Šibenik. Najviši promet u Gradu Šibeniku 2019. g. bilježile su djelatnosti u kategoriji G – trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala. On je u 2015. g. iznosio 465,6 mil. HRK, a u 2019. g. čak 1.383,5 mil. HRK, što je porast za 197 % u petogodišnjem razdoblju. U 2015. g. najviši promet ostvaren je u kategoriji C – prerađivačka industrija, koji je te godine iznosio 698,9 mil. HRK, a u 2019. g. iznosio 997,3 mil. HRK, što je porast za nešto više od 40 % vrijednosti iz 2015. Treća kategorija prema veličini prihoda bila je kategorija I – djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, čiji se promet između 2015. i 2019. g. povisio s 426,1 mil. HRK na 618,9 mil. HRK, što je porast za nešto više od 45 % (DZS, 2021).

Sl. 36. Ostvaren prihod poduzeća u jedinicama lokalne samouprave¹⁰ urbanog područja Šibenik od 2015. do 2019. godine

Izvor podataka: DZS, 2021

Podatke o poslovanju poduzeća objavljuje i Financijska agencija (FINA, 2021). Prvi niz podataka (Tab. 31.) odnosi se na broj poduzeća i njihovu financijsku bilancu. U svim JLS zabilježen je stabilan trend porasta broja poduzeća u razdoblju 2015.-2019. g. Većina aktivnih poduzeća ostvarivala su dobitak u poslovanju, dok je otprilike oko dvije petine poduzeća ostvarivalo gubitak u svim promatranim godinama. U Gradu Skradinu jedino je 2015. g. bio veći udio poduzeća koja ostvaruju gubitak od onih koja ostvaruju dobitak.

Tab. 31. Broj poduzeća i financijska bilanca poduzeća u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine

Godina	Grad Šibenik		Grad Skradin		Općina Bilice	
	Broj poduzeća	Udio poduzeća koja ostvaruju gubitak (u %)	Broj poduzeća	Udio poduzeća koja ostvaruju gubitak (u %)	Broj poduzeća	Udio poduzeća koja ostvaruju gubitak (u %)
2015.	1.039	42,4	44	54,5	21	42,9
2016.	1.100	39,7	50	34,0	29	34,5
2017.	1.148	37,2	56	32,1	37	35,1
2018.	1.232	35,7	56	28,6	38	26,3
2019.	1.274	38,9	57	42,1	43	32,6

Izvor podataka: FINA, 2021

¹⁰ Kako bi se omogućila bolja preglednost podataka na dijagramu, podatci o prometu poduzeća po JLS prikazani su kombinacijom linijskog i stupčastog dijagrama s dvije vertikalne osi. Podatci za Grad Skradin i Općinu Bilice prikazani su linijama, a njihove se vrijednosti očitavaju na lijevoj vertikalnoj osi. Podatci za Grad Šibenik prikazani su stupcima čije se vrijednosti očitavaju na desnoj vertikalnoj osi.

Važan podatak koji se ne može iščitati iz prethodne tablice je ukupna neto dobit ili gubitak koju ostvaruju sva poduzeća (Tab. 32.). Prema prikazanim podacima, sva poduzeća u Gradu Skradinu i Općini Bilice svake su godine kumulativno bilježila dobit, dok su poduzeća u Gradu Šibeniku do 2018. g. kumulativno bilježila gubitak, a dobit je zabilježena samo 2019. g. Takva se situacija može povezati s restrukturiranjem i problemima u šibenskoj prerađivačkoj industriji koja je doživjela znatne promjene u vlasništvu i poslovanju tijekom nekoliko proteklih godina. Iz tog je razloga kumulativni podatak razlike između dobiti i gubitaka negativan za UP Šibenik do 2018. g. Najveći kumulativni gubitak zabilježen je 2018. g. Zbog globalne pandemije COVID-19 moguća je pojava stagnacije i pada kumulativne dobiti za UP Šibenik, odnosno pojava kumulativnog financijskog gubitka. Iako najveći broj kompanija ostvarivao dobit u razdoblju 2015.-2019. g., može se zaključiti da su 2018. g. tvrtke u Gradu Šibeniku koje su bile gubitaši ostvarivale veći kumulativni gubitak, nego ukupna dobit koju su ostvarile tvrtke u kojima je zabilježen dobitak u financijskoj bilanci, kojih je bilo brojčano više nego gubitaša.

Tab. 32. Ukupna neto dobit ili gubitak ostvaren u poduzećima urbanog područja Šibenik od 2015. do 2019. godine

Prostorna jedinica	Ukupna neto dobit ili gubitak 2015. godine (u HRK)	Ukupna neto dobit ili gubitak 2016. godine (u HRK)	Ukupna neto dobit ili gubitak 2017. godine (u HRK)	Ukupna neto dobit ili gubitak 2018. godine (u HRK)	Ukupna neto dobit ili gubitak 2019. godine (u HRK)
Grad Šibenik	-307.398.562	-157.992.171	-109.824.924	-381.454.131	67.243.434
Grad Skradin	1.660.145	4.625.353	6.382.979	3.477.976	3.462.148
Općina Bilice	253.251	1.410.602	614.930	1.223.209	2.496.819
UP Šibenik	-305.485.166	-151.956.216	-102.827.015	-376.752.946	73.202.401

Izvor podataka: FINA, 2021

Broj zaposlenih i prosječna plaća u poduzećima (Tab. 33.) također su važni pokazatelji gospodarske dinamike u UP Šibenik. Broj zaposlenih i prosječna plaća povisili su se u razdoblju 2015.-2019. g. Najviša prosječna neto plaća zabilježena je u Gradu Šibeniku u kojemu je smještena i većina poduzeća u različitim sektorima djelatnosti. Najniža prosječna neto plaća po poduzećima zabilježena je u Općini Bilice, koja se povisila za nešto više od četvrtine u pet promatranih godina. Slična promjena u iznosu neto plaća bila je zabilježena u Gradu Šibeniku i UP Šibenik općenito, rast od 27 % između 2015. i 2019., dok je stopa rasta prosječne neto plaće zabilježena u Gradu Skradinu između 2015. i 2019. g. iznosila 12 %. Porast prosječne plaće omogućuje porast potrošnje stanovništvu i pozitivno utječe na druge gospodarske pokazatelje.

Dobar pokazatelj gospodarske dinamike su i vrijednosti izvezenih i uvezenih dobara i usluga (Tab. 34.). U svim JLS zabilježena je veća vrijednost izvezenih dobara i usluga od onih koji su uvezeni, što se naziva pozitivnom vanjskotrgovačkom bilancom. Nastavljanje takvog trenda, kao i ostalih pozitivnih trendova u poslovanju poduzeća, ovisno o mogućnostima i prilikama uzrokovanim globalnom pandemijom COVID-19, svakako je poželjno te je potrebno takvo kretanje podupirati različitim mjerama.

Tab. 33. Broj zaposlenih po poduzećima i prosječna neto plaća u poduzećima u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine

Godina	Grad Šibenik		Grad Skradin		Općina Bilice		UP Šibenik	
	Ukupan broj zaposlenih	Prosječna neto plaća (u HRK)	Ukupan broj zaposlenih	Prosječna neto plaća (u HRK)	Ukupan broj zaposlenih	Prosječna neto plaća (u HRK)	Ukupan broj zaposlenih	Prosječna neto plaća (u HRK)
2015.	7.144	4.537	195	4.008	44	3.195	7.383	4.515
2016.	7.190	5.271	194	3.843	128	3.652	7.512	5.206
2017.	7.580	5.961	206	3.997	124	3.749	7.910	5.875
2018.	7.892	5.894	215	4.183	155	3.745	8.262	5.809
2019.	8.126	5.804	220	4.470	187	4.081	8.533	5.732

Izvor podataka: FINA, 2021

Tab. 34. Vrijednost dobara i usluga koje su izvezla i uvezla poduzeća u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine

Godina	Grad Šibenik		Grad Skradin		Općina Bilice	
	Vrijednost izvoza (u HRK)	Vrijednost uvoza (u HRK)	Vrijednost izvoza (u HRK)	Vrijednost uvoza (u HRK)	Vrijednost izvoza (u HRK)	Vrijednost uvoza (u HRK)
2015.	516.756.983	202.296.558	2.491.243	331.063	359.282	213.772
2016.	633.028.147	137.397.928	554.832	57.724	113.822	39.842
2017.	991.032.597	184.653.747	413.247	194.187	840.047	249.858
2018.	1.053.524.140	345.025.377	1.029.707	302.433	196.513	37.406
2019.	1.004.810.355	281.984.816	2.001.187	617.637	1.461.353	996.122

Izvor podataka: FINA, 2021

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG4 – Gospodarstvo* istaknuli su da je u UP Šibenik zabilježen trend rasta poduzetništva i obrtništva, ali i samozapošljavanja. Tijekom globalne pandemije COVID-19 JLS su izašle u susret privatnim poslovnim subjektima u okviru svojih mogućnosti kako bi bili što manje pogođeni gospodarskom krizom koja je rezultat mjera tijekom pandemije. Međutim, u poslovanju pojedinih kategorija poslovnih subjekata javljaju se različiti strukturni problemi čiji je utjecaj potrebno umanjiti. Poduzeća u sektoru brodogradnje teško pronalaze radnu snagu za specijalizirane poslove te se radna snaga mora uvažati. Tehničke škole nemaju obaveznu praksu koja bi potaknula učenike na rad u proizvodnim djelatnostima kod lokalnih poslovnih subjekata. Problem nedostatka radne snage pojavljuje se zbog neusklađenosti obrazovnog sustava i tržišta rada, a programi prekvalifikacije nisu dovoljno iskorišteni. Dosad nije postojala dovoljno visoka razina suradnje poduzetnika i obrtnika s dionicima u srednjoškolskom obrazovanju da bi se oformili programi za zanimanja potrebna na tržištu rada s dovoljnom razinom prakse. Potrebno je licencirati i obrtnike/poduzetnike koji pružaju praksu za učenike kako bi praksa bila usmjerena i kvalitetna. Učenici koji završe tehničko zanimanje u srednjoj školi u Šibeniku često odlaze studirati u druga područja i u malom broju vraćaju se u UP Šibenik na stalni rad. Tvrtke iz UP Šibenik koje stipendiraju učenike i studente često ne mogu ponuditi dovoljno visoke stipendije u odnosu na pojedine tvrtke u gospodarski dinamičnijim dijelovima

Hrvatske. Mladi koji su nezaposleni često teže modernim radnim mjestima te nisu dovoljno zainteresirani za rad u pojedinim granama poslovanja, osobito vezanim uz djelatnosti sekundarnog sektora. Problemi na tržištu rada djelomično nastaju kao rezultati sezonalnosti poslovanja jer se u proizvodnji u 12 mjeseci ne mogu ponuditi jednako visoke plaće kao dva mjeseca u turizmu i ugostiteljstvu. Ulaganja na nacionalnoj i europskoj razini svojim su većim dijelom usmjerena u malo i srednje poduzetništvo, što je nepovoljno za velika poduzeća koja bi mogla i trebala unaprijediti svoje poslovanje. U Gradu Skradinu sezonalnost djelatnosti je izraženija nego u Gradu Šibeniku zbog toga što tijekom zimske sezone postoji samo mali broj poslovnih subjekata s manjim brojem radnika koji neprekidno obavlja svoju djelatnost. Pozitivni pomaci u rješavanju problema s kojima se suočava gospodarstvo UP Šibenik trenutno su u tijeku. Moguće je stipendirati pojedine srednjoškolske programe za zanimanja potrebna na tržištu rada. Potrebno je utjecati i na razvijanje radne snage koja može obavljati više poslova u istom vremenu. Mediji i popularna kultura mogu privući dio stanovništva na uključivanje u pojedina zanimanja (npr. gastronomski natjecateljski formati na televiziji potakli su interes kod određenog dijela stanovništva za ugostiteljske djelatnosti). Uz razvoj turističkog brenda, UP Šibenik moglo bi usporedo razvijati i proizvodni brend po kojem bi bilo prepoznatljivo na međunarodnom tržištu.

4.2.3.3. Obrtništvo

Pojam obrt odnosi se na samostalno i trajno obavljanje dopuštenih gospodarskih djelatnosti na tržištu, koje se mogu obavljati kao proizvodnja, promet ili usluge. Fizičke osobe u pravilu obavljaju djelatnost obrta, a iznimno je mogu obavljati i pravne osobe koje provode određen oblik naukovanja za obrt (HOK, 2021). Temeljno udruženje obrtnika u UP Šibenik je Udruženje obrtnika Šibenik koje je ustrojeno kao izvanstranačka, samostalna, stručno-poslovna organizacija obrtnika, trgovaca pojedinaca i trgovačkih društava koji u skladu sa Zakonom o obrtu obavljaju djelatnost obrta (Udruženje obrtnika Šibenik, 2016). Svrha navedenog udruženja je zastupati svoje članove i njihove interese pred tijelima JLS u prostornom obuhvatu Udruženja, u koje ulaze gradovi Šibenik i Skradin te općine Bilice, Primošten i Rogoznica. Osnovni oblik strukovne organizacije Udruženja obrtnika Šibenik obrtnički su cehovi. U Udruženju obrtnika Šibenik postoji sedam različitih cehova uspostavljenih na temelju različitih djelatnosti koje pojedini obrti obavljaju (Obrtnička komora Šibensko-kninske županije, 2021). To su cehovi proizvodnog zanatstva, uslužnog zanatstva, ugostiteljstva i turizma, trgovine, prijevoza osoba i stvari, ribarstva, marikulture i poljodjelstva te frizera, kozmetičara, njege tijela i *fitnessa*.

Pregled broja obrta prema različitim cehovima obrtništva dostupan je u priloženoj tablici (Tab. 35.). U navedene podatke uključeni su i podatci za općine Primošten i Rogoznica koje nisu dio UP Šibenik, ali zbog koncentracije gospodarskih djelatnosti u Šibeniku može se pretpostaviti da ne postoje značajnije razlike u stanju i trendovima u obrtništvu između područja prostornog obuhvata Udruženja obrtnika Šibenik i UP Šibenik. Najveći broj aktivnih obrta bio je u kategoriji uslužnog zanatstva koja obuhvaća širok spektar različitih uslužnih djelatnosti u koje se ubrajaju uslužni obrti i obrti za intelektualne usluge. Broj obrta u toj kategoriji bio je 1.167, što je činilo 40,8 % ukupnog broja obrta. Primat te kategorije je potaknut činjenicom

da se radi o urbanom području koje svojim funkcijama i uslugama privlači stanovništvo šireg prostora, odnosno cijele županije te je velik broj različitih usluga potreban kako bi se zadovoljile razne potrebe stanovništva iz nodalne regije. Nakon toga prema brojnosti slijedi kategorija ugostiteljstva i turizma, u kojoj je krajem 2020. g. bilo aktivno 711 obrta, odnosno 24,9 % aktivnih obrta. To je u skladu s turističkim karakterom područja koji stvara potrebu za razvojem obrta i poduzeća u ugostiteljskom i turističkom sektoru. U ostalim kategorijama broj obrta značajno je manji. Nešto većim brojem ističe se jedino trgovina, u kojoj je krajem 2020. bilo aktivno 296 obrta (10,3 %). Gotovo identični brojevi obrta bili su krajem 2020. g. u kategorijama proizvodnog zanatstva, ribarstva, marikulture i poljodjelstva te frizera, kozmetičara, njege tijela i *fitnessa*.

Tab. 35. Broj aktivnih obrta prema cehovima Udruženja obrtnika Šibenik na dan 31. prosinca od 2015. do 2020. godine

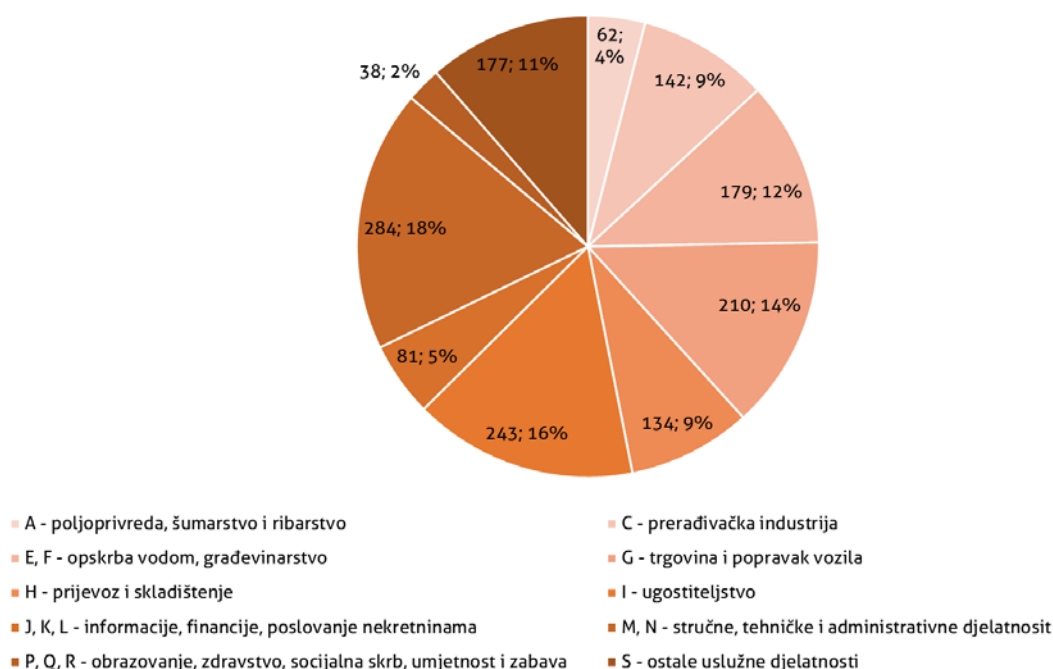
Broj obrta na dan 31.12.	Ceh obrtnika							Ukupno aktivni obrti
	Proizvodno zanatstvo	Uslužno zanatstvo	Ugostiteljstvo i turizam	Trgovina	Prijevoz osoba i stvari	Ribarstvo, marikultura i poljodjelstvo	Frizeri, kozmetičari, njege tijela i <i>fitness</i>	
2015.	158	841	743	332	174	191	119	2.558
2016.	151	888	734	312	193	185	130	2.593
2017.	148	946	793	329	207	175	134	2.732
2018.	155	1.020	732	309	202	176	153	2.747
2019.	156	1.136	745	304	222	170	160	2.893
2020.	158	1.167	711	296	207	159	159	2.857

Izvor podataka: Obrtnička komora Šibensko-kninske županije, 2021

Osim udjela različitih djelatnosti u broju aktivnih obrta, potrebno je također promotriti kako se kretao broj obrta prema kategorijama djelatnosti (Tab. 35.). Ukupan broj obrta rastao je od 2015. do 2019. g., a blago je pao u 2020. g. Prosječna godišnja stopa rasta broja obrta u razdoblju 2015.-2019. g. iznosi 2,6 %, a u 2020. g. broj obrta smanjio se za 1,2 %, što je posljedica globalne pandemije COVID-19 koje su se osobito očitovale na djelatnosti ugostiteljstva, turizma i prijevoza. Najizraženiji trend rasta imaju obrti u kategoriji uslužnog zanatstva, kojih je bilo za 326 više na kraju 2020. nego na kraju 2015. g., što je prosječna godišnja stopa rasta broja obrta od 7,6 %. Proizvodno i uslužno zanatstvo jedine su djelatnosti u kojima se broj obrta povećao u 2020. g. Stabilan trend rasta broja obrta do 2019. g. zabilježen je i u obrtima frizera, kozmetičara, njege tijela i *fitnessa*, što je zbog promjena načina života stanovništva propulzivno gospodarsko područje, a navedene usluge također služe kao prateće djelatnosti turizmu. U 2020. g. zabilježena je stagnacija te kategorije obrta. Sličan trend bilježe i obrti u prijevozu osoba i stvari, ali je zabilježen jači pad 2020. g., kada je zbog epidemioloških mjera bio otežan prijevoz osoba i dobara. Djelatnosti trgovine te ribarstva, marikulture i poljodjelstva zabilježile su relativno stabilan trend pada broja obrta u cijelom razdoblju 2015.-2020. g. Razlog tomu je visoka koncentracija trgovaca i poljoprivrednih proizvođača u velikim lancima koji često obeshrabrujuće djeluju na manje trgovce i poljoprivredne proizvođače koji im cijenom vrlo teško konkuriraju.

Državni zavod za statistiku (2021) svoje podatke o broju obrta temelji na Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD). Prema navedenim podacima u sve tri JLS UP Šibenik u 2020. g. bilo je ukupno 1.550 aktivnih obrta (Sl. 37.). Pojedinačna kategorija unutar koje se nalazio

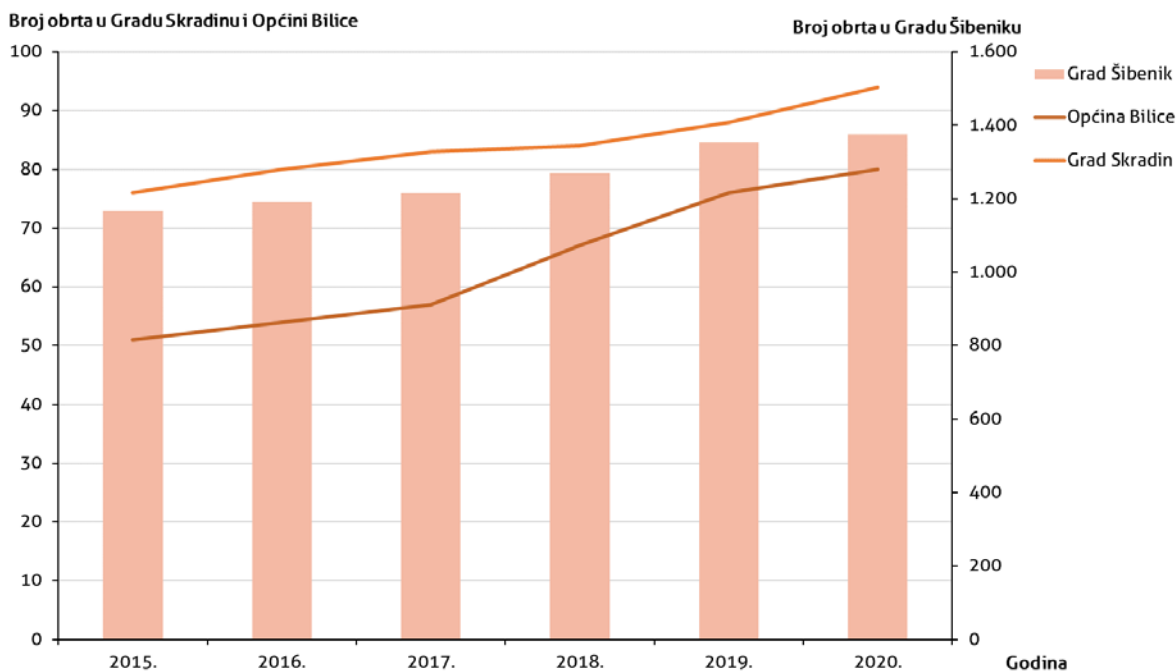
najveći broj obrta je kategorija ugostiteljstva (I – djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane). Velik broj obrta postoji i u kategorijama M (stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti) i N (administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti), u kojima su ukupno aktivna 284 obrta. Pojedinačno je velik broj obrta i u trgovini (G), građevinarstvu (F), ostalim uslužnim djelatnostima (S), prerađivačkoj industriji (C) i prijevozu i skladištenju (H). Ostale skupine obrta sadržavaju manje od 100 obrta. Struktura obrta prema djelatnostima u skladu je sa strukturom poduzeća prema djelatnostima u UP Šibenik, koja je predstavljena u potpoglavlju 4.2.3.1. Prostorna distribucija poduzeća. Najveći broj promatranih aktivnih obrta bio je registriran na području Grada Šibenika (1.376 obrta krajem 2020. g.; 88,8 % ukupnog broja obrta u UP Šibenik), a zatim su slijedili Grad Skradin (94 obrta; 6,1 %) i Općina Bilice (80 obrta; 5,1 %). U Gradu Šibeniku i Gradu Skradinu u 2020. g. bio je barem po jedan aktivan obrt u svakoj od kategorija prikazanih na dijagramu (Sl. 37.), dok u Općini Bilice nije bilo za informacije, financije i poslovanje nekretninama (J, K, L) te obrta za obrazovanje, zdravstvo, socijalnu skrb, umjetnost i zabavu (P, Q, R) (DZS, 2021).

Sl. 37. Broj i udio obrta u urbanom području Šibenik prema kategoriji djelatnosti 31. prosinca 2020. godine

Izvor podataka: DZS, 2021

Važno je također analizirati kretanje broja obrta u nekoliko proteklih godina (Sl. 38.). Broj obrta u sve tri JLS raste iz godine u godinu u razdoblju 2015.-2020. g. Posebno je zanimljiva činjenica da broj obrta nije pao 2020. g., usprkos financijskoj krizi izazvanoj globalnom pandemijom bolesti COVID-19, tako da se može pretpostaviti da je blagi pad broja obrta u 2020. g. koji proizlazi iz podataka prikazanih u Tab. 35. bio u susjednim općinama Primošten i Rogoznica koje su vrlo turistificirane. Porast broja obrta pozitivna je činjenica za budući razvoj UP Šibenik i svakako bi se trebalo omogućiti daljnji nastavak takvih trendova.

Sl. 38. Broj aktivnih obrta po jedinicama lokalne samouprave¹¹ urbanog područja Šibenik od 2015. do 2020. godine

Izvor podataka: DZS, 2021

Kako bi se dobio kvalitetniji uvid u trendove u kretanju broja obrta tijekom godina, promatra se razlika između broja novoregistriranih i otvorenih obrta po godinama (Tab. 36.) na temelju NKD. U gotovo svim kategorijama djelatnosti zabilježen je ukupan porast broja obrta u razdoblju 2015.-2020. g., izuzev u kategoriji poljoprivrede, ribarstva i šumarstva, trgovine i popravka vozila te ugostiteljstva. Broj obrta u poljoprivredi i ribarstvu smanjivao se u svim godinama, osim u 2018. g. kada nije bilo promjene broja. Prosječna godišnja stopa pada broja obrta u toj kategoriji iznosi -3,3 %, što je najnegativnija stopa zabilježena za bilo koju djelatnost. Iako je u suvremenom gospodarskom razvoju u kojem prevladavaju djelatnosti uslužnog sektora poljoprivreda manje atraktivna djelatnost za male proizvođače, potrebno je odgovarajućim mjerama zaustaviti pad broja poljoprivrednih obrta jer se njihov rad može povezati s turističkom ponudom područja i omogućiti bolji razvoj naselja UP Šibenik u kojima se nalaze agrarne zone. Broj obrta u trgovini prosječno se godišnje smanjio za 1,3 %, na što djelomično ima utjecaj već spomenuti trend jačanja velikih trgovaca na tržištu kojima mali obrtnici teško konkuriraju. Broj ugostiteljskih obrta također se blago smanjio, međutim zbog velike brojnosti takvih obrta ne može se reći da je došlo do značajnijeg i stabilnog trenda pada. S druge strane, najveći porast broja obrta zabilježen je u kategorijama obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi, umjetnosti i zabave te informacija, financija i poslovanja nekretninama. To su vrlo propulzivne djelatnosti uslužnog sektora čiji dinamičan porast po visokoj godišnjoj stopi rasta upućuje na stabilan trend povećanja količine dostupnih usluga za različite skupine stanovništva UP Šibenik. Visoke prosječne godišnje stope rasta

¹¹ U cilju postizanja bolje preglednosti podataka, podatci o broju aktivnih obrta u UP Šibenik prikazani su kombinacijom linijskog i stupčastog dijagrama s dvije vertikalne osi. Podatci o broju obrta u Gradu Skradinu i Općini Bilice prikazani su linijama čije se vrijednosti očitavaju na lijevoj vertikalnoj osi, dok su podatci o broju obrta za Grad Šibenik prikazani stupcima čije se vrijednosti očitavaju na desnoj vertikalnoj osi.

zabilježene su i u kategorijama stručnih, tehničkih i administrativnih djelatnosti te građevinarstva. Porast broja obrta u građevinarstvu može se vezati uz povećanje broja turista koje je zabilježeno do 2019. g. koje je dovelo i do povećanja broja smještajnih kapaciteta za turiste čija je izgradnja uključila tvrtke i obrte iz građevinskog sektora. Najveće apsolutne promjene broja obrta zabilježene su u 2019. i 2020. g., dok su u pandemijskoj 2020. g. apsolutne razlike između broja novoregistriranih i zatvorenih obrta bile manje.

Tab. 36. Promjena broja obrta prema kategoriji djelatnosti¹² u urbanom području Šibenik od 2015. do 2020. godine

Kategorija djelatnosti	Razlika broja novoregistriranih i zatvorenih obrta u godini						Ukupna apsolutna promjena broja obrta	Prosječna godišnja stopa promjene broja obrta (u %)
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.		
A	-1	-2	-3	0	-5	-1	-12	-3,3
C	5	-4	3	15	10	5	34	6,0
F	-4	3	4	15	23	4	45	7,1
G	-6	-4	6	-6	-1	-3	-14	-1,3
H	4	7	4	5	13	-2	31	5,9
I	5	1	-2	1	-5	-5	-5	-0,4
J, K, L	7	4	4	6	15	3	39	14,4
M, N	20	6	17	12	35	12	102	10,7
P, Q, R	7	3	-7	3	8	8	22	16,3
S	1	7	7	16	12	3	46	7,2
Ukupno	38	21	33	67	105	24	288	4,4

Izvor podataka: DZS, 2021

Jedan od pokazatelja razvijenosti obrtništva je i broj zaposlenih u obrtima. Prema posljednjim dostupnim podacima, koji se odnose na 2019. g. (DZS, 2021), u obrtima registriranim na teritoriju UP Šibenik bilo je zaposleno 2.743 radnika. Broj radnika u obrtima rastao je iz godine u godinu u razdoblju 2015.-2019. g. (Tab. 37.), što je povezano s povećanjem broja obrta. Prosječan broj radnika po obrtu 2019. g. iznosio je 1,8. Taj je broj fluktuirao u razdoblju 2015.-2019. g., tako da je 2015. g. iznosio 1,8, 2016. g. 1,7, 2017. g. 1,9, a 2018. g. 1,6 (DZS, 2021). Ukoliko se usporedi prosječan broj zaposlenih prema skupinama djelatnosti (Tab. 38.), mogu se uvidjeti izražene razlike između različitih kategorija. Najveći broj zaposlenih bio je u kategoriji djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (ugostiteljstvo), gdje je u prosjeku bilo zaposleno po tri radnika u jednom obrtu. Takav pokazatelj u skladu je s načinom obavljanja takvih djelatnosti u kojemu je potrebno više osoba kako bi se usluga mogla održavati na cjelodnevnoj razini. U trgovini je također iznadprosječan prosječni broj zaposlenih, koji iznosi 2,3 zaposlena. Dvije zaposlene osobe u prosjeku rade i u obrtima u

¹² U cilju postizanja bolje preglednosti tablice korištene su slovne oznake kategorija djelatnosti koje proizlaze iz Nacionalne klasifikacije djelatnosti (NKD): A – poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, C – prerađivačka industrija, F – građevinarstvo, G – trgovina i popravak vozila, H – prijevoz i skladištenje, I – ugostiteljstvo, J, K, L – informacije, financije i poslovanje nekretninama, M, N – stručne, tehničke i administrativne djelatnosti, P, Q, R – obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, umjetnost i zabava, S – ostale uslužne djelatnosti.

djelatnostima prerađivačke industrije. Djelatnosti građevinarstva te opskrbe vodom i održavanja okoliša u prosjeku imaju 1,8 zaposlenih radnika. U obrtima svih ostalih kategorija djelatnosti broj zaposlenih u obrtu niži je od prosjeka za sve djelatnosti. Najmanji broj zaposlenih je u obrtima obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi, umjetnosti i zabave, gdje je u većini obrta po jedna zaposlena osoba. Po jednu zaposlenu osobu ima i većina obrta u informacijama, financijama i poslovanju nekretninama, stručnim, tehničkim i administrativnim djelatnostima i u ostalim uslužnim djelatnostima, a također i u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu. Prosječan broj zaposlenih u obrtima u skladu je s potrebama pojedinih djelatnosti koje obrti obavljaju.

Tab. 37. Broj zaposlenih u obrtima u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od 2015. do 2019. godine

Prostorna jedinica	Broj zaposlenih po godini				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Grad Šibenik	2.105	2.021	2.339	2.061	2.424
Grad Skradin	152	155	173	149	169
Općina Bilice	106	103	128	118	150
UP Šibenik	2.363	2.279	2.640	2.328	2.743

Izvor podataka: DZS, 2021

Tab. 38. Prosječan broj zaposlenih u obrtima u urbanom području Šibenik po kategorijama djelatnosti¹³ 2019. godine

Kategorija djelatnosti	Ukupan broj zaposlenih	Broj obrta	Prosječan broj zaposlenih po obrtu	Kategorija djelatnosti	Ukupan broj zaposlenih	Broj obrta	Prosječan broj zaposlenih po obrtu
A	83	62	1,3	J, K, L	92	78	1,2
C	272	138	2,0	M, N	318	268	1,2
E, F	321	174	1,8	P, Q, R	33	30	1,1
G	495	211	2,3	S	229	171	1,3
H	188	136	1,4				
I	712	250	2,8	Ukupno	2743	1518	1,8

Izvor podataka: DZS, 2021

Sudionici participativne radionice s dionicima FG4 – *Gospodarstvo* istaknuli su da bi se obrtništvo moglo značajno unaprijediti jačanjem suradnje između obrtnika i velikih poduzeća, na način da se poveća njihova prepoznatljivost u proizvodnom lancu kao vanjskih suradnika velikih poduzeća. Obrtnici smatraju da što će više biti velikih poslovnih subjekata, da će u tom slučaju biti i više poslovnih mogućnosti za obrtnike.

¹³ U cilju postizanja bolje preglednosti tablice korištene su slovne oznake kategorija djelatnosti koje proizlaze iz Nacionalne klasifikacije djelatnosti (NKD): A – poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, C – prerađivačka industrija, E – opskrba vodom i održavanje okoliša, F – građevinarstvo, G – trgovina i popravak vozila, H – prijevoz i skladištenje, I – ugostiteljstvo, J, K, L – informacije, financije i poslovanje nekretninama, M, N – stručne, tehničke i administrativne djelatnosti, P, Q, R – obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, umjetnost i zabava, S – ostale uslužne djelatnosti.

4.2.3.4. Strana ulaganja

Strana izravna ulaganja značajan su pokazatelj gospodarske atraktivnosti nekog područja, a njihova važnost utoliko je veća što posredno ukazuju i na sigurnost poslovnog okruženja za buduće investitore. Podatci o novčanoj vrijednosti izravnih stranih ulaganja koje objavljuje Hrvatska gospodarska komora (HGK, 2020), na temelju podataka koje prikuplja Hrvatska narodna banka. Prema navedenim podacima iznos inozemnih izravnih ulaganja na teritoriju Šibensko-kninske županije iznosio je 36,9 mil. EUR u 2019. g., što je 3,0 % ukupnih inozemnih izravnih ulaganja na teritoriju Hrvatske ili 6,8 % ukupnih inozemnih stranih ulaganja ostvarenih na teritoriju statističke (NUTS 2) regije Jadranska Hrvatska. U 2018. g. ta je vrijednost iznosila 26,6 mil. EUR (HGK, 2020). Ukoliko se navedeni podatci stave u omjer s objavljenim podatkom o kumulativu izravnih inozemnih ulaganja u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju 1993.-2019. g., koja su iznosila 272,1 mil. EUR (HGK, 2020), može se zaključiti da su vrijednosti iz 2018. i 2019. g. činile 23,3 % navedene kumulativne vrijednosti ulaganja, što upućuje na to da je Šibensko-kninska županija područje u kojemu se posljednjih godina odvija dinamičan razvoj čemu doprinose izravna inozemna ulaganja. Izravna inozemna ulaganja u Šibensko-kninskoj županiji relativno su niska iznosom u usporedbi s drugim županijama u NUTS 2 regiji Jadranska Hrvatska, gdje je ona pretposljednja po iznosu ulaganja, ispred Ličko-senjske županije, ali su znatno veća od onih u većini županija u kontinentalnom dijelu Hrvatske (HGK, 2020). Hrvatska gospodarska komora (2020) također napominje da vrijednost izravnih inozemnih ulaganja ne mora nužno očitovati stvarno stanje u županiji jer se podatci o ulaganjima ubrajaju u onoj županiji u kojoj je sjedište tvrtke koja ulaže, što je dovelo do toga da je daleko najveći iznos stranih ulaganja zabilježen na teritoriju Grada Zagreba, dok se u stvarnosti događalo ulaganje na teritoriju većeg broja županija.

Hrvatska gospodarska komora također predlaže razne lokacije za buduće inozemne izravne investicije, a među njima su i dvije lokacije na prostoru UP Šibenik (HGK, 2021). To su projekt Ivanal Plaza na teritoriju Grada Šibenika i Poduzetnička zona Kosa na teritoriju Grada Skradina. Projektom Ivanal Plaza namjerava se izgraditi turistički kompleks koji bi sadržavao vile, sportski kompleks, apartmane, hotelski kompleks, panoramski restoran, lječilište i park šume na Lozovačkom platou, s kojeg bi bio omogućen pogled na Skradinski buk (HGK, 2021). Vrijednost projekta je 100 mil. EUR, a za projekt se traži investitor i strateški partner te je njegovo provođenje predviđeno u statusu privatnog projekta. Drugi investicijski projekt je Poduzetnička zona Kosa koja se definira kao zona trgovinske i stambene namjene s poticajima za projekte zelenog, turističkog i održivog poduzetništva, a koja se nalazi na administrativnom prostoru naselja lčevo (HGK, 2021). Dodatni potencijal imaju i lokacije TEF i Podi kao visokovrijedni prostorni resursi koje je potrebno adekvatno valorizirati kroz ulaganja. Područje bivše tvornice TEF ima izniman potencijal ulaganja i vrlo je važan prostor buduće urbane valorizacije. Grad Skradin nudi zemljište u zoni po poticajnoj cijeni, umanjena komunalna davanja i savjetodavnu pomoć prilikom prijave projekata na fondove EU, a prostor je opremljen prometnom i telekomunikacijskom infrastrukturom te infrastrukturom za vodoopskrbu, odvodnju, plinoopskrbu i električnu energiju. Projekt je javni te se trenutno traži potencijalan investitor/i (HGK, 2021). Potencijala za strana ulaganja ima i na drugim lokacijama, a uz kvalitetnu pripremu razvojnih projekata moguće je privlačenje stranih investicija i u narednom razdoblju, kako bi se što više unaprijedile postojeće gospodarske grane te omogućila snažnija diversifikacija gospodarstva.

4.2.3.5. Poduzetnička potporna infrastruktura

Poduzetnička infrastruktura u Republici Hrvatskoj, kako ju definira Središnji državni portal (2021), obuhvaća poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije uspostavljene i organizirane na temelju Zakona o unaprjeđenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, 114/13, 41/14, 57/18). Na temelju toga zakona omogućava se postojećim i potencijalnim korisnicima (poduzetnicima) poduzetničke infrastrukture pokretanje i obavljanje poduzetničkih aktivnosti u standardiziranim uvjetima visoke infrastrukturne opremljenosti i dostupnosti unutar poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija te uz korištenje konkurentnog i transparentnog sustava poticajnih mjera i olakšica, u vremenu početnog investiranja i za vrijeme proširenja postojećih investicijskih aktivnosti poduzetnika koji posluju unutar poduzetničke infrastrukture. Poduzetnička infrastruktura ima dva osnovna oblika: poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije. Poduzetničke zone su infrastrukturno opremljena područja koja su definirana prostorno-planskom dokumentacijom, a koja su namijenjena obavljanju određenih vrsta gospodarskih/poduzetničkih djelatnosti. Poduzetnici u poduzetničkim zonama imaju mogućnost zajedničkog korištenja prostora koji je organiziran i opremljen potrebnom infrastrukturom na način da se omogući racionalnost poslovanja poduzetnika zajedničkim korištenjem raspoloživih resursa i infrastrukture (Središnji državni portal, 2021). Poduzetničke potporne institucije su gospodarski subjekti čija je svrha stvoriti kvalitetno i korisnički orijentirano poduzetničko okruženje u Hrvatskoj te pritom provode programe čija je namjera potaknuti poduzetništvo. Poduzetničke potporne institucije mogu biti razvojne agencije, poduzetnički centri, poduzetnički inkubatori, poduzetnički akceleratori, poslovni parkovi, znanstveno-tehnološki parkovi, centri kompetencije i slobodne zone (Središnji državni portal, 2021). Osnivači i upravitelji poduzetničke infrastrukture mogu biti Republika Hrvatska (samostalno ili u suradnji s JP(R)S ili JLS), jedinice i tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave, visoka učilišta, znanstveni instituti ili organizacije i druge pravne osobe ili udruge registrirane za djelatnosti i aktivnosti unaprjeđenja poduzetničke infrastrukture (Središnji državni portal, 2021). Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja vodi Jedinostveni registar poduzetničke infrastrukture u kojemu su upisani različiti subjekti poduzetničke potporne infrastrukture.

Prema Registru poduzetničke infrastrukture u UP Šibenik postoji sedam elemenata poduzetničke infrastrukture. Dvije od njih su poduzetničke zone - zona Kosa na području Grada Skradina i zona Podi na području Grada Šibenika. Ostalih pet ustanova pripada u skupinu poduzetničkih potpornih institucija - Centar kompetencija AluTech, Inkubator za nove tehnologije Trokut Šibenik, Poduzetnički inkubator Podi Šibenik, Adriatic Business Centre i Razvojna agencija Šibensko-kninske županije.

Poduzetnička zona Podi smještena je na teritoriju Grada Šibenika, na administrativnom prostoru naselja Danilo Biranj te se prostire na površini od 550 ha (od koje je trenutno za potrebe investitora uređeno 230 ha, od kojih je 130 ha već izgrađeno) (PZ Podi, 2021). Zona je lokalnim prometnicama povezana s autocestom A1 i mrežom državnih cesta te je opremljena potrebnom komunalnom i energetsom infrastrukturom. U toj zoni trenutno posluju 62 poslovna subjekta (PZ Podi, 2021). U sklopu Poduzetničke zone Podi uspostavljen je i poduzetnički inkubator čija je svrha pružiti potporu dvjema skupinama unutar malog i srednjeg poduzetništva; početnicima (start-up) iz proizvodnog i uslužnog područja te

postojećim poduzećima s novim proizvodom i uslugom. Potpora se pruža subvencijom najma infrastrukture te savjetodavnim uslugama (Grad Šibenik, 2021).

Poduzetnička zona Kosa smještena je na teritoriju Grada Skradina, odnosno naselja Ičevo. Prostire se na površini od 32 ha, povezana je na mrežu županijskih cesta te ima izgrađenu mrežu komunalne i energetske infrastrukture (PZ Kosa, 2021). Zona trenutno nije popunjena u cijelom opsegu te je potrebno ulagati u daljnji razvoj i privlačenje potencijalnih investitora. Centar kompetencija AluTech, odnosno Razvojno-inovacijski centar AluTech osnovala je Šibensko-kninska županija u nekadašnjem vojnom objektu u Šibeniku s ciljem poticanja poduzetništva, istraživanja i razvoja, a u njemu se na prostoru površine oko 800 m² nalaze laboratorij za ispitivanje kvalitete aluminijskih i ostalih metalnih proizvoda, izložbeni prostor te konferencijska dvorana za različite edukacije i sastanke (RIC AluTech, 2021). Poslovni subjekti mogu s centrom ugovarati usluge istraživanja i razvoja u cilju jačanja industrije u području proizvodnje i prerade aluminijskih i ostalih metala.

Inkubator za nove tehnologije Trokut d.o.o. institucija je koja je zadužena za pomoć i podršku poduzetnicima u ranoj fazi razvoja poduzetničkih projekata, a istovremeno pruža stručnu, tehničku i edukativnu pomoć za pokretanje poduzetničkih projekata i poduzeća te njihov brz i održiv razvoj. Osim toga, korisnicima se pruža mogućnost korištenja usluge zajedničkih poslovnih prostora, zasebnih ureda i dvorana te pratećih usluga koje su neophodne za poslovanje tvrtki, a proteže se na prostoru od 2.084 m² (Trokut, 2021). Inkubator je osobito usmjeren na start-up-ove, freelancere i na digitalne nomade. Infrastrukturu navedenog inkubatora koristila je 21 pravna osoba sredinom lipnja 2021. (Trokut, 2021).

Važno je istaknuti i novi Adriatic Business Centre koji okuplja poduzetnike, javne organizacije, znanstvenike i obrazovne institucije s ciljem osmišljavanja kreativnih projekata na prostoru cijele Jadranske Hrvatske. Sinergijom djelovanja koju ono osigurava omogućuje se kvalitetnije, kreativnije i inovativnije usluge. Centar sadrži poslovne prostore, dvorane za sastanke, konferencijsku dvoranu te druge kapacitete koji omogućuju podlogu za budući razvoj (ABC, 2021).

Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije bavi se operativnim provođenjem mjera za razvoj gospodarstva i poduzetništva, poticanjem i privlačenjem investicija, iniciranjem i provedbom projekata čiji je cilj poticanje razvoja gospodarstva i poduzetništva te sudjeluje u uspostavi suradnje između gospodarskih subjekata, lokalnih i regionalnih poduzetničkih institucija te institucija za visoko obrazovanje i ostalih znanstvenih ustanova (Središnji državni portal, 2021). Razvojna agencija također sudjeluje u strateškom planiranju razvoja Šibensko-kninske županije te njezinih jedinica lokalne samouprave, a dosada je u provedbi agencije bilo nekoliko desetaka različitih projekata koji su imali za cilj ostvariti snažniji gospodarski, ruralni i regionalni razvoj u Šibensko-kninskoj županiji (RRA Šibensko-kninske županije, 2021).

Sudionici participativnih radionica s dionicima FG4 – *Gospodarstvo* istaknuli su da poduzetnička infrastruktura u UP Šibenik zadovoljava potrebe poslovnih subjekata. Međutim, navedeno je i da lokacijski faktor smještaja pojedinih poduzetničkih zona nije toliko važan u suvremenim uvjetima, koliko je važna dostupnost kvalificirane radne snage na tržištu rada.

4.2.3.6. Istraživanje i razvoj

Važan segment poslovnog okruženja u nekom području čini povezanost znanstvenog i poslovnog sektora, odnosno transfer znanja i vještina koji se prenosi između znanstveno-istraživačkih institucija i poduzeća. U znanstvenom radu osobito su važne znanstveno-istraživačke institucije, a među njima se ističu visoka učilišta. Suradnja visokih učilišta i poduzetnika ima još mnogo prostora za razvoj i napredak. Veleučilište u Šibeniku ima u planu povećati svoj stručni i znanstveni doprinos u društvenom, tehničkom i biotehničkom području, što se namjerava postići povećanjem broja stručnih i znanstvenih radova djelatnika Veleučilišta i stručnih suradnika te jačanjem međunarodne istraživačke suradnje, ali istovremeno sklopiti i partnerstva s privatnim, javnim i civilnim sektorom usmjerena na podupiranje transfera znanja te uključiti nastavnike i stručne suradnike Veleučilišta u razne projekte gospodarskog, javnog i civilnog sektora (Program rada i razvoja Veleučilišta u Šibeniku, 2017). Na taj bi način spoznaje dobivene znanstvenim i stručnim radom mogle biti primijenjene u razvoju gospodarskih djelatnosti i pozitivno utjecati na ukupan razvoj UP Šibenik.

Istraživanjem i razvojem također se bavi i Razvojni inovacijski centar AluTech (centar kompetencija). U sklopu navedenog centra djeluju laboratorij za ispitivanje svojstava metala te konstrukcijski biro koji služi za konstruiranje novih metalnih proizvoda te 3D ispis konstruiranih proizvoda (RIC AluTech, 2021). Postojanje takvih institucija doprinosi stvaranju boljeg imidža UP Šibenika za poslovanje i može se iskoristiti kao poticaj za daljnje privlačenje znanstvenika i gospodarstvenika u UP Šibenik.

Na prostoru UP Šibenik djeluje i istraživačka postaja Martinska koja djeluje u okviru Instituta Ruđer Bošković. Postaja predstavlja ekstenziju laboratorija Zavoda za istraživanje mora i okoliša. Nedavno je pokrenuta cjelovita obnova i nadogradnja postaje.

U narednom razdoblju potrebno je ulagati u i podržavati projekte znanstveno-istraživačkih aktivnosti i razvoja sadržaja i infrastrukture.

4.2.3.7. Zaključak

UP Šibenik ima poslovno okruženje s brojnim potencijalima za budući gospodarski razvoj. Mikro- i malo poduzetništvo najrašireniji su oblici obrtništva koji su aktivni u sve tri JLS UP Šibenik te se oni mogu smatrati okosnicom gospodarskog razvoja područja. Međutim, i srednja i velika poduzeća, iako su malobrojna, imaju veliku važnost jer ostvaruju značajan udio u prihodu svih poduzeća u UP Šibenik. Iako je veći dio poduzetnika i obrtnika vezan uz djelatnosti trgovine i ugostiteljstva koje su izravno vezane uz turizam, nije zanemariv ni broj poduzeća i obrta koji djeluju i u ostalim djelatnostima, osobito u tercijarnom i sekundarnom sektoru. Razvoj poduzetničke potporne infrastrukture može doprinijeti razvoju poduzetništva i obrtništva, stoga je potrebno kontinuirano ulagati u unaprjeđenje infrastrukture, usluga, sadržaja i kapaciteta za razvoj poduzetništva. Porast stranih ulaganja koji se bilježio do 2019. g. može se iskoristiti za promociju UP Šibenik kao područja atraktivnog za rad i poslovanje. Suradnja poduzetnika sa znanstveno-istraživačkim institucijama također ima znatan prostor za unaprjeđenje. Porast brojčanih pokazatelja o poslovnom okruženju u pretpandemijskom

razdoblju ukazuje na to da je UP Šibenik, usprkos negativnoj demografskoj situaciji, područje u kojem je dinamičniji gospodarski razvoj moguć, a racionalnim nizom mjera i aktivnosti taj se razvoj može dodatno unaprijediti. Pritom je vrlo važno pratiti trendove u suvremenom gospodarstvu kako bi se stvorila viša razina otpornosti na različite rizike koji se mogu pojaviti. Uz to, potrebno je razvijati poslovno okruženje u skladu s planskom politikom EU, osobito održavajući načela niskougljičnog, zelenog i održivog razvoja. Iako je velika većina djelatnosti koncentrirana u priobalnom teritoriju Grada Šibenika, razvojem kvalitetne mobilnosti i povećanjem dostupnosti različitih funkcija može se doprinijeti tome da se i u slabije urbaniziranim područjima UP Šibenik dogodi razvoj poduzetništva i obrtništva.

4.2.4. Turizam

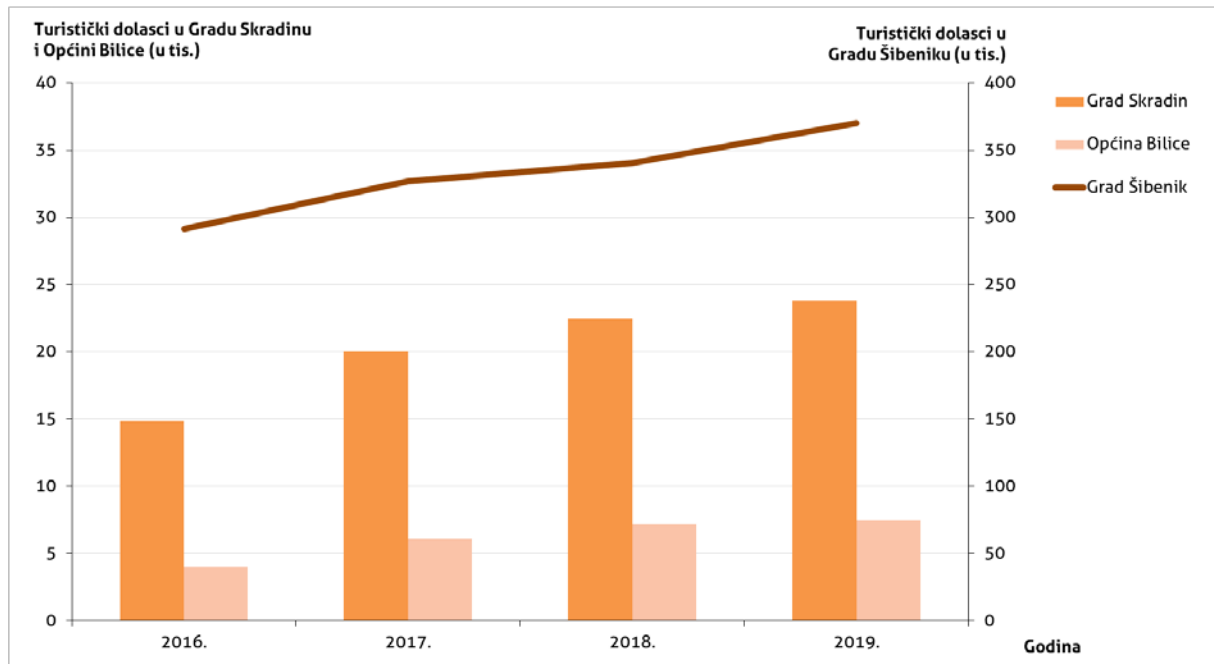
4.2.4.1. Turistička kretanja

Turizam je djelatnost koja je UP Šibenik u posebnom zamahu od početka 21. st. Šibenik tijekom druge polovice 20. st. bio industrijski centar sa slabom turističkom funkcijom, uglavnom kao mjesto u kojem su se zaustavljali turisti i posjetitelji turističkih centara u blizini. U razdoblju pojave masovnog turizma na hrvatskoj obali, a osobito tijekom 1980-ih godina, velik broj turista posjećivao je i Nacionalni park Krka (proglašen 1985. g.) (Radeljak i Pejnović, 2008). Nakon zastoja u turističkoj djelatnosti u vrijeme Domovinskog rata, turizam se obnavlja i postaje jedan od najvažnijih nositelja razvoja UP Šibenik i Šibensko-kninske županije općenito. Tu tezu potvrđuje i činjenica da je 2018. g. 25,3 % bruto dodane vrijednosti (BDV) stvorene u županiji otpadalo na djelatnosti trgovine na veliko i malo, prijevoza i skladištenja te smještaja, pripreme i usluživanja hrane, što su djelatnosti koje su usko vezane uz turizam (BDP u RH u 2018., 2021). Taj je udio bio iznad državnog prosjeka koji je te godine iznosio 23,7 %. U razdoblju 2011. – 2018. g. udio tih djelatnosti u BDV-u Šibensko-kninske županije povisio se s 19,7 % na 25,3 % (BDP u RH u 2011., 2014). Globalna pandemija bolesti COVID-19 zasigurno ostavlja trag na gospodarstvu UP Šibenik, zbog smanjenja ukupne turističke aktivnosti, a njezini učinci na lokalno gospodarstvo bit će vidljivi tek u narednim statističkim pokazateljima.

U UP Šibenik postoje različiti oblici turističke atrakcijske osnove koji generiraju stvaranje selektivnih oblika turizma (Master plan turizma Šibensko-kninske županije, 2017). U obalnim dijelovima uz Šibenski kanal, na otocima, kao i u područjima Šibenskog zaljeva, Prokljanskog jezera i donjeg toka rijeke Krke, postoje mogućnosti razvoja kupališnog turizma na prirodnim i uređenim plažama. Bogata kulturno-povijesna baština u svim JLS omogućava razvoj kulturnog turizma, koji postaje sve intenzivniji u posljednjem desetljeću, iako postoji još dosta prostora za njegov jači razvoj. U tom su smislu posebno vrijedni elementi zaštićene kulturno-povijesne baštine upisani na Popis svjetske baštine UNESCO-a (katedrala i tvrđava sv. Nikole u Šibeniku). Dio atrakcijske osnove je i lokalna enogastronomska ponuda, kao i ponuda manifestacija različitih tipova. Postoje i uređene i označene pješačke i biciklističke staze na kojima je moguć razvoj pješačkog turizma i cikloturizma, a na njima su kao lokacije posebne atraktivnosti označeni vidikovci. Podmorski lokaliteti također čine atrakcijsku osnovu za turizam, a za tu popularizaciju te vrste turizma osnovani su ronilački centri (dva su u UP Šibenik; Master plan turizma Šibensko-kninske županije, 2017). Postoje i mogućnosti za

avanturistički turizam, a jedan od razvijenih oblika avanturističkog turizma je bungee jumping sa Šibenskog mosta, kao i kajakaštvo u Šibenskom zaljevu i Prokljanskom jezeru te oko šibenskih otoka. Posebnu vrijednost kao turistička atrakcija ima NP Krka, čiji se najjužniji dio nalazi u UP Šibenik, kao i dva ulaza u park (Skradin i Lozovac). Zbog svoje velike prirodne vrijednosti, kao i zbog očuvane bogate povijesno-kulturne baštine, taj je park drugi po broju posjetitelja u Hrvatskoj, nakon NP Plitvička jezera (Kreitmeyer, 2018). U ruralnim zonama gradova Šibenik i Skradin postoje uvjeti za razvoj ruralnog (seoskog) turizma, koja se valorizira uređenjem restorana i kušaonica na seoskim obiteljskim gospodarstvima te ostalim dodatnim sadržajima ovisno o potrebama turista (npr. sportski tereni, tematski parkovi i sl.), a posebno je atraktivna tradicionalna arhitektura u kojoj se ističu tradicionalni mlinovi na Krki za čiju turističku valorizaciju ima još mnogo mogućnosti (Master plan turizma Šibensko-kninske županije, 2017).

Državni zavod za statistiku objavljuje podatke o broju turističkih dolazaka i noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima te o mjestima iz kojih dolaze turisti u određene JLS. Broj turističkih dolazaka označava broj osoba (turista) koje su se prijavile u neki objekt koji pruža uslugu smještaja (Turizam u 2019., 2020). Turistički dolasci na razini JLS u UP Šibenik u razdoblju 2016. – 2019. prikazani su na priloženom dijagramu (Sl. 39.). Ukupan broj turističkih dolazaka zabilježen 2019. g. u UP Šibenik iznosi 401.584, a ako se on promatra na razini JLS, onda je te godine Grad Šibenik zabilježio 370.276 (92,2 % ukupnog broja turističkih dolazaka u UP Šibenik), Grad Skradin 23.806 (1,9 %), a Općina Bilice 7.502 turistička dolaska (5,9 %) (Gradovi u statistici, 2021). U razdoblju 2015. – 2019. g. u sve tri JLS zabilježen je porast broja turističkih dolazaka. Turistički dolasci u Grad Šibenik značajno je viši od broja turističkih dolazaka u Grad Skradin i Općinu Bilice, što je u skladu s veličinom Grada Šibenika, raznolikom turističkom ponudom i značajno većim brojem smještajnih kapaciteta. U svim promatranim JLS 2019. g. bila je godina s maksimalnim brojem turističkih dolazaka u promatranim godinama. Osobit relativni porast broja turističkih dolazaka između 2016. i 2019. g. zabilježen je u Općini Bilice (+88,8 %) i Gradu Skradinu (+60,8 %), dok je za Grad Šibenik relativni porast niži i iznosi +27,1 % u promatranom razdoblju (Gradovi u statistici, 2021).

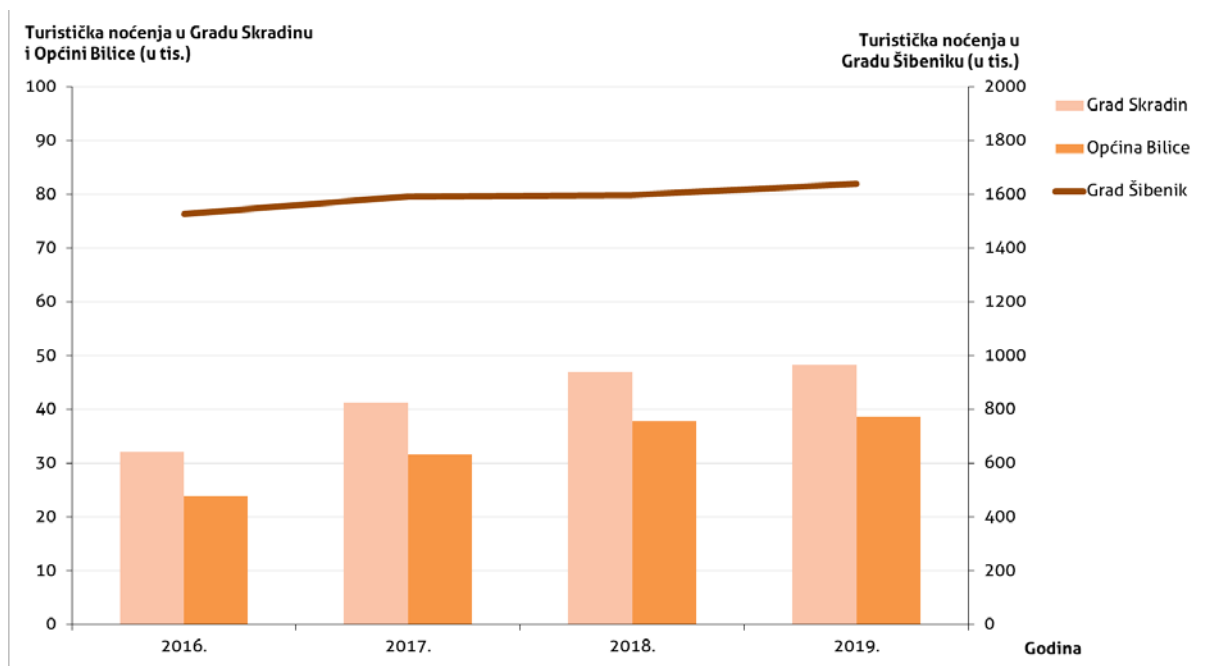
Sl. 39. Broj turističkih dolazaka prema jedinicama lokalne samouprave¹⁴ u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2021

Podatci za 2020. g. nisu uzeti u obzir u ovoj analizi, budući da prikazuju trend oštrog pada broja turističkih dolazaka i noćenja uzrokovan globalnom pandemijom bolesti COVID-19. Pad broja turističkih dolazaka 2020. g. u odnosu na 2019. g. iznosio je 70,3 % (Gradovi u statistici, 2021). Daljnje kretanje trenda turističkih dolazaka teško je pretpostaviti jer ovisi o daljnjim razmjerima pandemije te popratnih događanja u društvu i gospodarstvu.

Sličan trend kao i u turističkim dolascima pokazuju i podatci o turističkim noćenjima (Sl. 40.). Noćenje turista označava svaku registriranu noć turista u objektu koji pruža uslugu smještaja (Turizam u 2019., 2020). U turistička noćenja ne ulaze noćenja ostvarena u nekomercijalnom smještaju. Ukupan broj turističkih noćenja zabilježen 2019. g. u UP Šibenik iznosi 1.725.524 noćenja, od kojih je u Gradu Šibeniku zabilježeno 1.638.595 (95,0 %), u Gradu Skradinu 48.248 (2,8 %) te u Općini Bilice 38.681 turističko noćenje (2,2 %). Broj turističkih noćenja, iako je imao trend rasta u razdoblju 2016. – 2019. g., rastao je sporijim intenzitetom nego broj turističkih dolazaka. Tako je broj noćenja u Općini Bilice porastao za 61,7 %, u Gradu Skradinu za 50,1 %, a u Gradu Šibeniku za 7,3 % (Gradovi u statistici, 2021).

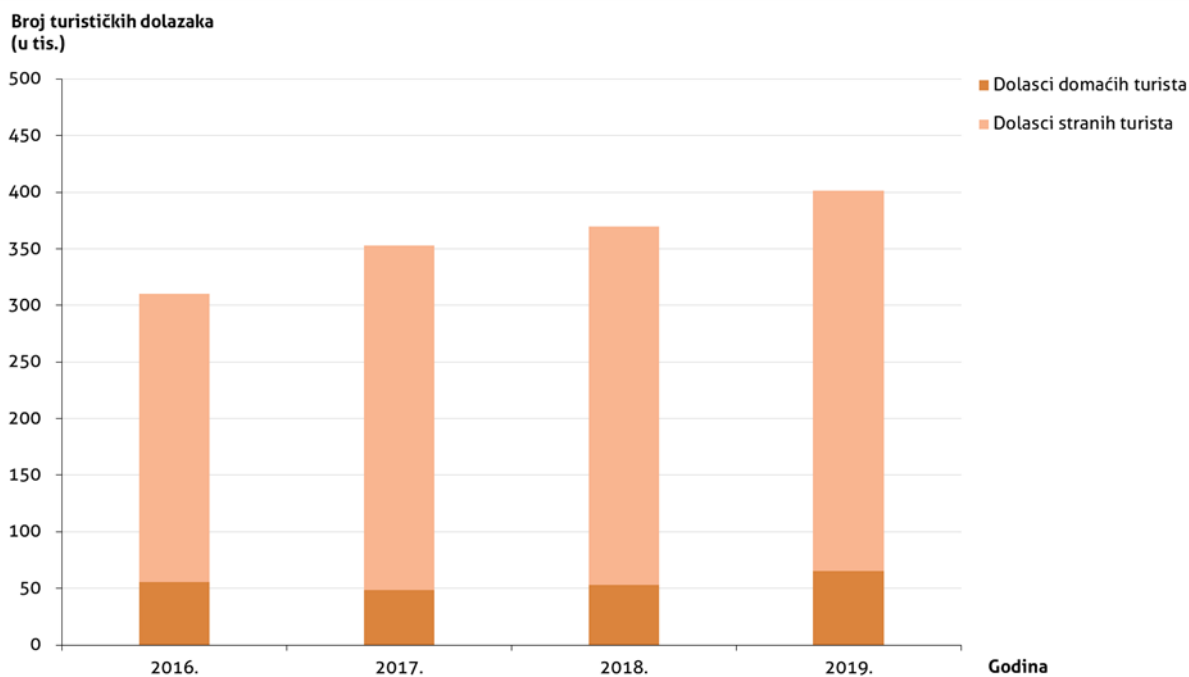
¹⁴ Kako bi se osigurala veća preglednost podataka, podatci o turističkim dolascima (Sl. 39.) i noćenjima (Sl. 40.) po JLS prikazani su kombinacijom stupčastog i linijskog dijagrama. Podatci za Grad Skradinu i Općinu Bilice prikazani su stupcima čije se numeričke vrijednosti očitavaju na lijevoj osi dijagrama, a podatci za Grad Šibenik prikazani su linijskim dijagramom čije se numeričke vrijednosti očitavaju na desnoj osi dijagrama.

Sl. 40. Broj turističkih noćenja prema jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine

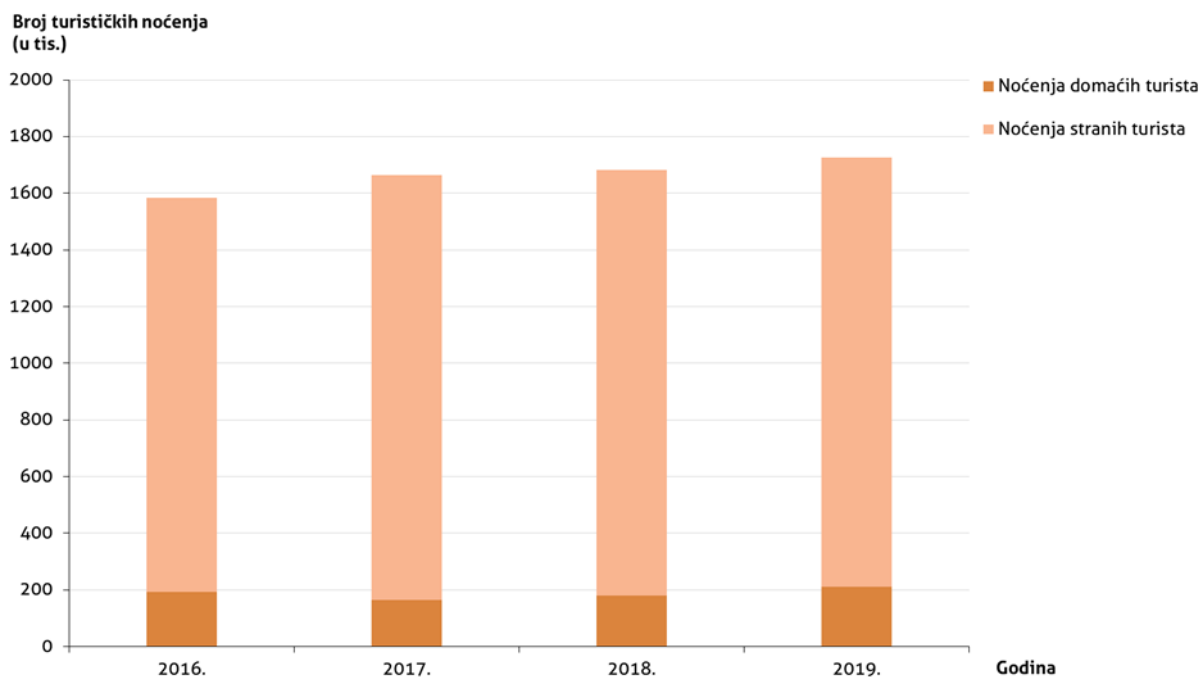
Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2021

Važan pokazatelj o trendova u turizmu je i odnos i kretanje broja domaćih gostiju (gosti s prebivalištem u Hrvatskoj) i stranih gostiju (gosti iz inozemstva). Strani gosti u razdoblju 2016. – 2019. g. činili su većinu turističkih dolazaka (84,4 % ukupnog broja dolazaka u navedenom razdoblju) i većinu turističkih noćenja (88,8 % ukupnog broja turističkih noćenja). Ukoliko se promotre apsolutni pokazatelji o broju i odnosu i domaćih i stranih turista (Sl. 41. i Sl. 42.), može se zaključiti da broj stranih turista konstantno raste, a broj domaćih turista stagnira (blago je porastao broj dolazaka domaćih turista, a broj noćenja ostao je na približno istoj razini).

Sl. 41. Broj turističkih dolazaka domaćih i stranih turista u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2021

Sl. 42. Broj turističkih noćenja domaćih i stranih turista u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2021

Ukoliko se promatraju udjeli domaćih i stranih turista po JLS (Tab. 39.), može se vidjeti da je udio domaćih turista najveći u Gradu Šibeniku gdje oni čine između 14 i 18 % ukupnog broja

turista, dok je u Gradu Skradinu i Općini Bilice taj udio manji. Razlika između udjela u godinama od 2016. do 2019. ne upućuje na posebni trend, jedino je kod Grada Skradina zabilježen trend pada udjela domaćih turista i rasta udjela stranih turista. Najveći broj turističkih dolazaka i noćenja 2019. g. u svim JLS UP Šibenik ostvarili su turisti iz Njemačke (17,2 % dolazaka i 21,3 % noćenja koje su ostvarili stranci), zatim iz Poljske (7,6 % dolazaka i 11,1 % noćenja), Francuske (6,7 % dolazaka i 4,3 % noćenja), Ujedinjene Kraljevine, Austrije, Nizozemske, Italije, Slovenije (4 – 5 % turističkih dolazaka i noćenja) i ostalih europskih i svjetskih država. Taj je omjer nije značajno mijenjao u razdoblju od 2016. g.

Tab. 39. Udjeli domaćih i stranih turista po jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine

Jedinica lokalne samouprave	Podrijetlo turista	Udio turista 2016. godine (u %)	Udio turista 2017. godine (u %)	Udio turista 2018. godine (u %)	Udio turista 2019. godine (u %)
Grad Šibenik	domaći turisti	8,1	8,0	9,3	9,7
	strani turisti	91,9	92,0	90,7	90,3
Grad Skradin	domaći turisti	14,8	10,5	10,8	9,6
	strani turisti	85,2	89,5	89,2	90,4
Općina Bilice	domaći turisti	8,1	8,0	9,3	9,7
	strani turisti	91,9	92,0	90,7	90,3

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2021

Na temelju broja turističkih dolazaka i noćenja može se izračunati prosječni boravak turista u destinaciji, na način da se podijeli broj noćenja s brojem dolazaka. Prosječni boravci po JLS u razdoblju 2016. – 2019. g. prikazani su u priloženoj tablici (Tab. 40.). Podatci u tablici prikazuju trend smanjenja prosječnog boravka, koji se u svim JLS izuzev Grada Skradina smanjio u prosjeku za jedan dan. U Gradu Šibeniku i Općini Bilice prosječni boravak traje oko četiri do pet dana, u Gradu Skradinu samo dva dana. Razlog tome su različite vrste turizma koje su razvijene u JLS i obilježja tih selektivnih oblika turizma. U Gradu Šibeniku i Općini Bilice prosječni boravak duži je zbog razvijenog ljetnog odmorišnog turizma, ali i kulturnog i ostalih oblika turizma. Grad Skradin bilježi kraće trajanje prosječnog boravka, budući da je turizam u prostoru Grada Skradina uglavnom usmjeren na posjet NP Krka, a ostali oblici turizma koji bi uvjetovali duže zadržavanje turista nisu razvijeni u dovoljnoj mjeri. NP Krka može se okarakterizirati kao usputna turistička destinacija (Master plan turizma Šibensko-kninske županije, 2017).

Ukoliko se podatci o prosječnom boravku turista u UP Šibenik promatraju na razini domaćih i stranih turista, može se zaključiti da je prosječan boravak domaćih turista nešto manji (kretao se na istoj razini od 3,4 dana u razdoblju 2016. – 2019. g.), a prosječan boravak stranih turista traje nešto duže u istom razdoblju, ali pokazuje trend pada (s 5,5 dana 2016. g. na 4,5 dana 2019. g.) (Gradovi u statistici, 2021).

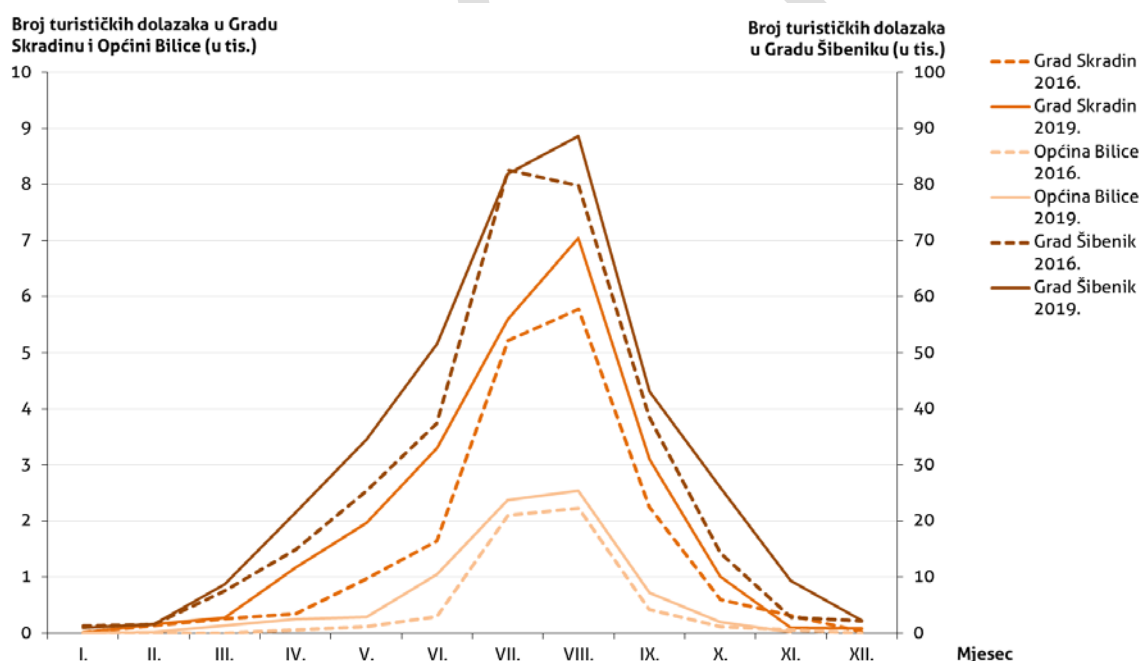
Važan pokazatelj u pregledu turističkih kretanja je broj turističkih dolazaka i noćenja po mjesecima u godini. Prikaz kretanja broja turističkih dolazaka (Sl. 43.) po mjesecima prikazuje prilično sličnu sliku u svim JLS. Najveći broj turista posjećuje sve navedene JLS u ljetnim mjesecima, a vrhunac broja turističkih dolazaka zabilježen je u kolovozu. U zimskim

mjesecima broj turista izrazito je malen. Između 2016. i 2019. g. vide se otkloni u razdobljima prije ljetne turističke sezone, budući da se 2019. u odnosu na 2016. g. povećao broj turista u proljetnim mjesecima i tijekom rane jeseni. To ukazuje na produljenje turističke sezone u UP Šibenik, što je pojava kojoj se teži u područjima s izrazitom sezonalnošću turizma, a također se produljenje sezone spominje kao jedan od željenih smjerova turističkog razvoja u Master planu turizma Šibensko-kninske županije (2017). Osim povećanja broja turista izvan sezone, između 2016. i 2019. g. porastao je broj turista u mjesecima turističke sezone, što je u skladu s prethodno navedenim trendom povećanja ukupnog broja turističkih dolazaka u UP Šibenik.

Tab. 40. Prosječan boravak turista prema jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine

Prostorna jedinica	Prosječni boravak 2016. (dani)	Prosječni boravak 2017. (dani)	Prosječni boravak 2018. (dani)	Prosječni boravak 2019. (dani)
Grad Šibenik	5,2	4,9	4,7	4,4
Grad Skradin	2,2	2,1	2,1	2,0
Općina Bilice	6,0	5,2	5,3	5,2
UP Šibenik	5,1	4,7	4,5	4,3

Izvor podataka: Gradovi u statistici, 2021

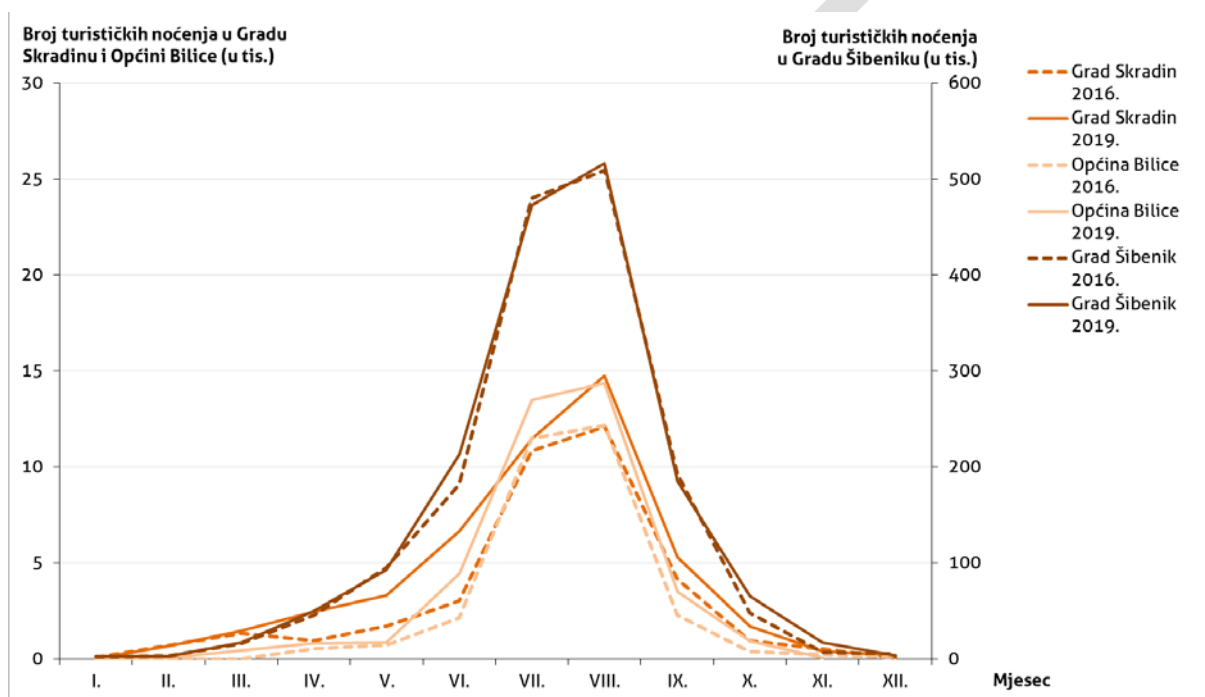
Sl. 43. Broj turističkih dolazaka¹⁵¹⁶ po mjesecima u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2016. i 2019. godine.

Izvor podataka: Turizam, 2016, 2017, 2019, 2020

¹⁵ Kako bi se osigurala veća preglednost podataka, podatci o turističkim dolascima (Sl. 43.) i noćenjima (Sl. 44.) po mjesecima u JLS prikazani su linijskim dijagramom s dvije osi. Podatci za Grad Skradin i Općinu Bilice prikazani su linijama čije se numeričke vrijednosti očitavaju na lijevoj osi dijagrama, a podatci za Grad Šibenik prikazani su linijama čije se numeričke vrijednosti očitavaju na desnoj osi dijagrama.

¹⁶ Dio podataka od turističkim dolascima i noćenjima za Grad Skradin i Općinu Bilice koje objavljuje Državni zavod za statistiku označen je kao zaštićen podatak. To su podatci o turističkim dolascima i noćenjima za travanj i studeni 2016. g. te ožujak i prosinac 2019. g. za Općinu Bilice, kao i za veljaču i studeni 2016. g. za Grad Skradin. Prilikom izrade grafičkih priloga (Sl. 43. i Sl. 44.) ti se podatci nisu koristili, nego je na temelju linearne regresije izračunat procijenjen broj turističkih dolazaka i noćenja prikazan na linijskom dijagramu.

Broj turističkih noćenja po JLS prema mjesecima (Sl. 44.) pokazuje slične trendove u vezi sezonalnosti turizma u UP Šibenik kao i broj turističkih dolazaka, ali se iz pokazatelja o noćenjima mogu iščitati i određene razlike. Tako je u Gradu Šibeniku broj turističkih noćenja 2016. i 2019. g. bio približno jednak u gotovo svim mjesecima, uz blago povećanje broja noćenja u mjesecima predsezone i postsezone. Takav pokazatelj u skladu je prethodno navedenim skraćivanjem prosječnog boravka turista, koji je najizraženiji u Gradu Šibeniku. U Gradu Skradinu i Općini Bilice rastao je broj turističkih noćenja tijekom turističke predsezone, sezone i postsezone. Velik broj turista u ljetnim mjesecima predstavlja značajan pritisak na komunalnu infrastrukturu (promet, vodoopskrba, odvodnja), potrošnju resursa (npr. vode) i energije (električne struje).

Sl. 44. Broj turističkih noćenja po mjesecima u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2016. i 2019. godine.

Izvor podataka: Turizam, 2016, 2017, 2019, 2020

Na teritoriju Šibensko-kninske županije, pa tako i u UP Šibenik, razvijen je nautički turizam po čijim je pokazateljima ta županija vodeća u Hrvatskoj, a ističe se i na europskoj i svjetskoj razini. Podatke o nautičkom turizmu objavljuje Državni zavod za statistiku na razini županije. Budući da je akvatorij JLS koje čine UP Šibenik svojom površinom velik i da se na njemu nalazi veći broj luka nautičkog turizma, može se smatrati da su trendovi u nautičkom turizmu reprezentativni za prostor UP Šibenik. Kretanja u nautičkom turizmu zornije prikazuju podatci o broju plovila na stalnom vezu u lukama nautičkog turizma, broju plovila u tranzitu u lukama nautičkog turizma te vrijednosti prihoda koje su luke nautičkog turizma ostvarile. Ti su podatci prikazani u priloženoj tablici (Tab. 41.). Broj plovila na stalnom vezu rastao je u razdoblju 2015.-2020. g., povećao se za 17,2 % između 2015. i 2019. g. Rast broja plovila na stalnom vezu bio je kontinuiran do 2019. g., a u pandemijskoj 2020. g. zabilježen je neznatni pad. Broj plovila koja su u tranzitu u lukama nautičkog turizma povećao se između 2015. i 2019. za 18,5 %, ali je u pandemijskoj 2020. g. pao za 45 % u odnosu na pretpandemijski broj pa je te

godine bio niži od broja iz 2015. g. Maksimalna vrijednost ostvarenog prihoda u lukama nautičkog turizma zabilježena je 2017. g., dok je 2018. i 2019. bila nekoliko milijuna kuna niža. Značajniji pad zabilježen je u 2020. g., ali je u toj godini, usprkos pandemiji, prihod bio viši od onog koji je ostvaren u 2015. i 2016. g. Porast broja plovila i ostvarenih prihoda u nautičkom turizmu u pretpandemijskom razdoblju daju dobar temelj za nastavak i unaprjeđenje tog oblika turizma u budućem razdoblju.

Tab. 41. Podatci o poslovanju luka nautičkog turizma u Šibensko-kninskoj županiji od 2015. do 2020. godine

Pokazatelj	Godina					
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Broj plovila na stalnom vezu u lukama nautičkog turizma	2.656	2.788	2.835	3.027	3.117	3.112
Broj plovila u tranzitu u lukama nautičkog turizma	43.719	48.110	50.048	51.234	51.804	28.492
Ostvareni prihod u lukama nautičkog turizma (u tis. HRK)	194.979	202.218	237.790	225.002	232.962	207.672

Izvor podataka: Turizam – pregled po županijama, 2021

Participativnim procesom istaknuta je potreba i mogućnost razvoja dodatne komunalne i turističke infrastrukture u Općini Bilice s obzirom na trend naglog povećanja broja noćenja i duljinu boravka gostiju te s obzirom kako postojeća infrastruktura ne zadovoljava novonastale potrebe. Također, istaknuta je i potreba za povećanjem kapaciteta komunalnih vozova te razvoj dodatne lučke infrastrukture (npr. izgradnja gata u uvali Stubalj). Također, s obzirom na uvjete, postoji mogućnost razvoja nautičke infrastrukture.

Sudionici participativne radionice s fokus grupama FG3 – Poljoprivreda i turizam naveli su da su turistički pokazatelji u 2021. g. pozitivniji su u odnosu na 2020. g. te se približavaju pokazateljima iz pretpandemijske 2019. g. Mijenjaju se trendovi i strukture u turizmu u smislu da su turisti sve više mladi ljudi koji traže konkretne turističke doživljaje, koji više troše i dulje borave. Pozitivna promjena je i uključivanje vinarstva u turizam. Međutim, trendovi u turizmu mogu se vrlo brzo mijenjati te je potreban dugoročni pogled na budući razvoj turizma za odgovarajuće usmjeravanje njezinog budućeg razvoja. Grad Šibenik proteklih godina razvio se kao međunarodno poznata turistička destinacija, koja više nije tranzitni grad. Šibenik proteklih godina posjećuju turisti iz drugih jadranskih destinacija, što je prije bilo obratno. Otvaranje Hrvatske za vrijeme pandemije COVID-a doprinijelo je prepoznatljivosti Šibenika na međunarodnom turističkom tržištu. Međutim, turizam je izrazito sezonalna djelatnost i potrebno je proširenje turističkih sadržaja u svim dijelovima godine. U tu svrhu mogu se iskoristiti pojedini potencijali koje UP Šibenik ima. Valorizacija kulturno-povijesne i gastronomske baštine vidi se kao potencijal diversifikacije turističke ponude i otklona od ponude sunca i mora. U gastronomskoj baštini može se uspostaviti ceste pršutara i maslinara. Kako bi se razvila dodatna vrijednost u turizmu potrebno je razviti selektivne oblike turizma. Turistima je potrebno kreirati doživljaj. Oblik turizma u kojem se vidi velik potencijal je ruralni

turizam, a potencijal se vidi i u već sad donekle razvijenim nautičkom, kulturnom i *event* turizmu. Također se predlaže i razvoj zdravstvenog i avanturističkog turizma.

Sudionici participativne radionice s fokus grupama *FG2 – Plavi razvoj* istaknuli su da je na pojedinim turističkim lokalitetima, osobito na otocima, tijekom turističke sezone intenzitet turizma prevelik te da dolazi do konflikata s ostalim djelatnostima koje dio lokalnog stanovništva obavlja. Osobit je problem u nautičkom turizmu gdje se turisti koncentriraju na manjem broju lokacija te ih je potrebno raspršiti na više lokacija širenjem turističke infrastrukture i ponude.

4.2.4.2. Turistička infrastruktura

Turistička infrastruktura obuhvaća sve sadržaje u prostoru koji imaju turističko značenje. To mogu biti turistički uredi, ugostiteljski objekti, kulturne ustanove, prirodna i kulturna baština, sportsko-rekreacijski sadržaji i druge turističke zone. U ovom potpoglavlju naglasak je na turističkim uredima, ugostiteljskim objektima i turističkim lokalitetima i zonama, a ostali oblici turističke potporne infrastrukture obrađeni su u drugim poglavljima analize stanja (npr. 4.3.2. Upravljanje javnim urbanim površinama).

U UP Šibenik djeluje šest lokalnih turističkih zajednica: Turistička zajednica Grada Šibenika, Turistička zajednica mjesta Grebaštica, Turistička zajednica Krapanj – Brodarica, Turistička zajednica Zlarin, Turistička zajednica Općine Bilice i Turistička zajednica Grada Skradina. Turističke zajednice imaju važnost u promociji i povezivanju turističkih destinacija s emitivnim područjima, a uz tehnološki napredak sve se više treba mijenjati uloga turističkih zajednica koje mogu doprinijeti turističkom razvoju područja i koordinirati turističku ponudu i potražnju koju se treba pravovremeno prepoznati i valorizirati (Master plan turizma Šibensko-kninske županije, 2017).

U UP Šibenik smještajni kapaciteti 2019. g. sadržavali su ukupno 29.003 postelje raspoređene u 8.700 soba (Tab. 42.). Ukoliko se stave u omjer ta dva broja, prosječan broj postelja po sobi koji iznosi 3,33, odnosno označava da su prosječne sobe trokrevetne. Najveći broj soba (5.103) i postelja (19.526) nalazi se u kategoriji odmarališta i slični objekti za kraći odmor, koja obuhvaća sobe, apartmane, kuće za odmor, ruralne kuće za odmor, hostel, lječilišta, prenoćišta i sl. (Turizam u primorskim gradovima i općinama u 2018., 2019). Nakon toga slijede hoteli i sličan smještaj (1.843 sobe, 4.232 postelje), kampovi i prostor za kampiranje (1.751 soba i 5.238 postelja), a najmanje smještajnih jedinica nalazi se u kategoriji ostalog smještaja (smještaj za robinzonski turizam i nekategorizirani objekt; tri sobe i sedam postelja). Podatci sustava eVisitor o smještajnim kapacitetima i kategorizaciji objekata prema području za koje su nadležne određene turističke zajednice s UP Šibenik prema stanju u veljači 2021. g. prikazani u priloženoj tablici (Tab. 43.). Najveći broj smještajnih jedinica postoji u objektima u domaćinstvu koja obuhvaća različite objekte (soba, apartman, kuća za odmor), na koje otpada 46,6 % ukupnog broja smještajnih jedinica i 45,9 % ukupnog broja postelja. Nakon toga prema broju smještajnih jedinica slijede hoteli i objekti u nekomercijalnom smještaju, dok se po većem broju postelja ističu objekti u nekomercijalnom smještaju i kampovi. Najmanji broj smještajnih jedinica registriran je u objektima u OPG-u, samo jedna smještajna jedinica. Podupiranjem razvoja ruralnog turizma taj bi se broj mogao povećati.

Tab. 42. Broj soba i postelja prema tipu smještajnih kapaciteta u urbanom području Šibenik 2019. godine

Prostorna jedinica	Jedinice smještajnog kapaciteta	Ukupno	Hoteli i sličan smještaj	Odmarališta i slični objekti za kraći odmor	Kampovi i prostor za kampiranje	Ostali smještaj
Grad Šibenik	sobe	8.037	1.812	4.546	1.679	-
	postelje	26.635	4.158	17.467	5.010	-
Grad Skradin	sobe	388	31	285	72	-
	postelje	1.288	74	986	228	-
Općina Bilice	sobe	275	-	272	-	3
	postelje	1.080	-	1.073	-	7
UP Šibenik	sobe	8.700	1.843	5.103	1.751	3
	postelje	29.003	4.232	19.526	5.238	7

Izvor podataka: Turizam u primorskim gradovima i općinama, 2021

Tab. 43. Smještajni kapaciteti u urbanom području Šibenik prema vrsti i broju soba i postelja 2021. godine

Vrsta smještajnog kapaciteta	Broj smještajnih jedinica	Broj postelja	Broj pomoćnih postelja
Hoteli	1.872	3.640	18
Kampovi	1.352	4.050	0
Nekomercijalni smještaj	1.449	6.132	648
Objekti na OPG-u	1	2	2
Objekti u domaćinstvu	4.934	13.920	5.251
Ostali ugostiteljski objekti	932	2.508	550
Ostalo	36	75	0
UKUPNO	10.576	30.327	6.469

Izvor podataka: TZ Šibensko-kninske županije, 2021

Iz priloženih podataka može se zaključiti da je broj smještajnih jedinica od 2019. g. do 2021. g. Ipak, zbog implikacija krize izazvane globalnom pandemijom bolesti COVID-19 na turističko tržište i razlika u metodologiji između sustava eVisitor u koji su uključeni i nekomercijalni turistički objekti koje Državni zavod za statistiku prikazuje odvojeno od komercijalnih smještajnih objekata, može se smatrati da je taj rast bio blag.

Zbog zaštite podataka za Grad Skradin i Općinu Bilice koje objavljuje Državni zavod za statistiku, moguće je napraviti samo usporedbu broja postelja u smještajnim kapacitetima JLS u UP Šibenik za razdoblje 2016. – 2019. g. (Tab. 44.), dok podatci o vrstama smještajnih kapaciteta i broju postelja po svakoj vrsti nisu dostupni za sve godine. Prema prikazanim podatcima, broj postelja konstantno se povećavao u svim JLS u razdoblju 2016. – 2019. g., a ponajviše u Gradu Skradinu i Općini Bilice gdje se gotovo udvostručio. Takvi podatci ukazuju na veliku propulzivnost turizma kao gospodarske djelatnosti u ovom području, a u skladu su s povećanjem broja turističkih dolazaka koje je zabilježeno u navedenom razdoblju.

Iz podataka u sustavu eVisitor mogu se očitati i prostorne razlike o prevladavajućim vrstama smještajnih objekata u različitim dijelovima UP Šibenik. U priloženoj tablici (Tab. 45.) prikazan je broj smještajnih kapaciteta prema kategorijama na području šest turističkih zajednica koje djeluju u UP Šibenik 2021. g. Hoteli postoje samo na području nadležnosti tri turističke zajednice, Grada Šibenika, Krapanj – Brodarica i Grada Skradina. Ostali smještajni kapaciteti postoje u svim područjima te se ne mogu izdvojiti neke značajnije razlike u rasprostranjenosti smještajnih kapaciteta, osim objekata na OPG-u, koji postoji jedino u Gradu Šibeniku i kampova, koji ne postoje u Općini Bilice. Najveći broj smještajnih kapaciteta u svim područjima je u objektima u domaćinstvu.

Tab. 44. Broj postelja u smještajnim kapacitetima po jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine

Jedinica lokalne samouprave	Vrsta postelja	Broj postelja 2016. g.	Broj postelja 2017. g.	Broj postelja 2018. g.	Broj postelja 2019. g.
Grad Šibenik	stalne postelje	644	753	894	1.055
	pomoćne postelje	113	157	196	216
Grad Skradin	stalne postelje	17.721	18.964	20.338	21.007
	pomoćne postelje	4.134	4.666	5.283	5.447
Općina Bilice	stalne postelje	395	531	672	710
	pomoćne postelje	223	288	356	366

Izvori podataka: Turizam u 2016. – Turizam u 2019., 2017 – 2020

Tab. 45. Smještajni kapaciteti prema kategorijama po turističkim zajednicama u urbanom području Šibenik 2021. godine

Vrsta smještajnog kapaciteta	Broj smještajnih jedinica					
	TZ Šibenik	TZ Grebaštica	TZ Krapanj - Brodarica	TZ Zlarin	TZ Bilice	TZ Skradin
Hoteli	1.818	-	23	-	-	31
Kampovi	1.053	11	14	232	-	42
Nekomercijalni smještaj	532	164	277	219	244	13
Objekti na OPG-u	1	-	-	-	-	-
Objekti u domaćinstvu	2.470	1.394	663	124	218	65
Ostali ugostiteljski objekti	643	92	62	17	38	80
Ostalo	1	-	-	35	-	-
UKUPNO	6.518	1.661	1.039	627	500	231

Izvor podataka: TZ Šibensko-kninske županije, 2021

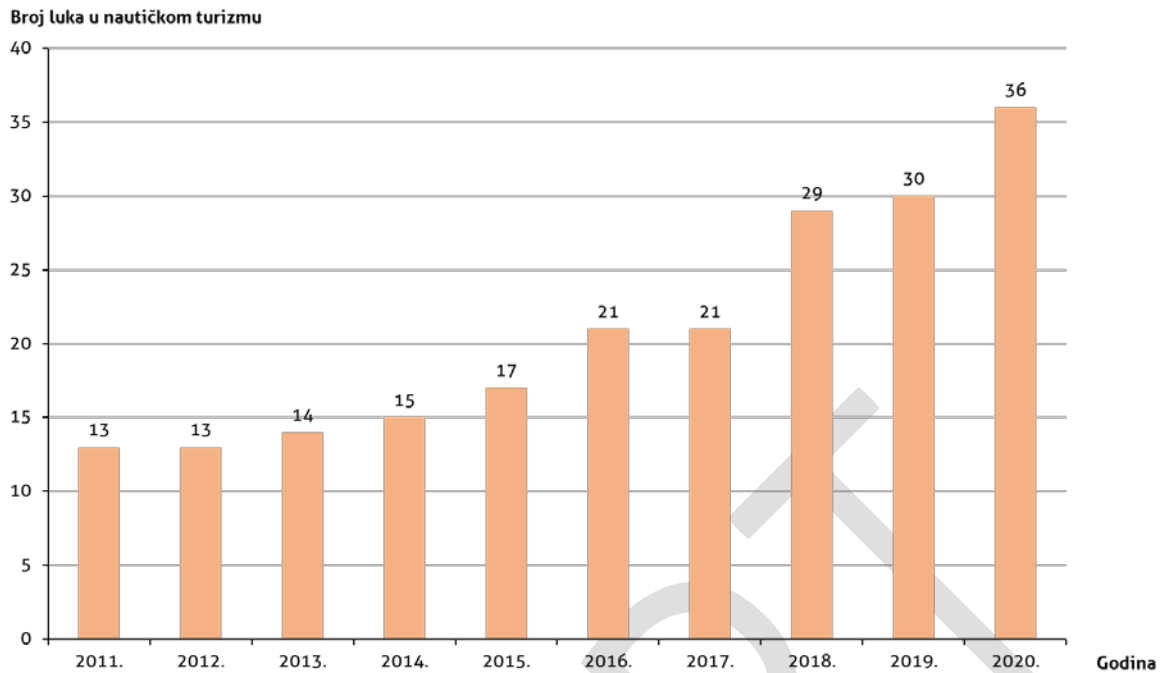
Osim broja smještajnih jedinica, iz podataka iz sustava eVisitor može se iščitati i kategorizacija smještajnih objekata. Podatci u priloženoj tablici (Tab. 46.) prikazuju da je najveći broj objekata kategoriziran u kategoriji tri zvjezdice, koju ima i najveći broj objekata u domaćinstvu. Gotovo svi nekomercijalni objekti nisu kategorizirani. Većina hotela nalazi se u kategoriji s četiri zvjezdice, ali i velik broj objekata u domaćinstvu, što upućuje na dostupnost visoke kvalitete usluge u ugostiteljstvu i uslugama smještaja. Najmanji je broj smještajnih kapaciteta u kategoriji s pet zvjezdica, što predstavlja određenu prepreku u razvoju elitnog turizma.

Tab. 46. Smještajni kapaciteti prema kategorizaciji u urbanom području Šibenik 2021. godine

Vrsta smještajnog kapaciteta	Kategorizacija smještajnog kapaciteta (broj zvjezdica)							
	1	2	2/3	3	3/4	4	5	Bez kategorije i nepoznato
Hoteli	-	1	-	3	-	13	-	-
Kampovi	2	-	-	6	-	2	-	1
Nekomercijalni smještaj	-	-	-	-	-	3	-	1439
Objekti na OPG-u	-	-	-	1	-	-	-	-
Objekti u domaćinstvu	29	97	1	2271	2	280	3	30
Ostali ugostiteljski objekti	5	16	-	315	-	53	1	16
Ostalo	-	-	-	-	-	-	-	3

Izvor podataka: TZ Šibensko-kninske županije, 2021

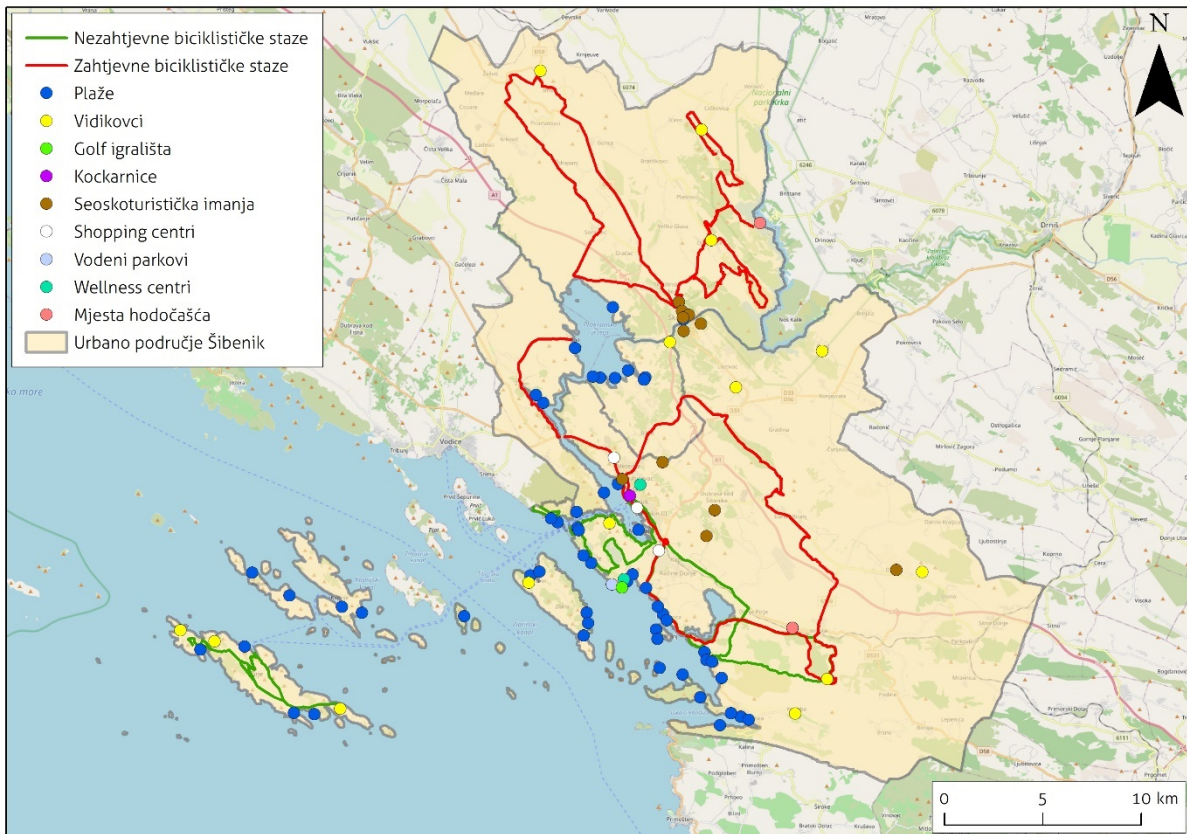
Budući da je UP Šibenik područje s razvijenim nautičkim turizmom, potrebno je analizirati turističku infrastrukturu potrebnu za razvoj te vrste turizma. U 2020. g. u Šibensko-kninskoj županiji postojala su 3.853 veza i 1.070 mjesta za smještaj plovila na kopnu. Broj vezova i mjesta za smještaj plovila na kopnu kontinuirano je rastao do 2020. g. U nautičkom turizmu te su godine bile zaposlene 452 osobe, što je manje od prethodne 2019. g. kada ih je bilo 486 (Nautički turizam, 2021). Broj vezova i mjesta za smještaj plovila na kopnu kontinuirano su rasli u proteklom desetljeću, po kojima je Šibensko-kninska županija druga županija u Hrvatskoj nakon Zadarske županije. U istom razdoblju kontinuirano je rastao i broj luka u nautičkom turizmu u Šibensko-kninskoj županiji (Sl. 45.). Broj luka osobito se povećao u razdoblju između 2015. i 2020. g., kada se više nego udvostručio. Lučku infrastrukturu za nautički turizam potrebno je kontinuirano unaprjeđivati i s nautičkim turizmom povezivati sadržaje drugih oblika turizma koje postoje na prostoru UP Šibenik.

Sl. 45. Broj luka u nautičkom turizmu u Šibensko-kninskoj županiji od 2011. do 2020. godine

Izvor podataka: Turizam – pregled po županijama, 2021

Turističkom infrastrukturu također se smatraju i drugi objekti koje turisti koriste na nekom prostoru. U Master planu turizma Šibensko-kninske županije (2017) analizirani su različiti oblici turističke infrastrukture na području županije, koji su prikazani na priloženoj karti (Sl. 46.). Najbrojniji elementi ostale turističke infrastrukture su plaže koje postoje u svim JLS UP Šibenik, iako je najveći broj njih koncentriran uz obalu Šibenskog kanala kao i na šibenskim otocima. Nekoliko plaža nalazi se i u Općini Bilice na Prokljanskom jezeru, a Grad Skradin ima samo jednu uređenu plažu na Prokljanskom jezeru. Kroz sve tri JLS prolaze biciklističke staze u ukupnoj duljini od 229,7 km, od kojih 89,7 km čine nezahjevne staze, a 140,0 km čine zahjevne staze. U UP Šibenik nalazi se i 14 prirodnih vidikovaca koji su rasprostranjeni po različitim dijelovima UP Šibenik, a po broju vidikovaca posebno se ističe istočni dio UP Šibenik (u kojemu je nadmorska visina veća nego u priobalnom dijelu), kao i otok Žirje. Ostali objekti turističke infrastrukture, poput golf igrališta, kockarnica, trgovačkih (*shopping*) centara, vodenih parkova i wellness centara koncentrirani su u blizini gradskog naselja Šibenik. Seoskoturistička imanja koncentrirana su u ruralnom dijelu Grada Šibenika i području Grada Skradina uz južni ulaz u NP Krka. U UP Šibenik nalaze se i dva hodočasnička mjesta, otočić Visovac na Krki s franjevačkim samostanom i marijanskim svetištem Gospe od Milosti, kao i Vrpolje kraj Šibenika s marijanskim svetištem, crkvom Uznesenja Blažene Djevice Marije. Navedeni lokaliteti obogaćuju turističku ponudu UP Šibenik i doprinose aktivnom odmoru i rekreaciji turista na tom prostoru.

Sl. 46. Turistička infrastruktura u urbanom području Šibenik 2017. godine

Izvor podataka: Master plan turizma Šibensko-kninske županije, 2017

Prostornim planom Šibensko-kninske županije (SV ŠKŽ 11/02, 10/05, 03/06, 05/08, 06/12, 09/12, 04/13, 02/14, 06/15, 04/17) planirano je uređenje rekreacijskih i sportsko-rekreacijskih sadržaja na prostoru Grada Šibenika uz Kanal sv. Ante, gdje je jedan dio terena predviđen za izgradnju golf igrališta bez smještajnih kapaciteta. Za rekreacijsku namjenu predviđene su u manje površine na otocima Žirje, Kaprije i Kakan. U Gradu Skradinu planirana je izgradnja golf igrališta sa smještajnim kapacitetima na području naselja Gračac uz sjeveroistočni rub Prokljanskog jezera. Infrastruktura za sport i rekreaciju u najvećoj je mjeri namijenjena lokalnom stanovništvu, ali postaje sve važnija u oblikovanju turističke ponude područja (Master plan turizma Šibensko-kninske županije, 2017). Elementi turističke infrastrukture mogu se dodatno popularizirati na turističkom tržištu u smislu poticanja sportsko-rekreacijskog turizma, u koji se mogu uključiti sve biciklističke i pješačke staze, sportsko-rekreacijski objekti i tereni, vidikovci na pješačkim stazama, plaže s ponudom vodenih sportova i rekreacijskih sadržaja i sl. Budući da je većina sportsko-rekreacijskih sadržaja vezana uz obalna područja, poželjno bi bilo poticati i iskorištavanje potencijala za sport i rekreaciju u istočnom dijelu UP.

Sudionici participativne radionice s dionicima FG2 – Plavi razvoj osvrnuli su se na nautički turizam prema kojemu je Hrvatska među vodećim destinacijama u svijetu. U Hrvatskoj se, prema tvrdnjama dionika, nalazi oko 30 % ukupne flote čarter plovila na svijetu. Međutim, zbog velike potražnje broj vezova za takva plovila nije dovoljan te ga je moguće povećati. U Šibeniku postoji marina u Mandalini, ali i u njoj nedostaje vezova. Osobito nedostaje vezova za plovila niže kategorije i za vlasnike koji bi htjeli unajmiti brod po povoljnijoj cijeni.

Potrebno je razviti tranzitno privezište za čarter plovila u koji bi se plovila svakodnevno mogla vraćati. Takva privezišta mogla bi biti i u manjim naseljima, poput Zatona, Bilica ili Skradina. Kao potencijal za razvoj luke za čarter plovila spomenut je prostor TEF-a u Šibeniku, jer je na njemu planirana luka za veće brodove i određen broj tranzitnih vezova i za manja plovila. Kako bi infrastruktura za nautički turizam odgovarala svojoj svrsi, potrebno je osmisliti plan budućeg razvoja nautičkog turizma uz suradnju s postojećim upraviteljima marina i potencijalnim investitorima, kao i urediti postojeću prostorno-plansku i izraditi novu strateško-plansku dokumentaciju uzimajući u obzir potrebe za razvoj nautičkog turizma. Izazov za nautički turizam predstavljaju i drugi nedostaci u razvoju turističke infrastrukture. Brodari koji obavljaju jednodnevne izlete imaju poteškoće s ostavljanjem turista da se kupaju u atraktivnim uvalama jer u njima ne postoji uređena plažna infrastruktura te sanitarni čvorovi (općeniti problem i na nekim otocima), a turisti često odlažu otpad u njima što narušava njihovu prirodnu vrijednost. Izazov predstavlja i činjenica da se turisti iz nautičkog turizma koncentriraju na manjem broju lokacija, stoga ih je potrebno raspršiti stvaranjem kvalitetnih sadržaja na kopnu i otocima.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG3 – Poljoprivreda i turizam* istaknuli su da u Šibeniku nedostaje hotelskog smještaja, osobito onog visoke kategorije, ali i ostali ugostiteljski kapaciteti morali bi se proširiti kako bi zadovoljili potrebe turista. Potrebno je razmišljati i o održivom turizmu. Potrebno je napraviti odmak od masovnog turizma, kako bi gosti koji plaćaju uslugu platili za konkretan proizvod. Veliki dio vlasnika smještajnih kapaciteta zatvara svoje objekte odmah nakon završetka turističke sezone, čim prestanu stvarati ekstra profit. Prije pandemije u Šibenik je dolazio priličan broj turista zrakoplovnim prijevozom s azijskog tržišta i tijekom zime, ali nije bilo otvorenih većih hotela gdje bi turisti spavali. Iz tog razloga navedeno je da je potrebno promijeniti odnos pružatelja usluga u turizmu da turizam počnu promatrati izvan ljetne sezone. Njih bi se moglo privući na cjelogodišnji rad na način da jedinice lokalne samouprave organiziraju događaje u predsezoni i postsezoni. Ipak, i za razvoj prepoznatljivih turističkih manifestacija potrebno je dosta vremena da se one etabliraju na tržištu. Također, sudionici su istaknuli da se povećava gradnja stambenih objekata koji se iznajmljuju u turizmu ili se koriste za neformalni turizam na neizgrađenim površinama, što u određenim lokacijama predstavlja ekološki i estetski problem. Iz tog razloga potrebno je jače nadzirati gradnju i spriječiti potencijalne devastacije prostora. To se također odnosi i na povijesnu jezgru Grada Šibenika gdje je potrebno očuvati vrijednost kulturne baštine u uvjetima izražene turistifikacije prostora te spriječiti iseljavanje stanovništva iz povijesne jezgre uslijed intenzivnog pritiska turizma.

4.2.4.3. Brendiranje i promocija

Brendiranje i promocija na emitivnim turističkim tržištima izrazito su važni za poticanje razvoja turizma u nekom području. Na suvremenom turističkom tržištu koje je zasićeno izrazito velikim brojem destinacija i potencijalnih zona za gospodarsko ulaganje brendiranje mjesta postaje nužno i ono uvjetuje kvalitetno pozicioniranje destinacije na tržištu. Brendiranje u turističkom smislu (engl. *place branding*) označava oblik promidžbe kroz stvaranje brenda (imena, simbola, dizajna ili njihove kombinacije) mjesta ili regije, što se čini

s namjerom postizanja prepoznatljivosti i konkurentnosti destinacije (Gregorić i Skendrović, 2012). Za brendiranje i promociju turizma u UP Šibeniku odgovorna je Turistička zajednica Šibensko-kninske županije, kao i lokalne turističke zajednice (TZ Grada Šibenika, TZ Grebaštica, TZ Krapanj-Brodarica, TZ Zlarin, TZ Općine Bilice i TZ Grada Skradina).

TZ Šibensko-kninske županije svoju turističku ponudu brendira u šest različitih smjerova/motiva: jadranski raj, voda i kamen, povijest u kamenu, nautička pustolovina, pustolovina života i okus Mediterana (TZ Šibensko-kninske županije, 2017). Na taj su način u turistički brend uključeni različiti elementi prirodnih vrijednosti i baštine, kulturno-povijesne baštine, enogastronomska ponuda te ponuda raznih sportskih i rekreacijskih aktivnosti, a svi ti elementi dostupni su i u JLS u UP Šibenik. Grad Šibenik svoj brend gradi na ponudi bogate kulturno-povijesne baštine, manifestacijama i znamenitim povijesnim ličnostima, na gastronomskoj ponudi područja te na kompleksu kultiviranog krajolika šibenskih otoka te kulturno-povijesnoj ostavštini šibenskog zaleđa. Uz to se promoviraju mogućnosti ljetnog odmorišnog i nautičkog turizma, kao i izletništvo u okolne nacionalne parkove (Krka i Kornati) (TZ Grada Šibenika, 2019). Turistička zajednica mjesta Grebaštica promovira svoju prirodnu (geomorfološki i hidrološki objekti, šuma Jelinjak) i kulturnu baštinu (objekti iz antike i srednjeg vijeka), kao i plaže za kupališni turizam i mogućnosti aktivnog odmora u sportovima na vodi (TZ Grebaštica, 2017). Turistička zajednica Krapanj – Brodarica promovira se kao mjesto s bogatom nematerijalnom kulturnom baštinom, a među tim se osobito ističe spužvarstvo kao tradicionalna djelatnost na otoku Krapnju. Osim toga, promoviraju se i oblici aktivnog odmora na moru (ronilaštvo) i kopnu (biciklizam) (TZ Krapanj – Brodarica, 2017). TZ Zlarin promovira otok Zlarin kao otok koraljarstva, otok prirodnog i kulturnog blaga, otok bez motornog prometa te kao otok s mogućnostima aktivnog odmora (nautika, biciklizam, pješačenje, vožnja kajakom i sl.) (TZ Zlarin, 2021). TZ Općine Bilice promovira Bilice kao mjesto s brojnim mogućnostima za aktivni odmor (biciklizam, planinarenje, kanuing i kajaking, jedrenje i nautika), s bogatom gastronomijom i prirodnom i kulturnom baštinom (TZ Općine Bilice, 2020). Gotovo identičnu turističku ponudu kao Općina Bilice promovira i Grad Skradin, uz naglasak na NP Krka koji se svojim dijelom nalazi na teritoriju te JLS (TZ Grada Skradina, 2019). Sve navedene turističke zajednice usmjerile su se na promoviranje prirodne i kulturne baštine, gastronomske ponude i mogućnosti aktivnog odmora. Jačim usmjeravanjem pažnje i brenda na lokalne specifičnosti (poput spužvarstva na Krapnju i koraljarstva na Zlarinu i sl.) može se potaknuti stvaranje lokalnog turističkog brenda i dodatno povećati prepoznatljivost područja na turističkom tržištu.

Turističke zajednice zbog potrebe promidžbe turističkih vrijednosti prostora sve se više oslanjaju na različita sredstva komunikacije i promidžbe u online okruženju. Svaka od navedenih turističkih zajednica ima izrađenu internetsku stranicu na hrvatskom jeziku i stranim jezicima na kojoj su dostupne osnovne informacije o turističkoj atrakcijskoj osnovi područja, prijedlozi turističkih aktivnosti i opće informacije potrebne za turiste. Svaka turistička zajednica ima vlastite profile na društvenim mrežama (Facebook, Instagram, Pinterest i sl.), a također su izrađene i posebne mobilne aplikacije za turiste dostupne na mobilnim uređajima (trenutno postoje za TZ Grada Šibenika, TZ Krapanj – Brodarica i TZ Zlarin). Razvoj takvog oblika promidžbe osobito je važan u vremenu globalne pandemije bolesti COVID-19 i oporavka turističkih djelatnosti.

Lokalne turističke zajednice u suradnji s JLS također pokreću inicijative unaprjeđenja turističke ponude. Tako je Grad Šibenik 2013. g. pokrenuo projekt *Priprema za brendiranje*

Grada Šibenika, kojim se stara jezgra grada Šibenika planira promovirati kao svojevrsan „muzej na otvorenom“, a uz to se ulagalo u organizaciju brojnih manifestacija temeljenih na valorizaciji kulturne i gastronomske baštine u Šibeniku, kao i u obnovu tvrđava u Šibeniku (Master plan turizma Šibensko-kninske županije, 2017). Grad Skradin sudjeluje u održavanju manifestacije Sajam agroturizma Šibensko-kninske županije, na kojemu se promoviraju autohtoni i tradicionalni proizvodi, kao i manifestacije Skradinsko ljeto sa kulturnim i zabavnim programom (Master plan turizma Šibensko-kninske županije, 2017). Na Zlarinu se tradicionalno održavaju brojne manifestacije koje promoviraju lokalni kulturni identitet (*Zlarinsko lito, Ispraćaj koraljara, Brudetijada, Svjetsko prvenstvo u lovu ciplov na teću* i dr.). Na otoku Kaprije zaštićen je tradicionalni gastronomski proizvod *motar* i *kapari u kvasini* unutar inicijative Hrvatski otočni proizvod, a na isti način zaštićeni su i suvenirni od spužve na Krapnju (Hrvatski otočni proizvod, 2021).

Iako u UP Šibenik postoji mnogo specifičnosti u turističkoj atrakcijskoj osnovi, nedostaje usmjerenje na razvoj osnovnog brenda ili nekoliko njih po kojemu bi to područje bilo prepoznatljivo unutar Šibensko-kninske županije, Dalmacije i primorskog dijela Hrvatske općenito. U Master planu turizma Šibensko-kninske županije iz 2017. g. istaknuto je nekoliko osnovnih izazova u razvoju turizma županije, koji se jednako tako mogu preslikati i na UP Šibenik. To su nedostatak prepoznatih i certificiranih turističkih proizvoda, nedostatak komunikacijskih oznaka županije (nema prepoznatljivog loga ni slogana), odnosno nedostatak vizualnog identiteta za promociju turističke ponude županije. UP Šibenik također treba nadići taj izazov, stvaranjem prepoznatljivog turističkog proizvoda. Koraci prema tom cilju već su napravljeni, ponajprije usmjeravanjem Šibenika na turizam temeljen na kulturno-povijesnoj baštini, što ga izdvaja u odnosu druge obalne gradove u županiji, kao i promocijom autohtonih turističkih proizvoda na otocima i sl. Preduvjet za to je postavljanje jasne vizije što se želi postići u turističkom razvoju i kako ga kombinirati zajedno s drugim oblicima gospodarskog razvoja.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG2 – Plavi razvoj* istaknuli su da potrebno razvijati marketinšku kampanju za privlačenje turizma na otoke. Uz dislokaciju turističkih sadržaja na otoke potrebno je raditi i na stvaranju integriranog sadržaja turističke ponude kojim će se stvoriti koherentan turistički doživljaj na više lokacija. Potrebno je raditi na privlačenju nautičkih turista da ostanu više dana na teritoriju Šibensko-kninske županije, a ne da odlaze na druge otočne destinacije u Hrvatskoj. Sudionici participativne radionice s dionicima *FG 3 – Poljoprivreda i turizam* istaknuli su da bi lokalne turističke zajednice mogle kvalitetnije surađivati s avioprijevoznicima koji bi turističke destinacije u UP Šibenik promovirali na međunarodnom tržištu. Naveli su također da je Šibenik prošao uspješnu transformaciju iz industrijskog u turistički grad, što je potencijalan problem u određivanju i općeg i turističkog smjera razvoja Grada, ali i njegove okolice. Turizam ne smije postati neinovativan, sličan kao i u drugim obalnim gradovima, nego mora razvijati posebne proizvode po kojima bi bio prepoznat kako ne bi došlo do nedostatka ponude. Nedostaje udruživanja i komunikacije među različitim dionicima koje bi omogućile učinkovitiji razvoj turizma. Često turistički subjekti ne ulažu dovoljno u razvoj novih proizvoda i njihovu prepoznatljivost na tržištu, što je potrebno poboljšati kako bi turizam i dalje bio propulzivna i profitabilna djelatnost, a istovremeno održiv.

4.2.4.4. Zaključak

Turizam je vrlo važna gospodarska djelatnost i prostorni fenomen koji je prisutan u UP Šibenik. Rast broja turističkih dolazaka i noćenja u proteklom razdoblju ukazuje na činjenicu da je to propulzivno turističko područje i da ono i dalje treba raditi na širenju i unaprjeđenju turističke ponude. Šibenik je glavni turistički centar urbanog područja, a Bilice i Skradin zbog specifičnosti svojeg položaja sekundarni su turistički centri UP Šibenik, kao i naselja na obali, poput Zatona, Grebaštice i Brodarice te većih šibenskih otoka.

Turizam u UP Šibenik izrazito je sezonalna djelatnost, na način da u zimskom razdoblju gotovo i ne postoji. Razvoj turizma treba se temeljiti na širenju turističke ponude i kapaciteta koji bi omogućili razvoj turizma u zimskom dijelu godine, kao i jači razvoj u turističkoj predsezoni i postsezoni. Za razliku od ljetnog odmorišnog turizma, koji se uglavnom temelji na tzv. 3S modelu turizma (*Sun, sea and sand*), ovaj prostor zbog svojih prirodnih resursa, prometno-geografskog položaja i bogatstva kulturno-povijesne baštine može biti atraktivan i u svim razdobljima godine. U tom smislu može se poticati i unaprjeđenje smještajnih kapaciteta, koji bi se mogli koristiti i za sve popularnije vrste turizma koje ne ovise o turističkoj sezoni, poput kongresnog i zdravstvenog turizma. Moguće je poticati i oblike aktivnog odmora izvan turističke sezone, ovisno o vremenskim uvjetima koji nisu u potpunosti nepovoljni i u hladnom razdoblju godine. Turistička ponuda također može biti integrirana s drugim djelatnostima poput poljoprivrede, čime bi se mogle otvoriti nove perspektive gospodarskog razvoja.

Iako je potrebno poticati diversifikaciju turizma, istovremeno je potrebno sve oblike turizma sažeti u jedan ili nekoliko prepoznatljivih turističkih proizvoda na temelju kojih bi se UP Šibenik moglo brendirati na emitivnim turističkim tržištima. Prepoznatljivost područja na tržištu jedan je od osnovnih preduvjeta razvoja, a osobito bi moglo imati veliku ulogu u razdoblju oporavka od globalne pandemije bolesti COVID-19. Usprkos različitosti turističke atrakcijske osnove ovisno o naseljima UP, turistički proizvod može se razvijati kao komplementarna cjelina koja bi obuhvatila različite lokalne specifičnosti.

Važno je stvoriti i održiv okvir upravljanja turizmom, osobito onim koji je usmjeren na valorizaciju prirodne ili kulturne baštine, na način da se ta baština može valorizirati kao turistički proizvod, a da se istovremeno ne umanje kvalitete zbog kojih je ona zaštićena. Velik broj turista vrši značajan pritisak na komunalnu infrastrukturu (promet, vodoopskrba, odvodnja, potrošnja električne energije itd.) te ima velik ekološki otisak. Stoga je potrebno razvijati održivi turizam i omogućiti visoku razinu zaštite okoliša. Stvaranjem diversificiranog, prepoznatljivog i održivog turizma u UP Šibenik može se pozitivno utjecati na druge grane gospodarskog razvoja i dati doprinos društvenom i gospodarskom razvoju područja u cijelosti.

4.2.5. Industrija i proizvodnja

Djelatnost sekundarnog sektora u kojoj poduzeća u UP Šibenik stvaraju najveći promet je prerađivačka industrija (DZS, 2021). Prerađivačku industriju može se definirati kao oblik proizvodnje koji, obradom i doradbom sirovina i poluproizvoda ekstraktivne industrije (vađenje ugljena, sirove nafte, prirodnoga plina, ostalih ruda te kamena), poljoprivrede, šumarstva te sintetičnih sirovina, stvara konačni proizvod (Hrvatska enciklopedija, 2021). U prerađivačkoj industriji proizvodi se razmjerno velik broj dobara, a ona se sastoji od više različitih tipova industrije, primjerice od prehrambene, elektroničke, tehničke, industrije

vozila, kemijske, metalne, industrije naftnih prerađevina i sl. Prerađivačka industrija od 1990-ih g. nadalje gubi svoj značaj i s manjim udjelom sudjeluje u stvaranju BDV-a. U 2019. g. u UP Šibenik postojalo je 128 poduzeća koja su obavljala djelatnost prerađivačke industrije (DZS, 2021). Većinu navedenih poduzeća čine mala i mikropoduzeća. Od toga je na području Grada Šibenika bilo 119 poduzeća, što je rast za 11 poduzeća u odnosu na 2015. g. Promet poduzeća u prerađivačkoj industriji u Gradu Šibeniku u razdoblju 2015.-2019. g. porastao je s 698.977.609 HRK na 997.333.590 HRK (Tab. 47.), što je rast od 42,7 % (DZS, 2021), koji upućuje na to da prerađivačka industrija doživljava dinamičan razvoj u proteklim godinama. Podatci o prometu tvrtki u prerađivačkoj industriji za Grad Skradin i Općinu Bilice nisu dostupni zbog zaštite podataka (DZS, 2021). Najveći promet poduzeća zabilježen je u 2018. g., kad je prešao milijardu kuna, a te je godine i prosječan promet po poduzeću bio najveći. Broj zaposlenih u prerađivačkoj industriji u Šibeniku blago je porastao između 2015. i 2019. g, ali se prosječan godišnji promet po zaposlenom povisio za 37,7 %.

Tab. 47. Pokazatelji o poduzećima u prerađivačkoj industriji u Gradu Šibeniku od 2015. do 2019. godine

Pokazatelj	Godina				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj poduzeća	108	104	109	116	119
Ukupan promet poduzeća (HRK)	698.977.609,00	666.788.180,67	968.010.515,30	1.068.068.140,00	997.333.590,60
Prosječan promet po poduzeću (HRK)	6.472.015,00	6.411.425,00	8.880.830,00	9.207.484,00	8.380.955,00
Broj zaposlenih	2.076	2.073	2.160	2.138	2.151
Prosječan promet po zaposlenom (HRK)	336.694,40	321.653,70	448.153,00	499.564,10	463.660,40

Izvor podataka: DZS, 2021

Hrvatska gospodarska komora (2020) identificira prerađivačku industriju kao stratešku djelatnost gospodarstva Šibensko-kninske županije, pri čemu apostrofira industriju čija je djelatnost prerada metala. Važan pokazatelj značaja industrije za Šibensko-kninsku županiju je bruto dodana vrijednost (BDV) prerađivačke industrije (Tab. 48.). BDV ostvarena u prerađivačkoj industriji smanjivala se u razdoblju 2011.-2016. g., a 2016. g. dostigla je minimum od 539 mil. HRK. U istom razdoblju zabilježen je pad udjela BDV stvorene u prerađivačkoj industriji u ukupnoj BDV Šibensko-kninske županije. Nakon 2016. g. vidljivi su trendovi povećanja BDV stvorene u industriji, ali se njezin udio u ukupnoj BDV županije značajno ne mijenja. To upućuje na činjenicu da je zabilježen rast BDV u drugim djelatnostima, što odgovara pokazateljima u predstavljenim u potpoglavlju 4.2.1. Opća gospodarska kretanja, a da se istovremeno značaj industrijskih djelatnosti prema ostvarenom prihodu nije povećao. U prerađivačkoj industriji u Šibensko-kninskoj županiji ostvareno je tek 1,3 % ukupne BDV stvorene u prerađivačkoj industriji u Hrvatskoj 2018. g. (BDP – pregled po županijama, 2021).

Tab. 48. Bruto dodana vrijednost prerađivačke industrije u Šibensko-kninskoj županiji od 2011. do 2018. godine

Pokazatelj	Godina							
	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Ukupna BDV prerađivačke industrije (u mil. HRK)	728	687	672	654	572	539	596	618
Udio BDV prerađivačke industrije u ukupnoj BDV županije (u %)	13,2	12,7	12,3	11,9	10,3	9,6	9,8	9,7

Izvor podataka: BDP – pregled po županijama, 2021

Najznačajnije tvrtke u području prerađivačke industrije u UP Šibenik su Impol-TLM (nekadašnja Tvornica lakih metala), Iskra brodogradilište 1 (nekadašnje NCP remontno brodogradilište) te ZM-VIKOM, koje su tvrtke u sektoru metalurgije te izrade konstrukcija i dijelova za različita vozila, a u prehrambenoj industriji vrlo je značajna tvrtka Vinoplod. Ostale tvrtke uglavnom su manje, a veći dio njih vezan je uz poslove prerade metala (HGK, 2020).

Od 1990-ih godina za cijelu Hrvatsku karakterističan je proces deindustrijalizacije, koji je rezultat velikog broja radnika u industrijama koje su ostvarivale malu proizvodnost te stihijskih procesa privatizacije koji su doveli do propadanja i zapuštanja brojnih industrijskih grana (Magaš, 2013). U budućem razvoju potrebno je poticati održiv razvoj postojećih industrijskih grana, kako bi se omogućila stabilna diversifikacija gospodarstva i umanjila ovisnost o turizmu, a istovremeno potrebno je omogućiti razvoj novih gospodarskih grana. Centri kompetencije i ostali oblici poduzetničke potporne infrastrukture pritom bi trebali imati važnu ulogu na način da omoguće i potaknu unaprjeđenje potrebnih znanja te razvoj i inovacije u industriji.

4.2.6. Primarni sektor

Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo osnovne su djelatnosti primarnog sektora kojeg je moguće definirati kao sektor unutar kojeg se proizvodi hrana ili sirovine za djelatnosti sekundarnog sektora. Djelatnostima primarnog sektora bavila se većina stanovništva do industrijske revolucije, od kada se broj poljoprivrednika i ribara smanjuje u odnosu na one koji su zaposleni u djelatnostima sekundarnog sektora. Područje Šibensko-kninske županije ima dugu tradiciju bavljenja poljoprivredom i ribarstvom, budući da je značajniji industrijski razvoj Šibensko-kninske županije započeo tek krajem 19. st. kada se započinju valorizirati prirodni resursi u šibenskom zaleđu, gradi željeznička pruga Split – Siverić – Knin s odvojkom Perković – Knin te elektroenergetski sustav na Krki (Šprljan, 2014). Značaj poljoprivrede i ribarstva u gospodarskom smislu počeo je opadati od tog vremena, iako je proizvodnja poljoprivrednih dobara nužna za normalno funkcioniranje društvenih zajednica. U ovom se poglavlju analiziraju obilježja prirodne osnove koja omogućuju poljoprivredu i ribarstvo, stanje i trendovi u poljoprivrednoj i ribarskoj proizvodnji te se definiraju osnovni potencijali i izazovi u budućem razvoju poljoprivrede i ribarstva u UP Šibenik.

4.2.6.1. Poljoprivreda

Prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu (NN 20/18, 115/18, 98/19) poljoprivredno zemljište je dobro od javnog interesa za Republiku Hrvatsku te stoga ima njezinu osobitu zaštitu. Poljoprivrednim zemljištem smatraju se poljoprivredne površine koje su u katastru po načinu uporabe upisane kao oranice, vrtovi, livade, pašnjaci, voćnjaci, maslinici, vinogradi, ribnjaci, trstici i močvare, te sva ostala zemljišta koja je moguće prvesti poljoprivrednoj proizvodnji. Poljoprivrednim zemljištem može se smatrati i neobraslo šumsko zemljište, kao i zemljište obraslo početnim ili degradacijskim razvojnim ciklusima šumske vegetacije (npr. makija, garig, šikare i sl.), ukoliko je to zemljište pogodno za poljoprivrednu proizvodnju.

Prema podacima koje objavljuje Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja u digitalnoj bazi podataka CLCCro (2021) (Tab. 49.) ukupno 14.867,30 ha površine UP Šibenik (24,7 % ukupne površine UP Šibenik) 2018. g. činila su poljoprivredna područja. K tome se može pribrojiti još i 35.408,40 ha (58,8 % ukupne površine UP Šibenik) koji obuhvaćaju prirodne travnjake, područja s mediteranskom (sklerofilnom) vegetacijom i područja na kojima se događa sukcesija šume (zarastanje područja), a ta se područja uz provođenje aktivnosti koje će poboljšati kvalitetu zemljišta u određenoj mjeri mogu upotrijebiti u poljoprivrednoj proizvodnji. Detaljan pregled površina po kategorijama poljoprivrednog zemljišta prikazan je u priloženoj tablici (Tab. 49.). Po svojoj veličini među poljoprivrednim površinama posebno se ističu površine koje su klasificirane kao mozaici poljoprivrednih područja, na koje otpadaju gotovo dvije trećine svog poljoprivrednog zemljišta u UP Šibenik. Druga vrsta poljoprivrednog zemljišta prema rasprostranjenosti je pretežno poljoprivredno zemljište sa značajnim udjelom prirodnog biljnog pokrova. To je vrsta zemljišta koja se ne obrađuje intenzivno te je u opasnosti od sukcesije prema prirodnoj šumskoj vegetaciji. Manji dio poljoprivrednog zemljišta otpada na nenavodnjavano obradivo zemljište, vinograde, maslinike i pašnjake. Područja koja su klasificirana navedenim kategorijama ne postoje na teritoriju Općine Bilice. Među potencijalnim poljoprivrednim zemljištima osobito se ističe kategorija prirodnih travnjaka, na koju otpada 24,8 % teritorija UP Šibenik. Značajan udio imaju i površine koje su pod sukcesijom šume, što su zapravo zapuštene poljoprivredne površine koje zauzimaju 17,0 % teritorija UP Šibenik, a pod mediteranskom vegetacijom (makija, garig i sl.) nalazi se 14,8 % teritorija UP Šibenik.

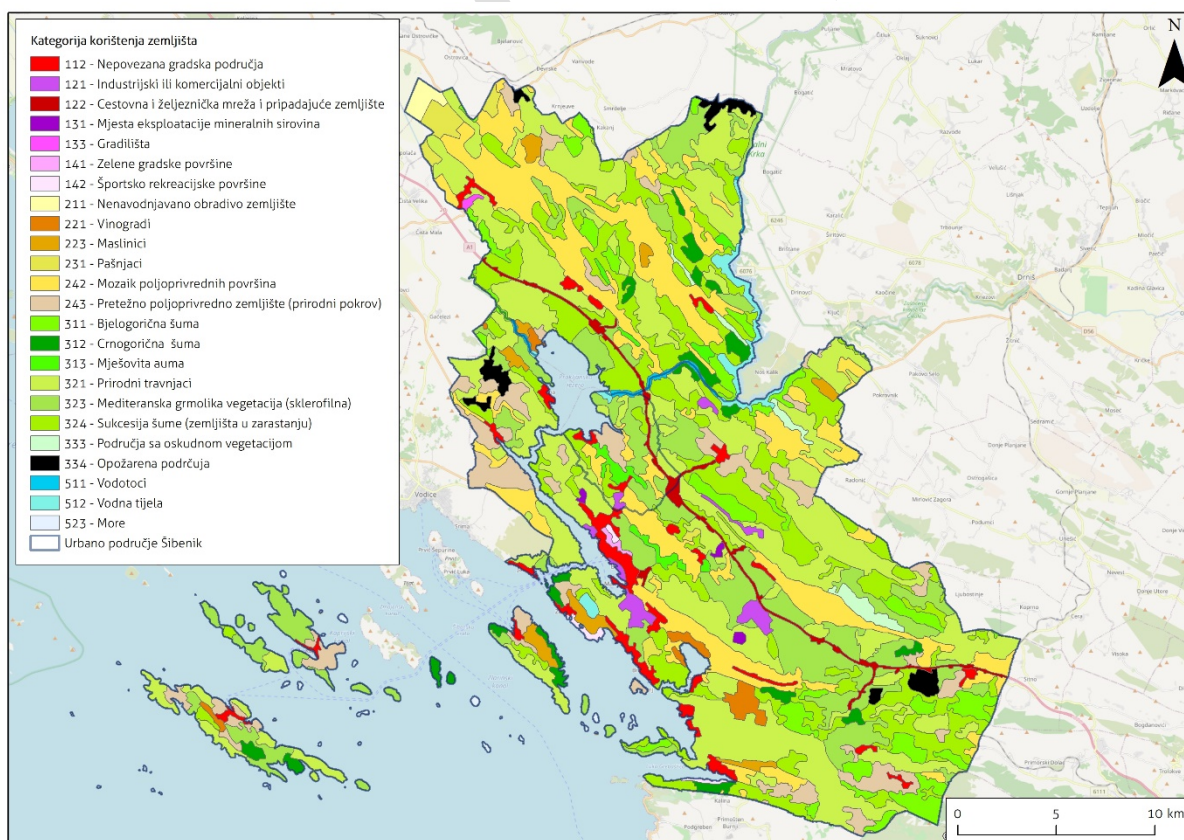
Prostorni raspored različitih zona korištenja zemljišta prikazan je na priloženoj karti (Sl. 47.). Najveći dio poljoprivrednog zemljišta smješten je u zonama južnih Ravnih kotara na području Grada Skradina te u Šibenskoj zagori na teritoriju Grada Šibenika. Najveći dio tog prostora pokriva kategorija poljoprivrednog zemljišta pod nazivom mozaik poljoprivrednih površina. Površine pod vinogradima koncentrirane su u prijelaznoj zoni između priobalnog prostora i zaleđa, dok su površine pod maslinicima koncentrirane u priobalnoj zoni, a razmjerno veliku površinu zauzimaju i na pojedinim otocima (Zlarin, Žirje). U priobalnoj zoni i na otocima postoji nešto veći broj površina koje su klasificirane kao pretežno poljoprivredno zemljište, sa značajnim udjelom prirodnog biljnog pokrova. Te su površine koncentrirane uz izgrađena područja naselja te je potrebno spriječiti njihovo zapuštanje kako ne bi narušili vizuru turistički atraktivnog krajobraza. Područja u kojima se potencijalno mogu odvijati poljoprivredne djelatnosti nalaze se svim zonama UP Šibenik, u priobalnoj, zaobalnoj i u otočnoj zoni. Provođenjem agrotehničkih mjera moguće je privođenje dijela tog područja

poljoprivrednoj proizvodnji. Dio područja 2018. g. klasificiran je kao opožarena područja. To su prostori koji se određenim aktivnostima sanacije zemljišta mogu iskoristiti i za poljoprivrednu proizvodnju.

Tab. 49. Površine poljoprivrednog i potencijalnog poljoprivrednog zemljišta po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik

Kategorija zemljišta	Površina zemljišta po prostornoj jedinici (u ha)			
	Grad Šibenik	Grad Skradin	Općina Bilice	UP Šibenik
Nenavodnjavano obradivo zemljište	-	226,60	-	226,60
Vinogradi	453,96	51,99	-	505,95
Maslinici	570,62	209,18	-	779,08
Pašnjaci	108,88	354,55	-	463,43
Mozaik poljoprivrednih površina	4.345,83	4.322,67	369,93	9.038,43
Pretežno poljoprivredno zemljište, sa značajnim udjelom prirodnog biljnog pokrova	3.289,90	370,36	192,83	3.853,09
Ukupno poljoprivredno zemljište	8.769,19	5.535,35	740,15	14.867,30
Prirodni travnjaci	11.726,80	4.866,04	249,55	16.842,39
Mediterska grmolika vegetacija (sklerofilna)	6.321,31	1.390,10	629,79	8.341,20
Sukcesija šume (zemljišta u zarastanju)	6.032,34	3.968,03	224,44	10.224,81
Ukupno potencijalno poljoprivredno zemljište	24.080,45	10.224,17	1.103,78	35.408,40

Izvor podataka: CLCCro, 2021

Sl. 47. Način korištenja zemljišta u urbanom području Šibenik 2018. godine

Izvor podataka: CLCCro, 2021

Za razvoj poljoprivrede iznimno je važna kvaliteta tla na kojemu se odvija uzgoj poljoprivrednih kultura. U UP Šibenik prevladavaju četiri različite vrste tala: rendzine, smeđa tla na vapnencima i dolomitima, crvenica i flišna tla (Digitalna pedološka karta Hrvatske, 2021). Navedena tla, ovisno o njihovom položaju i dubini, potrebno je konzervirati i meliorirati kako bi se postigla bolja poljoprivredna produktivnost, a za intenzivnu poljoprivredu potrebno je navodnjavati poljoprivredne površine (Kovačević, 1985).

Broj i ukupna površina poljoprivrednih površina na kojima se odvija poljoprivredna proizvodnja dostupan je u registru ARKOD kojim upravlja Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Podatci iz navedenog registra (Tab. 50.) ukazuju na to da je ukupna površina poljoprivrednih parcela u UP Šibenik koja je registrirana u ARKOD-u tek 22,7 % ukupne površine koja se prema zemljišnom pokrovu (CLCCro, 2021) može karakterizirati kao poljoprivredna površina (ne uzimajući u obzir zemljišta potencijalno pogodna za poljoprivredu). Vrsta poljoprivrednih površina u kojoj je registrirano najviše površina su maslinici, na koje otpada oko trećine svih registriranih poljoprivrednih površina. Sljedeću kategoriju po brojnosti čine krški pašnjaci, kojih ima gotovo upola manje nego maslinika, a zatim slijede oranice, livade i vinogradi. Najveća površina poljoprivrednih zemljišta registrirana je u Gradu Šibeniku, koja je nešto veća od one registrirane u Gradu Skradinu. Poljoprivredne kulture poput maslina i vinove loze tradicionalne su kulture koje se proizvode u UP Šibenik, iako prehrambena industrija u kojoj se koriste i prerađuju navedeni poljoprivredni proizvodi nije dovoljno razvijena. Najveća tvrtka koja se bavi preradom poljoprivrednih proizvoda u UP Šibenik je tvrtka Vinoplod Šibenik. Iako su u Šibeniku u krajem 19. st. i početkom 20. st. postojale tvornice za proizvodnju prehrambenih proizvoda (tvornica tjestenine, pekara), one su do danas izgubile svoju proizvodnu ulogu (Šprljan, 2014).

Tab. 50. Ukupna površina parcela upisanih u ARKOD po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik prema vrsti poljoprivredne parcele 31. prosinca 2020. godine

Vrsta poljoprivredne površine	Ukupna površina parcela po prostornoj jedinici (u ha)			
	Grad Šibenik	Grad Skradin	Općina Bilice	UP Šibenik
oranica	67,84	376,29	12,83	456,97
staklenik na oranici	0,45	0,18	0,01	0,64
livada	107,98	275,66	0,53	384,16
krški pašnjak	446,15	146,24	1,61	594,00
vinograd	260,83	83,44	4,86	349,14
iskrčeni vinograd	1,34	0,18	-	1,52
maslinik	534,02	496,71	56,52	1.087,25
voćnjak	91,62	113,60	62,60	207,82
mješoviti višegodišnji nasad	121,59	109,45	6,34	237,39
ostale vrste uporabe zemljišta	16,64	0,53	-	17,17
privremeno neodržavana parcela	37,99	7,08	0,16	45,22
UKUPNO	1.686,46	1.609,35	85,46	3.381,26

Izvor podataka: APPRRR, 2021a

Ukupan broj parcela s prostora UP Šibenik upisanih u ARKOD na kraju 2020. g. iznosio je 12.474, od kojih je 6.646 bilo registrirano u Gradu Šibeniku, 5.399 u Gradu Skradinu i 429 u

Općini Bilice. Prosječna veličina parcele iznosi 0,27 ha (APPRRR, 2021), što upućuje na činjenicu da je poljoprivredno zemljište na prostoru UP Šibenik izrazito usitnjeno, što umanjuje njegovu konkurentnost u suvremenoj komercijalnoj poljoprivredi, ali istovremeno se može iskoristiti kao potencijal u razvoju ekološke poljoprivrede koja nije usmjerena na proizvodnju na poljoprivrednim zemljištima velikih površina.

Ukupna bruto dodana vrijednost (BDV) koju je Šibensko-kninska županija ostvarila u djelatnostima poljoprivrede, šumarstva i ribarstva 2018. g. iznosila 96,5 mil. HRK, što je najniža vrijednost koju je u toj kategoriji ostvarila bilo koja hrvatska županija (BDP – pregled po županijama, 2021). Ta je vrijednost iznosila svega 0,8 % ukupne BDV ostvarene u djelatnostima primarnog sektora u Hrvatskoj navedene godine, odnosno 4,4 % ukupne BDV ostvarene u primarnom sektoru u statističkoj (NUTS 2) regiji Jadranska Hrvatska. Udio BDV stvorene u djelatnostima primarnog sektora u Šibensko-kninskoj županiji u ukupnoj BDV stvorenoj u županiji iznosi 1,5 %, po čemu je ona približno slična s ostalim županijama u NUTS 2 regiji Jadranska Hrvatska, izuzev Ličko-senjske i Zadarske županije, koje imaju značajno viši udio BDV stvorene u djelatnostima primarnog sektora u ukupnoj BDV. U razdoblju 2011.-2018. g. nisu zabilježene značajne promjene u iznosu BDV stvorene u djelatnostima primarnog sektora u Šibensko-kninskoj županiji te u udjelu navedenog iznosa u ukupnoj BDV primarnog sektora stvorenoj u Hrvatskoj i u ukupnoj BDV stvorenoj u županiji (BDP – pregled po županijama, 2021).

Pokazatelj razvijenosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva kao gospodarskih djelatnosti je i broj poduzeća i obrta (gospodarskih subjekata) koja se bave poljoprivredom. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2021) u UP Šibenik 2019. g. poslovalo je 18 poduzeća koja su se bavila poslovima u području poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, od kojih je 12 bilo registrirano na području Grada Šibenika, a šest na području Grada Skradina. U Općini Bilice nije postojalo nijedno poduzeće registrirano za djelatnosti primarnog sektora. U razdoblju 2015.-2019. g. zabilježen je porast poduzeća u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu u Gradu Skradinu (s tri na šest), dok je broj takvih poduzeća u Gradu Šibeniku stagnirao. Udio poduzeća koja se bave djelatnostima primarnog sektora u Gradu Skradinu iznosio 13,6 %, a u Gradu Šibeniku svega 1,1 %. U Gradu Šibeniku u istom je razdoblju zabilježeno otvaranje i zatvaranje jednog do tri poduzeća koje obavlja djelatnosti primarnog sektora, a što je rezultiralo stagnacijom broja poduzeća. U UP Šibenik 2019. g. bila su registrirana 62 obrta koja su obavljala djelatnosti primarnog sektora, od toga pet u Općini Bilice, šest u Gradu Skradinu i 51 u Gradu Šibeniku. U razdoblju 2015.-2019. g. zabilježen je porast broja obrta u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu u Općini Bilice (s dva na pet), dok je pad broja obrta u navedenim djelatnostima zabilježen u Gradu Skradinu (s osam na pet) i Gradu Šibeniku (sa 62 na 52). Slična kretanja zabilježena su i u broju zaposlenih u obrtima za djelatnosti primarnog sektora, koji je rastao u Općini Bilice, a padao u gradovima Skradin i Šibenik. U 2019 g. bilo je ukupno 83 zaposlenih u obrtima koji se bave djelatnostima primarnog sektora u UP Šibenik, od toga 63 u Gradu Šibeniku, 14 u Gradu Skradinu i šest u Općini Bilice. Ukoliko se zajedno promatraju broj zaposlenih u poduzećima i obrtima koji se bave djelatnostima primarnog sektora, njihov broj u UP Šibenik 2019. g. iznosio je 113, od kojega je 85 osoba bilo zaposleno u Gradu Šibeniku, 22 u Gradu Skradinu, a šest u Općini Bilice. Broj zaposlenih u poduzećima i obrtima koje se bave djelatnostima primarnog sektora razdoblju 2015.-2019. g. u UP Šibenik smanjio se za 34 osobe (sa 147 na 113). Broj zaposlenika smanjio se najviše u Gradu Šibeniku

(sa 113 na 85) te zatim u Gradu Skradinu (s 32 na 22), dok je rast zabilježen u Općini Bilice (s dva na šest zaposlenih).

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2021b) objavljuje podatke o broju poljoprivrednih gospodarstava (Tab. 51.). Prema prikazanim podacima na prostoru UP Šibenik krajem 2020. g. postojalo je 2.218 poljoprivrednih gospodarstava, od kojih je najveći dio (86,1 %) bio u skupini obiteljskih gospodarstava (OPG). Sljedeća skupina prema zastupljenosti bila su samoopisna poljoprivredna gospodarstva (12,6 % ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava), a zatim su sa značajno manjim brojevima slijedila trgovačka društva, obrti i ostale pravne osobe te zadruge. Prisutnost većeg broja OPG-a pozitivna je činjenica koja se može iskoristiti u budućem razvoju UP Šibenik, usklađujući ga sa ciljevima postavljenim na razini Europske unije koji propagiraju zeleni i održivi razvoj te sa Strategijom *od polja do stola*. S druge strane, kako bi se potaknuo bolji plasman poljoprivrednih proizvoda na tržište, potrebno je osigurati suradnju između različitih poljoprivrednika koji obavljaju poljoprivrednu djelatnost u istom području. U tom području od velike važnosti za buduću razvoj mogle bi imati i poljoprivredne zadruge ili neki drugi oblik udruženja poljoprivrednika. Zadrugarstvo u poljoprivredi ima dugu tradiciju na području Hrvatske, ali što zbog promjena tijekom druge Jugoslavije koje su stvorile negativnu percepciju zadrugarstva u kolektivnom pamćenju, što zbog zakonske regulative koja nije temeljena na primjerima dobre prakse zadrugarstva i udruženja poljoprivrednika iz Europske unije, suradnja između manjih poljoprivrednih gospodarstava nije dovoljno zaživjela (Pejnović i dr., 2016).

Tab. 51. Poljoprivredna gospodarstva u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik prema vrsti 31. prosinca 2020. godine

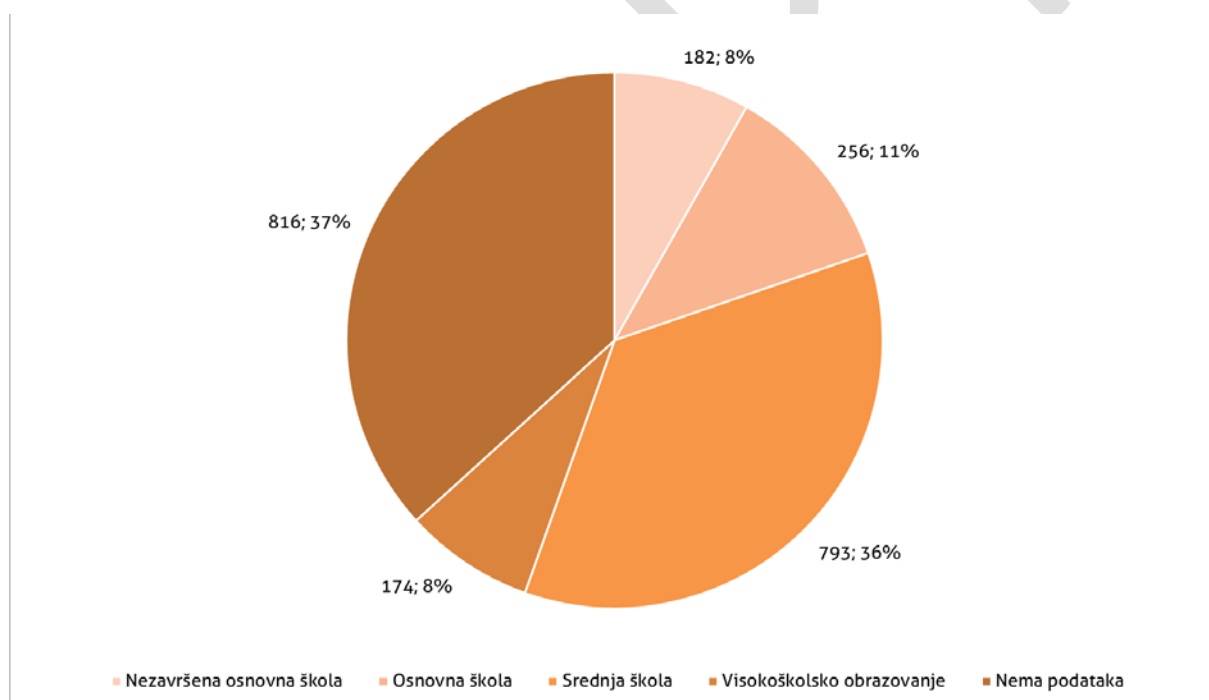
Prostorna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstava prema vrsti					
	Obiteljsko gospodarstvo	Samoopisno poljoprivredno gospodarstvo	Trgovačko društvo	Zadruga	Obrti i druge pravne osobe	UKUPNO
Grad Šibenik	1.400	10	11	1	9	1.431
Grad Skradin	420	69	3	2	3	497
Općina Bilice	90	200	-	-	-	290
UP Šibenik	1.910	279	14	3	12	2.218

Izvor podataka: APPRRR, 2021b

Osim broja i vrste poljoprivrednih gospodarstava, dostupni su i podatci o spolu i najvišoj završenoj razini obrazovanja za nositelje poljoprivrednih gospodarstava. Nositelji najvećeg broja poljoprivrednih gospodarstava (1.738; 78,4 %) bili su muškarci. Podatci o najvišem dostignutom stupnju obrazovanja nositelja prikazani su na priloženom dijagramu (Sl. 48.). Za najveći broj nositelja, njih 37 %, nisu dostupni podatci o najvišem dostignutom stupnju obrazovanja. Od nositelja za koje je taj podatak dostupan njih najviše završilo je srednju školu, 36 % ukupnog broja nositelja. Brojevi nositelja sa završenom osnovnom školom, s nezavršenom osnovnom školom i sa završenim stupnjem visokog obrazovanja znatno su niži. Ukoliko se ti brojevi analiziraju prema vrstama poljoprivrednih gospodarstava, dobiva se podatak da samo u obiteljskim gospodarstvima i samoopisnim poljoprivrednim gospodarstvima postoje nositelji za koje su podatci dostupni koji nemaju završenu srednju školu. U poljoprivrednim obrtima, trgovačkim društvima i zadrugama nositelji čiji je obrazovni

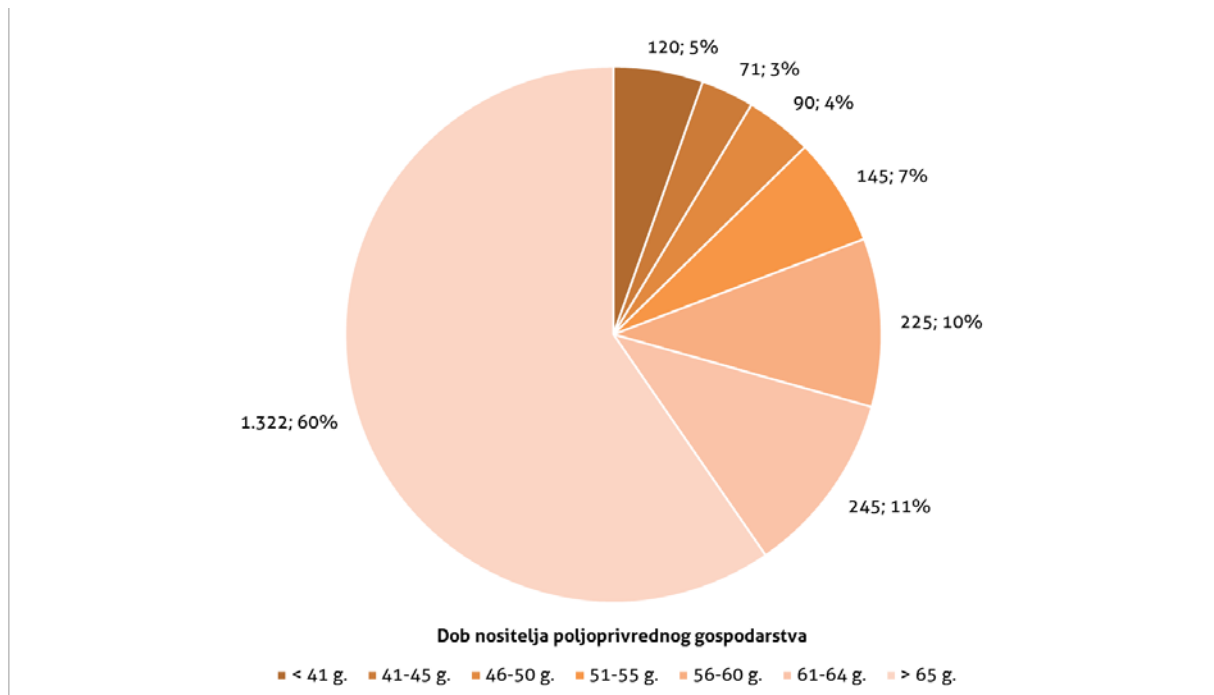
status poznat osobe su sa završenom srednjim ili visokim obrazovanjem (APPRRR, 2021b). Viši stupanj obrazovanja poljoprivrednika pozitivno utječe na razvoj i primjenu inovacija u poljoprivrednoj proizvodnji. Stoga je potrebno ulagati u cjeloživotno obrazovanje poljoprivrednika, kao i u njihovo upoznavanje s poljoprivrednom politikom na nacionalnoj i nadnacionalnoj razini te ih upoznati s mogućnostima daljnjeg razvoja vlastite djelatnosti te financijskim sredstvima koja se mogu ishoditi u tu svrhu.

Važan pokazatelj također je i dob nositelja poljoprivrednih gospodarstava (Sl. 49.). Najveći broj nositelja poljoprivrednih gospodarstava u UP Šibenik stariji je od 65 godina, a u tu kategoriju pripadaju tri petine nositelja. Broj nositelja u ostalim kategorijama smanjuje se prema mlađim dobnim skupinama. Takvi pokazatelji u skladu su s demografskom slikom područja, a osobito s onom koja je karakteristična za ruralni dio UP, u kojemu je udio starog stanovništva znatno viši. Kako bi poljoprivreda bila što konkurentnija, kako bi se mogla povezati s turizmom i kako bi se mogle primjenjivati i stvarati inovacije u poljoprivrednoj proizvodnji, neophodno je poticanje uključivanja stanovništva mlađe zrele dobi u poljoprivredu. Prikazan odnos između dobnih kategorija u poljoprivredi karakterističan je i za područje cijele Hrvatske (APPRRR, 2021b).

Sl. 48. Nositelji poljoprivrednih gospodarstava u urbanom području Šibenik prema najvišem postignutom stupnju obrazovanja 31. prosinca 2020. godine

Izvor podataka: APPRRR, 2021b

Sl. 49. Nositelji poljoprivrednih gospodarstava u urbanom području Šibenik prema dobi 31. prosinca 2020. godine

Izvor podataka: APPRRR, 2021b

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (2021b) objavljuje podatke i o broju članova OPG-a, koji uz nositelja rade na OPG-u. U UP Šibenik tako je 31. prosinca 2020. g. bilo 1.176 OPG-a bez dodatnih članova, 517 OPG-a s jednim dodatnim članom, 151 OPG s dva dodatna člana, 47 OPG-a s tri dodatna člana, 16 OPG-a s četiri dodatna člana i tri OPG-a s pet dodatnih članova.

Kako bi se uvidio trend u bavljenju poljoprivrednim djelatnostima u proteklim godinama, promatra se broj poljoprivrednih gospodarstava u razdoblju 2018.-2020. g. (Tab. 52.). U navedenom razdoblju nije zabilježena značajna promjena broja poljoprivrednih gospodarstava. Zbog nove metodologije popisivanja gospodarstava promijenio se broj obiteljskih gospodarstava, koji se smanjio nauštrb porasta broja samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava. Broj trgovačkih društava i zadruga nije se mijenjao, a broj obrta blago je porastao.

Tab. 52. Broj poljoprivrednih gospodarstava u urbanom području Šibenik prema vrsti od 31. prosinca 2018. do 31. prosinca 2020. godine

Referentni datum	Broj poljoprivrednih gospodarstava prema vrsti					
	Obiteljsko gospodarstvo	Samoopkrbno poljoprivredno gospodarstvo	Trgovačko društvo	Zadruga	Obrti i druge pravne osobe	UKUPNO
31.12.2018.	2.225	- ¹⁷	14	3	9	2.253
31.12.2019.	2.151	90	14	3	12	2.270
31.12.2020.	1.910	279	14	3	12	2.218

Izvor podataka: APPRRR, 2021b

Sve veću ulogu u poljoprivrednoj proizvodnji ima ekološka poljoprivreda. To je način poljoprivredne proizvodnje kojemu je cilj proizvodnja hrane primjenom prirodnih tvari i postupaka. Temelji se na pet načela koja stvaraju ograničen utjecaj na okoliš: odgovorno korištenje energije i prirodnih resursa, održavanje bioraznolikosti, očuvanje ekološke ravnoteže u regijama, povećanje plodnosti tla i povećanje kvalitete vode (EK, 2021a). Poticanje tranzicije na ekološku poljoprivredu jedna je i od aktivnosti definiranih Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine (NN 13/21). Broj poljoprivrednih gospodarstava koji se bave ekološkom poljoprivredom raste u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo poljoprivrede (2021) objavljuje podatke o broju subjekata u ekološkoj poljoprivredi, a on je u lipnju 2021. g. iznosio 5.355 subjekata u cijeloj Hrvatskoj. Podatci na nižim prostornim razinama nisu dostupni jer za velik broj subjekata upisanih na listu nisu dostupni podatci o adresi. U Razvojnoj strategiji Šibensko-kninske županije do 2020. godine (2017) naveden je podatak da su u Šibensko-kninskoj županiji 2016. g. postojala 62 ekološka poljoprivredna proizvođača te da je njihov udio u ukupnom broju ekoloških poljoprivrednih proizvođača u Hrvatskoj (koji je te godine bio 4.011) iznosio 1,5 %. Ukupna površina svih poljoprivrednih površina na kojima se provodila ekološka poljoprivreda u Šibensko-kninskoj županiji 2016. g. iznosila je 3.694 ha, 2017. g. 2.250 ha, 2018. g. 2.045 ha, a 2019. g. 2.815 ha (Površina ekološkog korištenog poljoprivrednog zemljišta, 2021). Takvi pokazatelji upućuju na veliku varijabilnost u ekološkoj poljoprivredi te je potrebno osmisliti i provesti učinkovitije mjere poticanja ekološke poljoprivrede. Poljoprivredne površine UP Šibenik imaju dobar potencijal za razvoj ekološke poljoprivrede, čemu idu u prilog činjenice da su prosječne površine poljoprivrednih zemljišta prilično male i kao takve otežavaju uvjete za razvoj komercijalne poljoprivrede za većinu poljoprivrednika, a s druge strane važna je činjenica da se radi o krškom terenu na kojem bi se štetno djelovanje različitih sredstava koje štite i pospješuju razvoj pojedinih poljoprivrednih kultura moglo negativno odraziti na podzemne vode. Kako bi se ovakav način poljoprivrede učinio atraktivnijim za stanovništvo, potrebno je provođenje edukacija stanovništva o ekološkoj poljoprivredi te stvoriti održivi okvir poticaja za ekološku poljoprivredu zbog toga što takav oblik poljoprivrede stvara veći financijski pritisak na osobe koje se njime bave.

Poljoprivreda, a osobito ekološka poljoprivreda, može obogatiti turističku ponudu UP Šibenik, a istovremeno stvoriti nove turističke proizvode i privući turiste u turistički slabo valorizirani

¹⁷ U podacima za 2018. g. nema posebno izdvojenog samoopkrbnog poljoprivrednog gospodarstva.

prostor šibenskog zaobalja. Pritom je važno slijediti načela Strategije od polja do stola (EK, 2021b) koju je donijela EU, a u skladu je s Europskim zelenim planom. Primjenom poljoprivredne politike definirane navedenom strategijom stvorile bi se mogućnosti za jači plasman tzv. zdrave hrane na tržište, a istovremeno bi se omogućilo očuvanje kvalitete tradicionalnog agrarnog krajobraza. Stanovništvo koje posjeduje poljoprivredno zemljište potrebno je poticati da različitim agrokolišnim mjerama spriječi zarastanje i sukcesiju poljoprivrednog zemljišta, ukoliko to stanovništvo nije u mogućnosti ili nema interesa za obavljanjem poljoprivredne proizvodnje.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG3 – Poljoprivreda i turizam* naglasili su da je poljoprivreda važna djelatnost i da ima veliki potencijal za budući razvoj. U UP Šibenik ne postoje veći poljoprivredni proizvođači, nego OPG-ovi i manji poljoprivredni obrti, ali usprkos tome oni sudjeluju na manifestacijama (poput međunarodnih sajmova maslinarstva) i pozicioniraju se na globalnom tržištu. Razvijaju se poljoprivredne djelatnosti poput maslinarstva/uljarstva i vinarstva. Dio poljoprivrednika svoje proizvode na tržište plasira i internetskom trgovinom. Za poljoprivrednike se organiziraju i besplatni sajmovi na kojima mogu prezentirati svoje proizvode, a zadnjih godina sve više raste i interes ugostitelja za uključivanje lokalnih poljoprivrednih proizvoda u vlastitu ponudu, ali mali poljoprivrednici teško mogu dostaviti dovoljnu količinu proizvoda za potrebe ugostiteljskih objekata te je potrebna suradnja više poljoprivrednika. Problem predstavlja činjenica da se velik dio poljoprivrednih proizvođača ne zna prezentirati i uključiti na tržište te im je potrebna pomoć i podrška u ostvarivanju specifičnih znanja i vještina kako bi se kvalitetnije pozicionirali na tržištu. Poseban izazov proizlazi iz činjenice da većinu nositelja poljoprivrednih proizvođača čine starije osobe koje su teže prilagodljive na razne novitete koji su prisutni na tržištu. Poljoprivrednike često u nepovoljan položaj stavlja preniska cijena koju ima prekupci isplaćuju za njihovu robu. Veliki problem u poljoprivredi predstavljaju vlasnička pitanja nad poljoprivrednim zemljištem što je potrebno riješiti na nacionalnoj razini. To jako ograničava i agroturizam, koji u ovim uvjetima s malim posjedima često nema veze s poljoprivredom. Unatoč brojnim razvojnim izazovima, poljoprivreda ima veliki potencijal u budućem razvoju UP Šibenik. U tom smislu potrebno je jačati dostupnost lokalnih poljoprivrednih proizvoda u lokalnoj obiteljskoj potrošnji („od polja do stola“). Potrebno je povezati poljoprivredne proizvođače (u udruge, zadruge ili sl.), kako bi konkurirali na tržištu i mogli svoju proizvodnju učiniti efikasnijom i kvalitetnijom. Napredak u poljoprivredi postigao bi se okrupnjivanjem proizvođača i poljoprivrednih posjeda te razvojem sustava navodnjavanja na pojedinim poljoprivrednim površinama. Postoji potencijal razvoja turizma na seoskim gospodarstvima što bi moglo utjecati na produljenje turističke sezone. Takav oblik turizma može se dodatno vezati uz aktivni odmor. Tržnica u Šibeniku mogla bi biti zanimljiva turistima jer veliki broj turista prolazi već sada kroz tržnicu, iako dio dionika smatra da će ta mogućnost biti još kvalitetnija ako se tržnicu premjesti na neko atraktivnije i vidljivije mjesto.

4.2.6.2. Ribarstvo

Ribarstvo je djelatnost s dugom tradicijom u Šibensko-kninskoj županiji i u UP Šibenik, za što postoje pisani podatci još iz 16. st. (LAGUR Galeb, 2021). Jadransko more u šibenskom području bogato je različitim vrstama riba, među kojima se po količini ulova ističu srdele i

inćuni, a izlovljavaju se i različite vrste bijele ribe, rakovi, školjke i mekušci, a zatim i vrste velike plave ribe te u najmanjoj mjeri vrste koje obuhvaćaju morske pse, raže i grdobine (LAGUR Galeb, 2021). Veće tvornice za preradu ribe ne postoje na teritoriju nijedne JLS u UP Šibenik.

Iskrcaj za gospodarski ribolov može se obavljati na 12 lokacija na teritoriju UP Šibenik. Na tri lokacije moguć je iskrcaj s plovila koja imaju duljinu veću od 15 m. Te su lokacije Šibenik – Martinska, Šibenik – gat sv. Petra i Zlarin. Na preostalim devet lokacija moguć je iskrcaj s plovila čija duljina ne prelazi 15 m. Te su lokacije Krapanj, Žirje, Kaprije, Zblaće, Brodarica, Raslina, Skradin, Krapanj i Zaton. Gotovo sva iskrcajna mjesta nalaze se na teritoriju Grada Šibenika, izuzev iskrcajnih mjesta u Skradinu. U Općini Bilice ne postoji mjesto/luka za iskrcaj ulovljene ribe (Ministarstvo poljoprivrede – Uprava za ribarstvo, 2021).

Ribarstvo je sektor koji posljednjih godina obilježavaju strukturne promjene. Podatci (Podaci u ribarstvu, 2020) iz kojih se očitavaju trendovi u ribarstvu odnose se na cijeli primorski prostor Šibensko-kninske županije, ali zbog značaja Šibenika kao najvećeg naselja u županiji te njenog gospodarskog središta, može se smatrati da ti podatci u svojoj najvećoj mjeri odražavaju stanja i trendove u ribarstvu u UP Šibenik. Broj plovila u ribarskoj floti u Šibensko-kninskoj županiji povećao se u razdoblju 2013.-2019. g. (Tab. 53.). Broj plovila je značajno porastao između 2013. i 2015. g. (za 83 %) , a nakon toga stabilizirao se na oko 670 plovila, što je za nešto više od polovice broja plovila više u odnosu na 2013. g.

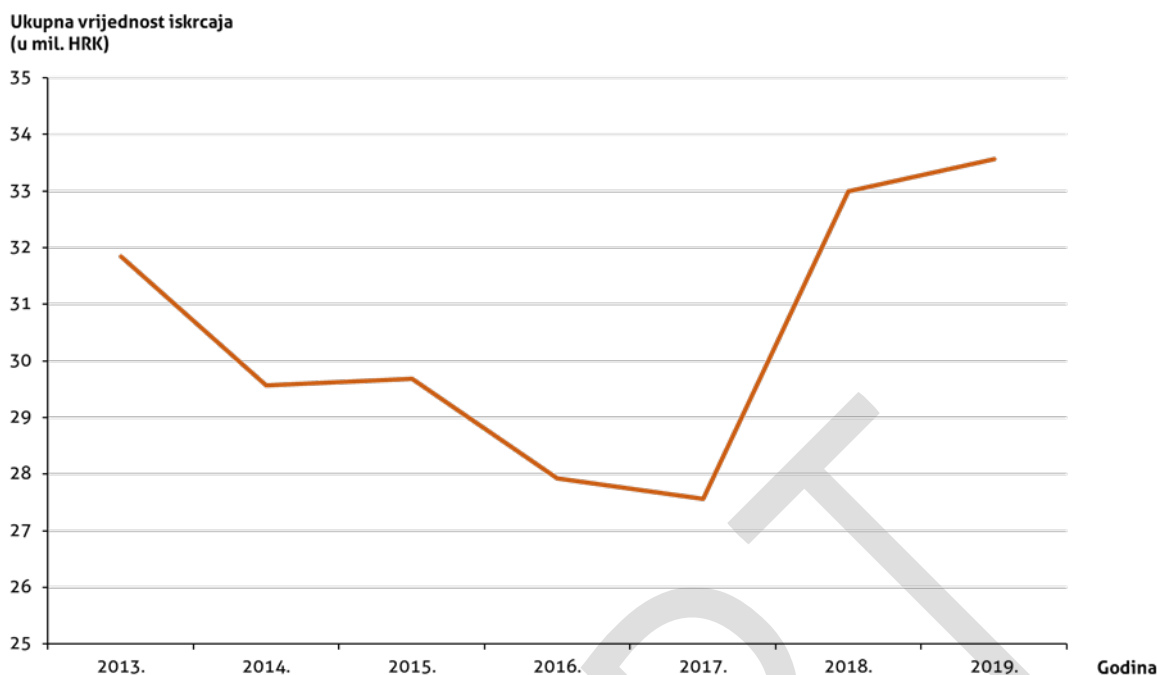
Tab. 53. Broj plovila u ribarskoj floti Šibensko-kninske županije od 2013. do 2019. godine

Godina	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Broj plovila	416	437	762	665	682	667	670

Izvor podataka: Podaci u ribarstvu, 2020

Međutim, u istom razdoblju, usprkos povećanju broja plovila, došlo je smanjenja snage ribarske flote, koja se smanjila od maksimalne snage 38.824 kW 2015. g. na 32.200 kW 2019. g. (Podaci u ribarstvu, 2020). To bi značilo da većinu novih plovila u floti čine manji ribarski brodovi. Na isti trend ukazuje i tonaža plovila, koja se smanjila s 4.273 t 2015. g. na 2.995 t 2019. g.

Podatci o izlovu odnose se na evidenciju ribe koju su ulovile pravne i fizičke osobe s povlasticom za obavljanje gospodarskog ribolova te fizičke osobe s povlasticom za obavljanje maloga obalnog ribolova dok pritom nije registriran ulov fizičkih osoba koje imaju dozvole za rekreacijski i sportski ribolov. Ti podatci ukazuju na dva trenda. Broj ribolovnih dana fluktuirao je iz godine u godinu, te je u konačnici 2019. g. iznosio 33,6 dana, što je za 1,8 dan više od vrijednosti zabilježene 2013. g., koja je iznosila 31,8 dana. Minimalan broj ribolovnih dana zabilježen je 2017., kad je iznosio 27,6 dana (Podaci u ribarstvu, 2021). U navedenom se razdoblju smanjila ukupna količina iskrcaja, koja se smanjivala od 2013. g. kad je iznosila 3.741 t do 2019. g. kad je iznosila 2.959 t (Podaci u ribarstvu, 2020). Takav trend može se povezati s iscrpljivanjem dijela ribljeg fonda, ali i sa različitim ograničenjima koja su ribarima propisana na nacionalnoj razini. Usprkos smanjenju količine iskrcaja u navedenom razdoblju porasla je vrijednost iskrcaja (Sl. 50.). Vrijednost iskrcaja mijenjala se slično kao i broj ribolovnih dana, koji je 2017. g. doživio minimum. U 2019. g. vrijednost izlovljene ribe iznosila je 33,6 mil. kn (Podaci o ribarstvu, 2021).

Sl. 50. Procijenjena vrijednost iskrcaja u ribarstvu u Šibenskoj-kninskoj županiji od 2013. do 2019. godine

Izvor podataka: Podaci u ribarstvu, 2020

U Razvojnoj strategiji Šibensko-kninske županije (2017) identificirani su osnovni izazovi s kojima se ribarstvo kao djelatnost i svi dionici koji u njemu sudjeluju suočavaju na prostoru Šibensko-kninske županije. To su nedovoljna statističko-pravna pokrivenost ribarskim lukama (iako one *de facto* postoje često kao male lučice na kojima se vrši iskrcaj ribe u većini obalnih i otočnih naselja u UP Šibenik), nedostatak postrojenja za preradu ribe, nedostatak purifikacijskog i distribucijskog centra, postojanje neformalne ekonomije u ribarstvu, stara ribarska flota koja ne odgovara suvremenim standardima te prekomjeran izlov.

Marikultura je pojam koji označava uzgoj bijele ribe, plave ribe (tuna) i školjkaša u za to određenim morskim prostorima. Prema Registru dozvola u akvakulturi (Ministarstvo poljoprivrede – Uprava za ribarstvo, 2021) na području Grada Šibenika aktivno je 55 koncesija za akvakulturu/marikulturu na ušću rijeke Krke. Ukupna površina prostora danog u koncesiju za marikulturu iznosi 242.805 m². Životinjske vrste koje se uzgajaju na navedenim površinama su dagnje i kamenice iz skupine školjkaša te lubin i komarča iz skupine bijele ribe. S obzirom na broj koncesija te broj poduzetnika, istaknuta je iznimna važnost sektora ribarstva, marikulture i akvakulture na prostoru UP Šibenik.

Važnu ulogu u postizanju održivog razvoja ribarskih i marikulturnih područja ima Lokalna akcijska grupa u ribarstvu (LAGUR) Galeb. Njezin cilj je unaprijediti kvalitetu života lokalnoj ribarskoj zajednici te povezati dionike i stvoriti uvjete za učinkovitu međusektorsku suradnju (LAGUR Galeb, 2021). Organiziranim djelovanjem više različitih dionika u ruralnom razvoju može doći i do unaprjeđenja u djelatnosti ribarstva. Važan dionik je i Hrvatski nacionalni centar za istraživanje mora i pomorstva iNavis jer ima velike potencijale povezivanja poduzetnika iz sektora pomorstva i znanosti, a razvoj inovacija u pomorstvu mogao bi se pozitivno odraziti i na ribarstvo.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG2 – Plavi razvoj* istaknuli su da je ribarstvo djelatnost s velikim potencijalom razvoja u UP Šibenik te može biti sredstvo za diversifikaciju gospodarstva. U Šibensko-kninskoj županiji postoji oko 200 registriranih ribara. Kao primjer investicije, ribarska zadruga u Tribunj (izvan UP Šibenik) nabavila je stroj za dimljenje ribe, a razvoj drugih kapaciteta za pripremu, preradu i skladištenje ribe vidi se kao potencijal daljnjeg razvoja ribarstva te potencijal za zapošljavanje osoba u ribarstvu. U završnoj je fazi uspostava LAGUR-a (FLAG-a) koji bi obuhvatio Grad Šibenik i Općinu Bilice. Lokalna akcijska grupa u ribarstvu- FLAG "Lantern" koja prema svom ustrojstvu slovi kao Udruga FLAG "Lantern", svojim osnivanjem je postala dijelom Nacionalne mreže lokalnih akcijskih skupina u ribarstvu (FLAG mreža), koja će omogućiti umrežavanje novoosnovanih FLAG-ova, pružiti forum potreban za razmjenu informacija među njima, jačati kapacitet lokalnih aktera u ribarstvu, promovirati širenje i razmjenu primjera dobre prakse, kao i pružiti platformu za promicanje razvoja područja ovisnih o ribarstvu. Nedostatci koji se očituju u ribarstvu su nedovoljna proizvodnja i nedovoljna dodana vrijednost proizvoda, nedostatak povezivanja ribara u zadruge te nedostatak suradnje s ugostiteljskim objektima koji bi činili kanal za distribuciju ribarskih proizvoda. Restorani mogu biti prvokupci ribe, što je potrebno jačati (uz promišljanje o financijskim poticajima), a to bi pomoglo razvoju lokalnog ribarstva i dovelo do jače dostupnosti lokalnih ribarskih proizvoda na ribarskom tržištu – „od mora do stola“. Prema mišljenju dionika, akvakultura na šibenskom području vrlo je potkapacitirana, a odmak prema tržišnom gospodarstvu financijski je zahtjevan, stoga je potreban razvoj infrastrukture i novih tehnologija. S obzirom na to da marikultura može imati velik utjecaj na okoliš potrebno je odabirati one lokacije na kojima postoji dovoljna prostrujenost i koje se ne nalaze u blizini obalnih kopnenih i otočnih naselja. Također, potrebno je provoditi monitoring koji neće biti pod utjecajem investitora. Identificiran je nedostatak purifikacijskog centra za proizvode iz akvakulture. Trenutno je u gradnji Centar za marikulturu (projekt u vrijednosti 4,5 mil. kn, provodi ga Alutech), a provodi se i projekt ARGOS – nabava laboratorijske opreme za Centar za marikulturu te projekti razvoja mrjestilišta za školjkaše i druge organizme. Projekte je pokrenula Razvojna agencija Šibensko-kninske županije. Projektima se počinje brendirati i dagnja (šibenska pidoča), primjerice putem nove manifestacije *Pidoča & Debit se vole*. U narednom razdoblju potrebno je osigurati dodatna ulaganja u brendiranje šibenske dagnje kako bi se za početak postigla prepoznatljivost na nacionalnoj razini.

4.2.6.3. Zaključak

Djelatnosti poljoprivrede i ribarstva u UP Šibenik imaju vrlo veliki razvojni potencijal. Veliki dio poljoprivrednih površina ne upotrebljava se za poljoprivredne djelatnosti te je stoga važno potaknuti stanovništvo da se uključi u poljoprivredu. Međutim, činjenica je da su djelatnosti primarnog sektora po svojem ekonomskom značaju i po financijskoj vrijednosti koju stvaraju prilično iza djelatnosti tercijarnog i sekundarnog sektora. Poljoprivredna proizvodnja u UP Šibenik ima velik potencijal u suradnji s uslužnim djelatnostima u sektoru turizma, gdje se turistima mogu ponuditi domaći poljoprivredni proizvodi u ugostiteljskim objektima i trgovinama, ali može se ponuditi i doživljaj poljoprivrednih djelatnosti kao turistički proizvod, osobito kroz prikaz tradicionalnih načina agrarnog vrednovanja prostora i tradicionalnih poljoprivrednih kultura poput vinove loze i maslina. Slične se metode mogu

primijeniti i u sektoru stočarstva. Pritom bi se mogao razvijati i turizam na seoskim obiteljskim gospodarstvima kao selektivni oblik turizma. Druga važnost poljoprivrede je očuvanje atraktivnosti otočnog i zaobalnog krajolika te sprječavanje zarastanja i degradacije zemljišta. Potrebno je ulagati u privlačenje mlađeg stanovništva u poljoprivredu, kao i povećati znanja i vještine postojećih i potencijalnih poljoprivrednika, zbog toga što bi nastavak trenda starenja stanovništva u poljoprivredi mogao dovesti do daljnjeg pada broja poljoprivrednika. Ribarstvo također ima potencijal za povezivanje s turizmom na sličan način kao i poljoprivreda, ali je pritom vrlo važno voditi računa o održivosti na način da se spriječi iscrpljivanje autohtonih vrsta riba i ostalih morskih životinja.

MAACRPT

4.3. URBANO OKRUŽENJE

4.3.1. Gospodarenje okolišem i izloženost rizicima

4.3.1.1. Kvaliteta i onečišćenost zraka

Prema godišnjim izvješćima o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije može se pratiti stanje kvalitete zraka u UP Šibenik. Prema Zakonu o zaštiti zraka (NN 127/19) utvrđuju se sljedeće kategorije kvalitete zraka:

- I. kategorija kvalitete zraka – čist ili neznatno onečišćen zrak: nisu prekoračene granične vrijednosti (GV), ciljne vrijednosti i dugoročni ciljevi za prizemni ozon
- II. kategorija kvalitete zraka – onečišćen zrak: prekoračene su granične vrijednosti (GV), ciljne vrijednosti i dugoročni ciljevi za prizemni ozon.

U UP Šibenik postavljeno je 6 mjernih postaja: Vukovac, Knezova Bribirskih, Zapadna magistrala, Centar grada, Iznad Luke i Iznad TLM-a (Sl. 51.). Tab. 54. prikazuje rezultate praćenja kvalitete zraka 2016.-2020. g. UP Šibenik. Na temelju godišnjih izvještaja 2016., 2017., 2019. i 2020. zrak u okolišu svih mjernih postaja (Vukovac, Knezova Bribirskih, Zapadna magistrala, Centar grada, Iznad Luke i Iznad TLM-a) s obzirom na izmjerene parametre (ukupna taložna tvar i sadržaj metala u ukupnoj taložnoj tvari) je I. kategorije onečišćenja, odnosno neznatno onečišćen. Prema godišnjem izvještaju o ispitivanju kvalitete zraka na prostoru Šibensko-kninske županije 2018. zrak u okolišu mjernih postaja Knezova Bribirskih, Zapadna magistrala, Centar grada, Iznad Luke i Iznad TLM-a s obzirom na izmjerene parametre (ukupna taložna tvar i sadržaj metala u ukupnoj taložnoj tvari) je I. kategorije kvalitete, odnosno neznatno onečišćen, dok je zrak u okolišu mjerne postaje Vukovac II. kategorije kvalitete, odnosno onečišćen, ponajprije zbog smještaja uz vrlo prometnu Jadransku magistralu s obzirom da je promet u izvješćima naveden kao glavni izvor onečišćenja.

Tab. 54. Kvaliteta zraka 2016.-2020. godine za UP Šibenik

Godina	Kategorizacija kvalitete zraka
2016.	I. kategorija (Vukovac, Knezova Bribirskih, Zapadna magistrala, Centar grada, Iznad Luke i Iznad TLM-a)
2017.	I. kategorija (Vukovac, Knezova Bribirskih, Zapadna magistrala, Centar grada, Iznad Luke i Iznad TLM-a)
2018.	I. kategorija (Knezova Bribirskih, Zapadna magistrala, Centar grada, Iznad Luke i Iznad TLM-a), II. kategorija (Vukovac)
2019.	I. kategorija (Vukovac, Knezova Bribirskih, Zapadna magistrala, Centar grada, Iznad Luke i Iznad TLM-a)
2020.	I. kategorija (Vukovac, Knezova Bribirskih, Zapadna magistrala, Centar grada, Iznad Luke i Iznad TLM-a)

Izvor: Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2017, Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2018, Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2019, Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2020, Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2021

Sl. 51. Mjerne postaje kvalitete zraka UP Šibenik

Izvor: Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2021

4.3.1.2. Kvaliteta i onečišćenost voda

UP Šibenik karakterizira bogatstvo vodnim resursima, a kao ključni vodni resursi UP Šibenik i Šibensko-kninske županije ističu se rijeka Krka i njene pritoke te podzemni krški vodonosnik. Važno obilježje podzemnog vodonosnika je visoka kvaliteta vode, ali poznavajući osjetljivost krške hidrologije, važno je pažljivo planirati aktivnosti u prostoru kako bi se izbjeglo onečišćenje glavnog izvora pitke vode. Osim rijeke Krke i njenih pritoka, more se smatra važnim resursom oko kojeg se koncentrira društveno-gospodarski razvoj.

Monitoring vode za ljudsku potrošnju provodi se prema Planu monitoringa zdravstvene ispravnosti vode namijenjene za ljudsku potrošnju. Plan monitoringa zdravstvene ispravnosti vode namijenjene za ljudsku potrošnju donosi se temeljem članka 37. Zakona o vodi za ljudsku potrošnju (NN 56/13, 64/15, 104/17, 115/18, 16/20), a cilj Plana je utvrditi predstavlja li odstupanje izmjerenih parametara štetnih tvari u vodi za ljudsku potrošnju rizik za ljudsko zdravlje koje zahtijeva djelovanje te kako bi se poduzele, kada je to potrebno, korektivne mjere radi poboljšanja kvalitete vode do razine koja je u skladu sa zahtjevima za zaštitu ljudskog zdravlja sa stajališta radiološke sigurnosti. Zavodi za javno zdravstvo županija obvezni su provoditi godišnji Plan monitoringa na području svoje mjesne nadležnosti. Gradovi Šibenik i Skradin te Općina Bilice pripadaju u Vodoopskrbnu zonu vodocrpilišta Jaruga. Kontrola voda za ljudsku potrošnju s vodoopskrbnog sustava Jaruga kojim upravlja Vodovod

i odvodnja d.o.o. Šibenik je pod stalnim nadzorom Zavoda za javno zdravstveno Šibensko-kninske županije. Prateći kvalitetu vode za ljudsku potrošnju 2015.-2019. g. za Zonu opskrbe Jaruga, vidljivo je kako su jedino 2015. g. zabilježeni neodgovarajući uzorci zbog mutnoće. Svih ostalih godina u navedenom razdoblju nije zabilježen niti jedan neodgovarajući uzorak. Prateći kvalitetu vode za vodocrpilište Jaruga u razdoblju 2015.-2019. g. vidljivo je kako je svake godine osim 2016. svaki promatrani uzorak definiran kao neodgovarajući zbog nepovoljnih mikrobioloških parametara.

Tab. 55. Prikaz monitoringa vode za ljudsku potrošnju 2015.-2019. godine za Zonu opskrbe Jaruga

Godina	Uzorci redovitog monitoringa		Uzorci revizijskog monitoringa	
	Ukupan broj	Broj neodgovarajućih	Ukupan broj	Broj neodgovarajućih
2015.	268	4	12	0
2016.	160	0	16	0
2017.	160	0	16	0
2018.	160	0	16	0
2019.	160	0	15	0

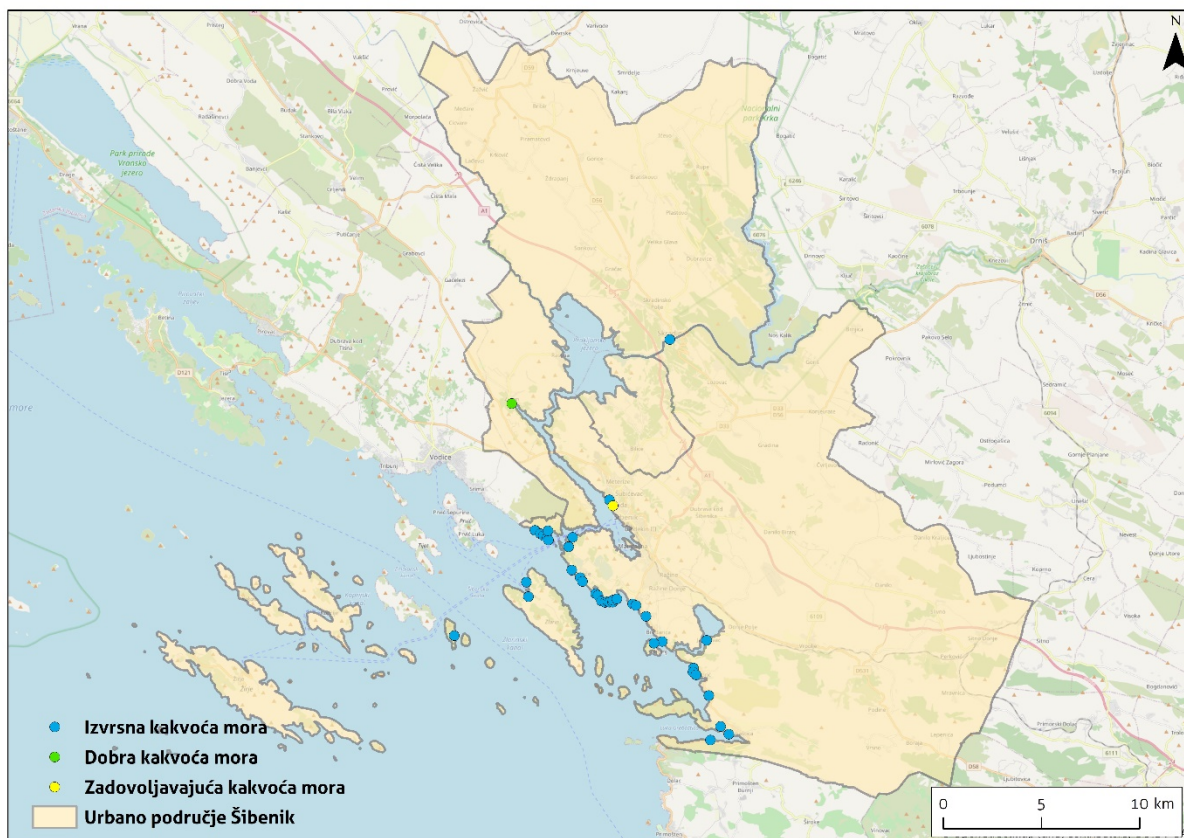
Izvor: Zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije, 2021

Tab. 56. Prikaz monitoringa vode za ljudsku potrošnju 2015.-2019. godine za vodocrpilište Jaruga

Godina	Uzorci izvorišnog monitoringa	
	Ukupan broj	Broj neodgovarajućih
2015.	2	2
2016.	5	4
2017.	3	3
2018.	5	5
2019.	3	3

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije, 2021

Kakvoća mora za kupanje je važan pokazatelj za mogućnost razvoja turizma UP Šibenik. Ocjene kakvoće mora se određuju na temelju kriterija definiranih Uredbom o kakvoći mora za kupanje (NN 73/08) i EU direktivom o upravljanju kakvoćom mora za kupanje (br. 2006/EZ). Pokazatelji kakvoće mora unificirani su na razini Europske unije te su definirane 4 kategorije kakvoće mora: 1 – izvrsno, 2 – dobro, 3 – zadovoljavajuće i 4 – nezadovoljavajuće. Na Sl. 52. prikazano je godišnje stanje kakvoće mora za kupanje za točke ispitivanja koje se nalaze unutar prostornog obuhvata UP Šibenik 2020. g. Od 40 točki ispitivanja, njih 95% pripada kategoriji izvrsne kakvoće mora, 2,5% kategoriji dobre kakvoće mora i 2,5% kategoriji zadovoljavajuće kakvoće mora.

Sl. 52. Kakvoća mora za kupanje 2020. u UP Šibenik

Izvor: Kakvoća mora za kupanje, 2021

Prateći kretanje kakvoće mora za kupanje u razdoblju 2016.-2020. g. za UP Šibenik vidljivo je kako je stanje kakvoće mora bilo najpovoljnije 2020. g., dok je 2019. zabilježeno najnepovoljnije stanje kakvoće mora. Kakvoća mora koja pripada kategorijama dobro i zadovoljavajuća je bila definirana na sljedećim točkama ispitivanja: Plaža Crnica – Banj, Zaton, Morinje, Grebaštica, Prvić Luka – mjesto i Skradin. Većina točaka ispitivanja gdje je zabilježena niža razina kakvoće mora (ocjena 2 ili 3) nalazi se u zatvorenim zaljevima što otežava prirodno pročišćenje uslijed onečišćenja. Lokacije s nižom razinom kakvoće mora koncentrirane su uz urbano naselje Šibenik.

Tab. 57. Kakvoća mora za kupanje 2016.-2020. godine za UP Šibenik

Godina	Kategorija kakvoće mora za kupanje (%)			
	Izvrсна	Dobra	Zadovoljavajuća	Nezadovoljavajuća
2016.	87,5	7,5	5,0	0,0
2017.	91,5	7,5	0,0	0,0
2018.	87,5	5,0	7,5	0,0
2019.	85,0	7,5	7,5	0,0
2020.	95,0	2,5	2,5	0,0

Izvor: Kakvoća mora za kupanje, 2021

Tijekom participativnog procesa istaknuta je potreba za unaprjeđenjem modela praćenja kvalitete i stanja morskog okoliša te podržavanje aktivnosti koje doprinose zaštiti i očuvanju morske bioraznolikosti (primjerice, akcije čišćenja podmorja, veća kontrola nautičara, edukacije, promotivne aktivnosti i dr.).

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG2 – Plavi razvoj* istaknuli su da dolazi do pojave onečišćenja mora u Šibenskom zaljevu, čemu je djelomično uzrok pomorski promet, a djelomično i koncentracija stanovništva i gospodarskih djelatnosti u obalnom području. Mogućnost ublažavanja onečišćenja vidi se u korištenju plavih tehnologija u upravljanju morskim okolišem i u njegovom korištenju.

4.3.1.3. *Kakvoća i onečišćenost tla*

U Hrvatskoj nije uspostavljeno sustavno praćenje kvalitete i onečišćenosti tla zbog čega ne postoji baza podataka o kvaliteti tla za UP Šibenik. Tlo ima veliku važnost jer je nositelj funkcija neophodnih za život na Zemlji osiguravajući hranu, biomasu, sirovine, staništa i rezerve gena, a o tlu ovisi biološka raznolikost i održivost ekosustava. Na prostoru Šibensko-kninske županije zastupljeno je 14 tipova tala, a smeđe tlo, crvenica, rendzina i crnica zauzimaju 77,1% površine Županije. Najsnažniji utjecaj na tla na ovom području imaju poljoprivreda, promet, turistička djelatnost, neprimjereno zbrinjavanje otpada, industrija i eksploatacija mineralnih sirovina.

Jedno od glavnih pritisaka na tlo na UP Šibenik predstavlja erozija tla. Prema dostupnim podacima, visoki potencijalni rizik od erozije prevladava u sjevernim i jugozapadnim, gorskim područjima Županije te na dijelu otoka i priobalja. Umjereni potencijalni rizik od erozije prevladava u priobalnom području Županije, a niski potencijalni rizik od erozije u središnjem kontinentalnom području. Na prostoru strmih padina iznad naselja Šibenik opasnost od erozije tla zahtjeva nadzor ove pojave te prikupljanje i odvođenje oborinskih voda. Potencijalan odgovor na taj izazov je terasiranje padina. Kao važan čimbenik zaštite tla na prostoru Grada Šibenika ističe se očuvanje postojećih i uspostava novih javnih zelenih površina.

"Crna točka" je pojam koji označava lokaciju onečišćenu otpadom, nastalu dugotrajnim neprimjerenim gospodarenjem proizvodnim (tehnološkim) otpadom te predstavlja opasnost za okoliš i ljudsko zdravlje. Tvornica elektroda i ferolegura (TEF) Šibenik smatrala se jednom od 13 "crnih točaka" na području Republike Hrvatske čija je sanacija završila 2015. g.

Na prostoru Šibensko-kninske županije sadržaj organskog ugljika, najvažnijeg indikatora kvalitete tla ispitan je na 23 lokacije. Prema istraživanju, poljoprivredna tla zbog primjene agrotehničkih mjera i poljoprivredne proizvodnje imaju veći gubitak organske tvari od šumskih tala, prirodnih travnjaka i područja prekrivenih mediteranskom grmolikom vegetacijom na kojima nema intenzivnog gospodarenja tlom.

U sklopu projekta "Promjena zaliha ugljika u tlu i izračun trendova ukupnog dušika i organskog ugljika u tlu te odnosa C:N" provodilo se i mjerenje pH vrijednosti tla. Prosječna pH vrijednost na gotovo svim lokacijama mjerenja u Šibensko-kninskoj županiji kreće se u rasponu od 7 do 8, osim na dvije lokacije gdje je prisutna blaga zakiseljenost tla.

Teški metali u tlu prisutni su kao posljedica nakupljanja iz matičnog materijala i/ili su rezultat različitih ljudskih aktivnosti i djelatnosti. U Tab. 58. prikazana je koncentracija teških metala u primorskoj Hrvatskoj kojoj pripada i UP Šibenik. Na prostoru Šibensko-kninske županije,

obojeni metali i umjetna gnojiva identificirani su kao potencijalni industrijski onečišćivači. Najveće koncentracije mangana zabilježene su upravo u srednjoj Dalmaciji, ponajviše u obalnoj zoni između Šibenika i Splita i iznose redovito preko 1.000 mg/kg. Najveće količine niobija zabilježene su na samoj obali u području između Šibenika i Splita (blizu Rogoznice) gdje vrijednost iznosi 30 mg/kg.

Tab. 58. Koncentracije teških metala u primorskoj Hrvatskoj

Element	Jedinica	Koncentracije teških metala			
		Minimum	Medijan	Maksimum	Prosjeak RH
As (arsen)	mg/kg	2,5	18	105	12
Cd (kadmij)	mg/kg	0,2	1,1	9,5	0,4
Cr (krom)	mg/kg	18,0	121,2	443,9	88,2
Fe (željezo)	%	0,55	4,18	8,02	3,4
Hg (živa)	µg/kg	5	80	1414	60
Mn (mangan)	mg/kg	96	1.082	3.839	722
Nb (niobij)	mg/kg	10	74,6	261	47,5
Ni (nikal)	mg/kg	10	74,6	261	47,5
Pb (olovo)	mg/kg	10	48,7	177	33
Zn (cink)	mg/kg	23	108	341	88

Izvor podataka: Geokemijski atlas Republike Hrvatske, 2009

4.3.1.4. Klimatski rizici i opasnosti

UP Grada Šibenika primjer je tipičnog hrvatskog primorskog prostora. Obuhvaća sva tri njegova svojstvena prirodno geografska dijela (otočni, priobalni i zaobalni) kroz koje se ističu pravi krški dinarski sastav i pružanje reljefa, dalmatinski tip obale s otocima te mediteranska obilježja podneblja i vegetacije (Budiša i dr., 2018). Prostor je to mediteranske klime koju obilježavaju suha i vruća ljeta te blage zime. Prema Köppenovoj shemi klasifikacije klime, UP Šibenik ima umjereno toplu kišnu klimu sa vrućim i suhim ljetima oznake „Csa“ („C“ – umjereno topla kišna klima; „s“ – sušna ljeta; „a“ – vruća ljeta), a srednja temperatura najtoplijeg mjeseca viša je od 22 °C (Biščan i dr., 2019). S obzirom na mediteransku klimu, glavni klimatski utjecaji mogu uzrokovati posljedice vidljive u obliku rizika i opasnosti s kojima se suočava UP Šibenik, a koje uključuju: sušu, poplavu, oskudicu vode, porast razine mora, toplinske valove te oluje i požare u prirodnim područjima.

Klimatske promjene utječu na sve aspekte okoliša i gospodarstva kroz učestalost i intenzitet ekstremnih vremenskih nepogoda (ekstremne padaline, poplave i bujice, erozije, oluje, suša, toplinski valovi, požari) te kroz postupne klimatske promjene (porast temperature zraka, tla i vodenih površina, podizanje razine mora, zakiseljavanje mora, širenje sušnih područja).

Državne i lokalne vlasti su, radi smanjivanja opasnosti i ublažavanja posljedica klimatskih promjena, uz Zakon, donijeli i nekoliko drugih dokumenata. Ministarstvo gospodarstva i

održivog razvoja pokrenulo je internet platformu¹⁸ koje je središnje mjesto za informiranje i edukaciju o prilagodbi klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj. Šibensko-kninska županija, u okviru projekta *Integracija klimatske varijabilnosti i promjena u nacionalne strategije za primjenu Protokola o integralnom upravljanju obalnim područjem na Mediteranu*, izradila je Plan integralnog upravljanja obalnim područjem Šibensko-kninske županije, a bavi se prilagodbom obalnog područja na klimatske promjene i njeno integriranje u razvojne i prostorne planove. Tim su planom napravljena tri scenarija vrijednosti globalnih promjena temperature i oborina te procjene kretanja (Tab. 59.). Iz podataka se dolazi do zaključka da bi do 2100. g. temperatura mogla porasti za skoro 5 °C, a razina mora do 1 m.

Tab. 59. Vrijednosti globalnih promjena temperature i oborina te procjene kretanja

Scenarij		2030.	2050.	2100.
<i>Globalno IPCC</i>				
Temperatura (°C)		+0,3 do +0,7	+0,4 do +1,6	+0,3 do +4,8
Razina mora (cm)		9 do 17	16 do 34	27 do 97
<i>Šibensko-kninska županija</i>				
Temperatura (°C)	Godišnje	+0,7	+1,7	+4,2
	Zima	+0,3	+1,0	+3,2
	Proljeće	+0,4	+1,2	+3,8
	Ljeto	+1,0	+2,5	+5,0
	Jesen	+0,8	+2,3	+4,6
Kiša (%)	Godišnje	-2	-4	-7
	Zima	+3	+6	+10
	Proljeće	-2	-3	-4
	Ljeto	-5	-20	-30
	Jesen	-6	-9	-15
Razina mora		9 do 19 cm	17 do 38 cm	30 do 114 cm

Izvor: *Obalni plan, 2016*

Uz Plan integralnog upravljanja obalnim područjem Šibensko-kninske županije, Grad Šibenik izradio je Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje Grada Šibenika. Program ima dva cilja vezana uz klimatske promjene:

- smanjiti i ograničiti emisije stakleničkih plinova, doprinositi povećanju razine odliva stakleničkih plinova i prilagođavati se klimatskim promjenama
- promicati djelotvornu i štedljivu uporabu energije, primjenu mjera energetske učinkovitosti, uporabu obnovljivih izvora energije i alternativnih čišćih goriva u svrhu proizvodnje električne i toplinske energije

Svakako valja istaknuti provedbu projekta C-Change u kojem je Grad Šibenik sudjelovao kao partner zajedno s drugim europskim gradovima. Projekt je poticao aktivnosti potrebne za borbu s klimatskim promjenama, kroz različita događanja, čiji je cilj informiranje i podizanje svijesti građana o onečišćenju i klimatskim promjenama, a sve uz podršku i angažman kulturnog i umjetničkog sektora Grada Šibenika.

¹⁸ dostupno na: www.prilagodba-klimi.hr

Sl. 53. Potencijalno poplavljena područja podizanjem razine mora za 90 cm – pregled najugroženijih područja

Izvor: Coastal risk screening tool, Climate central, 2021

4.3.1.5. Prirodni rizici

Prirodni rizici podrazumijevaju prirodne nepogode (poplave i druge padaline, suše, potrese i dr.). Prirodnim nepogodama smatraju se iznenadne okolnosti uzrokovane nepovoljnim vremenskim prilikama, seizmičkim uzrocima i drugim prirodnim uzrocima koje destabiliziraju normalno odvijanje života, uzrokuju žrtve, štetu na imovini i/ili njezin gubitak te štetu na javnoj infrastrukturi i/ili u okolišu. Kriteriji i ovlasti za proglašenje prirodne nepogode, procjena štete od prirodne nepogode, dodjela pomoći za ublažavanje i djelomično uklanjanje posljedica prirodnih nepogoda nastalih na području države regulirani su Zakonom o ublažavanju i uklanjanju posljedica prirodnih nepogoda (NN 16/19).

4.3.1.5.1. Poplave i padinski hazardi

Količina oborina u UP Šibenik karakteristična je za mediteransku klimu tipa „Csa“ pri čemu se najveća količina očekuje tokom kasne jeseni i zime. Godišnje u prosjeku padne oko 808 mm oborina. Najviše zabilježene količine oborina izmjerene su u studenom (112,1 mm) i prosincu (93,1 mm), dok su najmanje količine oborina izmjerene u srpnju (30,0 mm) i kolovozu (42,8 mm). Tuča se pojavljuje rijetko, u prosjeku oko 3 dana godišnje. Snijeg je izuzetno rijetka pojava, a može pasti u razdoblju od studenog do ožujka. Najviše maksimalne visine snijega zabilježene u prosincu (28 cm) te u veljači kada je maksimum iznosio 32 cm. Magla je rijetka pojava u priobalju, a u Šibeniku u prosjeku je godišnje oko 7,5 dana s maglom (Bišćan, M. i dr., 2019).

Regionalne klimatske projekcije predviđaju porast oborina u zimskom razdoblju te izraženiji pad oborina u ljetnom razdoblju. Ekstremna stanja, olujna nevremena i jake kiše uzrokuju bujice koje se često događaju istovremeno kada i jaki južni vjetrovi praćeni valovima. Zbog porasta razine mora višestruko će se povećati učestalost i intenzitet poplavlivanja obalnih područja. U sljedećim desetljećima rasti će duljina trajanja i obuhvat poplavljenih područja te će imati utjecaj na ljudske djelatnosti u obalnom području, kao i na sigurnost i zdravlje ljudi te stabilnost samih obalnih građevina (obalne prometnice, šetališta, pristaništa i slično), te stambenih i drugih građevina u obalnom području. Više razine mora pa s tim u vezi i obalnih podzemnih voda utjecat će na održivost i rad gradske infrastrukture (vodoopskrbe, kanalizacije, elektroopskrbe i ostalih). U Tab. 60. dane su procjene šteta po naselju, danas i u budućnosti, uz postojeće mjere zaštite (Berlengi, G. i Margeta, J., 2016).

Tab. 60. Procjena šteta¹⁹ po naseljima, danas i u budućnosti izražene u milijunima US\$ po godini

Naselje	Duljina obale (km)	Udio troškova	Danas	Srednji RRM 2050			Srednji RRM 2100		
				SSP2	SSP3	SSP5	SSP2	SSP3	SSP5
Bilice	13.1	2.3 %	0.35	3.52	3.28	4.46	131.32	133.67	199.33
Skradin	4.3	1.0 %	0.14	1.44	1.34	1.82	53.61	54.57	81.37
Šibenik	56.0	14.1 %	2.11	21.13	19.72	26.76	788.82	802.91	1197.32

Izvor: UNEP/MAP/PAP, 2015

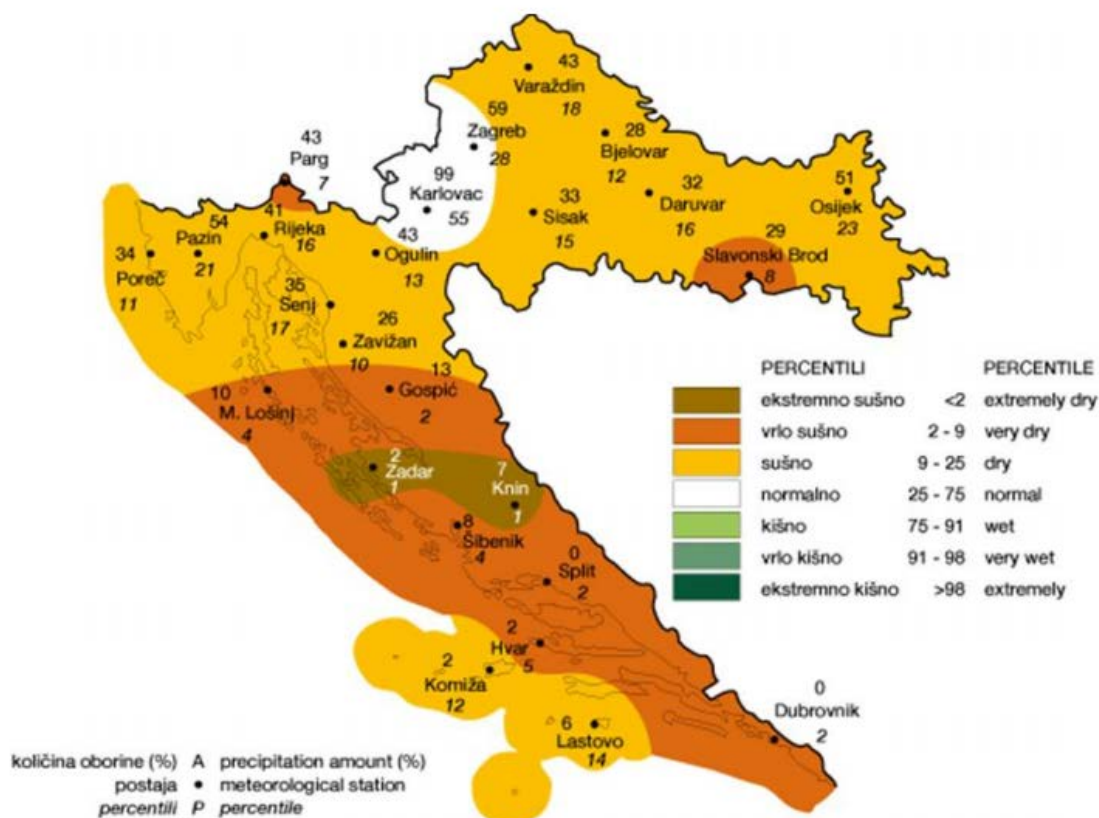
4.3.1.5.2. Suše

Porastom ljetnih temperatura mogu se očekivati velike suše koje nose posebne rizike za zdravlje ljudi, turizam, požare, poljoprivredu, proizvodnju i potrošnju energije, te za ostale djelatnosti (Berlengi, G. i Margeta, J., 2016).

¹⁹ RRM – mjere za ublažavanje rizika; SSP2 – Scenarij 2 (najpozitivniji), SSP3 – Scenarij 3 (srednji), SSP5 – Scenarij 5 (najnegativniji)

Na kartografskom prikazu (Sl. 54.) vidljivo je kako UP Šibenika većim dijelom spada u vrlo sušno područje, a manjim (sjeverni dio Grada Skradina) u ekstremno sušno područje te je samim time povećan rizik od požara tijekom ljetnih mjeseci.

Tijekom participativnog procesa istaknut je prijedlog dionika za korištenjem desalinizatora na otocima s namjerom dopunske opskrbe vodom tijekom sušnih razdoblja, a s ciljem prilagodbe poljoprivrede novim klimatskim uvjetima te povećanim i sve češćim sušnim razdobljima. Voda se prvenstveno može koristiti za potrebe navodnjavanja poljoprivrednih površina tijekom ljetnih mjeseci, prema iskazanom interesu dionika.

Sl. 54. Količine oborine za kolovoz 2017. godine izrađene u postocima višegodišnjeg prosjeka (1961.-1990.)

Izvor: DHMZ, 2021

4.3.1.5.3. Potresi

Potres je jedna od najneugodnijih prirodnih pojava koja se očituje podrhtavanjem tla zbog naglog oslobađanja energije u Zemljinj korij. Pojava potresa pripada skupini prirodnih uzroka koji se ne mogu predvidjeti, a s određenom se vjerojatnošću mogu dogoditi u bilo kojem trenutku. Budući da potrese nije moguće spriječiti, iznimno je važno provođenje mjera za ublažavanje posljedica potresa i pripremljenost društvene zajednice u slučaju njegove pojave. UP Šibenik nalazi se u području gdje su mogući potresi intenziteta VII° MSK ljestvice uz 63% vjerojatnosti pojave. S obzirom na mogući intenzitet potresa vidljivo je da isti može dovesti do katastrofe ili velike nesreće s ljudskim žrtvama, ali i teškim posljedicama na infrastrukturi, velikim razaranjima i materijalnim štetama. Svaki potres iznad VI° MSK ljestvice po hrvatskim

se propisima smatra elementarnom nepogodom. Do sada u UP-u nisu zabilježeni razorni potresi (Tab. 61.), ali s obzirom na činjenicu da cjelokupno područje pripada seizmološkoj zoni VII° MSK ljestvice, kod izrade procjene ugroženosti, mora se respektirati mogućnost nastanka potresa tog intenziteta (Dželalija, A. i dr., 2018).

Kako bi se izvršila što bolja prevencija rizika potrebno je donošenje strateških planova u kojima će biti napravljena detaljna analiza i predložene različite mjere i aktivnosti pripreme na rizične situacije.

Tab. 61. Broj potresa po intenzitetu

GRAD	BROJ POTRESA PO INTENZITETU (MSK LJESTVICA)			
	V°	VI°	VII°	VIII°
Skradin	17	2	1	0
Šibenik i Bilice	13	2	0	0

Izvor: Dželalija, A. i dr., 2018

4.3.1.5.4. Ostali prirodni rizici

Uz potrese, suše, poplave i druge padaline, na otočnom i priobalnom dijelu UP-a javljaju se jaki vjetrovi, iako su najučestaliji vjetrovi brzine oko 2-4 m/s. U 17% slučajeva javljaju se i brzine od oko 6 m/s, a česte su i tišine, s udjelom od 13%. Zimi je najčešći i najjači vjetar bura (vjetar I. kvadranta), a u proljetnom i ljetnom razdoblju izraženi su jugozapadni vjetrovi koji pušu manjim brzinama. Srednja brzina vjetra iznosi 2,68 m/s. Prosječni godišnji broj dana s jakim vjetrom (brzina vjetra ≥ 10 m/s) na postaji Šibenik iznosi 2,3%, a česti su i olujni udari bure (brzina vjetra $\geq 17,2$ m/s), posebice u zimskom razdoblju (Budiša, M. i dr., 2018).

Prirodni rizici vezani uz more svakako su porast temperature mora te porast saliniteta. Porast temperature mora javlja se u površinskim slojevima Jadranskog mora u iznosu od 1.0 do 1.5°C pri 100-godišnjem razdoblju. Prema projekcijama buduće klime, u sljedećem će razdoblju ta vrijednost porasti za dodatnih 1-2°C, a u razdoblju do 2100. g. mogla bi biti čak 3°C veća u odnosu na temperaturu mora iz razdoblja od 1961. do 1991. g. (Budiša, M. i dr., 2018).

Porast saliniteta posljedica je smanjenja riječnih dotoka i oborina s istovremenim pojačanjem evaporacije na površini mora. Posebno je naznačen u priobalju UP-a gdje iznosi 0.4-0.5 ppt. S obzirom na daljnje predviđanje smanjenja oborina zbog sve većih povećanja temperature zraka, predviđa se i dodatni porast saliniteta od oko 0.6-0.7 ppt. S druge strane, radi porasta ekstremnih zimskih oborina moguće je sniženje vrijednosti saliniteta u području estuarija rijeke Krke. Takvo smanjenje saliniteta može imati negativni utjecaj na uzgajalište školjaka u tom području. Zaključno, u budućnosti će se salinitet mora u ljetnim mjesecima povećavati, a u zimskim smanjivati u odnosu na današnje stanje (Budiša i dr., 2018).

4.3.1.6. Antropogeni rizici

Uz klimatske i prirodne rizike i opasnosti, ugrozu stanovništvu te materijalnom i kulturnom dobru predstavljaju i antropogeni uzroci (požari, tehničko-tehnološke opasnosti u koje se ubrajaju nesreće u gospodarskim objektima, prometu, nuklearne opasnosti te epidemiološke nesreće). Uzroci takvih nesreća i opasnosti mogu biti događaji, poremećaji u proizvodnom/radnom procesu ili propusti djelatnika uslijed čega može doći do oslobađanja opasnih tvari koje mogu izazvati rizik po ljude, građevine i drugu infrastrukturu.

Za UP su dostupni podaci za Grad Šibenik i Općinu Bilice u kojima je registrirano 21 gospodarskih subjekata (Tab. 62.) koji pod povećanim nadzorom zbog veće mogućnosti od nastajanja i širenja požara uzrokovanih tehničko-tehnološkim eksplozijama.

Tab. 62. Broj gospodarskih subjekata prema indeksu opasnosti

Grad / Općina	Indeks opasnosti				Ukupno
	D=2	D=3	D=4	D=5	
Bilice	0	2	0	0	2
Šibenik	9	10	0	0	19
UKUPNO	9	12	0	0	21

Izvor: Razvojna strategija Šibensko-kninske županije, 2018

Ostali uzročnici potencijalnih antropogenih rizika svakako su benzinske postaje na čijim lokacijama prijete opasnost od istjecanja, zapaljenja i/ili eksplozije naftnih derivata. Isto tako moguće su i nesreće u cestovnom, željezničkom i pomorskom prometu. UP Grada Šibenika ne prijete opasnost od nuklearnog ili radiološkog rizika.

4.3.1.6.1. Požari

U ljetnim mjesecima s visokom temperaturom zraka i malom količinom oborina povećana je opasnost od požara na otvorenim prostorima. izvjesno je povećanje opasnosti od požara otvorenih prostora. Primijećeno je da posljednjih godina "sezona" šumskih požara počinje ranije nego što je to bilo uobičajeno. Po svojim prirodnim karakteristikama prostor Šibensko-kninske županije posebno je ugrožen i požari su intenzivniji, s većim štetama i površinama, te dugotrajniji nego što je to na prostorima drugih priobalnih županija. Ugroženost od požara također ovisi o tehnološkom procesu koji se odvija u poslovnim objektima, vrsti materijala koji se u njima proizvodi, prerađuje ili skladišti, vrsti biljnog pokrova te vrsti i karakteristikama materijala upotrijebljenog za izgradnju. Nastanak požara raslinja uglavnom je povezan s ljudskom djelatnošću. Najčešći načini izazivanja su nemar ili nepažnja tijekom paljenja korova i biootpada, radova u šumi, nepažnja sa ložištima za roštilje, širenje neugašene vatre, dječje igre i zapaljenje zapuštenih neuređenih deponija organskog i anorganskog otpada. Najčešći uzroci požara su otvoreni plamen, a nešto manji postotak požara je uzrokovan pražnjenjem atmosferskog elektriciteta ili toplinom koja nastaje trenjem.

Prema Programu zaštite okoliša Šibensko-kninske županije zaključno s krajem 2017. godine, udio požara na prostoru Šibensko-kninske županije iznosio je oko 9% ukupnog broja požara u Republici Hrvatskoj te se nalazi na trećem mjestu po prosječnom broju požara u godini. Navedeno ukazuje na potrebu razvoja protupožarne infrastrukture i opreme. Ističu se inicijative razvoja Vatrogasnog doma u Šibeniku, Vatrogasnog doma u Općini Bilice te projekt rekonstrukcije i opremanja Vatrogasnog doma u Zatonu, za dio čega je izrađena projektno-tehnička dokumentacija. Osim toga, zbog specifične vegetacije te zapuštenih i neodržavanih protupožarnih puteva i poljoprivrednih površina, širenje požara je brže i efikasnije, stoga je potrebno ulagati u agrokolišne mjere uređenja i čišćenja površina, uređenje mreže protupožarnih puteva te prorjeđivanje borovih šuma uz poticanje bioraznolikosti.

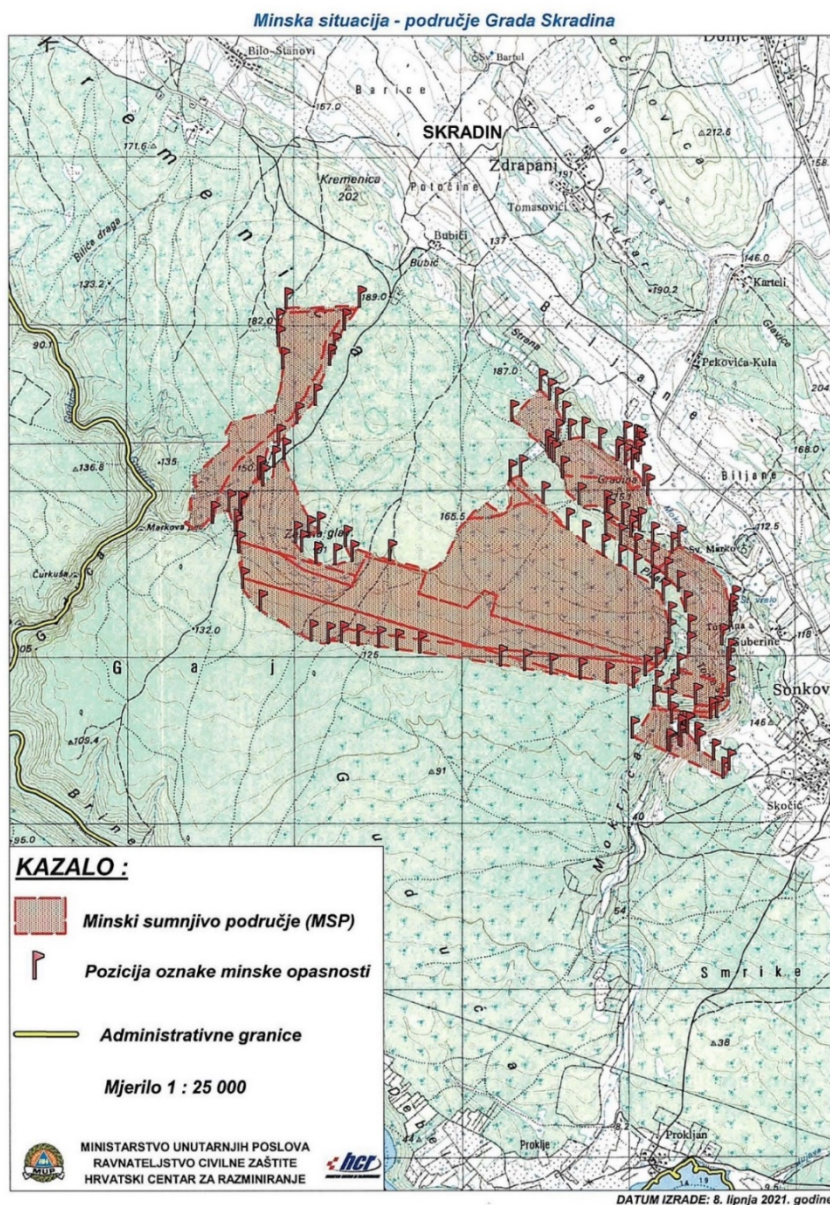
U svrhu gašenja i zaustavljanja požara, uz cestovna vozila, JVP Šibenik na raspolaganju ima i jedan vatrogasni brod za brzo prebacivanje vatrogasaca u slučaju požara na otocima (Procjena rizika, 2020).

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG1 – Zeleni razvoj* istaknuli su da veliki prostorni rizik predstavljaju pojave požara otvorenog prostora (VZ Šibenik obavlja 400-600 intervencija godišnje, a najveći dio odnosi se na takve vrste požara). Divlja odlagališta otpada također povećavaju opasnost od nastanka požara te često blokiraju požarne puteve, a često ni zbog obilježja terena vatrogasci nemaju kvalitetan pristup požarištima. Za učinkovito upravljanje rizicima od požara problem je neuređenost zemljišta, osobito na rubovima naselja, u blizini kuća. Broj vatrogasaca je nedovoljan te se oni oslanjaju na zračne snage koje u različitim uvjetima nisu dovoljne niti mogu djelovati, a nije dovoljno dostupna ni vatrogasna tehnika. Sve je manje i dobrovoljnih vatrogasaca, usprkos kampanjama koje vatrogasna zajednica radi ovisno o svojim financijskim mogućnostima. Potrebno je jačati kapacitete u vatrogastvu, ali i educirati stanovništvo o postupcima u slučaju požara. Određen napredak u upravljanju rizicima od požara učinjen je uspostavljanjem sustava videonadzora javnih površina koji omogućuje ranu dojavu požara, usprkos tome što ne mogu pokriti sve površine. Planovi za upravljanje rizicima, usprkos tome što su izrađeni, često ne funkcioniraju u vremenu pojave rizika jer dionici nisu pripremljeni. Zakonska regulativa na nacionalnoj razini često otežava učinkovito upravljanje rizicima. Sustav obrane od požara na otocima uglavnom se oslanja na zračno vatrogastvo, a za kopnene intervencije na otocima vatrogasci se dovoze brodovima lučke kapetanije ili drugim brodovima koji nisu u potpunosti prilagođeni za vatrogasne svrhe. Na otocima je visok rizik od pojave požara zbog neuređenosti šumskog zemljišta. Specifičan problem u obrani od požara predstavljaju minski sumnjiva područja u kojima se tijekom požara događaju eksplozije, a posebnu opasnost predstavljaju ona područja na kojima su zaostale eksplozivne naprave, a nisu evidentirane kao minski sumnjiva područja. U kontekstu upravljanja prirodnim rizicima evidentiran je problem prirodne sukcesije šume (na privatnim površinama) što otežava zaštitu od požara. Zarastaju i opožarena područja gdje nakon požara u relativno kratkom vremenu izraste vrlo gusta šuma. Potrebno je kontinuirano uređivati šumsko područje kako bi se omogućilo učinkovito upravljanje rizicima od požara. Pritom je problem i zarastanje polja koja se ne obrađuju, na kojima raste rizik od pojave požara.

Svakako valja istaknuti inicijative za razvojem Vatrogasnog doma za čije je izmještanje rezervirana lokacija na području vojarnе Bribirskih knezova. Potencijalno se radi o projektu koji će djelovati kao centar za borbu protiv klimatskih promjena te ga je nužno poticati kroz provedbu SRUP-a.

4.3.1.6.2. Minski sumnjiva područja

UP Šibenik sadrži minski sumnjiva područja s mogućim minsko-eksplozivnim sredstvima zaostalim iz Domovinskog rata. Iako se minska područja s godinama smanjuju pa su tako Grad Šibenik i Općina Bilice skroz razminirani, u Gradu Skradinu se nalazi minski sumnjivo područje (Sl. 55.) koje je potrebno u potpunosti pregledati i u slučaju opasnosti, razminirati (MUP, 2021). Minski sumnjivo područje nalazi se na sjeverozapadnom rubu UP-a, a okružuju ga autocesta A1 na jugu te naselje Sonkovići na istoku te ima površinu od 3,6 km² što iznosi 0,97% ukupne površine minski sumnjivih područja (372.6 km²) u Republici Hrvatskoj (MUP, 2021).

Sl. 55. Minski sumnjivo područje na području Grada Skradina

Izvor: MUP, 2021

4.3.1.7. *Prevenција rizika i djelovanje u slučaju katastrofa*

Temeljem Zakona o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja (NN 127/19), županije i veliki gradovi izrađuju i donose svoje programe ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja, koji su sastavni dio njihovih programa zaštite okoliša. Šibensko-kninska županije donijela je 2013. g. Plan zaštite i spašavanja za Šibensko-kninsku županiju koji pokriva djelovanje u slučaju poplava, potresa, suša, orkanskih vjetrova i tuče. Prostornim planovima uređenja definirane su mjere zaštite i spašavanja. Gradovi Skradin (2020. g.) i Šibenik (2018. g.) donijeli su Procjene rizika od velikih nesreća koje unaprijeđuju razumijevanje rizika na svim razinama, osobito u smislu povećanja efikasnosti već uspostavljenih mjera za smanjenje rizika od velikih nesreća kao i definiranje novih. Uz strateške dokumente i planove, a u svrhu prevencije i djelovanja u slučaju opasnosti, unutar UP-a djeluju operativne snage koje se sastoje od Stožera zaštite i spašavanja Šibensko-kninske županije, Zapovjedništva civilne zaštite Šibensko-kninske županije, vatrogasnih postrojbi te službi i postrojbi pravnih osoba koje se zaštitom i spašavanjem bave u okviru redovne djelatnosti (poput Hitne medicinske pomoći, zdravstvenih ustanova, policije, HGSS-a, područnih ureda za zaštitu i spašavanje). Jedinice lokalne samouprave UP-a i dalje nisu na potrebnoj razini i potrebno je niz mjera i aktivnosti da bi se stanje dovelo do prihvatljive razine. Jedan od bitnijih potrebnih dokumenata je Procjena ugroženosti od požara i tehničko-tehnoloških eksplozija koji je pripisan Planom Zaštite i spašavanja Šibensko-kninske županije. Uz to potrebno je kontinuirano unaprijeđivati sustav zaštite i spašavanje te infrastrukturno jačati i opremiti dijelove sustava kako bi se stvorio efikasan model sustava zaštite i spašavanja.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG2 – Plavi razvoj* naveli su da je zbog specifičnosti otočnog dijela UP potrebno razviti modele za brže i učinkovitije djelovanje hitnih službi na otocima. U tom smislu predložena je nabavka specijaliziranog glisera za dovoz timova hitnih službi na otoke, a on bi se mogao koristiti i za opskrbu otoka, koja se sada obavlja redovitim brodskim linijama.

4.3.1.8. *Zaključak*

Podatci o kvaliteti i onečišćenosti zraka i voda u UP Šibenik ukazuju na visoku razinu kvalitete zraka i vode u svim dijelovima UP Šibenik gdje se prate svojstva zraka i vode. Industrijski pogoni koji su bili značajniji onečišćivači transformirali su i modernizirali svoje poslovanje ili prestali s proizvodnjom te količina otpadnih materijala koje oni stvaraju u znatnoj mjeri ne narušava kvalitetu zraka, vode i tla. Područja na kojima se nalaze napušteni prostori industrijskih pogona potrebno je u potpunosti sanirati kako bi se spriječila onečišćenja tla i vode, zbog toga što se UP Šibenik nalazi na propusnom krškom terenu. Pritisak turizma, osobito u masovnom obliku u pojedinim obalnim naseljima također može naštetiti kvaliteti morske vode. Zbog toga je potrebno promicati ekološku svijest lokalnom stanovništvu i turistima. U lučkim područjima potrebno je ulagati u što veću održivost procesa koji se u njima odvijaju. Planiranjem i primjenom zelenih i održivih rješenja gospodarenja prostorom može se dalje unaprijediti kvaliteta zraka, voda i tla u UP Šibenik.

Klimatske promjene utječu na sve aspekte okoliša i gospodarstva UP Šibenik kroz učestalost i intenzitet ekstremnih vremenskih nepogoda (ekstremne padaline, poplave i bujice, erozije,

oluje, suša, toplinski valovi, požari) te kroz klimatske promjene (porast temperature zraka, tla i vodenih površina, podizanje razine mora, zakiseljavanje mora, širenje sušnih područja). Najviše problema stvaraju vrlo visoke temperature i mala količina padalina zbog kojih se ljeti mogu očekivati velike suše koje nose posebne rizike za zdravlje ljudi, turizam, poljoprivredu i požare. Prirodni rizici vezani uz more svakako su porast temperature mora te porast saliniteta koji se javlja kao posljedica smanjenja riječnih dotoka i oborina s istovremenim pojačanjem evaporacije na površini mora. Unutar administrativnih granica Grada Skradina nalaze se minski sumnjiva područja. Prevencija rizika provodi se raznim dokumentima pa su tako Gradovi Šibenik i Skradin donijeli Procjene rizika od velikih nesreća. Uz to potrebno je kontinuirano unaprjeđivati sustav zaštite i spašavanje te infrastrukturno jačati i opremiti dijelove sustava kako bi se stvorio efikasan model sustava zaštite i spašavanja.

4.3.2. Upravljanje javnim urbanim površinama

Pojam javnih urbanih površina odnosi se na zaštićena područja prirode, javne zelene površine, šumske površine i područja koja su u prošlim razdobljima imale industrijsku i vojnu namjenu, a trenutno su neiskorištena (tzv. *brownfield* zemljišta), a te se površine nalaze u urbanom području. Takve površine jedan su od prostornih resursa razvoja jer izravno utječu na kvalitetu života, a imaju i veliki potencijal u raznim oblicima društvenog i gospodarskog iskorištavanja.

4.3.2.1. Prirodna baština

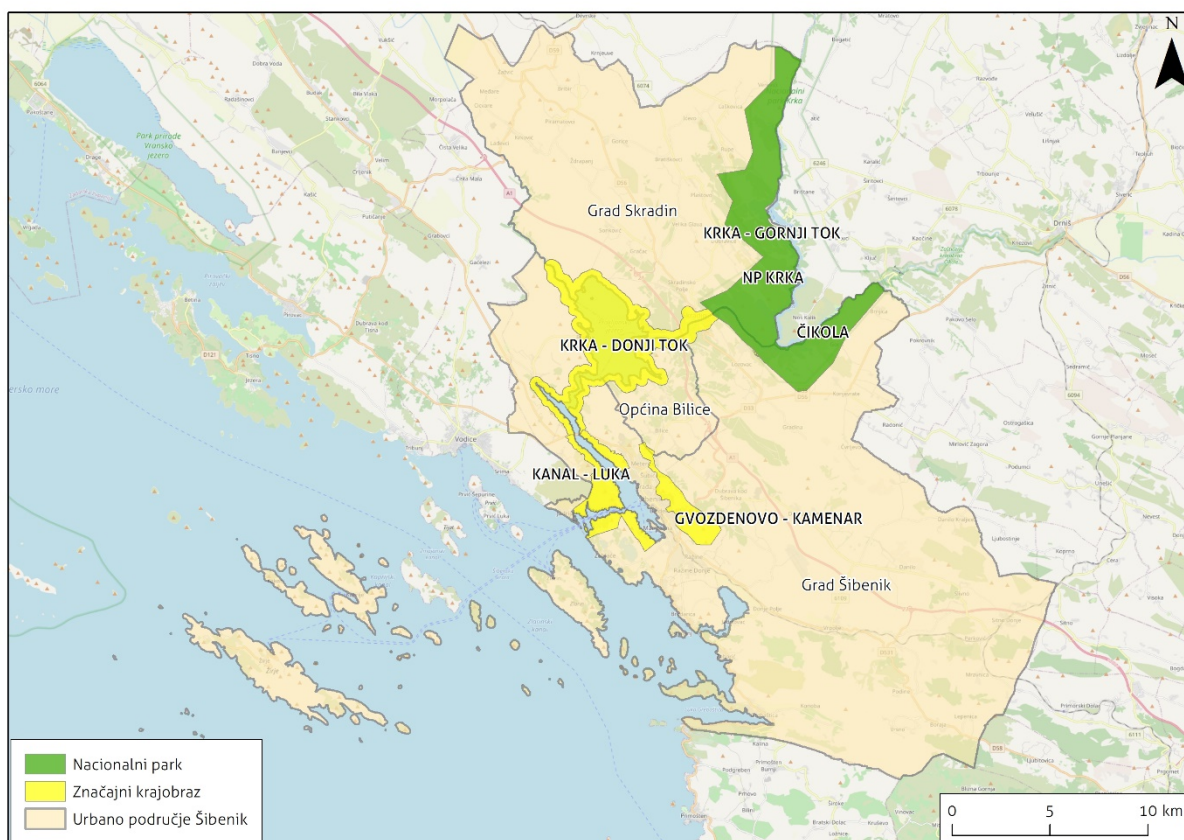
Sukladno Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19) na prostoru UP Šibenik nalazi se šest lokaliteta zaštićenih u dvije kategorije zaštite (Tab. 63., Sl. 56.).

Tab. 63. Popis područja zaštićenih na temelju Zakona o zaštiti prirode u urbanom području Šibenik 2021. godine

Naziv zaštićenog područja	Kategorija zaštite	Godina zaštite	Ukupna površina (km ²)	Površina na prostoru urbanog područja Šibenik (km ²)
Vodeni tok i obalni pojas rijeke Krke (Krka – gornji tok)	Značajni krajobraz	1968.	33,6	32,6
Vodeni tok i kanjon Čikole	Značajni krajobraz	1968.	11,4	4,3
Skradinski buk (Krka – donji tok)	Značajni krajobraz	1948.	38,8	13,1
Krka	Nacionalni park	1985.	110,6	43,5
Područje Kanal - Luka	Značajni krajobraz	1974.	12,0	7,7
Područje Gvozdеноvo - Kamenar	Značajni krajobraz	1974.	5,5	5,5

Izvor podataka: Bioportal, 2021

Najvišu razinu zaštite od navedenih područja ima Nacionalni park Krka. On se svojom površinom od 110,6 km² proteže kroz sedam JLS u Šibensko-kninskoj županiji. To je područje zaštićeno zbog prirodne vrijednosti rijeke Krke koja je jedna od rijetkih rijeka u krškim područjima koje imaju površinski tok u cijelosti. Krka je bogata geomorfološkim, hidrološkim i biološkim fenomenima, a zbog tih je fenomena turistički atraktivna i privlači velik broj posjetitelja (Bioportal, 2021). Nacionalni park Krka svojim najjužnijim dijelom nalazi se na teritoriju Grada Skradina i Grada Šibenika.

Sl. 56. Područja zaštićena na temelju Zakona o zaštiti prirode u urbanom području Šibenik 2021. godine

Izvor podataka: Bioportal, 2021

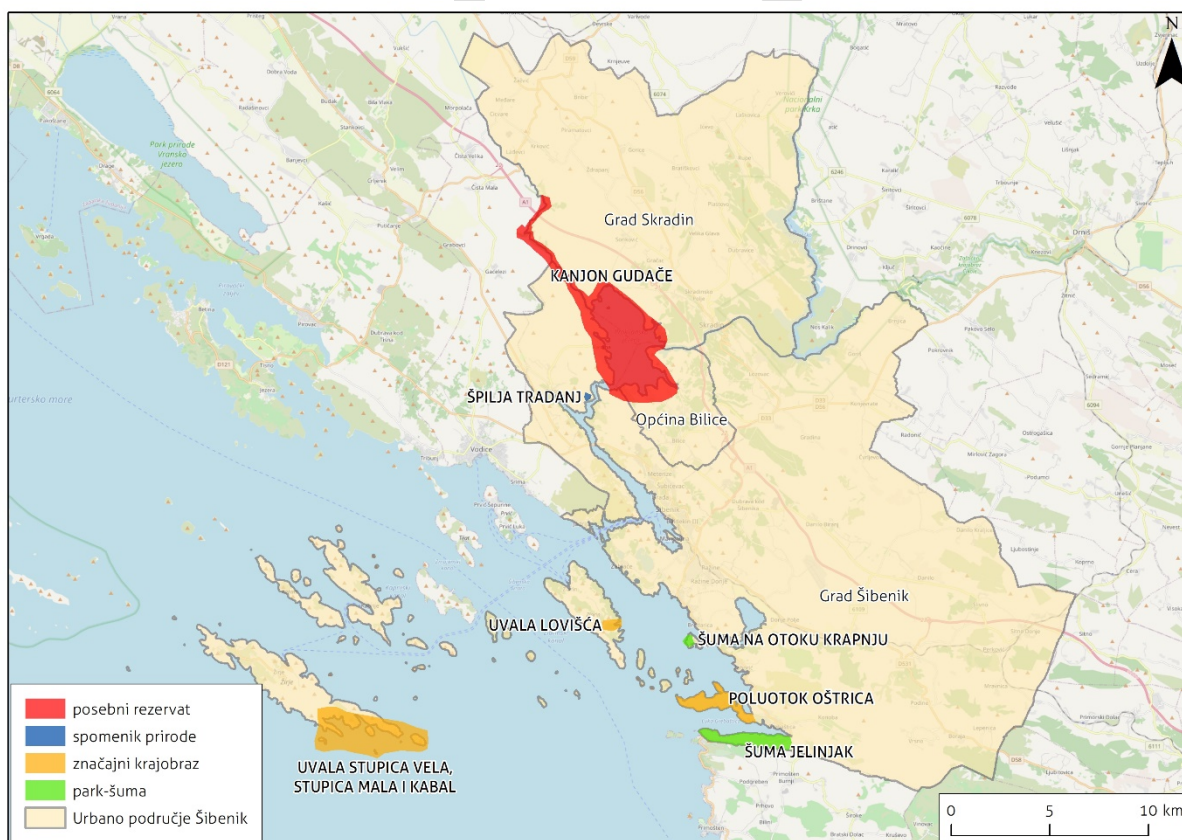
Ostalih pet zaštićenih područja zaštićena su u okviru kategorije značajnog krajobraza. Tri značajna krajobraza nalaze se na teritoriju NP Krka. Značajni krajobraz Vodeni tok i obalni pojas rijeke Krke obuhvaća dio toka i obale rijeke Krke južno od Skradinskog buka sve do Prokljanskog jezera. Značajni krajobraz Skradinski buk obuhvaća dio gornjeg toka Krke, sa sedrenim barijerama na Skradinskom buku i Roškom slapu te riječnim kanjonom. Značajni krajobraz Vodeni tok i kanjon Čikole obuhvaća dio toka rijeke Čikole, a u UP Šibenik nalazi se njegov najjužniji dio u kojemu se Čikola ulijeva u Krku. Ostala dva značajna krajobraza nalaze se na području Grada Šibenika. Značajni krajobraz Područje Kanal – Luka obuhvaća dio Šibenskog zaljeva i Kanal sv. Ante prema otvorenom moru, a krajobraz Gvozdеново – Kamenar obuhvaća područje pod crnogoričnom šumom (park-šuma) i makijom sjeverno od gradskog naselja Šibenik koje se štiti kao zelena zona Grada Šibenika (Bioportal, 2021).

U UP Šibenik postoje također i druga područja s prirodnim vrijednostima koja nisu zaštićena Zakonom o zaštiti prirode, ali njihova zaštita planirana je Prostornim planom Šibensko-kninske županije. Predloženo je sedam područja u UP Šibenik, koja imaju biološku, geomorfološku ili geološku vrijednost. Ta su područja s prirodnim vrijednostima prikazana u priloženoj tablici (Tab. 64.) i na karti (Sl. 57.).

Tab. 64. Područja prirodnih vrijednosti u UP Šibenik čija je zaštita previđena Prostornim planom Šibensko-kninske županije

Naziv predloženog zaštićenog područja	Predložena kategorija zaštite	Jedinica lokalne samouprave
Kanjon Gudače	Posebni rezervat (ornitološki)	Grad Šibenik Grad Skradin Općina Bilice
Špilja Tradanj kod Zatona	Spomenik prirode (geomorfološki)	Grad Šibenik
Uvala Stupica vela, Stupica mala i Kabel s otočićem i akvatorijem (otok Žirje)	Značajni krajobraz	Grad Šibenik
Uvala Lovišča (otok Zlarin)	Značajni krajobraz	Grad Šibenik
Poluotok Oštrica	Značajni krajobraz	Grad Šibenik
Šuma na otoku Krapnju	Park-šuma	Grad Šibenik
Šuma Jelinjak	Park-šuma	Grad Šibenik

Izvor podataka: PP Šibensko-kninske županije, 2012, 2017

Sl. 57. Područja prirodnih vrijednosti u UP Šibenik čija je zaštita previđena Prostornim planom Šibensko-kninske županije

Izvor podataka: PP Šibensko-kninske županije, 2012, 2017

Osim navedenih područja koja se namjeravaju zaštititi na temelju Zakona o zaštiti prirode, Prostornim planom Šibensko-kninske županije također se namjerava provesti prekategorizacija zaštite ili promjena granica pojedinih zaštićenih područja. Ta su područja značajni krajobrazni Vodeni tok i obalni pojas rijeke Krke (donji tok) koji se namjerava prekategorizirati u posebni (ornitološki) rezervat, Vodeni tok i kanjon rijeke Čikole koji se namjerava prekategorizirati u posebni (geomorfološki) rezervat i područje Gvozdenovo – Kamenar, čiji se dio planira prekategorizirati u park šumu (Prostorni plan Šibensko-kninske županije, 2012, 2017). U planu je također navedeno da je prije prekategorizacije potrebno provesti istraživanje opravdanosti prekategorizacije.

Osim zaštite na temelju Zakona o zaštiti prirode, dio UP Šibenik zaštićen je i u okviru ekološke mreže Natura 2000. Ta je mreža utvrđena 2013. g. donošenjem Uredbe o ekološkoj mreži, koju je 2019. g. zamijenila uredba o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/19). Sukladno navedenoj Uredbi, sastavni dio ekološke mreže čine četiri kategorije područja. Prvu kategoriju, Područja očuvanja značajna za ptice (POP), čine evidentirana područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju i njihovih staništa, kao i područja važna za očuvanje migratornih vrsta ptica i njihovih staništa (osobito močvarna područja). Drugu kategoriju, Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POVS), čine evidentirana područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa te staništa od interesa za Europsku uniju. Na prostoru UP Šibenik nalaze se 23 područja zaštićena u okviru ekološke mreže u obje kategorije, 21 POVS i dva POP (Tab. 65., Sl. 58.). Treća kategorija, vjerojatna područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (vPOVS) sadrže prioritetne prirodne stanišne tipove i/ili vrste koje se smatraju područjima od značaja za Europsku uniju. Četvrtu kategoriju čine posebna područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (PPOVS).

Područja očuvanja značajna za ptice (POP) nalaze se u kontinentalnom dijelu UP Šibenik, u krajnjem južnom dijelu Ravnih kotara i u području uz tok rijeke Krke. Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POVS) rasprostranjena su po cijelom prostoru UP Šibenik, ali su uglavnom koncentrirana u morskim i obalnim prostorima, na otocima, kao i u Šibenskom zaljevu i južnom dijelu toka rijeke Krke s Prokljanskim jezerom. Samo se dva POVS nalaze izvan navedenog prostora, a to su jama Golubinka i područje oko Dobre vode koji se nalaze u istočnom dijelu teritorija Grada Šibenika. Na prostoru UP Šibenik ne postoji nijedno područje koje je zaštićeno nekim od međunarodnih oblika zaštite (Biportal, 2021).

Ukoliko se promotri prostorni raspored svih navedenih zaštićenih područja, općenito se mogu izdvojiti dva prostora koncentracije zaštićenih područja, a to su područje uz tok rijeke Krke te obalni i morski prostor UP Šibenik.

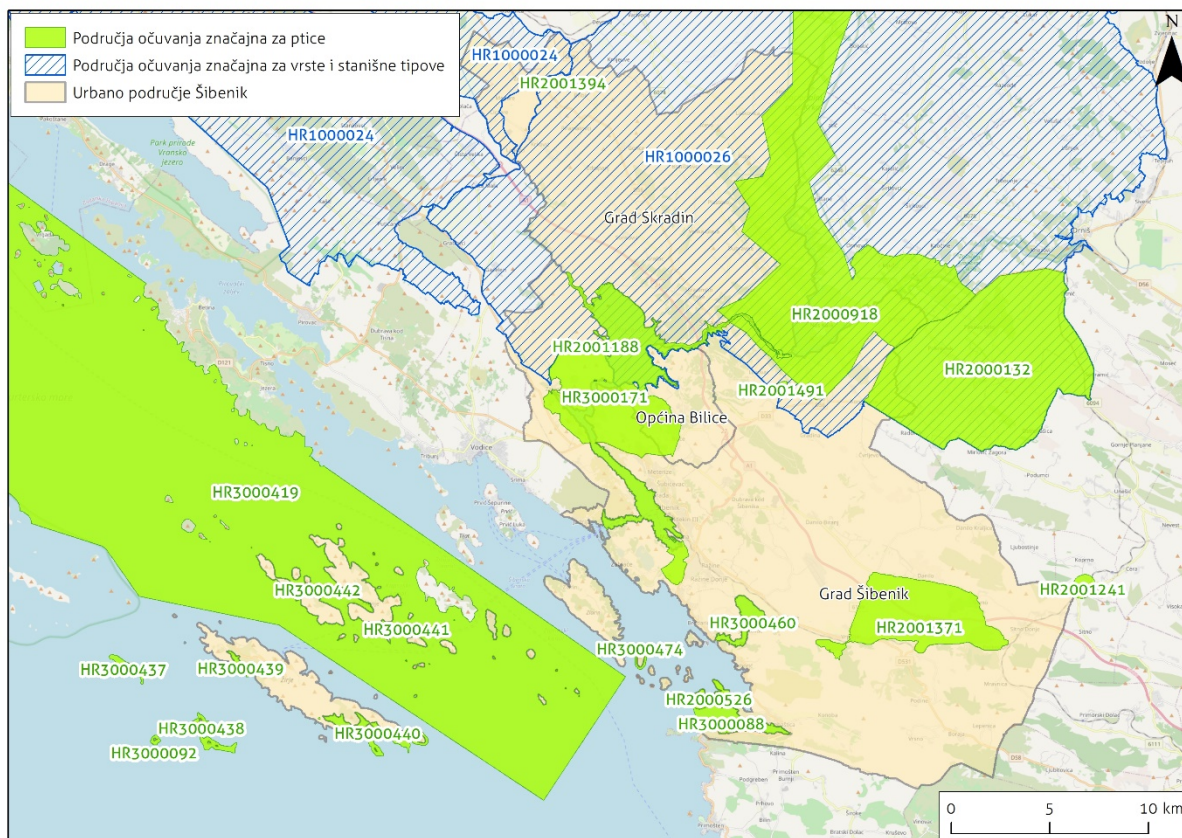
Zaštićene prirodne vrijednosti imaju velik potencijal u turističkoj valorizaciji, a neke od njih su i sada prepoznate na turističkom tržištu. Osobito je prepoznata vrijednost Nacionalnog parka Krka koji posjećuje velik broj posjetitelja te se njegov broj na pojedinim lokalitetima ograničava ovisno o potrebi (Pravilnik o zaštiti i očuvanju Nacionalnog parka „Krka“, NN 123/19). Ostali lokaliteti koji su prirodno atraktivni mogu se valorizirati u turističke svrhe na način da se odrede zone prirodnih područja koje će biti namijenjene isključivo zaštititi i druge zone koje će biti zone razvoja, u kojima je moguć društveni i gospodarski razvoj na način da se ne naštetiti temeljnom prirodnom fenomenu područja.

Sudionici participativne radionice s dionicima FG 1 – Zeleni razvoj istaknuli su da je veliki dio područja UP Šibenik zaštićen pod nekom od kategorija zaštite prirode. Zaštićeni dijelovi prirode pod intenzivnim su antropogenim pritiscima, poput pritiska pomorskog prometa na zaštićeni akvatorij Šibenskog kanala i ušća Krke, pritiska intenzivne gradnje na značajni krajobraz Gvozdenovo – Kamenar ili pritiska rastućeg broja posjetitelja na NP Krka. NP Krka, kao zaštićeno područje s najvišom razinom zaštite u UP Šibenik posjećuje velik broj posjetitelja zbog čega postoji pritisak na lokalnu prometnu i komunalnu infrastrukturu te dolazi do stvaranja povećane količine otpada. Planirani su i različiti projekti kojima bi se umanjili negativni utjecaji. Primjerice, planira se urediti ulaz Lozovac u NP Krka kao glavni i reprezentativni ulaz s prostorima za efikasniji prihvat i kontrolu broja posjetitelja te posebnim prostorima za edukaciju posjetitelja o zaštiti prirode. Time bi se smanjio pritisak na Skradin u kojemu velik broj turista ulazi u NP Krka. Namjerava se omogućiti kvalitetniji pristup turistima na Roški slap (koji se nalazi na teritoriju Grada Skradina), oko kojega ne postoje zadovoljavajuće parkirne površine, na način da se uredi parkirna površina na teritoriju Grada Drniša te od nje uspostavi javni prijevoz do Roškog slapa. Zaštita Šibenskog kanala od negativnih utjecaja pomorskih prometa mogla bi se povezati s nekim od projekata revitalizacije kanala.

Tab. 65. Popis područja u UP Šibenik koja su zaštićena Uredbom o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže 2019. godine

Kod područja	Naziv područja	Tip područja
HR100026	Krka i okolni plato	POP
HR100024	Ravni kotari	POP
HR2000918	Šire područje NP Krka	POVS
HR2000132	Područje oko špilje Škarin Samograd	POVS
HR2000526	Oštrica - Šibenik	POVS
HR2001188	Pećina; Raslina	POVS
HR2001371	Područje oko Dobre vode	POVS
HR2001394	Bribišnica - Vrbica	POVS
HR2001491	Šibensko zaleđe - Lozovac	POVS
HR3000088	Uvala Grebaštica	POVS
HR3000092	Blitvenica	POVS
HR3000171	Ušće Krke	POVS
HR3000319	Jama Gradina	POVS
HR3000419	J. Molat-Dugi-Kornat-Žirje-Zlarin-Murter-Pašman-Ugljan-Rivanj-Sestrunj-Molat	POVS
HR3000437	Sedlo - podmorje	POVS
HR3000438	Kosmerka - Prokladnica - Vrtlac - Babuljak - podmorje	POVS
HR3000439	Uvale Tratinska i Balun	POVS
HR3000440	Žirje - Kabal	POVS
HR3000441	Kaprije	POVS
HR3000442	Kakanski kanal	POVS
HR3000460	Morinjski zaljev	POVS
HR3000474	Otočje Drvenik	POVS

Izvor podataka: Bioportal, 2021

Sl. 58. Područja u UP Šibenik koja su zaštićena Uredbom o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže 2019. godine

Izvor podataka: Bioportal, 2021

4.3.2.2. *Kulturna baština*

Prema Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske (2021) u UP Šibenik postoji 151 zaštićeno kulturno dobro. Detaljan popis kulturnih dobara te podatci o njihovim lokacijama i vrstama dostupni su u prilogu. Najviše kulturnih dobara u UP Šibenik kategorizirano je kao nepokretna pojedinačna kulturna dobra (Tab. 66.), na koja otpada 90,0 % svih kulturnih dobara u UP. Većina dobara iz te kategorije odnosi se na zaštićene građevine sakralne namjene (crkve) te druge vrijedne građevine koje imaju ili su u prošlosti imale stambenu, vojnu/fortifikacijsku ili neku drugu javnu namjenu. Posebno se svojom veličinom i očuvanošću ističe šibenska stara gradska jezgra (kulturno-povijesna cjelina Šibenika) u kojoj se nalazi najveći broj spomenika graditeljske baštine, čemu je razlog dug urbani razvoj te demografski i gospodarski značaj Šibenika kao važnog urbanog središta Dalmacije. Arheološka kulturna dobra obuhvaćaju arheološka nalazišta na kopnu i podmorska arheološka nalazišta. Nekoliko podmorskih arheoloških lokaliteta gdje se nalaze ostatci potopljenih brodova nalaze se u akvatoriju uz otoke Zlarin, Žirje i Krapanj, ali nekoliko hidroarheoloških nalazišta nalazi se i u Šibenskom zaljevu i u Prokljanskom jezeru, a objekti pronađeni na tim nalazištima datiraju od razdoblja neolitika do novog vijeka (Registar kulturnih dobara, 2021).

Osim toga, kao arheološki lokaliteti izdvajaju se i ostatci antičkih gradina, kao i različitih antičkih i srednjovjekovnih građevina koje nisu sačuvane u cijelosti. Zaštićeno je i sedam kulturno-povijesnih cjelina, od kojih se pet odnosi na kulturno-povijesne cjeline naselja (Šibenik, Skradin, Zlarin, Kaprije, Krapanj), a dva na lokalitete s represivnom namjenom u Drugom svjetskom ratu. Zaštićeno je i jedno nematerijalno kulturno dobro, umijeće izrade šibenske kape.

Stara šibenska jezgra podijeljena je u 93 konzervatorska bloka od čega je dokumentirano oko 30 % (od čega polovica digitalno). Od iznimne je važnosti provoditi proces izrade geodetsko-arhitektonske dokumentacije, posebice u funkciji zaštite i očuvanja kulturne baštine, ali i u funkciji unaprjeđenja općeg stanja povijesne jezgre iz više aspekata (urbana sigurnost, demografska revitalizacija, gospodarstvo i dr.).

Tab. 66. Broj kulturnih dobara u UP Šibenik prema vrsti i jedinici lokalne samouprave 2021. godine

Prostorna jedinica	Nepokretno pojedinačno kulturno dobro	Arheološko kulturno dobro	Kulturno-povijesna cjelina	Nematerijalno kulturno dobro	Ukupan broj kulturnih dobara
Grad Šibenik	113	16	6	1	136
Grad Skradin	6	6	1	-	13
Općina Bilice	1	1	-	-	2
UP Šibenik	120	23	7	1	151

Izvor podataka: Registar kulturnih dobara, 2021

Katedrala sv. Jakova u Šibeniku zaštićena je dodatno kao kulturno dobro nacionalnog značaja. To je gotičko-renesansna sakralna građevina građena u 15. i 16. st., a zbog svoje je vrijednosti od 2000. g. upisana na UNESCO-voj listi svjetske kulturne baštine (Registar kulturnih dobara, 2021). Na istoj listi od 2017. g. nalazi se i tvrđava sv. Nikola na ulazu iz Šibenskog kanala u Kanal sv. Ante, koja je zaštićena zajedno s još pet lokaliteta u Hrvatskoj, Italiji i Crnoj Gori kao kulturno dobro pod nazivom Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. st. (UNESCO, 2021).

Osim lokaliteta koji su upisani u registar zaštićenih kulturnih dobara, tri su lokaliteta na području Grada Šibenika preventivno zaštićena. To su arheološki lokalitet antičkog brodoloma kod uvale Juro na Žirju, kulturni krajolik otoka Baljenac i nepokretno pojedinačno dobro palača Gogala u Šibeniku (Registar kulturnih dobara, 2021).

Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2012, 2017) namjerava se dodatno zaštititi naselje Rupe u Gradu Skradinu u kategoriji zaštićene kulturno-povijesne cjeline.

Važno je zaštititi i nematerijalnu baštinu koja je povezana s tradicijskim znanjima i vještinama. Potrebno je poticati važnost istraživanja, predstavljanja i popularizacije baštine. Neki od elemenata baštine koji su osobito vrijedni za jaču valorizaciju su proizvodnja soli u Zablauču i Morinju, spužvarstvo na Krapnju, koraljarstvo na Zlarinu, proizvodnja vapna na Žirju te suhozidna gradnja na šibenskim otocima i u priobalju itd.

Iznimno bogatstvo područja UP Šibenik kulturno-povijesnom baštinom stvara dobre preduvjete za razvoj kulturnog turizma. Razvojem turističke infrastrukture i ljudskih

potencijala u sektoru turizma, trenutna valorizacija kulturne baštine može se dodatno unaprijediti. Pritom je važno izraditi dokumentaciju i modele koji će osigurati održivo korištenje baštine uz odgovarajuću razinu zaštite.

Participativnim procesom istaknut je problem zaštite dijela kulturno-povijesnih cjelina, posebice na otocima, koji su pod pritiskom razvoja suvremenih prostornih rješenja proizašlih iz privatnih intervencija. Evidentirani su pojedinačni problemi neadekvatne stolarije, betonizacije, ilegalne (do)gradnje, devastacije tradicionalne suhozidne gradnje, ilegalna odlagališta otpada, nekontrolirani građevinski radovi i dr. Dionici smatraju potrebnim povećati stupanj monitoringa i praćenja zaštite kulturno-povijesnih cjelina s obzirom da čine vrlo važan resurs u budućem održivom razvoju.

4.3.2.3. Javne zelene površine

Prema Zakonu o komunalnom gospodarstvu (NN 68/18, 110/18, 32/20) javne zelene površine su parkovi, drvodredi, živice, cvjetnjaci, travnjaci, skupine ili pojedinačna stabla, dječja igrališta s pripadajućom opremom, javni športski i rekreacijski prostori, zelene površine uz ceste i ulice ako nisu sastavni dio nerazvrstane ili druge ceste/ulice i sl. Najveći se broj javnih zelenih površina nalazi u urbanom naselju Šibenik. Podatci o broju, veličini, vrijednosti i potrebi za revitalizacijom zelenih površina na prostoru UP Šibenik ne postoje. Održavanjem javnih zelenih površina na teritoriju Grada Šibenika bavi se komunalna tvrtka Zeleni grad Šibenik d.o.o., a na teritoriju Grada Skradina taj posao obavlja tvrtka Rivina jaruga d.o.o.

U 2014. g. Stanić i Buzov (2014) provele su istraživanje o značenju zelenih površina za stanovnike urbanog naselja Šibenik. Jedan od osnovnih zaključaka dobivenih navedenim istraživanjem je da su zelene površine važne jer ispunjavaju više funkcija kojima daju doprinos povećanju kvalitete života u urbanim naseljima, premda ih stanovništvo više promatra kao mjesta socijalnih i estetskih prostornih usluga, nego kao prostore ekoloških funkcija za gradsko tkivo. Zaključeno je također da većina stanovnika percipira objekte kulturne baštine kao nešto što simbolizira Šibenik, dok su javne zelene površine znatno manje prepoznate. Specifična je činjenica da su ispitanici kao zelene površine po kojima je Šibenik prepoznat istaknuli prostore u NP Krka, a ne zelene površine u urbanom naselju.

Kako bi se na što bolji način moglo pristupiti upravljanju i razvoju zelenih površina u UP Šibenik, potrebno je sustavno inventarizirati javne površine po JLS izradom zelenog katastra te kontinuirano prikupljati podatke o njihovim karakteristikama (površina, uređenost i način korištenja). Na taj bi se način stvorili kvalitetniji uvjeti za utvrđivanje modaliteta održivog upravljanja zelenih površina te potrebe za provođenjem daljnjih aktivnosti u razvoju zelenih površina s ciljem povećanja kvaliteta ekoloških, socijalnih i estetskih funkcija u naseljenim zonama. Pritom se mogu koristiti oblici zelene infrastrukture čiji razvoj podupire i Europska unija. Zelena infrastruktura obuhvaća mrežu prirodnih, poluprirodnih i zelenih prostora koja pruža usluge ekosustav, pri čemu se potiče dobrobit ljudi i povećava kvaliteta života (EEA, 2021). Razvojem zelene infrastrukture i korištenjem rješenja temeljenih na prirodi (NBS, *Nature based solutions*) moglo bi se dodatno unaprijediti stanje javnih zelenih površina u

naseljima UP Šibenik te osigurati multiplikativne benefite koji doprinose povećanju otpornosti urbanih prostora na prirodne rizike i posljedice klimatskih promjena.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG 1 – Zeleni razvoj* istaknuli su da u UP Šibenik unutar naselja, osobito unutar urbanog naselja Šibenik, ne postoji dovoljan broj zelenih površina. Navedeno je također da se prilikom planiranja izgradnje novih stambenih zona premali dio prostora ostavlja zelenim površinama. Postojeće zelene površine u urbanom naselju Šibenik i u njegovoj urbanoj okolini mogle bi se povezati u zelene koridore te tako stvoriti zelenu infrastrukturu UP Šibenik. Potrebno je također poticati razvoj zelene infrastrukture i na privatnim posjedima, primjerice kroz uspostavu zelenih krovova, ali u tom slučaju nedostatak interesa lokalnog stanovništva za sudjelovanje u razvoju zelene infrastrukture može predstavljati prepreku budućeg razvoja. Razvoju zelene infrastrukture prepreku može predstavljati i činjenica da veliki dio stambenih objekata nema okućnice, nego su izgrađeni na cijeloj parceli te je u takvim dijelovima naselja teže razvijati zelenu infrastrukturu. Na radionici su predložene pojedine lokacije na kojima bi se mogla razviti zelena infrastruktura, što bi obuhvaćalo površine od Šibenika do južne granice NP Krka. Predložena je i izgradnja zelenih zidova uz Jadransku magistralu, kako bi se ozelenio prostor uz tu prometnicu te smanjila buka koja dolazi iz prometa za stanovništvo objekata u blizini magistrale.

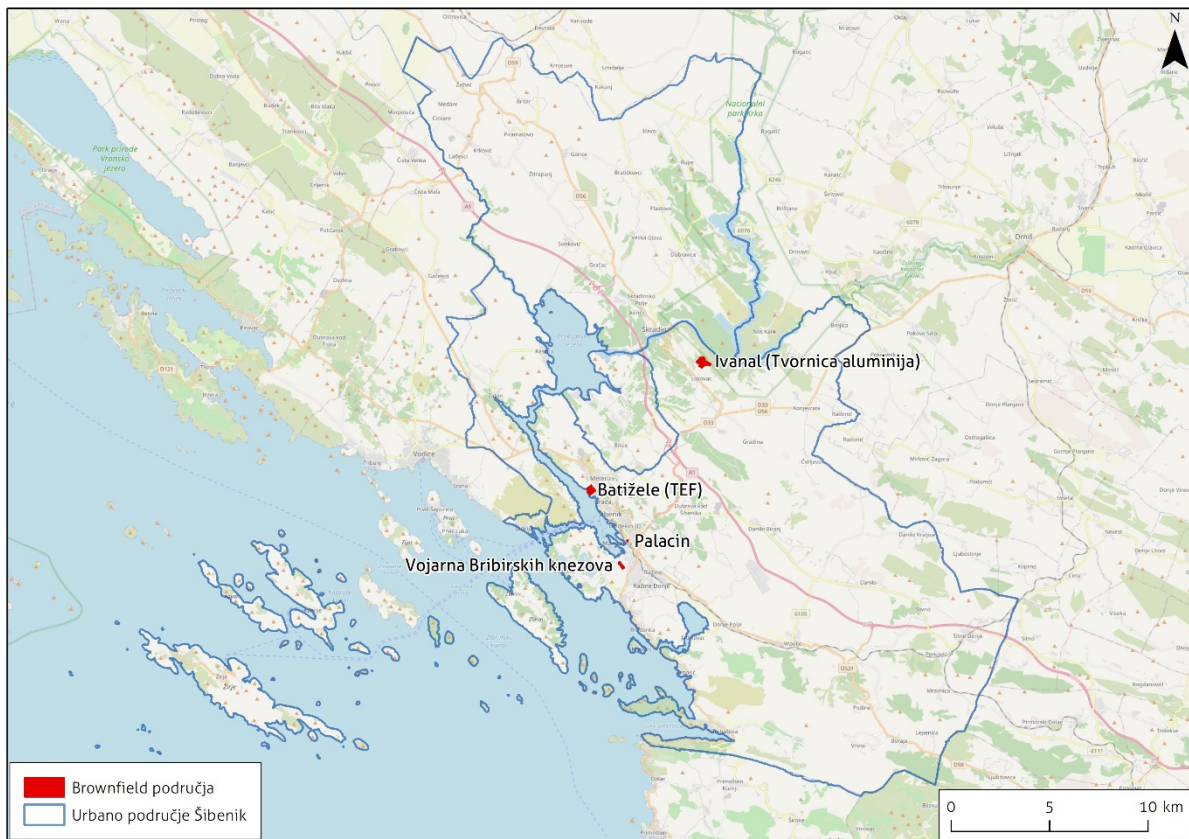
4.3.2.4. *Brownfield površine*

Brownfield područja definiraju se kao napuštene, prazne odnosno nedovoljno iskorištene industrijske, vojne ili komercijalne građevine koje su smještene u urbanim ili ruralnim područjima te se mogu prenamijeniti u gospodarske ili društvene svrhe. Te su građevine nastale u prošlosti kada su imale određenu funkciju, a zbog gospodarskih, društvenih i kulturoloških promjena u prošlosti tu su funkciju izgubile. Takve lokacije imaju potencijal za poticanje održivog razvoja, što zahtijeva intervenciju u prostor kako bi one povratile korisnu namjenu, na način da se ili vrati izvorna funkcija objekata ili da se objekt prenamijeni u neku drugu svrhu. Veličina brownfield zemljišta može varirati od manjih lokaliteta do vrlo velikih vojnih kompleksa. Takvi lokaliteti mogu se nalaziti unutar središnjih dijelova urbanih naselja, na gradskoj periferiji te na nekim povijesnim lokalitetima (Perovic i Kurtović Folić, 2012). Brownfield područja su prostori čija je sanacija i revitalizacija nužna jer svojom neaktivnošću i nemogućnošću korištenja predstavljaju ekološki, ekonomski i društveni rizik za širi prostor u kojemu se nalaze. Osobito je važna sanacija takvih prostora u turistički razvijenim područjima jer ona utječu na stvaranje negativne vizure atraktivnog prirodnog ili antropogenog krajobraza. Proces sanacije i revitalizacije brownfield područja kompleksan je proces koji se obično provodi kroz više različitih faza te stoga traje duže vrijeme (Perovic i Kurtović Folić, 2012).

Najveći dio brownfield područja identificiran je na području Grada Šibenika, a za dio njih postoje planovi revitalizacije. Brownfield područja s izrađenom planskom dokumentacijom za revitalizaciju prikazani su na priloženoj karti (Sl. 59.).

Kao jedan od visokorizičnih brownfield lokaliteta u Razvojnoj strategiji Šibensko-kninske županije (2017) izdvojeno je područje Batižele, lokacija nekadašnje Tvornice elektroda i ferolegura (TEF) u sjeverozapadnom dijelu izgrađenog prostora urbanog naselja Šibenik

udaljeno 500 m od središta grada, smješteno uz obalu Šibenskog zaljeva (estuarija Krke) na površini od 500 ha (Grad Šibenik, 2021b). Tvornica je prestala s radom 1994. g., a tijekom 2000-ih i početkom 2010-ih trajalo je uklanjanje tvornice i sanacija prostora od opasnih kemikalija koje su zaostale. Rješavanjem imovinsko-pravnih odnosa i prenošenjem vlasničkih prava na Grad Šibenik, mogla je započeti druga faza projekta u kojoj je planirano ulaganje u razvoj i izgradnju visokokvalitetnih hotelskih, sportskih i nautičkih sadržaja na toj lokaciji, čime bi pripomogli turističkom razvoju Šibenika (TEF, 2021). Grad Šibenik osnovao je posebno trgovačko društvo Batižele d.d. koje upravlja razvojem navedenog brownfield lokaliteta. Za njegov razvoj 2020. g. donesen je i Prijedlog razvojne strategije: Urbana regeneracija napuštene industrijske zone u Šibeniku, čiju je izradu sufinancirala Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD).

Sl. 59. Brownfield područja u urbanom području Šibenik čija je revitalizacija u tijeku ili za koje postoje izrađeni planovi revitalizacije 2021. godine

Izvor podataka: HGK, 2021; Grad Šibenik, 2021a, 2021b, 2021c; TEF, 2021

Drugi razvojni projekt na brownfield zemljištu kojega provodi Grad Šibenik je projekt izgradnje studentskoga doma na lokaciji Palacin u urbanom naselju Šibenik, gdje se nekad nalazio vojni objekt. To je prostor površine 0,8 ha na kojemu se gradi studentski dom s kapacitetom od 332 kreveta podijeljen u tri bloka (Grad Šibenik, 2021c). Nositelj izgradnje doma je Veleučilište u Šibeniku, a projekt je s 85 % ukupnog iznosa sufinanciran iz Europskog fonda za regionalni razvoj kroz Operativni program Konkurentnost i kohezija. Planirano otvaranje doma je u ak. g. 2021./2022. Otvaranjem studentskog doma značajno će se

unaprijediti kvaliteta života studenata koji studiraju na šibenskim visokim učilištima te stvoriti mogućnost za daljnje širenje programa visokog obrazovanja dostupnih u Šibeniku.

Na mjestu nekadašnje vojarne Bribirskih knezova u urbanom naselju Šibenik u tijeku je izgradnja Veteranskog centra Šibenik, koji će se prostirati na mjestu nekadašnje vojarne Bribirskih knezova površine od oko 5.800 m², u kojemu će se moći smjestiti 142 osobe. Projekt provodi Ministarstvo hrvatskih branitelja, a također je financiran iz Europskog fonda za regionalni razvoj kroz Operativni program Konkurentnost i kohezija (Grad Šibenik, 2021a). Planiran završetak projekta je početkom 2023. g. Na istom lokalitetu planirana je i izgradnja centra za mlade i novog vatrogasnog doma za što Grad Šibenik ima namjeru aplicirati za sredstva iz fondova EU.

Brownfield lokacija je i prostor nekadašnje Tvornice aluminijske u Lozovcu, smješten u blizini Skradinskog buka, čija je sanacija i prenamjena potrebna jer predstavlja ekološki i estetski rizik za obližnji NP Krka. Lokacija je u privatnom vlasništvu tvrtke Ivanal. Na navedenoj lokaciji planirana je izgradnja turističkog kompleksa za koju se traži investitor. Na tom je prostoru planirana izgradnja kompleksa luksuznih vila, kompleksa apartmana, hotelskog kompleksa i sportskih terena (HGK, 2021). Navedenu investiciju promovira Hrvatska gospodarska komora na svojoj internetskoj stranici *Invest in Croatia*.

Valja istaknuti i inicijativu revitalizacije područja bivše vojarne Ante Jonić (centar DO IT). S obzirom na izazove razvoja suvremenog turizma, Grad Šibenik priprema dokumentaciju za prijavu i provedbu projekta DO IT (digitalizacija, obrazovanje, informatizacija, turizam). Budući Centar obuhvatio bi niz različitih djelatnosti u privatnom i javnom sektoru sa zajedničkim nazivnikom kroz turizam i ugostiteljstvo.

U pripremi je i prijava projekta „Centar za mlade“, a čija gradnja je predviđena u bivšoj vojarni Bribirskih knezova. Centar za mlade obuhvaća prenamjenu prostora bivše vojarne gdje bi bio smješten društveno-sportski sadržaj koji bi obuhvaćao koncertnu dvoranu, sportsko-penjačku dvoranu, prostor za radionice i skate park. Namjera preobraziti ovo zapušteno područje te ga staviti u funkciju. Centar za mlade uklapa se u strateško opredjeljenje Grada Šibenika koji razvija prostor za visoko obrazovanje i mlade. Također, bivša vojarna Palacin već se prenamjenjuje u studentski kampus.

Osim ovih građevina postoji još nekoliko zgrada na teritoriju Grada Šibenika, ali i u ostale dvije JLS koje su napuštene i čiju je revitalizaciju potrebno potaknuti. Brownfield lokaliteti vrlo su važni jer predstavljaju velik potencijal u urbanoj obnovi i regeneraciji te stvaranju novih sadržaja koji će obogatiti društveni život i gospodarski razvoj u gradu i njegovoj okolini. Usprkos visokoj cijeni navedenih projekata, oni omogućuju stvaranje modela održivog razvoja i novih vrijednosti za društvo i za gospodarstvo. Preduvjet za ostvarenje razvoja na brownfield lokalitetima je uređenje imovinsko-pravnih odnosa i izrada planske dokumentacije za razvoj/prenamjenu brownfield lokaliteta. U tom smislu potrebno je na dijelu lokacija promijeniti vlasništvo iz državnog na razinu JLS, ili, ako to nije moguće, prenijeti pravo građenja na JLS.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG1 – Zeleni razvoj* istaknuli su da u UP Šibenik postoji više brownfield lokacija koje je moguće revitalizirati i dati tim lokacijama nove namjene koje bi odgovarale potrebama lokalnog društva ili gospodarstva.

4.3.2.5. Zaključak

UP Šibenik prostor je s visokovrijednom prirodnom i kulturnom baštinom koje svojim ekološkim i estetskim značajem te društvenom simbolikom utječu na povećanje atraktivnosti prostora za boravak, stanovanje i rad. Potencijal valorizacije prirodne i kulturne baštine u turističke svrhe, ali i u privlačenju radnih mjesta prilično je velik i postoje daljnje mogućnosti za njegovu kvalitetniju valorizaciju. Izrada i digitalizacija dokumentacije preduvjet su očuvanja, a zatim revitalizacije i valorizacije bogate kulturne baštine. Pozitivni pomaci na tom planu učinjeni su u prethodnom desetljeću revitalizacijom kulturne baštine Grada Šibenika, primjerice revitalizacijom šibenskih utvrda, što je dalo dodatan zamah turističkom razvoju Grada. Pritom je potrebno posvetiti pažnju zaštiti osnovnih vrijednosti zaštićene prirodne i kulturne baštine. Potrebno je poticati zaštitu onih područja čija je zaštita predviđena prostorno-planskom dokumentacijom kako ne bi došlo do umanjenja njihovih vrijednosti uslijed pritiska turizma. Prirodne i kulturne vrijednosti šibenskih otoka te naselja u Gradu Skradinu također bi mogle biti kvalitetnije valorizirane u turističke svrhe, osmišljavanjem novih modela turističke ponude vezanih uz postojeću ponudu.

Osim zaštite prostora potrebno je stvoriti uvjete za njegovu kvalitetniju i dinamičniju društvenu i gospodarsku valorizaciju u područjima u kojima je to moguće. To se može postići definiranjem zona zaštite prostora i zona razvoja prostora. Kvaliteta života može se podići i razvojem javnih zelenih površina, što je osobito važno u urbanom naselju Šibenik. Takve površine mijenjaju estetsku sliku urbanog naselja s izraženom razlikom središnje srednjovjekovne urbane zone i novijih stambeno-industrijskih zona na rubovima urbanog naselja. U tu svrhu može se poticati razvoj zelene infrastrukture čime bi se povezivale različite postojeće i nove zelene površine u zajednički zeleni kompleks.

Pritisak industrije, koja je bila vodeća gospodarska grana u Šibeniku do 1990-ih g., na prostor, a time i na zaštićenu baštinu, do danas je značajno umanjen te se različitim mjerama revitalizacije može omogućiti da i nekadašnji industrijski prostori budu uključeni u gospodarski i društveni razvoj područja. Nesanirani napušteni objekti predstavljaju znatan ekološki rizik, a utječu i na smanjenje atraktivnosti i estetske vrijednosti područja. Projekti revitalizacije nekadašnjih industrijskih područja, danas brownfield područja, koji su trenutno u tijeku imaju za cilj povećanje dostupnosti društvenih usluga i stvaranje kapaciteta za ugodan rad i odmor. Uzimajući u obzir mjere razvoja poduzetništva i potporne infrastrukture za poduzetnike koje su omogućile povećanje broja tvrtki u UP Šibenik, korištenje brownfield područja mogu se upotrijebiti kao centri novog razvoja poduzetništva te se dosljednom gospodarskom i demografskom politikom može omogućiti da UP Šibenik zbog svojih potencijala postane područje dinamičnog demografskog i gospodarskog razvoja.

4.3.3. Komunalna infrastruktura

Komunalna infrastruktura obrađena u ovom poglavlju obuhvaća sljedeće infrastrukturne sustave: vodoopskrbni sustav, sustav odvodnje otpadnih voda (kanalizacijski sustav), sustav gospodarenja otpadom, plinoopskrbni sustav i energetska sustav.

4.3.3.1. Vodoopskrbna infrastruktura

Cijeli vodoopskrbni sustav UP Šibenik sastoji se od jednog vodoopskrbnog sustava kojim upravlja "Vodovod i odvodnja" d.o.o. Šibenik. Jedinice lokalne samouprave, Grad Šibenik i Općina Bilice, skoro su u potpunosti opskrbljeni vodom iz vodoopskrbnog sustava, dok je Grad Skradin opskrbljen djelomično (Sl. 60.) te je u planu izgradnja s povezivanjem i opskrbom naselja koja trenutno nemaju vodoopskrbni sustav u sjevernom dijelu UP-a.

Sl. 60. Vodoopskrbni sustav urbanog područja Šibenik

Izvor podataka: prostorni planovi JLS-a UP-a (obrađeno autorom)

Izvorište Jaruga koje opskrbljuje cijeli vodoopskrbni sustav nalazi se u naselju Lozovac, iznad rijeke i Nacionalnog parka Krka. Sastoji se od 3 crpne stanice, a minimalna izdašnost izvora procijenjena je na 1000 l/s. Kao i većina izvora u okolici izvan UP Šibenik, izvorište Jaruga podzemni je izvor visoke kakvoće. Zbog krškog terena i velike osjetljivosti na hidrološke prilike, prati se kakvoća površinske vode (PPŠKŽ, 2017). U nastavku tablica s rezultatima (ZZJZ, 2021).

Tab. 67. Broj i rezultat uzoraka redovitog i revizijskog monitoringa

GODINA	BROJ UZORAKA - REDOVITI MONITORING	NE ODGOVARA	BROJ UZORAKA REVIZIJSKI MONITORING	NE ODGOVARA
2015.	268	4 – mutnoća	12	0
2016.	160	0	16	0
2017.	160	0	16	0
2018.	160	0	16	0
2019.	160	0	15	0

Izvor: Grad Šibenik, 2021; Grad Skradin, 2021; Općina Bilice, 2021

UP Šibenika imalo je 2015. g. 16.641 kućanstvo spojeno na javni vodoopskrbni sustav te je ta brojka 2020. g. narasla na 18.352 što predstavlja povećanje od cca. 10%.

Tab. 68. Broj priključaka kućanstva urbanog područja Šibenik na javni vodoopskrbni sustav

Broj priključaka vodoopskrbe – kućanstva						
Godina	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Grad Šibenik	13.984	14.201	14.415	14.730	15.269	15.536
Grad Skradin	1.479	1.484	1.497	1.518	1.532	1.530
Općina Bilice	1.178	1.194	1.210	1.232	1.262	1.286
UKUPNO	16.641	16.879	17.122	17.480	18.063	18.352

Izvor: Grad Šibenik, 2021; Grad Skradin, 2021; Općina Bilice, 2021

U sljedećoj je tablici prikazan broj gospodarskih subjekata unutar urbanog područja spojenih na javni vodoopskrbni sustav. 2015. g. bilo ih je 1.739, a 2020. g. 2.069 što predstavlja povećanje od skoro 20%.

Tab. 69. Broj priključaka gospodarskih subjekata urbanog područja Šibenik na javni vodoopskrbni sustav

Broj priključaka vodoopskrbe – gospodarski subjekti						
Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grad Šibenik	1.565	1.562	1.640	1.695	1.773	1.874
Grad Skradin	91	89	62	97	104	108
Općina Bilice	83	80	81	86	85	87
UKUPNO	1.739	1.731	1.783	1.878	1.962	2.069

Izvor: Grad Šibenik, 2021; Grad Skradin, 2021; Općina Bilice, 2021

Iako se broj priključenih kućanstava povećao tijekom godina, potrošnja vode se smanjila (uz izuzetak u 2017. g. kada je potrošnja bila veća). 2015. g. potrošnja vode u kućanstvima iznosila je 2.979.780 m³ da bi se 2020. g. ta količina smanjila na 2.944.021 m².

Tab. 70. Potrošnja vode po kućanstvima

Potrošnja vode u m ³ – kućanstva						
Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grad Šibenik	2.682.597	2.609.895	2.689.540	2.609.263	2.604.240	2.638.314
Grad Skradin	137.793	131.601	142.315	136.060	140.904	140.895
Općina Bilice	159.390	149.322	169.447	159.988	155.707	164.812
UKUPNO	2.979.780	2.890.818	3.001.302	2.905.311	2.900.851	2.944.021

Izvor: Grad Šibenik, 2021; Grad Skradin, 2021; Općina Bilice, 2021

Potrošnja vode u gospodarskim objektima kretala se oko 1.200.000 m³ od 2015. g. do 2019. g. da bi se 2020. g. dogodio značajniji pad potrošnje što je povezano s pandemijom i s njom povezanim smanjenjem broja turističkih dolazaka. U 2019. g. potrošnja vode iznosila 1.238.822 m³, a 2020. g. tek 975.604 m³ što je pad od 20%.

Tab. 71. Potrošnja vode gospodarskih subjekata

Potrošnja vode u m ³ – gospodarski subjekti						
Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grad Šibenik	1,140,084	1,097,357	1,148,398	1,159,226	1,177,549	919,304
Grad Skradin	45,514	42,726	47,596	41,216	46,636	43,980
Općina Bilice	13,949	12,990	15,812	16,710	14,637	12,320
UKUPNO	1,199,547	1,153,073	1,211,806	1,217,152	1,238,822	975,604

Izvor: Grad Šibenik, 2021; Grad Skradin, 2021; Općina Bilice, 2021

Jedan od glavnih problema vodoopskrbnog sustava UP-a Šibenika je nedovoljna pokrivenost kućanstava u administrativnoj jedinici Gradu Skradinu, kao i vodoopskrba otočnih naselja Grada Šibenika. Od ukupnog broja stambenih jedinica (1.423) na sustav vodoopskrbe 2015. g. bilo je spojeno njih samo 255, što iznosi svega 18% priključenih kućanstava (SR Skradin, 2017).

Razvoj vodoopskrbnog sustava planira se u dva glavna smjera:

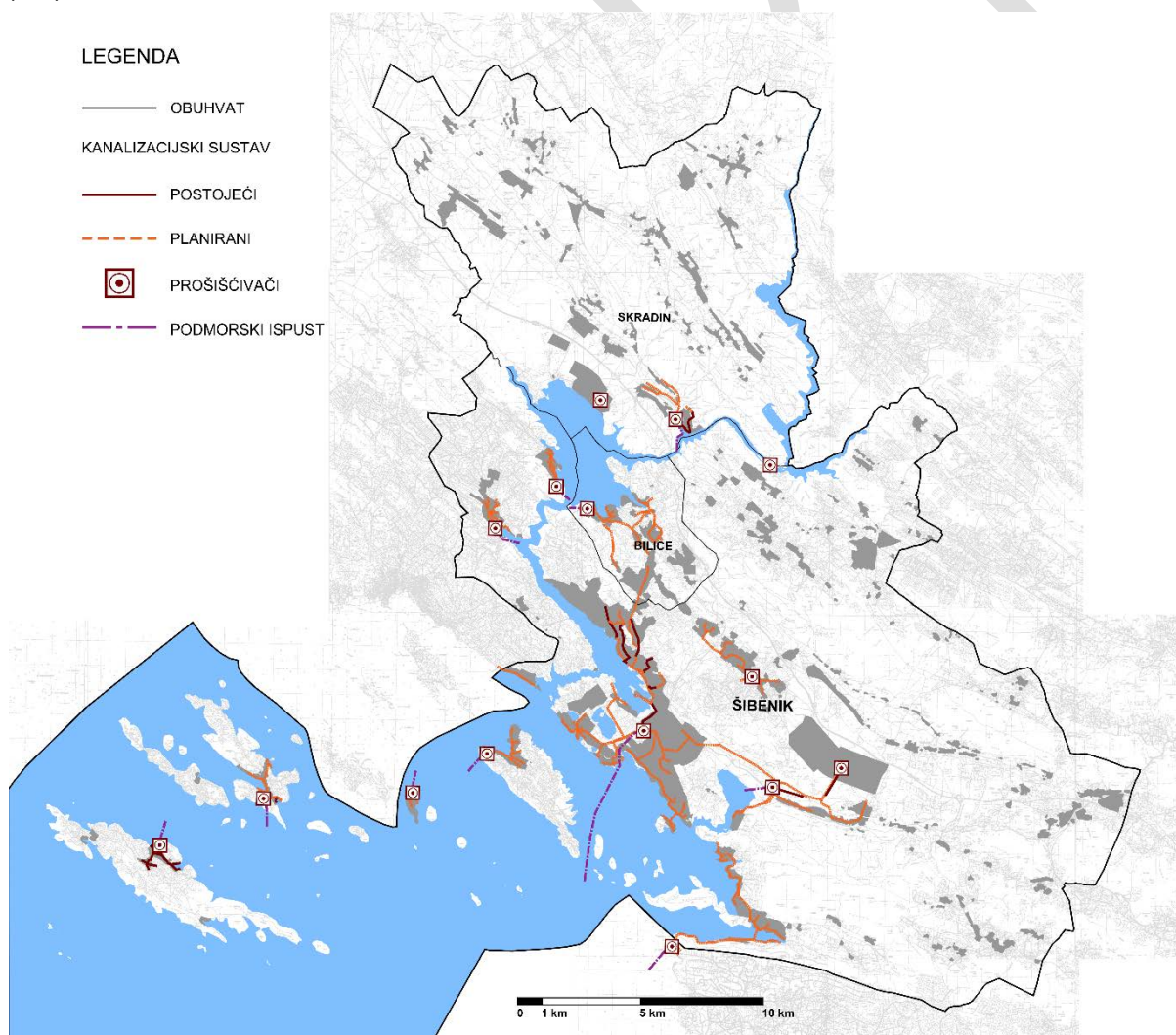
- proširenja vodoopskrbne mreže na naselja bez priključaka za kućanstva, prvenstveno u Gradu Skradinu u kojem okolna naselja nemaju vodoopskrbni sustav i u otočnom dijelu Grada Šibenika
- smanjenje gubitaka vode u distributivnoj vodoopskrbnoj mreži rekonstrukcijom dotrajalih i nefunkcionalnih cjevovoda te cjevovoda nedovoljnog kapaciteta za nastale uvjete potrošnje pitke vode.

Tijekom participativnog procesa istaknut je prijedlog unaprjeđenja monitoringa vodoopskrbne infrastrukture s obzirom na starost i neprikladnost pojedinih dijelova infrastrukture zbog čega se javljaju češća puknuća cijevi i curenje vode. Također, moguće je povećati i pozornost za povećanje zaštite izvora Jaruga s obzirom na povremeni problem onečišćenja uslijed povećanih oborina.

4.3.3.2. Kanalizacijska infrastruktura

Javna odvodnja obuhvaća djelatnosti skupljanja komunalnih otpadnih voda, njihova pročišćavanja i ispuštanja u prirodni prijamnik putem građevina za javnu odvodnju zajedno s upravljanjem tim građevinama te pražnjenje i odvoz komunalnih otpadnih voda iz individualnih sustava odvodnje, što uključuje i pražnjenje i odvoz mulja iz malih sanitarnih uređaja. U odnosu na otpadne i oborinske vode, može biti razdjelni ili kombinirani sustav (ZVU, 2019).

Javni sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda UP Šibenik izvan tri središta, gotovo da i ne postoji. U administrativnoj jedinici Šibeniku je na javni sustav priključeno svega 60% kućanstava, u Skradinu je taj broj daleko manji dok se u Bilicama sustav odvodnje tek planira (Sl. 61.). U manjim okolnim mjestima gdje nema sustava odvodnje otpadnih voda, iste se ispuštaju u prijemnike (najčešće more, tekućice, jezera, tlo) ili disperzno u okoliš. Kućanstva sustav odvodnje rješavaju putem sabirnih jama, a gospodarski objekti (sukladno zakonskoj regulativi) dužni su otpadne vode pročititi na propisani način te ispustiti vodu određene propisane kakvoće (PPŠKŽ, 2017).

Sl. 61. Sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda urbanog područja Šibenik

Izvor podataka: prostorni planovi JLS-a UP-a (obrada autora)

Gradovi Šibenik i Skradin 2015. g. imali su 5.760 kućanstva spojenih na kanalizacijski sustav te je ta brojka 2020. g. narasla na 6.823 što predstavlja povećanje od skoro 20%, ali je i dalje vrlo malo s obzirom na broj kućanstava spojenih na vodoopskrbni sustav prošle godine (18.352). Za Općinu Bilice navedeni podatci nisu bili dostupni. Iz priloženog proizlazi da je tek trećina kućanstava spojena na oba sustava te je potrebno sustav u budućnosti i dalje graditi kako bi se sva kućanstva priključila.

Tab. 72. Broj priključaka kućanstva urbanog područja Šibenik na kanalizacijski sustav

Broj priključaka na kanalizacijski sustav – kućanstva						
Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grad Šibenik	5.539	5.621	5.678	6.335	6.417	6.597
Grad Skradin	221	227	235	231	233	226
Općina Bilice	-	-	-	-	-	-
UKUPNO	5.760	5.848	5.913	6.566	6.650	6.823

Izvor: Grad Šibenik, 2021; Grad Skradin, 2021; Općina Bilice, 2021

U sljedećoj je tablici prikazan broj gospodarskih subjekata u gradovima Šibenik i Skradin spojenih na kanalizacijski sustav. 2015. g. bilo ih je 1.171, a 2020. g. 1.417 što predstavlja povećanje od 20%.

Tab. 73. Broj priključaka gospodarskih subjekata urbanog područja Šibenika na kanalizacijski sustav

Broj priključaka na kanalizacijski sustav – gospodarski subjekti						
Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grad Šibenik	1,114	1,105	1,174	1,214	1,245	1,350
Grad Skradin	57	56	56	60	63	67
Općina Bilice	-	-	-	-	-	-
UKUPNO	1,171	1,161	1,230	1,274	1,308	1,417

Izvor: Grad Šibenik, 2021; Grad Skradin, 2021; Općina Bilice, 2021

U UP Šibenik trenutno se nalaze samo dva pročišćivača otpadnih voda. Jedan je u Šibeniku, a drugi u Skradinu. Šibenski pročišćivač nalazi se na Mandalini te mu je ispušna količina vode cca. 10.000 m³ dnevno. Podmorski ispust je dužine 4.595 m s difuzorom duljine 405 m na dubini od 60 m, a prolazi jugoistočnom stranom otoka Zlarin te ima kraj na samom jugu otoka prema otvorenom moru (ViO Šibenik, 2021). Skradinski se pročišćivač nalazi uz rijeku Krku s ispustom u korito rijeke cca 1.200 m nizvodno od lokacije uređaja (SR Skradin, 2018).

Kako je prikazano na Sl. 61., veća površina UP Šibenik (ponajviše naselja sjeverno od Skradina) nema niti planiran sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda što predstavlja najveći problem. Ispuštanjem otpadnih voda bez pročišćavanja stvaraju se višestruki negativni učinci koji se odražavaju i na prirodu i na kvalitetu okruženja lokalnog stanovništva. S obzirom na krški teren cijelog područja i podzemne zalihe pitke vode, ne pročišćavanjem otpadnih voda stvara se dodatna prijetnja ljudskom zdravlju i ekološkom sustavu. Dospijevanje otpadnih voda u vodotoke i jezera može ugroziti bioraznolikost i životne uvjete organizama. Ispuštanje otpadnih voda može imati i nepovoljne učinke na kvalitetu mora u smislu promjene boje i mirisa te se mogu nepovoljno odraziti na turizam (RSŽ, 2018).

Sustav odvodnje oborinskih voda u UP Šibenik spojen je sa sustavom odvodnje otpadnih voda te kao takvi čine kombinirani sustav odvodnje otpadnih voda (ViO Šibenik, 2021). U budućnosti treba planirati razdjelni sustav odvodnje otpadnih i oborinskih voda te oba razvijati paralelno kako bi cijeli sustav bio što efikasniji (problem opterećenja sustava uslijed većih količina oborina) i imao što manje štetnih utjecaja na okoliš.

Vodovod i odvodnja d.o.o. Šibenik, financiranjem iz kredita Europske banke za obnovu i razvoj, razvija sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda. Uskoro završava projekt Aglomeracije Šibenik, financiran iz sredstava Kohezijskog fonda (financijsko razdoblje 2014-2020) koji će omogućiti daljnje širenje kanalizacijske mreže na području Grada Šibenika. Projektom će se smanjiti ispuštanje djelomično pročišćenih i nepročišćenih otpadnih voda u osjetljivo priobalno područje Jadranskog mora te pridonijeti zaštiti vodnih resursa i osiguravanju kvalitetne vodoopskrbe stanovništva. Konkretno, cjelovitim projektom se osigurava pročišćavanje otpadnih voda za vršnih 67.000 ES (ekvivalent stanovnika), izgradnjom sustava odvodnje se omogućava izvedba novih 1.500 priključaka kućanstava te se podiže efikasnost cjelovitog vodno-komunalnog sustava na području aglomeracije Šibenik (ViO Šibenik, 2021). Daljnji razvoj sustava odvodnje UP Šibenik planira se u sljedećem:

- izgradnja planiranih proširenja javnih sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
- planiranje i izgradnja novih javnih sustava na mjestima gdje trenutno nisu planirani.

Sudionici participativne radionice s dionicima FG1 – Zeleni razvoj naglasili su da je na teritoriju Grada Šibenika 95 % stanovništva povezano na zajednički sustav odvodnje. On ne postoji jedino u Grebaštici i na otocima, kao ni na dijelu teritorija Grada Skradina. Također, istaknuto je da sustav odvodnje u UP Šibenik predstavlja ekološki problem. U visokom udjelu sabirnih jama otpadne vode dolaze izravno u krško podzemlje, što dovodi do onečišćenja podzemnih voda, a u Šibenskom zaljevu postoje uzgajališta školjaka koje su također u opasnosti od onečišćenja iz sustava odvodnje. U Gradu Skradinu postoje planovi razvoja kanalizacijskih sustava i pročištača otpadnih voda, ali planovi nisu provedeni zbog nedostatka financijskih sredstava i nesuglasja između razvojnih dionika o razvoju sustava odvodnje.

4.3.3.3. *Gospodarenje otpadom*

Prema Zakonu o održivom gospodarenju otpadom (NN 94/13, 73/17, 14/19, 98/19) pod pojmom gospodarenje otpadom podrazumijevaju se sve djelatnosti sakupljanja, prijevoza, uporabe i zbrinjavanja i druge obrade otpada, uključujući nadzor nad tim postupcima te nadzor i mjere koje se provode na lokacijama nakon zbrinjavanja otpada, te radnje koje poduzimaju trgovac otpadom ili posrednik. Pri gospodarenju otpadom na temelju navedenog zakona moraju se ispoštovati načela zaštite okoliša po kojemu je proizvođač otpada zadužen platiti troškove gospodarenja njime. Gospodarenje otpadom ne smije dovoditi do štetnih posljedica za stanovništvo i okoliš.

Odvoz otpada u UP Šibenik obavljaju dva komunalna poduzeća. Na teritoriju Grada Šibenika i Općine Bilice odvoz otpada obavlja tvrtka Zeleni grad d.o.o., a na teritoriju Grada Skradina tvrtka Rivina jaruga d.o.o. Prema podacima iz 2017. g. dozvolu za gospodarenje neopasnim proizvodnim i komunalnim otpadom imalo je još sedam tvrtki koje su bile registrirane na području Grada Šibenika (HAOP, 2017). Otpad se odvozi na odlagalište otpada Bikarac, koje

je 2011. g. proglašeno lokacijom na kojoj se gradi regionalni centar za gospodarenje otpadom u kojemu bi se obavljali poslovi oporabe, zbrinjavanja i obrade otpada iz cijele Šibensko-kninske županije (Zeleni grad, 2021a). Gradnja navedenog centra za gospodarenje otpadom planirana je u četiri faze te je sufinancirana iz Kohezijskog fonda EU (Bikarac, 2021). Trenutno je u izgradnji postrojenje za mehaničko-biološku obradu otpada unutar centra. U Skradinu postoji neaktivno odlagalište otpada Bratiškovački gaj (zatvoreno 2018. g.), a njegova sanacija započela je u siječnju 2021. g. te se planira završiti do listopada 2021. g. kada će to odlagalište biti u potpunosti zatvoreno. Projekt sanacije tog odlagališta financiran je iz Kohezijskog fonda EU te iz Fonda za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost (Grad Skradin, 2021a).

Sukladno Izvješću o provedbi Plana gospodarenja otpadom na području Šibensko-kninske županije (2020) svo stanovništvo UP Šibenik bilo je obuhvaćeno organiziranim sakupljanjem otpada. U naseljima koja su sjedišta JLS te u obalnim naseljima Grada Šibenika, kao i naseljima koja imaju izravnu granicu s naseljem Šibenik te na otoku Krapnju, miješani komunalni otpad odvozi se dvaput tjedno, a u ostalim naseljima jednom na tjedan (Rivina jaruga, 2021; Zeleni grad, 2021a). Ukupna količina prikupljenog komunalnog i glomaznog otpada po kategorijama u razdoblju 2016.-2019. g. prikazana je u priloženoj tablici (Tab. 74.). Količina prikupljenog otpada blago se mijenjala iz godine u godinu bez izraženog trenda, tako da je najveća ukupna količina otpada zabilježena 2018. g., a najniža ukupna količina zabilježena je 2019. g. Daleko najveća količina otpada prikupljena je na teritoriju Grada Šibenika, što je u skladu s njegovom demografskom veličinom te značajem gospodarskim kretanjima.

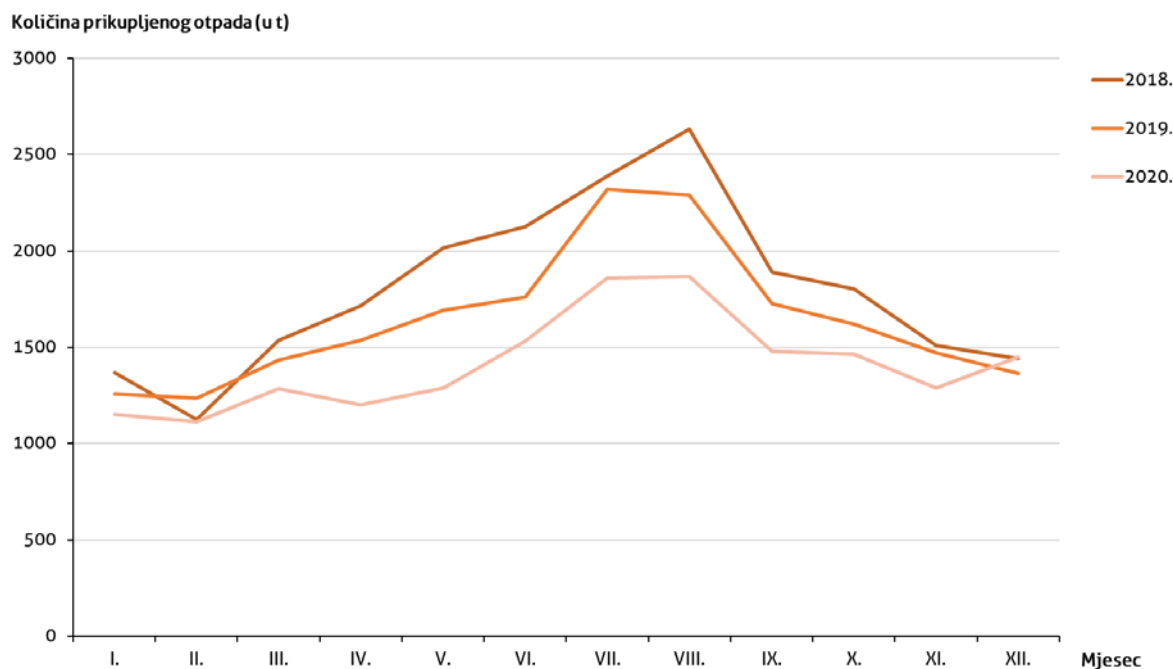
Tab. 74. Količina prikupljenog otpada prema vrsti u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od 2016. do 2019. godine

Prostorna jedinica	Vrsta otpada	Količina otpada po godini (u t)			
		2016.	2017.	2018.	2019.
Grad Šibenik	biorazgradivi	-	5,45	154,00	135,04
	miješani komunalni	17.871,07	16.889,38	17.820,92	17.006,00
	glomazni	1.696,93	1.169,21	1.866,37	1.959,44
Grad Skradin	miješani komunalni	1.299,81	1.166,74	1.107,26	1.032,52
	glomazni	7,3	-	0,36	23,68
Općina Bilice	miješani komunalni	1.001,34	1.876,60	1.549,64	460,02
	glomazni	84,85	129,91	162,29	95,02
UP Šibenik	biorazgradivi	-	5,45	154,00	135,04
	miješani komunalni	20.172,22	19.932,34	20.447,82	18.498,54
	glomazni	1.789,08	1.296,65	2.029,02	2.078,14
	UKUPNO	21.961,30	21.228,99	22.476,84	20.576,68

Izvor podataka: Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom na području Šibensko-kninske županije, 2020

Podatci o količini otpada prikupljenog u Gradu Šibeniku i Općini Bilice po mjesecima u razdoblju 2018. – 2020. g. koje je dostavila komunalna tvrtka Zeleni grad Šibenik (Sl. 62.) pokazuju da je najveća količina otpada bila prikupljena u ljetnom razdoblju, osobito tijekom srpnja i kolovoza. Razlog takvoj raspodjeli je činjenica da tijekom ljetnog vremena traje

turistička sezona u kojoj je broj korisnika znatno veći. Omjer količine prikupljenog otpada u ljetnim i zimskim mjesecima razlikovao se iz godine u godinu, tako da je omjer između količine otpada prikupljenog u mjesecu s maksimalnom prikupljenom količinom i količine otpada prikupljenog u mjesecu s minimalnom prikupljenom količinom 2018. g. iznosio 2,3, u 2019. g. 1,9, a 2020. g. 1,7. Količina prikupljenog otpada smanjivala se u prikazanom razdoblju, ali nije moguće odrediti stabilnost trenda. Učinci pandemije COVID-19 na količinu stvorenog otpada tek se trebaju procijeniti, iako se može smatrati da je i ona neizravno doprinijela smanjenju količine prikupljenog otpada u 2020. g.

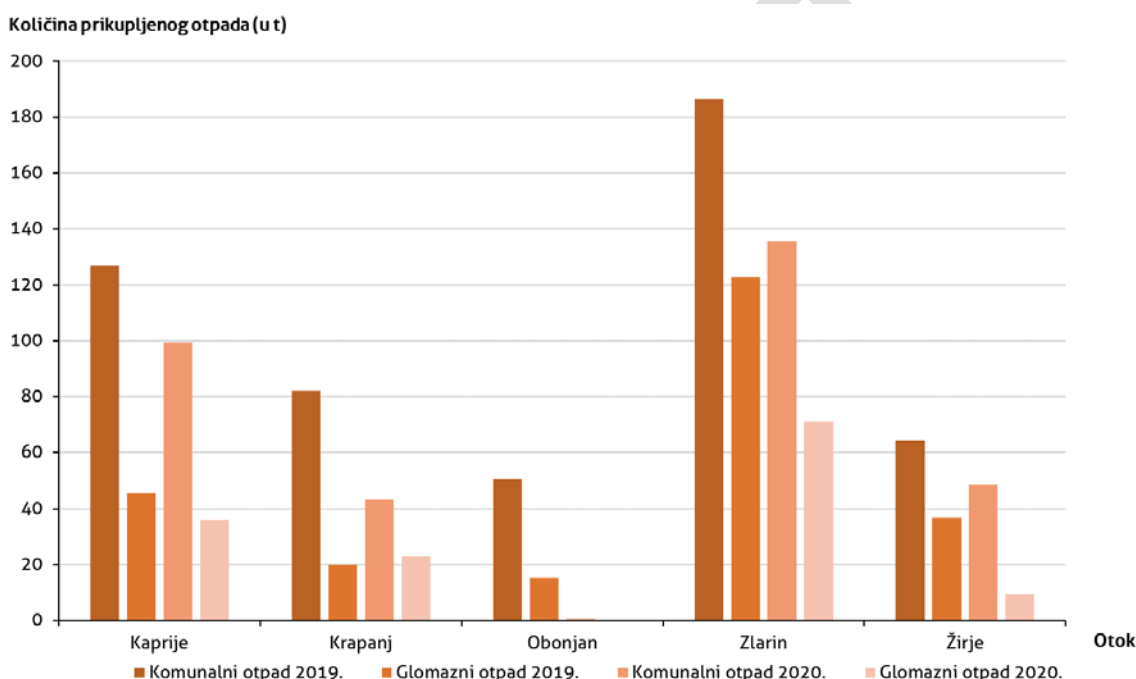
Sl. 62. Količina prikupljenog otpada u Gradu Šibeniku i Općini Bilice po mjesecima od 2018. do 2020. godine

Izvor podataka: Zeleni grad, 2021b

Tvrtka Zeleni grad Šibenik (2021b) od 2019. g. prakticira odvojeno prikupljanje otpada koji se može reciklirati, pri čemu sortira otpad na ambalažu od plastike, ambalažu od metala, staklenu ambalažu, papir i karton, tekstil, drvo, plastiku i metale. U 2020. g. prikupljeno je ukupno 812,0 t otpada iz navedenih kategorija koji je sortiran. Među tim otpadom daleko je najviše prikupljenog papirnog i kartonskog otpada, 670,8 t, a iza njega slijedi ambalaža od plastike sa 68,0 t otpada. Tvrtka Zeleni grad Šibenik (2021b) prikuplja komunalni otpad na šibenskim otocima. Količina prikupljenog otpada na svakom od pojedinih otoka prikazana je na priloženom dijagramu (Sl. 63.). Najveća količina otpada prikupljena je na Zlarinu koji je brojem stanovnika najveći otok i koji je turistički prilično valoriziran, a zatim slijede otoci Kaprije, Krapanj, Žirje i Obonjan. Na svim otocima zabilježen je pad količine prikupljenog otpada 2020. g.

Jedino službeno odlagalište otpada na teritoriju UP Šibenik koje je trenutno aktivno odlagalište je na plohi 1 u sklopu Centra za gospodarenje otpadom Bikarac. Prema podacima navedenim u Izvješću o provedbi Plana gospodarenja otpadom na području Šibensko-kninske

županije (2020) ukupna površina navedenog odlagališta iznosi 248.510 m², a ukupni kapacitet trenutno aktivne plohe 1 iznosi 350.000 m³, od kojih je do kraja 2019. g. već 214.000 m³ bilo zauzeto odloženim otpadom. Dodatno je izveden i tehnološki nasip sa zapadne strane plohe 1 te je se može odložiti još 120.000 m³ otpada što je dovoljno za dvogodišnje razdoblje. Navedeno odlagalište nalazi se na teritoriju naselja Donje Polje koje pripada Gradu Šibeniku, osiguran mu je pristup s državne ceste D58, Šibenik – Vrpolje – Trogir, a smješteno je također na udaljenosti manjoj od 2 km od poduzetničke zone Podi. Kako bi to odlagalište otpada preuzelo funkciju regionalnog centra za gospodarenje otpadom potrebno je uređenje dviju pretovarnih stanica te zatvaranje sedam odlagališta otpada na teritoriju Šibensko-kninske županije, nabavka vozila koja su specijalizirana za ekonomičan prijevoz otpada te proširenje programa odvojenog prikupljanja otpada na cijelu županiju.

Sl. 63. Količina prikupljenog komunalnog i glomaznog otpada na šibenskim otocima 2019. i 2020. godine

Izvor podataka: Zeleni grad, 2021b.

Oblik infrastrukture za prikupljanje otpada su i reciklažna dvorišta. Reciklažno dvorište može se definirati kao nadzirani ograđeni prostor koji je namijenjen za odvojeno prikupljanje i privremeno skladištenje manjih količina posebnih vrsta otpada. Postoje i reciklažna dvorišta za građevni otpad kao građevina čija je svrha razvrstavanje, mehanička obrada i privremeno skladištenje građevnog otpada. Na teritoriju UP Šibenik postoji samo jedno reciklažno dvorište, i to ono koje je smješteno unutar Centra za gospodarenje otpadom Bikarac (Izvešće o provedbi Plana gospodarenja otpadom na području Šibensko-kninske županije, 2020). Na teritoriju Grada Šibenika planirana je uspostava još jednog stacionarnog reciklažnog dvorišta na lokalitetu Bioci te dva mobilna reciklažna dvorišta, koja bi se premještala između različitih naselja. U Centru za gospodarenje otpadom Bikarac ili na teritoriju naselja Jadrtovac planirana je izgradnja reciklažnog dvorišta za građevni otpad. U Gradu Skradinu planirana je uspostava reciklažnog dvorišta unutar zone mješovite namjene Kosa (poduzetnička zona), a reciklažno

dvorište za građevni otpad planirano je na lokaciji nekadašnjeg odlagališta otpada „Bratiškovački gaj“. Izgradnja reciklažnog dvorišta na teritoriju Grada Skradina trenutno je u tijeku te se sufinancira iz Kohezijskog fonda EU te iz Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost u iznosu od 85 % (Grad Skradin, 2021b). Planirani završetak projekta je u 2022. g. U Općini Bilice planirana je uspostava jednog reciklažnog dvorišta.

Jedan od oblika infrastrukture za gospodarenje otpadom su i zeleni otoci, mjesta na kojima se nalaze spremnici veće zapremnine za odvojeno prikupljanje otpada. Tvrtka Zeleni grad Šibenik (2021a) postavila je 19 zelenih otoka na teritoriju Grada Šibenika, od kojih su svi smješteni u naselju Šibenik.

Prema Izvješću o provedbi Plana gospodarenja otpadom na području Šibensko-kninske županije (2020) u UP Šibenik 2019. g. identificirana su 44 ilegalna odlagališta otpada, od kojih je 21 bilo na području Grada Skradina, a 23 na području Grada Šibenika (od kojih je jedno sanirano, a ostalih 22 čeka na sanaciju). Grad Skradin (2021b) je 2021. g. identificirao sedam mjesta na kojima se nalaze veća ilegalna odlagališta otpada, koja se nalaze na teritoriju naselja Sonković, Piramatovci, Lađevci, Gorice, Dubravice, Laškovića i Rupe. Na njima je odložen uglavnom građevinski otpad, dok je na odlagalištu Rupe odložen miješani komunalni otpad. Procijenjen obujam otpada na navedenim ilegalnim odlagalištima iznosi 7.597 m³. Blizina ilegalnih odlagališta NP Krka, osobito onih u naselju Dubravice i Rupe, vrlo je štetna i može negativno utjecati na biološke i hidrološke fenomene zbog kojih je dio toka Krke zaštićen kao nacionalni park. Grad Skradin (2021b) također navodi da je broj ilegalnih odlagališta otpada u porastu od prelaska na model prikupljanja otpada *od vrata do vrata*, za razliku od prijašnjeg modela odlaganja otpada u komunalne spremnike te da je broj takvih odlagališta u stvarnosti veći od broja identificiranih odlagališta. Na teritoriju Općine Bilice nije identificirano postojanje ilegalnih odlagališta otpada. Grad Šibenik (2021) dostavio je podatke o broju uklonjenih ilegalnih odlagališta otpada u 2020. g. U toj je godini uklonjeno sedam ilegalnih odlagališta otpada koje su bile smještene u sljedećim naseljima: Grebaštica, Jadrtovac, Šibenik (Vojarna bibrirskih knezova), Sitno Donje, Žirje, Konjevrate i Šibenik (Soline – Zablacé). S tih je lokacija uklonjeno ukupno 295,7 t miješanog komunalnog, građevinskog i glomaznog otpada. Najveća količina otpada uklonjena je s ilegalnog odlagališta u Grebašatici, a ona je iznosila 148,7 t. Iz Vojarne bibrirskih knezova uklonjeno je 15,6 t opasnog azbestnog otpada. Većina lokaliteta ilegalnih odlagališta, izuzev onog smještenog na teritoriju naselja Sitno Donje, bilo je smješteno u naseljima koja se nalaze uz morsku obalu te je njihova sanacija bila potrebna kako bi se zaštitile vrijednosti podzemnih voda i mora, a istovremeno, budući da se radi u turistički prilično valoriziranom prostoru, kako bi se spriječilo narušavanje turističke atraktivnosti područja. Iako je činjenica da je nastojanje ilegalnih odlagališta otpada teško spriječiti, potrebno je unaprijediti uslugu odvojenog prikupljanja otpada različitih vrsta u svim naseljima kako bi se stanovništvu omogućilo da ima što kvalitetniji pristup komunalnim službama koje prikupljaju otpad. Također, potrebno je provoditi i različite inicijative informiranja stanovništva o važnosti odvojenog prikupljanja otpada, načinima takvog prikupljanja te o štetnosti ilegalnih odlagališta otpada. Važno je pritom uspostaviti ravnotežu između financijske održivosti sustava gospodarenja otpadom i troškova za korisnike, na način da viša cijena usluga gospodarenja otpadom ne potakne korisnike na odlaganje otpada na ilegalna odlagališta.

JLS donose planske dokumente kojima usmjeravaju razvoj vlastitog sustava gospodarenja otpadom. Takav dokument izrađen za Grad Šibenik 2018. g. je Plan gospodarenja otpadom

Grada Šibenika za razdoblje 2018.-2023. Navedeni plan utemeljen je na pet osnovnih ciljeva: 1. Unaprijediti sustav gospodarenja komunalnim otpadom, 2. Unaprijediti sustav odvojenog prikupljanja korisnog otpada izdvojenog iz komunalnog otpada, 3. Sanirati lokacije nepropisno odloženog otpada „divlja odlagališta“, 4. Kontinuirano provoditi izobrazno-informativne aktivnosti, 5. Unaprijediti nadzor nad gospodarenjem otpadom. Njihovom dosljednom primjenom stvorio bi se održiv sustav gospodarenja otpadom na teritoriju Grada Šibenika. Za Grad Skradin donesen je 2014. g. Plan gospodarenja otpadom Grada Skradina za razdoblje 2015. – 2021. godine. Mjere koje taj dokument definira, koje imaju za cilj smanjivanje ili sprječavanje nastanka otpada su: odvojeno sakupljanje miješanog komunalnog otpada i biorazgradivog komunalnog otpada, odvojeno prikupljanje otpadnog papira, metala, stakla, plastike i tekstila te krupnog (glomaznog) otpada, provođenje izobrazno - informativne aktivnosti na svom području, provedba akcija prikupljanja otpada. Općina Bilice 2018. g. donijela je Plan gospodarenja otpadom za razdoblje od 2018. do 2022. godine. Ciljevi razvoja navedeni u tom dokumentu gotovo su identični s ciljevima navedenim u istovjetnim dokumentima za gradove Šibenik i Skradin. Na temelju navedenih ciljeva s pratećim mjerama i aktivnostima potrebno je poticati daljnji razvoj sustava gospodarenja otpadom UP Šibenik, vodeći računa o ostvarenju održivosti sustava te o ostvarivanju što manjeg pritiska na okoliš. Sudionici participativne radionice s dionicima FG1 – Zeleni razvoj naglasili su da je proteklih godina unaprijeđen sustav prikupljanja otpada u svim JLS UP Šibenik (npr. u Gradu Skradinu uveden je odvoz otpada „od vrata do vrata“ s naplatom po količini otpada, a u Gradu Šibeniku upotrebljavaju se polupodzemni spremnici za odvojeno prikupljanje otpada). Međutim, u sustavu gospodarenja otpadom postoje brojni problemi koje je potrebno riješiti. Veliki izazov predstavljaju ilegalna odlagališta otpada, pogotovo ona koja se nalaze u zaštićenim prirodnim područjima (npr. u NP Krka i na njegovim rubovima). Takva odlagališta često nastaju zbog činjenice da dio stanovnika baca dio miješanog komunalnog otpada na ilegalna odlagališta kako bi usluga odvoza otpada bila jeftinija kada se naplaćuje po količini otpada, kao i zbog neuređenosti sustava odvoza glomaznog otpada i specijaliziranih vrsta otpada pri čemu se često stvara financijski pritisak na poslovne subjekte i dio građana. Teret raščišćavanja ilegalnih odlagališta otpada pada na JLS ili na NP Krka. Zeleni otoci prepoznati su kao loše rješenje za odlaganje otpada u disperznim naseljima, jer određenom dijelu stanovništva nisu blizu i ono iz tog razloga nema motivaciju za odvajanje otpada, a svijest o važnosti odvajanja otpada među stanovništvom trenutno nije dovoljno izgrađena. Isto tako, kao problem je identificirana i činjenica da je raspored odvoza otpada jednak ljeti i zimi, a tijekom ljetne sezone broj osoba koje borave u UP Šibenik znatno je veći, pa se u skladu s time stvara i veća količina otpada. U Gradu Šibeniku u prostorno-plansku dokumentaciju namjerava se ugraditi povećanje broja lokacija za reciklažni, komunalni i građevinski otpad, kao i određene lokacije za deponiranje mineralne sirovine.

4.3.3.4. *Plinoopskrbna infrastruktura*

Plinoopskrbna infrastrukturna mreža u UP Šibenik još je u razvoju. Autocestom A1 prolazi magistralni plinovod koji unutar obuhvata ima jednu redukciju stanicu iz koje na sjeveroistoku ima 1 ogranak regionalne razine koji ide u pravcu Knina, a u smjeru jugozapada,

prema Šibeniku ima visoko-tlačni plinovod koji povezuje magistralni plinovod sa srednjotlačnim u Gradu Šibeniku na koji se priključuju krajnji korisnici (Sl. 64.).

Razvoj distribucijskog sustava započeo je 2010. g. nakon što je Županijska skupština Šibensko-kninske županije dala koncesiju za izgradnju distribucijskog sustava plinovoda te njegovu distribuciju krajnjim korisnicima na period od 30 godina. Dosad je na području cijele županije uloženo 35 milijuna kuna te su realizirane redukcijska i odorizacijska stanica u Šibenik i u Kninu.

Sl. 64. Plinoopskrbni sustav urbanog područja Šibenik

Izvor podataka: prostorni planovi JLS-a UP-a (obrada autora)

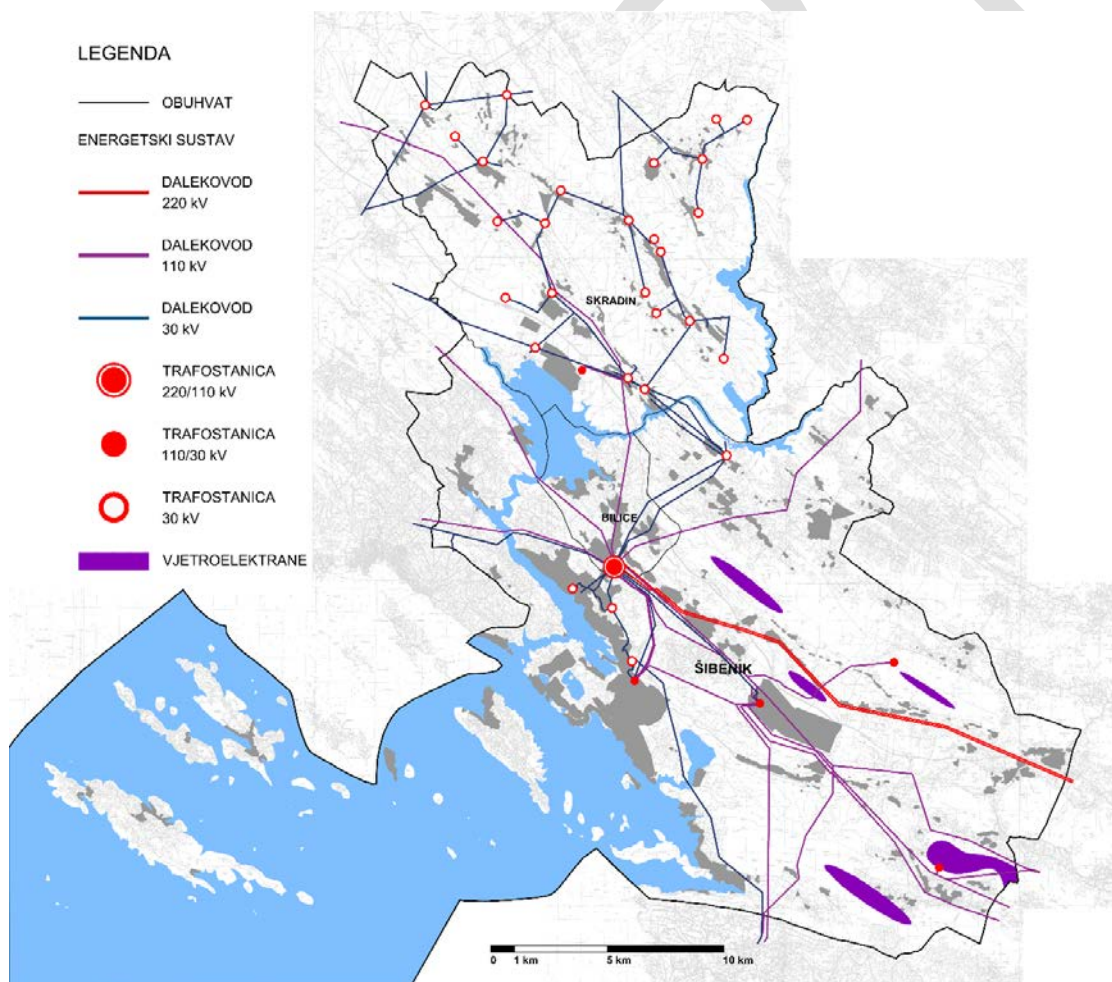
Koncesiju za plinoopskrbu na području Grada Šibenika i Općine Bilice ima tvrtka EVN Croatia Plin d.o.o. Ta tvrtka na teritoriju Grada Šibenika na dan 31.12.2020. upravljala je plinskom distribucijskom mrežom duljine od 20,849 km, na koju su bila priključena 234 potrošača (od čega 215 kućanstava), a prosječna potrošnja energije dobivene plinom po kućanstvu iznosila je 6.872,378 kWh/mjesec (EVN, 2021).

4.3.3.5. Energetska infrastruktura

Za razliku od vodoopskrbnog i sustava odvodnje otpadnih voda te plinoopskrbnog sustava, na energetske sustav UP Šibenik spojena su gotovo sva kućanstva (99,95 %) što je neznatno iznad državnog prosjeka od 99,83% (Popis stanovništva, 2011. g.).

Glavna točka napajanja UP Šibenik nalazi se u Općini Bilice (TS 220/110/30 kV BILICE – transformacija 220/110 kV realizirana je transformatorima 2x150 MVA, a transformacija 100/30 kV transformatorima 2x63+40 MVA) te od nje kreće razvoj elektrodistributivne mreže po UP-u.

Unutar obuhvata nalazi se 5 transformatorskih stanica 110/30 kV od kojih su četiri u administrativnim granicama Grada Šibenika, a jedna je u administrativnim granicama Grada Skradina. Trafostanice 30 kV, koje snižavaju napon na razinu priključaka kućanstava, tj. krajnjih korisnika, nalaze se po cijelom obuhvatu (Sl. 65.).

Sl. 65. Energetski sustav urbanog područja Šibenik²⁰

Izvor podataka: prostorni planovi JLS-a UP-a (obrada autora)

²⁰ Podmorski kabeli kojima se električna energija prenosi do otoka nisu prikazani na ovom grafičkom prikazu jer nisu prikazani u grafičkom dijelu Prostornog plana Šibensko-kninske županije (SVŠKŽ 11/02, 03/06, 05/08, 06/12, 04/13, 02/14, 04/17 i 16/18).

Prema popisu stanovništva iz 2011. g. 99,95% kućanstava bilo je spojeno na elektroenergetsku infrastrukturnu mrežu (u Općini Bilice 100% kućanstava ima priključak na elektrodistributivnu mrežu) što je vidljivo iz sljedeće tablice.

Tab. 75. Kućanstva urbanog područja Šibenik bez priključka na elektrodistributivnu mrežu

KOMPARABILNA STATISTIČKA JEDINICA	UKUPNI BROJ KUĆANSTAVA	BROJ KUĆANSTAVA BEZ PRIKLJUČKA NA ELEKTRODISTRIBUTIVNU MREŽU	
		BROJ	UDIO (%)
Šibenik	17.183	6	0,03
Skradin	1.412	3	0,21
Bilice	774	0	0,00
UKUPNO	19.369	9	0,05

Izvor: HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o., 2021

Prema Izvješću o potrošnji električne energije po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja u 2020. g. u sljedećoj su tablici prikazani brojevi kućanstava i gospodarskih subjekata priključenih na elektrodistributivnu mrežu:

Tab. 76. Broj priključaka kućanstava i gospodarskih subjekata po JLS

JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	BROJ KUĆANSTAVA	BROJ GOSPODARSKIH SUBJEKATA	UKUPNO
Šibenik	16.757	2.121	18.878
Skradin	436	140	576
Bilice	1.609	96	1.705
UKUPNO	18.802	2.357	21.159

Izvor: HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o., 2021

U istom je izvješću objavljena i analiza potrošnje po JLS pa je tako u 2020. g. Grad Šibenik u kućanstvima i gospodarskim subjektima potrošio 96.768.161 kWh, Grad Skradin 4.158.681 kWh, a Općina Bilice 7.011.315 kWh. Ukupno je potrošeno 107.938.157 kWh. Uspoređujući prosječnu potrošnju pojedinog kućanstva zaključujemo da prosječno kućanstvo u Gradu Šibeniku potroši godišnje 3.217 kWh, u Gradu Skradinu 3.347 kWh, a u Općini Bilice 3.491 kWh.

Tab. 77. Potrošnja električne energije kućanstava i gospodarskih subjekata po JLS

JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	POTROŠNJA KUĆANSTAVA	POTROŠNJA GOSPODARSKIH SUBJEKATA	UKUPNO
Šibenik	53.910.541 kWh	42.857.620 kWh	96.768.161 kWh
Skradin	1.459.083 kWh	2.699.598 kWh	4.158.681 kWh
Bilice	5.616.744 kWh	1.394.571 kWh	7.011.315 kWh
UKUPNO	60.986.368 kWh	46.951.789 kWh	107.938.157 kWh

Izvor: HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o., 2021

Prema podacima HOPS-a, na prostoru UP Šibenik, sukladno „Desetogodišnjem planu razvoja prijenosne mreže 2022.-2031. godine s detaljnom razradom za početno trogodišnje i jednogodišnje razdoblje“ (2021), u planu je razvoj sljedećih projekata:

- izgradnja dalekovoda DV 2x110 kV Bilice-Trogir
- Dogradnja i rekonstrukcija rasklopnog postrojenja u TS 220/110/30 kV Bilice
- Revitalizacija i povećanje prijenosne moći dalekovoda DV 110 kV Bilice-Benkovac i DV 110 kV Bilice-Biograd
- Priprema izgradnje i izgradnja DV 2x110 kV Bilice-Knin
- Izgradnja TS 110/10(20) kV RAŽINE.

4.3.3.6. Obnovljivi izbori energije

Većinu električne energije cijela županija uzima iz obnovljivih izvora energije zahvaljujući vjetroelektranama. Unutar UP Šibenik nalazi se pet vjetroelektrana ukupnih snaga prikazanih u Tab. 78. Najstarija vjetroelektrana je VE Trtar-Krtolin iz 2006. g., a najveća je VE Velika Glava, snage 43,7 MW, ukupne godišnje proizvodnje 100 GWh. Ukupna instalirana snaga svih vjetroelektrana je 95,7 MW, a ukupna godišnja proizvodnja 230 GWh. S obzirom na ukupnu instaliranu snagu obnovljivih izvora energije u ŠKŽ (228,5 MW) udio vjetroelektrana iznosi 42% (HROTE, 2020).

Tab. 78. Položaj i ukupne snage vjetroelektrana urbanog područja Šibenik

VJETROELEKTRANA	LOKACIJA	GODINA IZGRADNJE	INSTALIRANA SNAGA	GODIŠNJA PROIZVODNJA
Trtar-Krtolin	Gradina/Dubrava	2006.	11,2 MW	28 GWh
Orlice	Vrsno	2009.	9,6 MW	25 GWh
Crno Brdo	Danilo Biranj	2011.	10,5 MW	27 GWh
Velika Glava	Danilo	2014.	43,7 MW	100 GWh
Glunča	Boraja	2016.	20,7 MW	50 GWh
UKUPNO			95,7 MW	230 GWh

Izvor: HROTE, 2020

Na rijeci Krki nalazi se hidroelektrana Roški slap koja je u privatnom vlasništvu te predstavlja jednu od prvih izgrađenih hidroelektrana u Hrvatskoj i u Europi. Prvenstveno se koristi u turističke svrhe, a s obzirom da je na lokaciji od prije proglašenja Nacionalnog parka Krka, dosad mu ničime nije narušila ili ugrozila prirodni okoliš (SR Skradin, 2018).

Uz redovito održavanje, nužno je zadržati inicijativu u što većem korištenju obnovljivih izvora energije kako bi i dalje cijelo područje županije, sa svojih 70-90% proizvedene energije iz obnovljivih izvora za vlastite potrebe, ostalo primjer ostatku države.

4.3.3.7. Zaključak

Pristup kvalitetnoj komunalnoj infrastrukturi u svim dijelovima UP Šibenik važan je za ostvarivanje ravnomjernog društvenog i gospodarskog razvoja. Sustav vodoopskrbe izrazito je važan jer je voda osnovna ljudska potreba i ona treba biti dostupna cjelokupnom stanovništvu. U UP Šibenik osobito je važno razviti vodoopskrbnu mrežu u dijelovima Grada Skradina u kojima ona još ne postoji i omogućiti stanovništvu priključivanje na mrežu, dok u ostatku prostora je istaknuta potreba za modernizacijom, posebice na otocima. Otoke bi trebalo spojiti na vodoopskrbnu mrežu ili osigurati bolju autonomnu vodoopskrbu tako da ne ovise o kišnici i dopremanju vode vodonoscima (desalinizacija ili sl.).

Javni sustav odvodnje nije dovoljno razvijen jer je kanalizacijska mreža dostupna u manjem broju naselja UP Šibenik. Osim toga, sustav pročišćavanja otpadnih voda postoji samo u Šibeniku i Skradinu. Potrebno je poticati razvoj sustava odvodnje koji će uključiti izgradnju kanalizacijske mreže i priključaka za kućanstva i druge objekte u svim naseljima te izgradnju sustava za pročišćavanje otpadnih voda. Pritom je vrlo važno upotrebljavati suvremena rješenja u odvodnji kako bi se smanjio rizik od onečišćenja. Takvi projekti mogu se financirati iz fondova EU te je potrebno poticati izradu planova i projekata širenja mreže za odvodnju koji za većinu naselja trenutno ne postoje.

Sustav gospodarenja otpadom u UP Šibenik kontinuirano se unaprjeđuje, a potrebno je i daljnje ulaganje u razvoj svih planiranih funkcionalnosti regionalnog Centra za gospodarenje otpadom Bikarac. Sukladno suvremenim trendovima u gospodarenju otpadom potrebno je poticati odvojeno prikupljanje i recikliranje različitih vrsta otpada, što se proteklih godina počelo prakticirati. Potrebno je povećati dostupnost zelenih otoka u većem broju naselja, ukoliko nije moguće organizirati prikupljanje više različitih vrsta otpada po modelu „od vrata do vrata“. Razvoj reciklažnih dvorišta također je vrlo važan, a kako bi i ona mogla biti funkcionalna potrebno je poticati edukaciju stanovništva o odvojenom prikupljanju otpada na način koji će biti najučinkovitiji.

Mreža plinoopskrbe također je nedovoljno razvijena na području UP Šibenik. Usprkos klimatskim prilikama koje ne zahtijevaju dugu sezonu grijanja, razvoj mreže plinoopskrbe je važan da se stanovništvu omogući korištenje energije iz izvora koji ostavljaju što manji otisak na prirodu. U skladu s time potrebno je poticati korištenje energija iz obnovljivih izvora. Pritom je osobito važno naglasiti dostupnost postrojenja za dobivanje energije iz vjetra, a sve veću ulogu trebala bi imati i solarna energija, uzimajući u obzir veliku insolaciju prostora.

Elektroenergetska mreža dostupna je u cijelom UP Šibenik. Kod navedene mreže potrebno je razviti sustav dovoljnog kapaciteta koji će moći zadovoljiti potrebe stanovništva i turista tijekom ljetne sezone. Općenito je potrebno težiti osiguranju kvalitetnog pristupa komunalnoj i energetskej infrastrukturi u svim naseljima čime će se unaprijediti kvaliteta života stanovništva i posjetitelja te mogućnosti obavljanja gospodarskih djelatnosti.

4.3.4. Promet i mobilnost

Promet je aktivnost i gospodarska djelatnost koja ima snažan utjecaj na razvoj ekonomija i društava (Shaw i dr., 2009). Promet i mobilnost stogu su važni koncepti koje svakako treba uzeti u razvoj prilikom planiranja razvoja nekog područja jer oni mogu značajno utjecati na to da neki prostor zbog bolje integriranosti u prometnu mrežu bude u prednosti pred drugim prostorom, što se ogleda i u drugim elementima društvenog i gospodarskog razvoja. Prometni

položaj UP Šibenik relativno je povoljan, budući da je ono dobro integrirano u cestovnu mrežu Hrvatske, međutim postoje i brojne mogućnosti za daljnji napredak u svim postojećim i planiranim oblicima prometa. Kako bi se bolje razlučila obilježja prometnog sustava UP Šibenik, u ovoj se Strategiji analiziraju pojedine vrste prometa relevantne za UP te se na temelju toga utvrđuju prednosti i nedostaci u njihovoj funkcionalnosti i u njihovom razvoju.

4.3.4.1. Cestovni promet

Prostorno najrašireniji oblik prometa u UP Šibenik je cestovni promet. Cestovna mreža UP Šibenik obuhvaća mrežu autocesta te državnih, županijskih, lokalnih i nerazvrstanih cesta (Tab. 79.). Cestovna mreža značajno je unaprijeđena izgradnjom autoceste A1 Zagreb – Split – Ploče u 2000-im godinama, što je omogućilo kvalitetnije povezivanje UP Šibenik s ostatkom Hrvatske te brži pristup turistima iz Srednje Europe prema Dalmaciji, a otvorila je mogućnost boljeg razvoja ostalih gospodarskih djelatnosti u zonama čvorišta koje nisu dovoljno valorizirane. Ukupna duljina autocesta, državnih, županijskih i lokalnih cesta u UP Šibenik iznosi 378,2 km.

Tab. 79. Duljina mreže razvrstanih²¹ cesta u UP Šibenik 2021. godine

Kategorija ceste	Duljina cesta po kategoriji (km)
Autoceste	42,9
Državne ceste	134,8
Županijske ceste	93,3
Lokalne ceste	107,2
Ukupno	378,2

Izvori podataka: Odluka o razvrstavanju javnih cesta (NN 17/10; 18/21); OSM, 2021

Prikaz mreže razvrstanih cesta dostupan je na priloženoj karti (Sl. 66.). Autocesta A1 prolazi središnjim dijelom UP Šibenik kroz sve tri JLS koje čine UP Šibenik. Autocesta ima tri čvora na teritoriju UP Šibenik kojima je povezana na mrežu državnih cesta UP Šibenik. To su čvor Skradin s kojim je autocesta A1 spojena s državnom cestom D56 (Zemunik – Benkovac – Skradin – Drniš – Muć – Klis) (Odluka o razvrstavanju javnih cesta; NN 18/21), koji služi za vezu južnog dijela Grada Skradina s autocestovnom mrežom Hrvatske te kao jedan od glavnih ulaza s autoceste prema NP Krka. Drugi čvor je čvor Šibenik na kojemu se s autoceste može prijeći na državnu cestu D33 (Šibenik – Knin – GP Strmica (BiH)), koja je od gradskog naselja Šibenik do naselja Lozovac uređena kao brza cesta. Ta je prometnica glavna poveznica naselja Šibenik, njegove urbanizirane okolice te Općine Bilice i autocestovne mreže. Treći čvor je čvor Vrpolje u istočnom dijelu Grada Šibenika, u kojemu se autocesta A1 putem spojne državne ceste D531 ima vezu na državnu cestu D58 (Šibenik – Vrpolje – Trogir), cestom koja je usporedna s Jadranskom magistralom, a prolazi Šibenskom i Trogirskom zagorom. Taj čvor služi kao

²¹ Sukladno Uredbi o mjerilima za razvrstavanje javnih cesta (NN 34/12) u županijske i lokalne ceste ne razvrstavaju se ceste u području gradova većih od 35.000 stanovnika i onih koji su županijska središta. Iz tog razloga na teritoriju Grada Šibenika sve su županijske i lokalne ceste koje su bile kategorizirane do 2012. g. (Odluka o razvrstavanju javnih cesta u državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste; NN 17/10) postale nerazvrstane ceste. Budući da se prometni značaj tih prometnica nije izgubio tijekom vremena, u analizu županijskih i lokalnih cesta uključene su ceste definirane Odlukom iz 2010. g. Duljina autocesta i državnih cesta izračunata je na temelju trenutno važeće Odluke o razvrstavanju javnih cesta; NN 18/21).

poveznica naselja tih dvaju dijelova Zagore s autocestom A1. Četvrti čvor važan za UP Šibenik je čvor Pirovac koji se nalazi na teritoriju Grada Vodice kojim je sjeverni dio Grada Skradina povezan na mrežu autocesta.

Kroz UP Šibenik ukupno prolaze dionice osam državnih cesta u ukupnoj duljini 134,8 km. To su dionice državnih cesta (Odluka o razvrstavanju javnih cesta, NN 18/21):

- D8 GP Pasjak – Rijeka – Zadar – Šibenik – Split – Dubrovnik – GP Karasovići, u duljini od 29,2 km,
- D27 Gračac – Benkovac – Šibenik, u duljini od 6,7 km,
- D33 GP Strmica – Drniš – Knin – Šibenik, u duljini od 18,5 km,
- D56 Zemunik Donji – Benkovac – Skradin – Drniš – Klis, u duljini od 37,7 km,
- D58 Šibenik – Boraja – Seget Donji, u duljini od 22,9 km,
- D59 Očestovo – Kistanje – Bribir – Tisno, u duljini od 8,5 km,
- D128 Žirje (uvala Mikavica – trajektno pristanište), u duljini od 5,3 km,
- D531 Vrpolje (A1 – D58), u duljini 1,6 km.

Sl. 66. Cestovna mreža urbanog područja Šibenik

Izvori podataka: OSM, 2021; PP Šibensko-kninske županije, 2012; 2017

Županijske ceste uglavnom povezuju veća naselja UP Šibenik smještena izvan mreže državnih cesta s državnim cestama, a lokalnih cesta najviše ima na teritoriju Grada Skradina gdje povezuju manja naselja izvan glavnih cestovnih pravaca s državnim i županijskim cestama.

Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2012, 2017) planirano je širenje mreže državnih cesta, uglavnom na teritoriju Grada Šibenika. Među njima je i nova šibenska obilaznica čiji bi početak sa sjeverne strane trebao biti odvajanjem s Jadranske magistrale neposredno nakon šibenskog mosta, te bi prolazila kroz šibenska prigradska naselja (Bilice, Dubrava kod Šibenika, Donje Polje) i u Jadrtovcu bi se ponovno spajala na Jadransku magistralu, a na teritoriju naselja Donje Polje planiran je i novi čvor na autocestu A1. Riječ je o čvoru Podi za koji je u tijeku natječaj za izvođača radova. U planu je također i produljenje brze ceste koja je dijelom izgrađena na trasi D33 između Šibenika i Lozovca prema Drnišu, Kninu i granici s BiH, kao proširenje D33 i D8 u Šibeniku u četvertračnu cestu.

Za iskazivanje razvijenosti prometne mreže koriste se određeni broičani pokazatelji. Oni su prostorna gustoća prometne mreže, demografska gustoća prometne mreže i Engelov koeficijent (Tab. 80.). Za izračun svih pokazatelja razvijenosti prometne mreže korišteni su podatci o duljini prometne mreže autocesta, državnih, županijskih i lokalnih cesta prikazanim u prethodnoj tablici (Tab. 79.). Nerazvrstane ceste nisu uzimane u obzir, izuzev onih nerazvrstanih cesta koje su do 2012. g. bile kategorizirane kao županijske i lokalne ceste na teritoriju Grada Šibenika.

Prostorna gustoća prometne mreže matematički je pokazatelj koji pokazuje kolika je duljina prometne mreže na 100 km² površine prostora. Najveća prostorna gustoća prometne mreže zabilježena je u Općini Bilice, što je prvenstveno rezultat manje površine općine, a u gradovima Skradinu i Šibeniku ona je otprilike jednaka. Iz podataka o prostornoj gustoći prometne mreže ne mogu se izdvojiti područja u kojima postoje nedostaci u razvijenosti prometne mreže. Demografska gustoća mreže prikazuje duljinu cesta na 10.000 stanovnika JLS. Najveća demografska gustoća je zabilježena u Gradu Skradinu, koji je područje s relativno raširenom mrežom javnih cesta, a manjim brojem stanovnika. Najmanja demografska gustoća zabilježena je u Gradu Šibeniku koji je gušće naseljen od ostalih JLS i kod kojega niža demografska gustoća prometne mreže upućuje na veću vjerojatnost nastanka gužvi i zastoja, osobito uzevši u obzir turističku sezonu. Engelov koeficijent je broičani pokazatelj razvijenosti prometne mreže koji se dobiva kao geometrijska sredina demografske i prostorne gustoće prometne mreže. Što je Engelov koeficijent veći, može se smatrati da je prometna mreža bolje razvijena i bolje odgovara potrebama stanovništva. Engelov koeficijent najviši je za Grad Skradin, a najmanji za Grad Šibenik. On upućuje na to da su veće potrebe daljnjeg razvoja prometne mreže cestovnog prometa u Gradu Šibeniku, međutim ne daje podatke o kvaliteti, kapacitetu i tehničkim karakteristikama prometne mreže, što su podatci koje je potrebno prikupiti kvalitativnim metodama istraživanja.

Tab. 80. Pokazatelji gustoće i razvijenosti prometne mreže u UP Šibenik 2019. godine

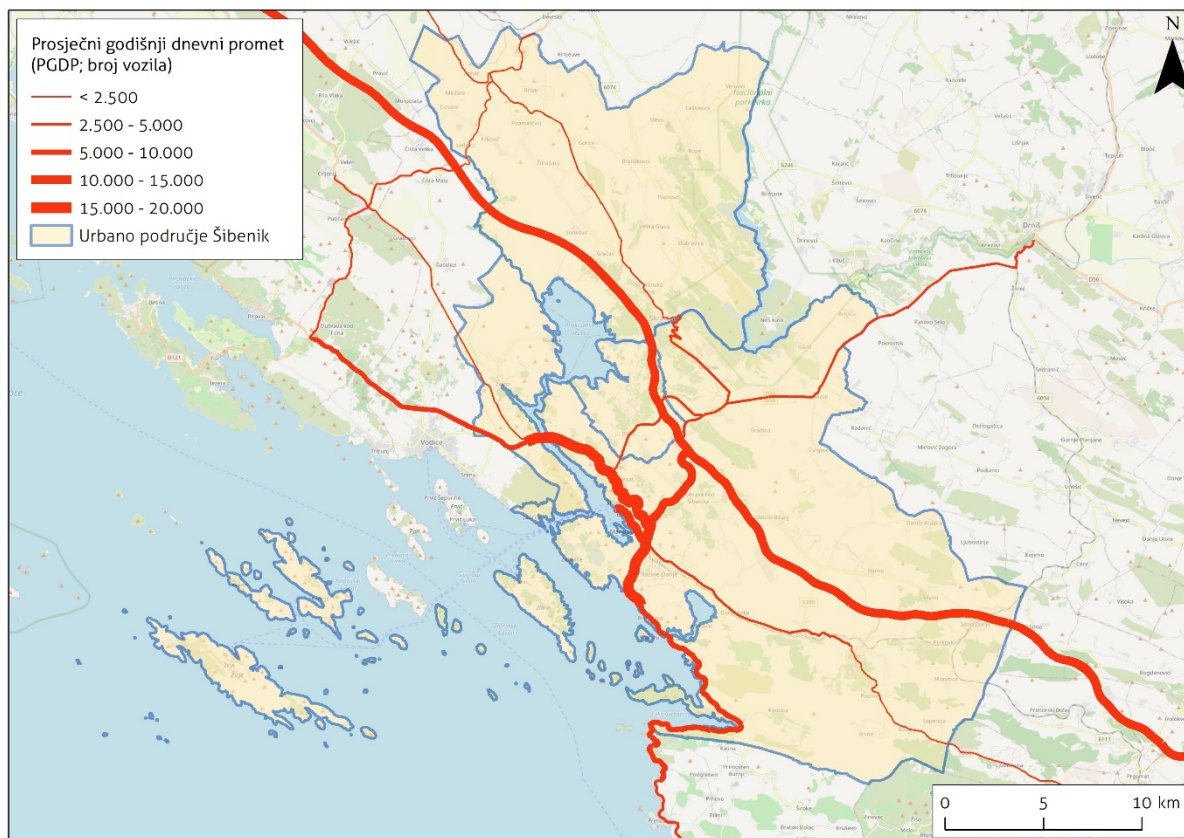
Prostorna jedinica	Duljina mreže razvrstanih cesta (km)	Prostorna gustoća prometne mreže (km/100 km ²)	Demografska gustoća prometne mreže (km/10.000 stan.)	Engelov koeficijent
Grad Šibenik	242,2	60,4	54,7	57,4
Grad Skradin	111,0	60,1	362,3	147,6

Općina Bilice	25,0	85,6	97,7	91,5
UP Šibenik	378,2	62,3	75,8	68,7

Izvori podataka: Gradovi u statistici, 2021; OSM, 2021

Važan pokazatelj stanja razvijenosti cestovne mreže je opterećenost prometnice, odnosno prosječan broj vozila koji njome prolazi. Podatke o prosječnom godišnjem dnevnom prometu (PGDP) i prosječnom ljetnom dnevnom prometu (PLDP) na brojačkim mjestima na pojedinim autocestama, državnim, županijskim i lokalnim cestama objavljuju Hrvatske ceste. Za analizu prometa na cestovnoj mreži UP Šibenik relevantno je 19 brojačkih mjesta; od kojih četiri na autocesti, 14 na državnim cestama i jedno na županijskoj cesti (Sl. 67.). Iako su prilikom izrada analize stanja bili dostupni podatci o PGDP-u i PLDP-u iz 2020. g., analizirana je pretpandemijska 2019. g. kako bi se dobio bolji pregled nad prometnom situacijom i izazovima prometnog razvoja koji su se javljali.

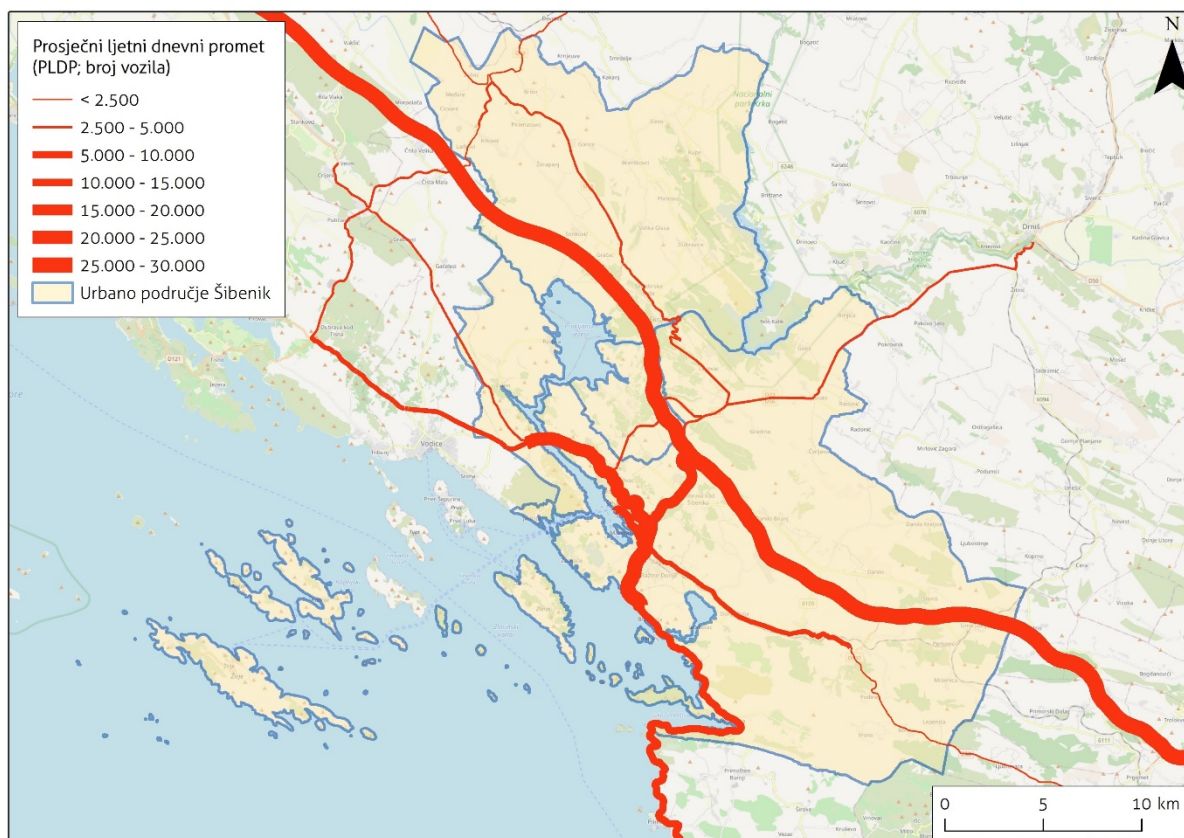
Prometnica na kojoj je zabilježen najveći PGDP u 2019. g. je dionica državne ceste D8 između šibenskog mosta, sjevernog ulaza u gradsko naselje Šibenik i Ražina, industrijske zone južno od naselja Šibenik, čiji je PGDP iznosio nešto više od 15.800 vozila (Brojenje prometa, 2020). Prema tome, može se zaključiti da su kretanja unutar urbane zone Šibenika, povezana ponajprije s njegovim urbanim funkcijama rada, stanovanja i ostalim uslugama, najintenzivnija vrsta kretanja ukoliko se u obzir uzme godišnji prosjek. Nakon te dionice Jadranske magistrale, sljedeća prometnica prema PGDP je autocesta A1, čiji je prosječni broj vozila na dionicama između čvorova Pirovac i Vrpolje bilo između 12.200 i 13.300 vozila 2019. g. Dionica autoceste je najvećim zabilježenim PGDP je ona od čvora Skradin do čvora Šibenik za koju je PGDP 2019. g. iznosio 13.287 vozila (Brojenje prometa, 2021), što upućuje na činjenicu da autocesta ima određen potencijal da postane prometnica za odvijanje urbanog prometa i dnevnih migracija unutar UP Šibenik. Ceste s visokim PGDP su i dionica državne ceste D33 na dionici koja spaja Jadransku magistralu u Šibeniku s autocestovnim čvorom Šibenik te dionica državne ceste D58 kojom se s Jadranske magistrale pristupa šibenskoj luci. Na prometnicama u zaobalnoj/zagorskoj zoni UP Šibenik zabilježen je manji PGDP koji na većem broju dionica nije prelazio 2.500 vozila.

Sl. 67. Prosječni godišnji dnevni promet na cestama urbanog područja Šibenik 2020. godine

Izvori podataka: Brojenje prometa, 2020; OSM, 2021

Ukoliko se navedeni podatci usporede s podacima o PLDP (Sl. 68.), može se zamijetiti određena razlika. Prometnica s najvećim zabilježenim PLDP 2019. g. bila je autocesta A1, gdje je na dionicama ceste od čvora Pirovac do čvora Skradin PLDP iznosio nešto više od 29.000, a na dionicama od čvora Šibenik do čvora Prgomet iznosio je nešto više od 26.000 vozila (Brojenje prometa, 2020). Nakon toga slijede dionice Jadranske magistrale, D8, u gradskom naselju Šibenik, s između 24.000 i 29.000 vozila po danu ovisno o dionici prometnice, a velik broj vozila također prometuje i na dionicama D33 i D58 u jače urbaniziranoj zoni Grada Šibenika. Na svim je dionicama, pa tako i u zaobalnom/zagorskom dijelu UP Šibenik zabilježen veći PGDP od PLDP, što je posljedica prometnih kretanja zbog turizma koji je vodeća djelatnost u UP Šibenik. Najveća razlika između PGDP-a i PLDP-a zabilježena je na dionicama autoceste A1 gdje se broj vozila u ljetnom razdoblju više nego udvostručuje (Brojenje prometa, 2020).

Sl. 68. Prosječni ljetni dnevni promet na cestama urbanog područja Šibenik 2019. godine

Izvori podataka: Brojenje prometa, 2021; OSM, 2020

Ako se podaci iz 2019. g. usporede s podacima iz 2015. g. (Brojenje prometa, 2016) može se primijetiti značajan porast broja vozila u razdoblju 2015.-2019. g., osobito na autocestama i na dionicama državnih cesta uz obalu. Takvo kretanje u skladu je s pokazateljima o kretanju broja turističkih dolazaka predstavljenih u poglavlju 4.2.4 Turizam, koji pokazuju trend rasta broja turista u navedenom razdoblju, što se odražava i na cestovni promet jer se može smatrati da najveći broj turista u UP Šibenik dolazi cestovnim prometom koji je najdostupniji i trenutno najkvalitetniji oblik pristupa za turiste, osobito one iz inozemstva.

Prema podacima dobivenim od Policijske uprave Šibensko-kninske u razdoblju 2015.-2020. g. u svim JLS UP Šibenik dogodilo se ukupno 3.529 prometnih nesreća. Podaci o broju i vrsti nesreća prikazani su u priloženoj tablici (Tab. 81.). Prikazani brojčani podatci upućuju na to da je broj prometnih nesreća u razdoblju 2015.-2019. g. doživljavao blaže fluktuacije između 580 i 630 nesreća godišnje, što se također može povezati s većim brojem vozila na cestama te u skladu s time s većom vjerojatnošću za događanjem prometnih nesreća. Broj prometnih nesreća značajno je pao 2020. g., što se veže u smanjenje broja vozila u prometu zbog implikacija globalne pandemije COVID-19 na funkcije rada i opskrbe te na različite gospodarske djelatnosti, a osobito na turizam.

Tab. 81. Broj prometnih nesreća prema vrsti u urbanom području Šibenik od 2015. do 2020. godine

Tip prometne nesreće	Broj prometnih nesreća po godini						Ukupno 2015.-2020.
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	

S materijalnom štetom	408	474	461	428	479	348	2598
S ozlijeđenim osobama	168	161	155	144	145	137	910
S poginulim osobama	5	2	1	5	6	2	21
Ukupni zbroj	581	637	617	577	630	487	3529

Izvor podataka: MUP, 2021

Podatci o broju stradalih osoba u prometnim nesrećama (Tab. 82.) ukazuju na to da se broj stradalih osoba u cijelom razdoblju 2015.-2020. g. smanjuje, uz osobiti pad 2020. g. Očuvanje sigurnosti ljudskih života velik je izazov u razvoju prometa te je potrebno pojačati akcije za povećanje sigurnosti u prometu kako se ostvarilo očitije smanjenje broja prometnih nesreća i broja stradalih osoba.

Tab. 82. Broj stradalih osoba u prometnim nesrećama prema težini stradanja u urbanom području Šibenik od 2015. do 2020. godine

Težina stradanja osobe u prometnoj nesreći	Broj stradalih osoba po godini						
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Ukupno 2015.-2020.
Ozljede lake	129	125	110	106	109	103	682
Ozljede teške	50	49	56	51	49	45	300
Smrt - do 30 dana	3	1	1	2	2	1	10
Smrt - na mjestu događaja	2	1	-	2	3	1	9
Smrt - pri prijevozu	-	-	-	1	1	-	2
Ukupni zbroj	173	163	156	149	151	139	931

Izvor podataka: MUP, 2021

Hrvatski autoklub (HAK) sudjeluje u međunarodnom projektu EuroRAP čija je svrha identifikacija zona rizika sigurnosti u odvijanju prometa. Od 2007. g. provedeno je nekoliko različitih istraživanja kojima su identificirane različite lokacije smanjene sigurnosti prometa u Hrvatskoj (HAK, 2021). U jednom od istraživanja provedenom u 2014. i 2015. g. kategorizirana je i Jadranska magistrala (državna cesta D8) prema EuroRAP metodologiji određivanja razine rizika. Dionica ceste može se kategorizirati u jedan od pet razreda. Najgori (najrizičniji) razred označen je s jednom zvjezdicom, a najbolji (najmanje rizičan) razred označen je s pet zvjezdica. Gotovo cijela Jadranska magistrala na području Grada Šibenika kategorizirana je u kategoriju s dvije zvjezdice, što označava visoku razinu rizika (HAK, 2021). Kraće dionice navedene prometnice, obilaznica Šibenika te dionice kroz Brodaricu i Grebašticu, označene su s tri zvjezdice, što označava srednju razinu rizika. Budući da se radi o turistički vrlo propulzivnom području koje bilježi visok PLDP, potrebno je ulagati u povećanje sigurnosti navedenih prometnica. U toj inicijativi potrebno je suradnja na nacionalnoj razini jer se radi o državnim cestama koje su u nadležnosti Hrvatskih cesta. Istraživanje je također rađeno i na dijelovima županijskih i lokalnih cesta u istočnom (zagorskom) dijelu Grada Šibenika, koje su uglavnom kategorizirane u kategoriju četiri zvjezdice, odnosno niske razine rizika (HAK, 2021). Za vrlo prometne dionice drugih državnih cesta u UP Šibenik nije provedeno takvo istraživanje. Na temelju provođenja sličnih istraživanja te prikupljenih podataka mogu se dati

prijedlozi poboljšanja prometne infrastrukture i planirati zahvati u prostoru kojima bi se mogla povećati sigurnost u odvijanju prometa.

Prometna povezanost i dostupnost dva su važna elementa koja utječu na to neko naselje, odnosno prometni čvor, ima povoljan geoprometni položaj. Pritom je vrlo važna povezanost s drugim važnim prometnim čvorištima. Za promatranje prometne dostupnosti drugih prometnih čvorova iz jednog čvora kao relevantni pokazatelj uzima se vrijeme putovanja. Prosječna vremena putovanja automobilom iz Šibenika, Skradina i Bilica prema Kninu, Zadru, Splitu i Zagrebu prikazana su u priloženoj tablici (Tab. 83.).

Tab. 83. Prosječno vrijeme putovanja automobilom iz sjedišta jedinica lokalne samouprave urbanog područja Šibenik u odabrane urbane centre u Hrvatskoj 2021. godine

Polazište	Vrijeme potrebno do odredišta (sati i minute)			
	Knin	Zadar	Split	Zagreb
Šibenik	01:06	01:05	01:02	03:29
Skradin	00:55	00:55	01:03	03:19
Bilice	01:01	01:04	01:02	03:29

Izvor podataka: ViaMichelin, 2021

Kvalitetan cestovni promet vrlo je važan za UP Šibenik jer o njemu ovisi kvaliteta života lokalnog stanovništva, kao i obujam gospodarskih djelatnosti koji se u njemu mogu odvijati. Iako je kvaliteta prometnica uglavnom zadovoljavajuća, a prometna mreža razgranata i u velikoj mjeri modernizirana, prostora za daljnji napredak ima, osobito u povećanju sigurnosti prometa te izgradnjom dodatnih prometnica koje bi omogućile rasterećenje prometa. Takvi zahvati su skupi i za to je potrebna suradnja s institucijama na nacionalnoj razini. JLS trebaju, ovisno o svojim ovlastima i mogućnostima, uređivati i razvijati prometnice i prometne površine koje su pod njihovom nadležnošću.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG6 – Mobilnost* identificirali su pojedine probleme s kojima se susreću sudionici u cestovnom prometu u UP Šibenik. Dio prometnih problema čine problemi točkastog karaktera, poput pojave klizišta ili nekog sličnog prometnog problema koji je potrebno žurno sanirati. Jadranska magistrala ima funkciju gradske ulice u Šibeniku, ali je ljeti često zakrčena tranzitnim prometom te na taj način dolazi do manje efikasnosti i lokalnog i tranzitnog prometa. Napredak u smanjenju zagušenja na Jadranskoj magistrali u Šibeniku ostvaren je izgradnjom čvorova uz magistralu, a dodatno bi rasterećenju doprinijela izgradnja čvorova Njivice i Mandalina. Izrađena je i Studija izvodljivosti za rekonstrukciju Jadranske magistrale i širenje na četiri trake od Šibenskog mosta do skretanja za Solaris, s produljenjem do Morinjskog mosta, ali se treba odrediti na koji će se način i u kojoj će se mjeri navedeni zahvati provesti. Grad Skradin kontinuirano provodi asfaltiranje nerazvrstanih cesta na svojem teritoriju. Potrebno je unaprijediti prometnu signalizaciju kako bi se povećala sigurnost prometa te rekonstruirati pojedina raskrižja ili uvoditi kružne tokove prometa kako bi došlo do povećanja protočnosti prometa. Državnim, županijskim i lokalnim cestama upravljaju za tu svrhu nadležne institucije na nacionalnoj (Hrvatske ceste) i županijskoj razini (Županijska uprava za ceste Šibensko-kninske županije) s kojima je potrebno poticati suradnju JLS u UP Šibenik kako bi se osigurala što veća kvaliteta i sigurnost sustava cestovnog prometa.

4.3.4.2. Željeznički promet

Kroz teritorij UP Šibenik prolaze dionice tri željezničke pruge na kojima se nalazi deset službenih mjesta (Izvešće o mreži, 2021). Te željezničke pruge su:

- Međunarodna pruga M604 Oštarije – Knin – Split
- Međunarodna pruga M607 Perković – Šibenik
- Lokalna pruga L211 Ražine – Šibenik Luka

Sve navedene pruge su jednokolosiječne i neelektrificirane te su izgrađene na teritoriju Grada Šibenika. Željezničke pruge ne postoje na teritoriju Grada Skradina i Općine Bilice. Gradsko naselje Šibenik ostvaruje vezu na željezničku mrežu Hrvatske putem pruga M607 (za putnički promet i teretni promet do Ražina) i L211 (za teretni promet). Pruga M607 veže se na prugu M604 koja povezuje Oštarije, odnosno Ogulin, Zagreb i Rijeku sa Splitom. Te pruge imaju status međunarodnih pruga, ali su nazvane ostalim međunarodnim prugama jer se ne nalaze na europskim prometnim koridorima na kojima se nalaze međunarodne glavne pruge. Podatci o prugama u UP Šibenik prikazani su u priloženoj tablici (Tab. 84.), a njihov položaj u prostoru prikazan je na priloženom grafičkom prikazu (Sl. 69.).

Tab. 84. Podatci o željezničkim prugama u UP Šibenik

Brojčana oznaka pruge	Ukupna duljina (km)	Duljina u UP Šibenik (km)	Službena mjesta u UP Šibenik (1 – kolodvor, 2 – stajalište, 3 – otpremnišтво)
M604	321,336	7,732	Koprno (2), Perković (1)
M607	21,247	21,247	Perković (1), Ripište (2), Dabar (2), Primorsko Vrpolje (2), Primorski Sveti Juraj (2), Ražine (1), Mandalina (2), Šibenik (1)
L211	2,945	2,945	Ražine (1), Šibenik Luka (3)

Izvori podataka: Izvešće o mreži, 2021; OSM, 2021

Tehničke karakteristike pruga omogućavaju brzinu do maksimalno 100 km/h samo na dijelu pruge M604 na teritoriju Grada Šibenika, i to isključivo za vlakove s nagibnom tehnikom, dok je maksimalna dozvoljena brzina za ostale vlakove 90 km/h. Na pruzi M607 maksimalna dozvoljena brzina na većem dijelu pruge je 65 km/h. Na pruzi L211 maksimalna dozvoljena brzina je 30 km/h na cijeloj dionici (Izvešće o mreži, 2021).

Na priloženoj karti (Sl. 69.) također su prikazani i planirani budući željeznički koridori. Istočnim dijelom Grada Šibenika planirana je izgradnja željezničke pruge koja bi se s pruge M604 odvojila nešto prije kolodvora Perković iz smjera Splita te bi kroz Drnišku zagoru, Prominu, Bukovicu i Velebit ponovno do postojeće tzv. ličke pruge (Oštarije – Knin) na koju bi se u južnoj Lici spojila. S te pruge u blizini naselja Vrpolje odvajao bi se krak prema Šibeniku, koji bi se uz obalu nastavio prema Zadru, čime bi se stvorila jadranska obalna pruga. Takav razvoj trenutno nije prioritet za Hrvatsku jer je potrebna modernizacija cjelokupne željezničke mreže, osobito one na glavnim europskim prometnim koridorima, ali može biti poticaj za razvoj različitih grana gospodarstva te povećati dostupnost Dalmacije turistima koji ne putuju individualnim oblicima prijevoza.

Sl. 69. Postojeće i planirane željezničke pruge u UP Šibenik

Izvor podataka: Prostorni plan Šibensko-kninske županije (2012; 2017)

Prema voznom redu nacionalnog željezničkog putničkog prijevoznika HŽ Putničkog prijevoza, koji je bio važeći u lipnju 2021. g., na relaciji Šibenik – Perković i obratno prometovalo je sedam pari putničkih vlakova radnim danom (od toga su četiri produživala do Knina, a jedan do Unešića), dok su subotom, nedjeljom i blagdanom prometovala samo dva para vlakova na relaciji Šibenik – Knin i obratno (HŽPP, 2021). Ti se vlakovi zaustavljaju na svim stajalištima na prugama M604 i M607 na relacijama na kojima voze. Iz Perkovića je prema Splitu radnim danom prometovalo šest putničkih vlakova, a u obratnom smjeru četiri putnička vlaka. Subotom, nedjeljom i blagdanom prometovala su tri putnička vlaka na relaciji Perković – Split, a dva u obratnom smjeru. Dva para *intercity* vlakova koji svakodnevno povezuju Zagreb i Split zaustavljali su se u Perkoviću te su radnim danom imali vezu u Perkoviću prema Šibeniku, a subotom, nedjeljom i blagdanom nije postojala veza iz Šibenika prema Zagrebu i Splitu (HŽPP, 2021). Na relaciji Šibenik – Split nije postojao niti jedan izravni vlak, ali je za tri para vlakova u oba smjera u Perkoviću prilagođeno presjedanje s čekanjem od nekoliko minuta. Iako je vozni red dodatno reduciran zbog posljedica pandemije COVID-19, tijekom ljeta prometuju i noćni vlakovi koji se zaustavljaju u Perkoviću, a voze na relaciji Split – Zagreb (-

Budimpešta/Beč/Bratislava/Prag) (HŽPP, 2021). Šibenik je općenito već dulji niz godina slabo povezan željezničkim prijevozom s drugim gradovima u Hrvatskoj. To se očituje i u stagnaciji/blagom padu broja prevezenih putnika po službenim mjestima u posljednjim godinama (Tab. 85.).

Unaprjeđenje javnog putničkog prijevoza, u kojemu svoju ulogu treba imati i željeznica, trebalo bi biti vrlo važno prilikom planiranja budućeg razvoja jer se bez kvalitetne mobilnosti stanovništva ne može ostvariti razvoj urbane regije. Željeznica, usprkos visokoj cijeni razvoja, ima dobar potencijal za daljnji razvoj, osobito u skladu sa zelenim politikama Europske unije te je potrebno ne zapustiti i taj segment prostornog razvoja.

Tab. 85. Broj prevezenih putnika po službenim mjestima željezničkog prometa u urbanom području Šibenik od 2017. do 2019. godine

Službeno mjesto	Broj prevezenih putnika po godini		
	2017.	2018.	2019.
Šibenik	26.874	23.820	25.547
Mandalina	2.257	1.852	2.155
Ražine	1.494	1.385	1.010
Primorski Sv. Juraj	3	30	85
Primorsko Vrpolje	1.122	926	1.058
Dabar	2.640	2.389	2.596
Ripište	830	672	746
Perković	17.222	15.367	17.105
Koprno	885	736	646

Izvor podataka: HŽPP, 2018 - 2020

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG6 – Mobilnost* istaknuli su da željeznička infrastruktura na području Grada Šibenika nije dovoljno razvijena da zadovolji suvremene prometne standarde. Ni željeznički kolodvor u Šibeniku, a ni stajališta uz željezničku prugu nisu dovoljno uređena (npr. neosvijetljena su). U Šibenik ne dolazi nijedan međunarodni putnički vlak (za razliku od Splita), niti je omogućeno presjedanje s međunarodnih vlakova na lokalne vlakove i autobuse koji bi dovozili turiste prema turističkim naseljima na obali. Na sve putničke vlakove prema Šibeniku treba se presjedati u Perkoviću (ne postoje izravne linije prema Splitu ni Zagrebu). Stanje željezničke pruge relativno je zadovoljavajuće. Potencijal razvoja željezničkog prometa vidi se u osiguranju uspostave integriranog javnog prijevoza. Budući da je željeznički promet u ingerenciji nadležnih poduzeća na nacionalnoj razini (HŽ Putnički prijevoz i HŽ Infrastruktura), potrebno je jačati suradnju Grada Šibenika s navedenim tvrtkama i Ministarstvom mora, pomorstva i infrastrukture kako bi se željeznički prijevoz u Gradu Šibeniku revitalizirao i kako bi UP Šibenik bilo integrirano u nacionalnu i međunarodnu željezničku mrežu. U Šibeniku postoji i teretni željeznički promet kojega u najvećoj mjeri koriste pojedini poslovni subjekti s teritorija Šibensko-kninske županije.

4.3.4.3. Pomorski promet

Pomorski promet u UP Šibenik odvija se u dva oblika, kao pomorski prijevoz putnika i pomorski prijevoz tereta. Najveća luka za pomorski promet je luka Šibenik, u koja je jedna od najstarijih i najbolje zaštićenih pomorskih luka u Hrvatskoj, u koju se uplovljava kroz kanal Sv. Ante (Lučka uprava Šibenik, 2021). U luci se nalaze četiri terminala, od kojih je jedan putnički, a tri su teretna; za rasuti teret u uvozu, za rasuti teret u izvozu i za drvo. U području rasutih tereta luka je specijalizirana za pretovar sirovih fosfata i umjetnog gnojiva. Terminali su opremljeni mehanizacijom za prekrcaj tereta, a u luci se nalazi i teretni željeznički kolodvor čime je luka opremljena i za intermodalni prijevoz, tj. prekrcaj tereta s jedne vrste prijevoza na drugu vrstu prijevoza (s pomorskog na željeznički i obratno).

U UP Šibenik postoji više luka različite razine značaja za pomorski promet. Te se luke dijele na dvije kategorije; luke otvorene za javni promet i morske luke posebne namjene (Lučka uprava Šibensko-kninske županije, 2021; Master plan održive urbane mobilnosti, 2016). Luke prema kategorijama su:

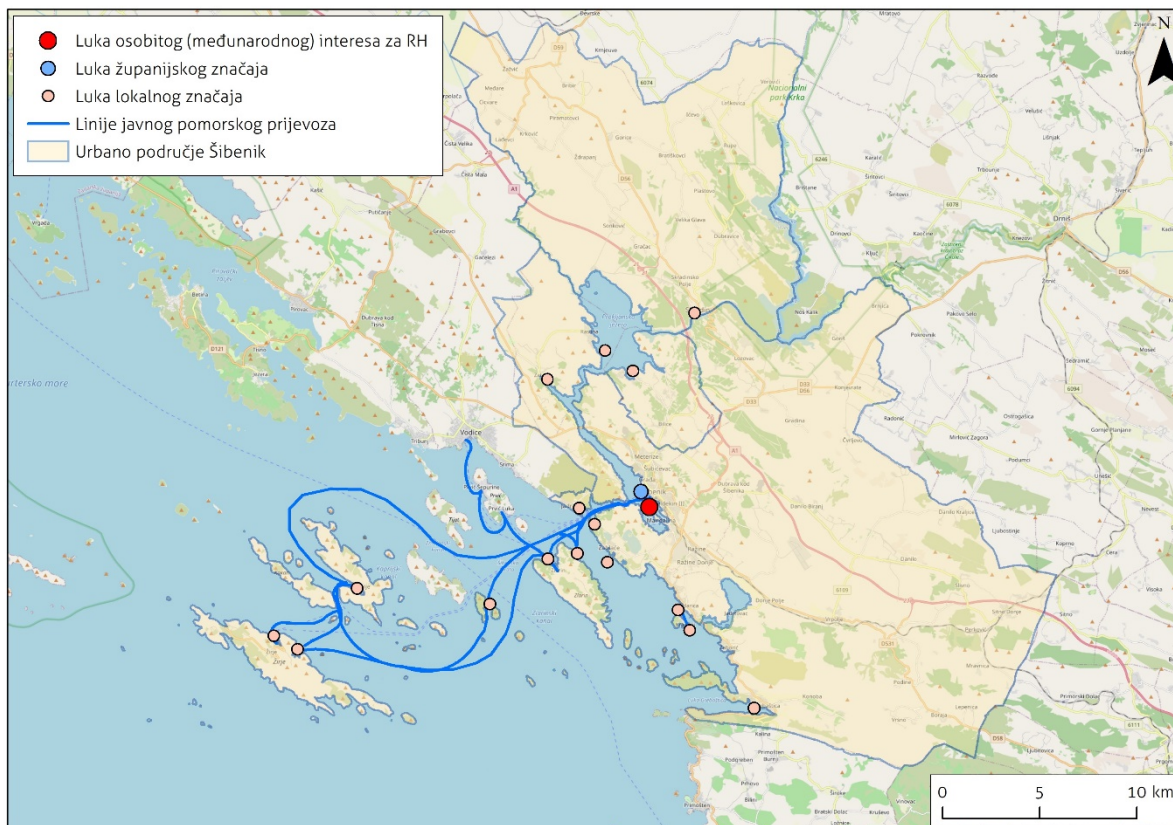
Morske luke otvorene za javni promet:

- 1) Luka osobitog (međunarodnog) gospodarskog interesa za Republiku Hrvatsku:
 - a) luka Šibenik,
- 2) Županijske luke otvorene za javni promet:
 - a) Luka županijskog značaja:
 - i) gradska luka Šibenik s postojećim dijelovima: Martinska, TEF, uvala sv. Petra, Dumboka, uvala Vrnaža i šibenska riva,
 - b) Luke lokalnog značaja:
 - i) luke Brodarica, Zablaće, Krapanj, Obonjan, Zlarin – naselje, Kaprije – naselje i trajektno pristanište, Žirje – Muna naselje i trajektno pristanište, Zaton, Raslina, Skradin i Bilice.

Morske luke posebne namjene na području:

- 1) Remontno brodogradilište Šibenik – Mandalina,
- 2) Luke nautičkog turizma:
 - a) u akvatoriju grada Šibenika: Solaris, Mandalina – Kuline
 - b) u akvatoriju naselja Zaton: Dobri Dolac
 - c) luka Skradin
- 3) Vojna luka Paninkovac
- 4) Sportske luke
 - a) Šparadići, Grebaštica (tri luke), Žaborić (dvije luke), Jadrtovac, Krapanj (dvije luke), Brodarica (dvije luke), Zablaće, Šibenik – Pekovac, Jadrija, Zlarin, Kaprije, Žirje (tri luke), Raslina (dvije luke), Zaton.

Položaj svih luka otvorenih za javni promet i trajektnih/brodskih/brzobrodskih linija prikazan je na priloženoj karti (Sl. 70.). Luke otvorene za javni promet postoje u većini naselja Grada Šibenika koja se nalaze uz obalu te u naseljima Bilice i Skradin. Na karti su ucrtane linije javnog pomorskog prijevoza koje povezuju Šibenik i veće otoke šibenske otočne skupine. Jedini otok koji nema izravnu vezu brodom iz Šibenika je otok Krapanj koji ima brodsku vezu iz naselja Brodarica. Iz Šibenika prema lukama Bilice i Skradin ne postoji nijedan oblik javnog pomorskog, odnosno riječnog ili jezerskog prijevoza.

Sl. 70. Luke otvorene za javni prijevoz i trase trajektnih, brodskih i brzobrodskih linija u urbanom području Šibenik 2021. godine

Izvori podataka: AZOLPP, 2021; Naredba o razvrstaju luka, 2015; OSM, 2021; Prostorni plan Šibensko-kninske županije 2012; 2017

U putničkom pomorskom prometu u UP Šibenik utvrđene su četiri linije javnog pomorskog prijevoza (AZOLPP, 2021):

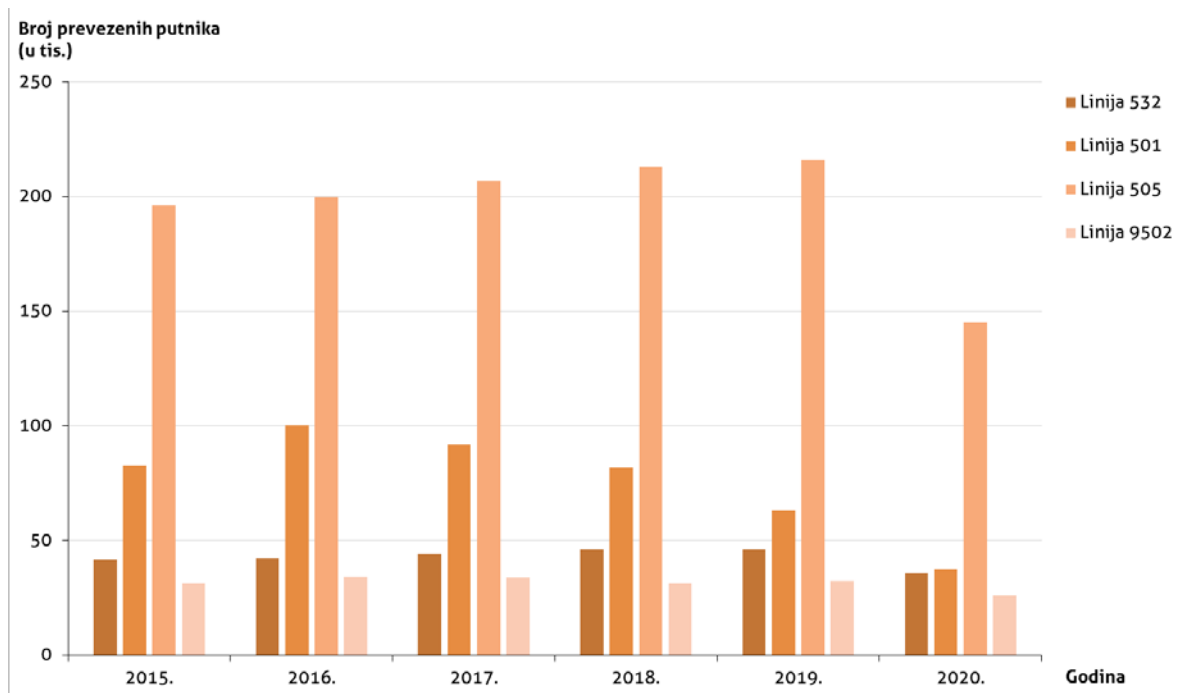
- Trajektna linija 532 Šibenik – Zlarin – Kaprije – Žirje (prijevoznik: Jadrolinija)
 - o jedan polazak dnevno izvan sezone (listopad – svibanj) u oba smjera, na Zlarinu se zaustavlja samo utorkom i četvrtkom
 - o dva polaska dnevno u niskoj sezoni (lipanj i rujan) u oba smjera, na Zlarinu se zaustavlja u jednom paru polazaka utorkom i četvrtkom
 - o dva polaska dnevno u visokoj sezoni (srpanj i kolovoz) u oba smjera, ponedjeljkom, srijedom i petkom dodatan polazak od Šibenika do Obonjana i obratno, na Zlarinu se zaustavlja u jednom paru polazaka utorkom i četvrtkom
- Putnička brodska linija 501 Brodarica – Krpanj (prijevoznik: Gradski parking d.o.o.)
 - o petnaest polazaka radnim danom i subotom u oba smjera u izvansezoni (listopad – svibanj) i četiri polaska nedjeljom i blagdanom u oba smjera
 - o sedamnaest polazaka radnim danom i subotom u oba smjera u sezoni (lipanj – rujan) i sedam polazaka nedjeljom i blagdanom u oba smjera
- Putnička brodska linija 505 Vodice – Prvić – Zlarin – Šibenik (prijevoznik: Jadrolinija)
 - o pet polazaka radnim danom i subotom u oba smjera izvan sezone (rujan – lipanj), od toga dva para prometuju na relaciji Šibenik – Prvić Šepurine (jedan

- par bez zaustavljanja na Zlarinu i u Prvić Luci), nedjeljom i blagdanom tri polaska u oba smjera
- o pet polazaka radnim danom i subotom u oba smjera u sezoni (lipanj – kolovoz), jedan par prometuje na relaciji Šibenik – Prvić Luka, nedjeljom i blagdanom četiri polaska u oba smjera (jedan izravan na relaciji Vodice – Šibenik i obratno, jedan na relaciji Šibenik – Zlarin i obratno)
- Putnička brzobrodaska linija 9502 Žirje – Kaprije – Šibenik (prijevoznik: Miatrade)
 - o dva polaska u oba smjera izvan sezone (listopad – svibanj) svim danima osim utorka i petka kad se ostvaruje jedan polazak u oba smjera
 - o dva polaska svakodnevno u sezoni (lipanj – kolovoz).

Agencija za obalni linijski pomorski promet objavljuje podatke o broju prevezenih putnika i vozila na pojedinim trajektnim, brzobrodskim i brodskim linijama. Podatci prikazani na priloženom dijagramu (Sl. 71.) pokazuju da je daleko najveći broj putnika u pomorskom prometu u razdoblju 2015.-2020. g. prevezen na liniji 505 Vodice – Prvić – Zlarin – Šibenik, koja povezuje najnastanjenije i turistički vrlo dobro razvijene otoke šibenskog arhipelaga Zlarin i Prvić s obalnim centrima. Do 2019. g. svake je godine bio zabilježen porast broja putnika na navedenoj brodskoj liniji, a zbog globalne pandemije COVID-19 broj se putnika između 2019. i 2020. g. smanjio gotovo za trećinu. Druga linija po broju prevezenih putnika je brodska linija 501 Brodarica – Krapanj, koja od 2016. g. nadalje bilježi stalni trend smanjenja broja putnika. Trajektnom linijom 532 Šibenik – Zlarin – Kaprije - Žirje putovao je sličan broj putnika svake promatrane godine, izuzev osjetnijeg smanjenja 2020. g. Sličan je trend i na brzobrodskoj liniji 9502 Žirje – Kaprije – Šibenik, koja je linija s najmanjim brojem prevezenih putnika.

Broj vozila prevezenih na trajektnoj liniji 532 rastao je u razdoblju 2015.-2018. g. s 5.391 prevezenih vozila na 6.722 prevezenih vozila, a nakon čega se počeo smanjivati tako da je 2019. g. bilo prevezeno 6.513, a 2020. g. 6.112 vozila, po čemu je to jedini brojčani pokazatelj o putničkom prometu 2020. g. koji nije bio manji od onoga 2015. g.

Pomorski promet obavlja se na rutama prikazanim na priloženoj karti (Sl. 71.). Najviše prometnih ruta usmjereno je iz luke Šibenik, uglavnom prema šibenskim otocima i otvorenom moru, a jedan od koridora prolazi rijekom Krkom i Prokljanskim jezerom te spaja Skradin, Bilice i Šibenik. U Skradinu se nalazi luka za nautički turizam, a u Bilicama je luka trenutno u gradnji (Lučka uprava Šibensko-kninske županije, 2021), što bi moglo pomoći daljnjoj valorizaciji južnog dijela rijeke Krke i Prokljanskog jezera za vodeni promet.

Sl. 71. Broj prevezenih putnika na linijama javnog pomorskog prijevoza u urbanom području Šibenik od 2015. do 2020. godine

Izvori podataka: Promet putnika i vozila, 2017 - 2021

U teretnom prijevozu šibenska luka može se ubrojiti među najznačajnije luke u Hrvatskoj, ali postoji potreba za daljnjim ulaganjima u razvoj i modernizaciju infrastrukture, osobito u modernizaciju željezničke infrastrukture koji bi omogućio bolje povezivanje Šibenika kao čvora pomorskog prometa s kopnenim zaleđem Srednje i Jugoistočne Europe.

U skladu s razvojnim politikama Europske unije potrebno je potaknuti održiv razvoj pomorskog prometa, pri čemu je potrebno posvetiti posebnu pažnju održivom razvoju lučke infrastrukture. U tom smislu može se primijeniti koncept zelenih luka (*green ports*). Korištenjem navedenog principa povećala bi se održivost postojećih luka za otvoreni promet na način da se najprije izrade planski dokumenti tranzicije luka u zelene luke koji bi uključivali uporabu energenata s niskom emisijom štetnih plinova i obnovljivih izvora energije, kao i planiranje uređenja luka i popratne infrastrukture na temelju povećanja energetske učinkovitosti izgrađenih objekata, korištenja zelene infrastrukture i sličnih rješenja baziranih na prirodi, korištenja kružnog gospodarenja prostorom i sl. Nakon planiranja te bi se mjere implementirale u određene luke za javni promet, ovisno o prioritetima i mogućnostima investitora. Primjenom takvih rješenja povećala bi se kvaliteta lučke infrastrukture, luke bi postale atraktivnije i bolje uklopljene u prostor naselja u kojima se nalaze te bi se omogućila bolja kvaliteta usluge za korisnike.

Participativnim procesom istaknuta je i potreba za povećanjem kapaciteta komunalnih vezova te razvoj dodatne lučke infrastrukture na prostoru Općine Bilice (npr. izgradnja gata u uvali Stubalj). Potrebno je i ulaganje u sustav zbrinjavanja otpadnih (kaljužnih i ostalih) voda iz plovila u svim vrstama luka.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG2 – Plavi razvoj* istaknuli su da je prometna povezanost otoka s kopnom nedovoljno jaka kako bi se moglo omogućiti da stanovništvo živi

na otoku, a radi na kopnu. Na otocima nedostaje komunalnih vezova, a nedovoljan je i broj vezova za jači razvoj nautičkog turizma na otocima. Otočno stanovništvo u prometnom se smislu suočava s više izazova. Ugostitelji s otoka imaju problema s dostavom namirnica na otoke, pa je istaknuta potreba pronalaženja rješenja za drugačiju organizaciju. Lučka uprava Šibenik nema jurisdikcije nad proširenjem brodskih linija prema otocima, nego je u tom smislu potrebna suradnja s Jadrolinijom, drugim brodarima i Agencijom za obalni linijski promet, posebno putem organizacije radnih sastanka. Veći dio cesta na pojedinim otocima gradili su sami otočani i njima nije moguće prometovanje cestovnih vozila. Na Zlarinu postoje ideje uređenja trajektne luke i ceste kako bi dio turista na otok mogao doći vlastitim automobilom. Brodske veze između pojedinih otoka koji se nalaze na istoj prometnoj ruti ne postoje. Brodski vozni park također je zastario i ne odgovara suvremenim ekološkim standardima. Općenit problem vezan uz pomorski promet u cijelom UP Šibenik je i nedostatak prostora za odlaganje otpadnih tekućina iz brodova (iz tzv. crnih tankova), koje pri ispuštanju u more stvaraju ekološki problem. Za povezivanje otoka predlaže se nabavka katamarana za prijevoz 300 – 350 ljudi, jer su brodovi koji se trenutno koriste dosta stari i ne odgovaraju suvremenim potrebama. Šibenik i Zlarin namjeravaju se povezati brodom na električni pogon koji bi se financirao sredstvima iz Mehanizma za oporavak i otpornost. Predložen je također i razvoj prometne veze između različitih otoka u Šibenskom arhipelagu razvojem sustava *hop-on-hop-off* pomorskog prijevoza električnim brodovima. Potrebno je također uređenje više manjih sidrišta s komunalnim vezovima i vezovima za nautički turizam te uređenje prateće infrastrukture na sidrištima kako bi se zadovoljile potrebe dionika u toj vrsti turizma, a da istovremeno negativan utjecaj na okoliš bude što manji. Dionici smatraju da lučki prostori ne smiju biti namijenjeni samo za privezivanje brodova, nego u njima trebaju djelovati i manji brodograditelji koji bi omogućili remont ili izgradnju specijaliziranih brodova. U tom smislu potrebno je osmisliti modele financiranja razvoja brodograditeljske infrastrukture i djelatnosti.

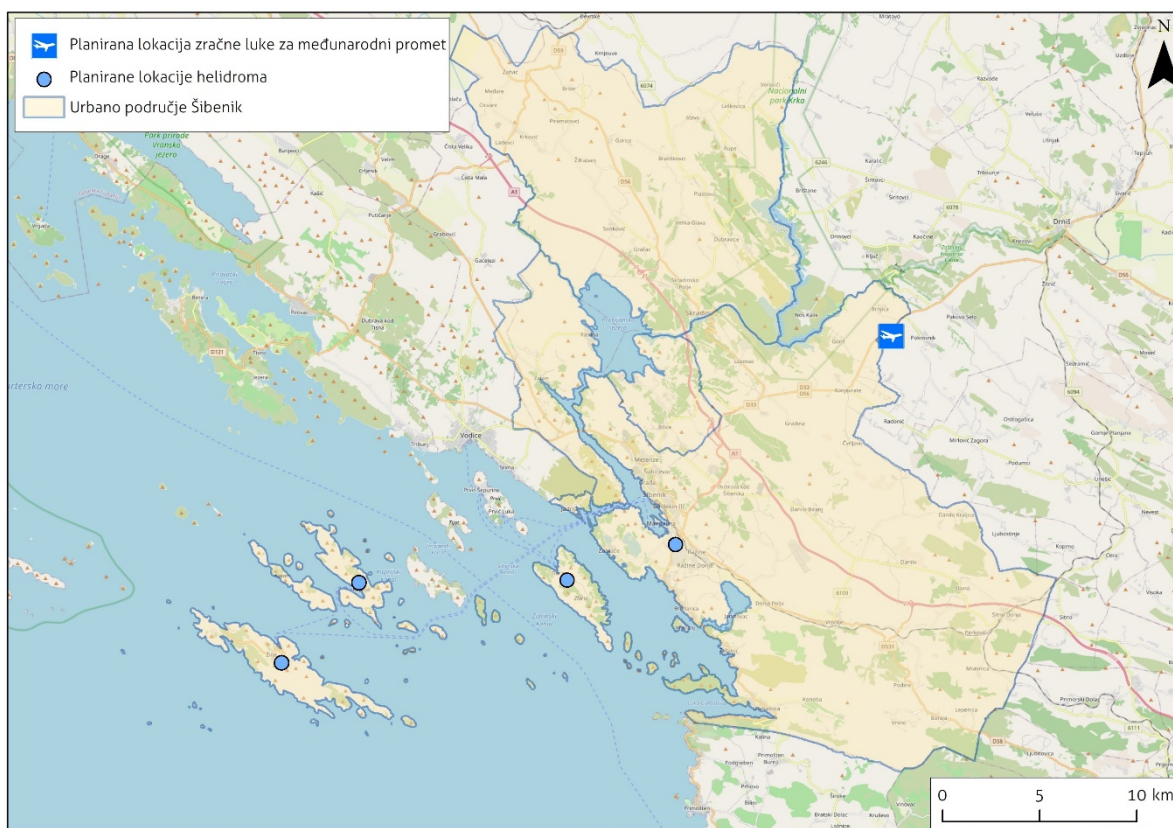
4.3.4.4. Zračni promet

Zračni promet je vrsta prometa koja nije razvijena u UP Šibenik, iako postoje planovi njezina razvoja. Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2012; 2017; Sl. 72.) planirana je izgradnja zračne luke za međunarodni promet na teritoriju naselja Pokrovnik, koje je dio Grada Drniša, a smješteno je neposredno uz granicu s Gradom Šibenikom. Izgradnjom takve zračne luke omogućio bi se kvalitetnije povezivanje Šibensko-kninske županije i UP Šibenik s različitim stranim destinacijama koja su ishodišta turističkih kretanja prema Šibensko-kninskoj županiji. Za tu svrhu mogao bi se iskoristiti potencijalni interes niskotarifnih avioprijevoznika koji ostvaruju priličan broj letova iz zračnih luka na jadranskoj obali. Zračna luka na taj bi način pridonijela i stvaranju boljeg imidža Šibenika i njegove šire okolice te otvorila nove mogućnosti promocije područja. Osim zračne luke, Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2012; 2017) planirana je izgradnja interventnih helidroma na Žirju, Zlarinu, Kapriju i u Šibeniku. Izgradnja helidroma osobito je važna na svim naseljenim otocima kako bi se na što bolji način omogućila dostupnost hitnih službi lokalnom stanovništvu, osobito uvjetima demografskog starenja stanovništva na otocima koje je sve potrebnije odgovarajuće

zdravstvene njege, a istovremeno bi se na taj način povećala sigurnost turista i posjetitelja otoka.

Najbliže međunarodne zračne luke UP Šibenik su zračne luke Zadar i Split, s kojih prometuje veći broj letova prema raznim destinacijama u Hrvatskoj i inozemstvu. Kako bi se omogućio bolji pristup UP Šibenik osobama koje koriste zračni prijevoz, moguće je potaknuti razvijanje svakodnevnih veza javnim prijevozom između Šibenika i zračnih luka u susjednim županijama.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG2 – Plavi razvoj* istaknuli su da je potrebno razviti sustav helidroma kako bi hitne službe imale kvalitetniji pristup na otoke. Trenutno je u planu uređenje helidroma na Zlarinu, ali se moraju riješiti imovinsko-pravni odnosi na zemljištu na kojem je planirana gradnja. Postoji i ideja za uspostavu baze za hidroavione u Mandalini, ali pitanje je koliko bi taj model prijevoza bio uspješan i bi li za njega postajao interes kod stanovnika. Sudionici participativne radionice s dionicima *FG6 – Mobilnost* istaknuli su da povezanost javnim prijevozom sa zračnim lukama u Splitu i Zadru nije dovoljno razvijena. Šibenik je svojevrjeme subvencionirao autobuse do splitske i zadarske zračne luke, ali popunjenost nije bila dovoljna da bi njihovo prometovanje bilo isplativo te je takav promet ukinut početkom pandemije.

Sl. 72. Planirane lokacije zračne luke i helidroma u UP Šibenik

Izvor podataka: Prostorni plan Šibensko-kninske županije, 2012; 2017

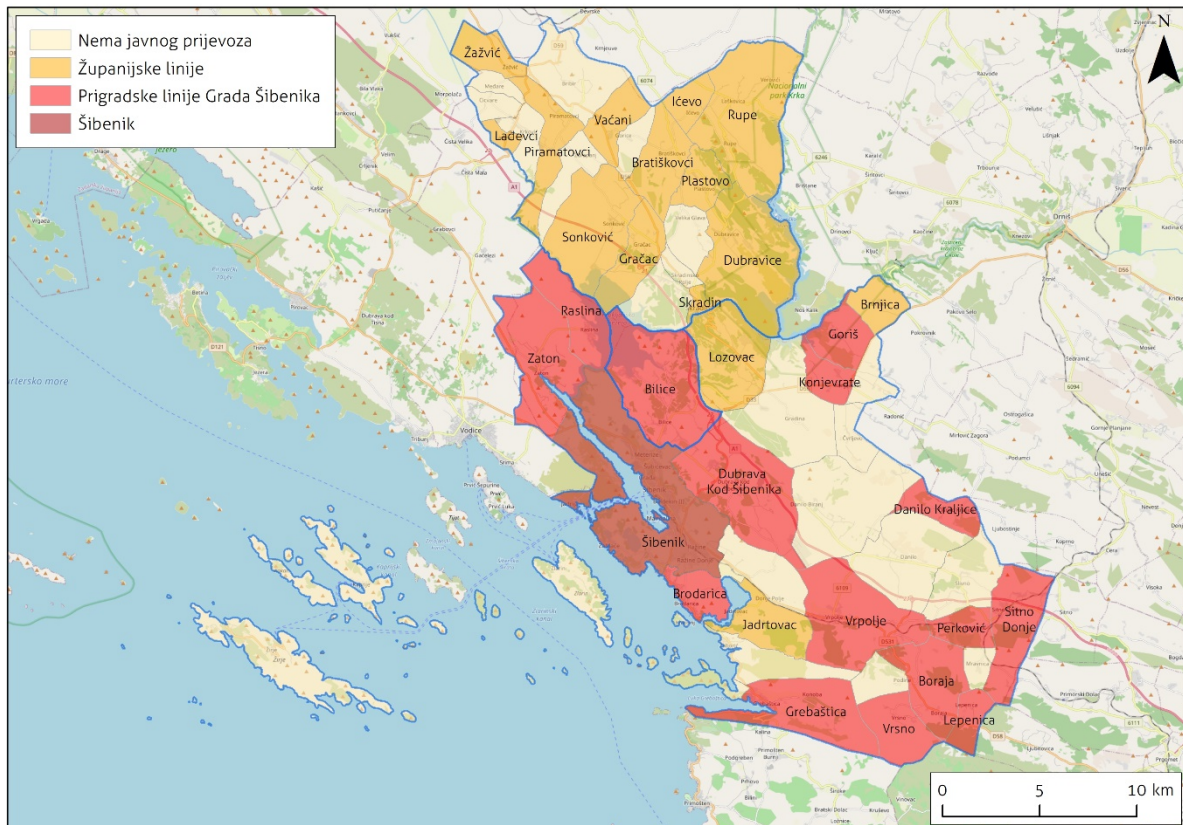
4.3.4.5. Javni prijevoz

Javni prijevoz obuhvaća različite vrste prometa koje se koriste za istovremeni prijevoz većeg broja putnika na nekoj relaciji i u nekom području. Javni prijevoz može se organizirati kao autobusni i taksi prijevoz, željeznički i ostali tračnički prijevoz te pomorski prijevoz i prijevoz na kopnenim vodama, a nominalno se čak i zračni prijevoz može smatrati oblikom javnog prijevoza (Rodrigue, 2021). Javni prijevoz osobito je važan i raširen u urbanim sredinama te ima znatan utjecaj na urbanizaciju gradske okolice pa je stoga u analizi stanja UP Šibenik važno utvrditi obilježja i trendove u javnom prijevozu.

U UP Šibenik postoje četiri oblika javnog prijevoza relevantna za istraživanje. To su autobusni, taksi, željeznički i pomorski prijevoz. O željezničkom i pomorskom putničkom prometu bilo je riječi u prethodnim potpoglavljima pa je zato u ovom potpoglavlju naglasak na autobusnom i taksi prijevozu.

Autobusni prijevoznik koji ima koncesiju nad javnim autobusnim prijevozom u UP Šibenik je lokalni prijevoznik Autotransport d.d. Šibenik, koji obavlja usluge gradskog prijevoza u Šibeniku te županijskog, međužupanijskog i međudržavnog prijevoza (Autotransport Šibenik, 2021a). Tvrtka Autotransport Šibenik u vlasništvu je tvrtke Čazmatrans Nova.

U lipnju 2021. g. tvrtka Autotransport Šibenik održavala je javni prijevoz na sedam gradskih linija u I. i II. zoni koje obuhvaćaju urbano naselje Šibenik i naselja neposredne okolice koja uključuje i naselje Bilice u istoimenoj općini te osam gradskih linija u I., II., III., IV. i V. zoni koje obuhvaćaju gradsko naselje Šibenik, priobalna naselja te naselja u zaobalnom, odnosno zagorskom prostoru. Autobusni javni prijevoz nije organiziran na otocima. Javni prijevoz u Gradu Skradinu održava isti prijevoznik u okviru svojih županijskih linija. Autotransport Šibenik pruža uslugu javnog prijevoza na ukupno 35 relacija u županijskom prijevozu (Autotransport Šibenik, 2021b). Naselja u UP Šibenik u kojima postoji organizirani javni prijevoz prikazana su na priloženoj karti (Sl. 73.). Većina naselja integrirana je u mrežu javnog prijevoza bilo prigradskim, bilo županijskim linijama. Naselja u istočnom dijelu Grada Šibenika te naselja u Gradu Skradinu koja su udaljena od glavnih prometnica nemaju nijedno stajalište javnog prijevoza, nego mu stanovnici tih naselja moraju pristupiti u drugim naseljima. Naselja izvan glavnih prometnih pravaca u kojima nije organiziran javni prijevoz imaju manji broj stanovnika u odnosu na druga naselja te su u velikom riziku od stvaranja prometne marginaliziranosti što smanjuje potencijal njihove demografske revitalizacije.

Sl. 73. Naselja urbanog područja Šibenik u kojima se nalaze stajališta autobusnih linija prijevoznika Autotransport Šibenik u lipnju 2021. godine

Izvor podataka: Autotransport Šibenik, 2021b

Najveći broj polazaka javnog prijevoza ostvaruje se na gradskim linijama u urbanom naselju Šibenik. Broj polazaka po liniji i po relaciji prikazan je u priloženoj tablici (Tab. 86.). Broj polazaka prilično je malen i na linijama 1-7 koje spajaju različite gradske četvrti u naselju Šibenik, a polazaka često nema u određenim dijelovima dana, odnosno postoje samo u satima jačeg prometnog opterećenja, a između pojedinih polazaka često je više od dva sata bez polaska. Polasci subotom, nedjeljom i blagdanom znatno su rjeđi i ne prelaze više od 10 polazaka ni na jednoj autobusnoj liniji. Navedene linije prolaze kroz središte Grada Šibenika u kojemu se događaju prometna zagušenja koja utječu na smanjenje točnosti navedenih linija (Master plan održive urbane mobilnosti, 2016). Linije koje spajaju Šibenik i ostala naselja koja su dio Grada Šibenika (9-15) imaju vrlo mali broj polazaka autobusa, a dio linija organiziran je tako da se polasci u smjeru Šibenika ostvaruju isključivo u jutarnjim satima, a polasci iz smjera Šibenika da se ostvaruju samo u popodnevnim satima.

Tab. 86. Broj polazaka po linijama gradskog prijevoza u Gradu Šibeniku u lipnju 2021. godine

Broj linije	Relacija	Broj polazaka radnim danom	Broj polazaka subotom	Broj polazaka nedjeljom i blagdanom
1	Tržnica – Vidici – Njivice	13	8	6
	Njivice – Vidici – Tržnica	13	8	6
2	Tržnica – Meterize	12	8	5
	Meterize – Tržnica	13	8	4
3	Šubičevac – Tržnica	11	8	5
	Tržnica – Šubičevac	11	7	5
4	Ražine – Tržnica	15	10	7
	Tržnica – Ražine	14	10	7
5	Brodarica – Tržnica	13	11	7
	Tržnica – Brodarica	13	11	7
6	Šibenik (AK) – Solaris – Zablaće	10	5	5
	Zablaće – Solaris – Šibenik (AK)	10	4	4
7	Mandalina – Bilice	6	2	-
	Mandalina – Tržnica	3	2	-
	Bilice – Tržnica	8	3	-
	Tržnica – Mandalina	6	4	3
8	Šibenik – Grebaštica – Brnjača	4	1	-
	Brnjača – Grebaštica – Šibenik	3	1	-
9	Šibenik – Danilo Kraljice	3	-	-
	Danilo Kraljice – Šibenik	2	-	-
10	Šibenik – Vrpolje – Boraja – Lepenica – Vrsno	5	3	1
	Vrsno – Lepenica – Boraja – Vrpolje – Šibenik	5	3	1
11	Šibenik – Dubrava – Perković – Sitno	5	-	-
	Sitno – Perković – Dubrava – Šibenik	3	-	-
12	Šibenik – Tromilja – Lozovac	5	3	3
	Lozovac – Tromilja – Šibenik	5	3	2
13	Šibenik – Konjevrate – Goriš – Brnjica	4	2	2
	Brnjica – Goriš – Konjevrate – Šibenik	4	1	1
14	Šibenik – Zaton – Raslina	5	5	3
	Raslina – Zaton – Šibenik	7	6	4
15	Šibenik – Jadrija	4	-	-
	Jadrija – Šibenik	4	-	-

Izvor podataka: Autotransport Šibenik, 2021b

Na linijama županijskog prijevoza koje prolaze UP Šibenik ostvaruje se također mali broj polazaka, osobito na linijama koje prometuju teritorijem Grada Skradina. Mnoge od relacija na kojima se odvija javni autobusni prijevoz u Šibensko-kninskoj županiji nemaju polaske subotom, nedjeljom i blagdanom. Nedostatak javnog prijevoza problem je za stanovništvo koje nema vlastitog prijevoznog sredstva jer dovodi do prometne marginaliziranosti stanovništva, a u konačnici može rezultirati i prometnom izoliranosti. Javni prijevoz potrebno je racionalno pojačati, osobito u naseljima u kojima je vrlo rijedak, kako bi se stanovništvu prometno slabije povezanih dijelova UP Šibenik povećala dostupnost funkcija u većim urbanim i ruralnim naseljima što bi u konačnici dovelo po povećanja kvalitete života.

Budući da je UP Šibenik turistički prepoznatljivo područje, javni prijevoz bi trebao biti što dostupniji turistima. U Master planu turizma Šibensko-kninske županije do 2020. godine (2017) navedeno je da je UP Šibenik javni prijevoz slabo dostupan turistima, što je ponajprije

rezultat činjenice da nedostaju komunikacijska sredstva i aktivnosti kojima bi se on približio turistima. Primjerice, nedostaju karte autobusnih linija, vozni redovi i sustav označavanja stajališta javnog prijevoza koji bi bio prepoznatljiv domaćim i stranim korisnicima.

Vozni park se kroz prethodno desetljeće modernizirao novijim autobusima (Master plan održive urbane mobilnosti, 2016), ali je potrebno njegovo daljnje unaprjeđenje i moderniziranje, osobito uz mogućnosti korištenja sredstava iz fondova EU iz kojih su financirani autobusi i za druge gradske prijevoznike u Hrvatskoj. Noviji autobusi trebali bi omogućiti bolju energetska učinkovitost i ostavljati manji pritisak na okoliš. U tom smislu, ovisno o mogućnostima i potrebama prijevoza, može se promišljati o tranziciji na autobuse koji koriste stlačeni prirodni plin, hibridne i električne autobuse i sl. Uz to je potrebno doraditi sustav prodaje prijevoznih karata, kako bi se umanjio pritisak na vozače koji prodaju karte i utjecalo na ubrzanje javnog prijevoza (Master plan održive urbane mobilnosti, 2016).

Naglasak u razvoju javnog prijevoza trebao bi također biti na integraciji različitih oblika prijevoza koji postoje na teritoriju UP Šibenik, pri čemu bi se mogao uspostaviti jedinstveni tarifni sustav i omogućiti korištenje zajedničkih prijevoznih karata za autobusni, željeznički i pomorski prijevoz. Taj je princip korišten u brojnim europskim gradskim regijama, u kojima je njegova uspostava dovela do smanjenja korištenja osobnih automobila u prometu te do stvaranja brzog, kvalitetnog i prilagodljivog sustava javnog prijevoza. Preduvjeti za to su povezivanje terminala za navedene tri vrste prometa koji su u Šibeniku vrlo blizu i mogu se urediti da omoguće što bolju integraciju različitih vrsta javnog prijevoza.

U Šibeniku kao oblik javnog prijevoza postoji i taksij prijevoz. Njega obavlja nekoliko različitih tvrtki, čija je djelatnost regulirana na temelju Zakona o prijevozu u cestovnom prometu (NN 41/18, 98/19, 30/21). Tim je zakonom definiran pojam autotaksi prijevoza, koji označava djelatnost javnog prijevoza putnika koja se obavlja osobnim automobilom kategorije M1, ako se jedan putnik ili povezana skupina putnika ukrcava na jednom ili na više mjesta, a iskrcava na samo jednom drugom mjestu, a takav prijevoz se obavlja temeljem jedne narudžbe i uz jedno plaćanje ukupne naknade za obavljeni prijevoz određene taksimetrom ili elektroničkom aplikacijom iz koje su putniku unaprijed vidljivi maksimalna cijena i planirana ruta putovanja prema unaprijed poznatim uvjetima, pri čemu je narudžba prijevoza realizirana pozivom, elektroničkom aplikacijom ili neposredno kod vozača i koja nema obilježja drugih oblika prijevoza putnika. Dozvole za autotaksi prijevoz izdaju JLS, ali njihov broj sukladno navedenom zakonu ne može biti ograničen. Tvrtke za obavljanje taksij prijevoza registrirane su u svim JLS UP Šibenik, a najveći broj tvrtki registriran je u Gradu Šibeniku. Širenju broja tvrtki koje pružaju uslugu autotaksi prijevoza pogodovale su različite mobilne aplikacije koje se mogu koristiti za naručivanje usluge prijevoza (Uber, Bolt i sl.). Taksij prijevoz izrazito je važan zbog rijetko dostupnog javnog prijevoza te je za korisnike naselja koja nisu povezana autobusnim prijevozom taksij prijevoz jedini mogući način korištenja javnog prijevoza. Važna prednost tog oblika javnog prijevoza je njegova fleksibilnost, odnosno prijevoz *od vrata do vrata*, po čemu je on u potpunosti prilagođen korisniku, iako korisnik u prosjeku za taj oblik javnog prijevoza plaća najveću cijenu. Međutim, veliki broj taksij vozila na prometnicama također može generirati prometna zagušenja koja je potrebno izbjeći te je zbog toga potrebno ulagati u unaprjeđenje i povećanje dostupnosti ostalih oblika javnog prijevoza.

Posebna vrsta taksij prijevoza je tzv. *taxi boat*, što je usluga koju pruža Gradski taksij Šibenik u suradnji s dvije privatne brodarske tvrtke (Gradski taksij, 2021). Korisnicima se pruža usluga

prijevoza gumenjacima iz Šibenika u različita naselja na obali i na otocima u blizini Šibenika, a moguće je unajmiti uslugu za putovanje i do udaljenijih otoka poput Hvara i Visa.

Prijedlozi za buduće planiranje razvoja javnog prijevoza u Gradu Šibeniku navedeni su u Master planu održive urbane mobilnosti Grada Šibenika (2016), od kojih se dio tiče i funkcionalne regije Šibenika, odnosno može biti primijenjen na UP Šibenik. Prvi strateški cilj postavljen u navedenom dokumentu nazvan je *snažna prometna integriranost Šibenika u kontekstu funkcionalnih regija*. Mjerama razrađenim kroz prioritete navedenog cilja planirano je unaprjeđenje javnog prijevoza modernizacijom svih oblika infrastrukture za javni prijevoz (rekonstrukcija terminala (autobusni i željeznički kolodvor i putnički terminal luke u Šibeniku) i prometnih putova za javni prijevoz), uvođenjem novih županijskih autobusnih linija, prilagodbom i pojačanjem linija željezničkog putničkog prijevoza. Drugim ciljem, nazvanim *jednaka dostupnost javnog prijevoza korisnicima u svim područjima Grada Šibenika*, planirano je unaprjeđenje usluge javnog gradskog i prigradskog prijevoza prema otocima, što bi se postiglo reorganizacijom, prilagodbom i pojačanjem postojećih linija u javnom pomorskom prijevozu te uspostavljanjem novih linija, uz što se veže i modernizacija lučke infrastrukture te nabava ekološki prihvatljivije flote za pomorski prijevoz. Istim ciljem planirani su reorganizacija i razvoj sustava gradskog prijevoza u Šibeniku uvođenjem optimalnog modela javnog gradskog prijevoza, u kojem će se osobito voditi računa o prilagodbi polazaka javnog prijevoza potrebama stanovništva i njihovom međusobnom usklađivanju na različitim linijama. Osim toga potrebno je modernizirati i vozni park ekološki prihvatljivijim i energetskim učinkovitijim vozilima, poboljšati sustav signalizacije i informiranja u javnom prijevozu, ali i unaprijediti taksi prijevoz i infrastrukturu potrebnu za njegovo odvijanje. Dosljednom primjenom navedenih mjera moguće je značajno unaprijediti javni prijevoz, ne samo na teritoriju Grada Šibenika, nego u cijelom UP Šibenik te u velikom dijelu Šibensko-kninske županije. Taj razvoj svakako podrazumijeva potrebu za kvalitetnijom promocijom javnog prijevoza kao nečeg što je poželjno u ostvarivanju održivog razvoja UP Šibenik, kako bi se omogućilo da se stanovništvo odluči na korištenje javnog prijevoza kada se unaprijedi vozni park i infrastruktura za javni prijevoz te se prilagode linije i trase javnog prijevoza.

Participativnim procesom istaknut je prijedlog uvođenja dodatnih autobusnih linija te uređenje prateće infrastrukture (stajališta, nogostup, informativni sadržaji) na području Općine Bilice s obzirom na čak 80,4% dnevnih migranata s prostora Bilica. Efikasnim javnim prijevozom osigurala bi se dostupnost urbanih sadržaja i usluga, ali i rasteretilo prometno opterećenje povezano s dnevnim migracijama na tom prostoru.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG6 – Mobilnost* naglasili su da sustav javnog prijevoza u UP Šibenik ne zadovoljava potrebe korisnika. Vozni park u javnom autobusnom prijevozu zastario je, a na postojećim autobusnim linijama učestalost polazaka je premala. U javnom prijevozu nedostaje kvalitetan sustav informiranja, osobito o promjenama u prometovanju, a korisnici javnog prijevoza nisu dovoljno upoznati s mogućnostima sustava naplate karata. Javni prijevoz ne odgovara potrebama mlađih korisnika te je potrebno prilagoditi vozni red sadržajima za mlade. U Gradu Skradinu pada broj stanovnika i korisnika javnog prijevoza pa Autotransport Šibenik održava sve manje polazaka na autobusnim linijama, što uvjetuje još jače smanjenje korisnika. Takav trend potrebno je zaustaviti. Grad subvencionira javni prijevoz kako bi prijevoznici bili likvidni, a stanovništvo imalo prijevoz, ali je financijski pritisak na Grad sve veći. To je problem koji je potrebno riješiti na nacionalnoj razini. Od 1. rujna 2022. g. javni prijevoz u Gradu Šibeniku obavljat će gradska tvrtka koja će

povezati različite dijelove Grada Šibenika. Trenutno se nabavljaju novi autobusi, a razvit će se i nova mreža linija. Uz uvođenje nove tvrtke u javni prijevoz potrebno je promišljati i uvođenju integriranog (intermodalnog) sustava javnog prijevoza s unificiranim tarifnim sustavom za različite vrste prijevoza ovisno o relaciji putovanja.

4.3.4.6. *Promet u mirovanju*

Važan aspekt prometa u urbanim područjima je promet u mirovanju koji se uglavnom odnosi na parkirana vozila i ostali stacionarni promet. Pitanje parkiranja osobito je važno u urbanim naseljima gdje je potrebno osigurati parkirna mjesta za stanovništvo koje u njima stanuje, ali i za sve ostale osobe koje u gradove dolaze privučeni funkcijom rada, opskrbe ili nekom drugom javnom funkcijom. Promet u mirovanju također može stvoriti dodatna zagušenja cestovnog prometa u kretanju jer isključivanje i uključivanje s uličnih parkirnih mjesta usporava promet vozila koja su prisutna na prometnicama. U UP Šibenik specifičan su problem činjenice da je broj turista koji posjećuju UP značajno veći od broja stanovnika UP, da je najveći broj turističkih dolazaka koncentriran u ljetnom razdoblju te da, u konačnici, najveći broj turista UP Šibenik dolazi osobnim automobilima jer ostali oblici prijevoza nisu dovoljno razvijeni. Zbog toga nastaje veliki pritisak na parkirne površine u urbanom naselju Šibenik, u obalnim naseljima, u naselju Skradin koje je ulaz u NP Krka te u svim turistički razvijenim naseljima. U određenim dijelovima različitih naselja nema parkirnih mjesta pa su automobili parkirani uz prometnicu, što otežava sigurno odvijanje prometa, ali i prolazak interventnih vozila i vozila hitnih službi (Master plan održive urbane mobilnosti, 2016).

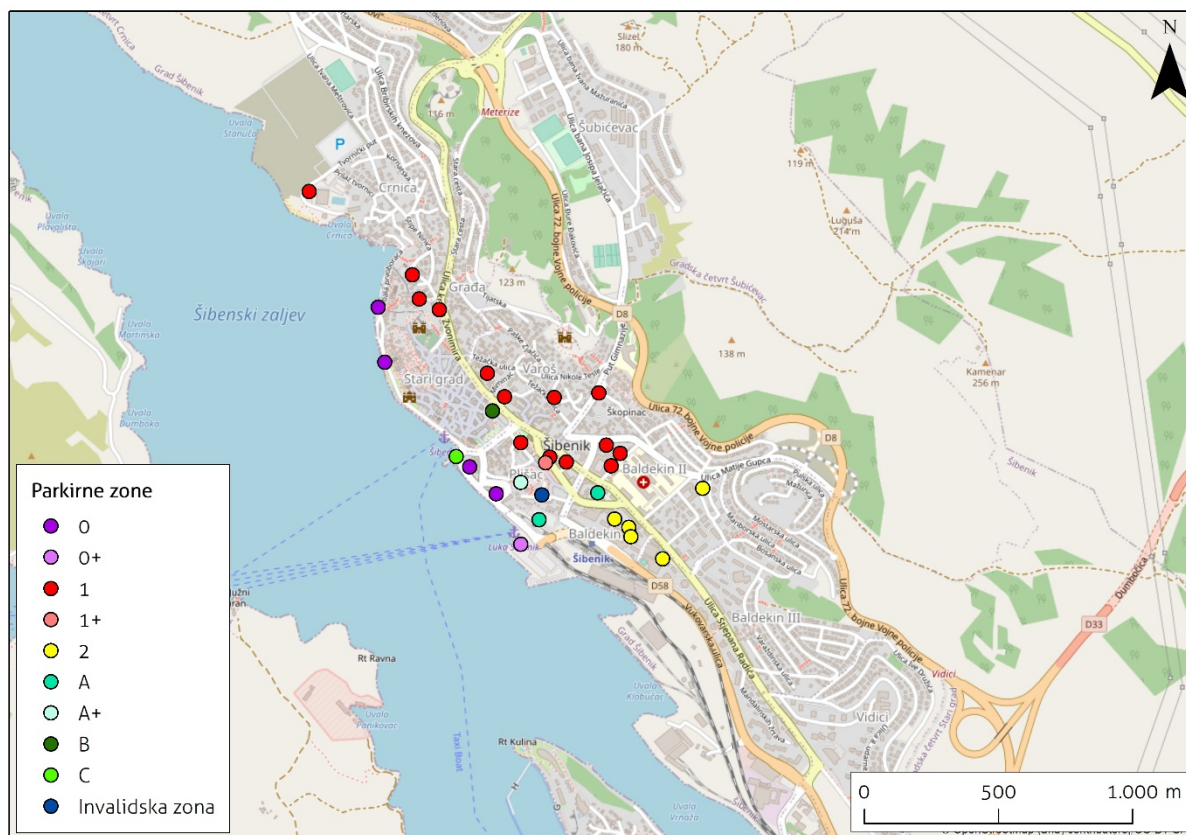
Parkirnim površinama i mjestima u Gradu Šibeniku upravlja tvrtka Gradski parking d.o.o., a parkirna mjesta koja se naplaćuju, njih 1.625 (ukupno 2.265 ukoliko se u obzir uzmu sezonska parkirna mjesta), nalaze se u središnjem dijelu gradskog naselja Šibenik. Parkirna mjesta pod naplatom podijeljena su u 10 različitih zona: pet zona uličnog parkinga (0, 0+, 1, 1+, 2), četiri zone zatvorenog parkinga (A, A+, B, C) i jedna zona za parkiranje osoba s invaliditetom. Zone se međusobno razlikuju po cijenama parkiranja. Broj parkirališta i parkirnih mjesta po navedenim zonama prikazan je u priloženoj tablici (Tab. 87.), a razmještaj parkirnih mjesta prikazan je na priloženoj karti (Sl. 74.). Najveći broj parkirnih mjesta dostupan je u uličnom parkingu, a lokacija s najviše dostupnih parkirnih mjesta je javna garaža Poljana u zoni B s dostupna 254 parkirna mjesta.

Tab. 87. Broj i obilježja parkirališta i parkirnih mjesta po zonama u Šibeniku 2021. godine

Parkirna zona	Broj automata	Ukupan broj parkirnih mjesta	Broj parkirnih mjesta u uličnom parkingu	Broj parkirnih mjesta u zatvorenom parkingu	Broj parkirnih mjesta za osobe s invaliditetom
Zona 0	6	129	129	-	10
Zona 0+	2	240	240	-	10
Zona 1	15	297	297	-	16
Zona 1+	1	17	17	-	1
Zona 2	8	250	250	-	11
Zona A	-	272	-	272	10
Zona A+	-	130	-	130	2
Zona B	-	254	-	254	13
Zona C	-	34	-	34	-
Invalidska zona	-	2	-	-	2
UKUPNO	32	1.625	933	690	75
<i>sezonska (2021.):</i>					
<i>TEF</i>	<i>1</i>	<i>400</i>	<i>400</i>	<i>400</i>	
<i>Bazen</i>	<i>2</i>	<i>100</i>	<i>100</i>		<i>5</i>
<i>Solaris</i>		<i>100</i>	<i>100</i>		<i>5</i>
<i>Ukupno sezonska:</i>	<i>3</i>	<i>600</i>	<i>200</i>	<i>400</i>	<i>10</i>

Izvor podataka: Gradski parking Šibenik, 2021

Osim navedenih parkirališta, u Gradu Šibeniku postoje i drugi parkirališni prostori pod upravljanjem drugih pravnih osoba. Stanje prikazano u tablici odnosi se na stalna i sezonska parkirališta pod upravljanjem Gradskog parkinga d.o.o.

Sl. 74. Javna parkirališta u Šibeniku 2021. godine

Izvor podataka: Gradski parking Šibenik, 2021

U Gradu Skradinu nalazi se jedno parkiralište pod naplatom, sa sjeverne strane od središta naselja, prema Skradinskom mostu i ulazu u NP Krka. Tim parkiralištem upravlja tvrtka Rivina Jaruga d.o.o. u čijoj je nadležnosti obavljanje različitih komunalnih djelatnosti u Gradu Skradinu (Rivina Jaruga, 2021). Navedeno parkiralište koristi i veći dio posjetitelja NP Krka koji svoj obilazak parka započinju u Skradinu. U Općini Bilice ne postoje javna parkirališta pod naplatom.

Najveći pritisak prometa u mirovanju u UP Šibenik postoji u središnjem dijelu naselja Šibenik, što je rezultat visoke koncentracije broja turista u ljetnom razdoblju što dovodi do nesrazmjera u korištenju površina u vrijeme turističke sezone i izvan sezone. Međutim, Master planom održive urbane mobilnosti Grada Šibenika (2016) utvrđeno je da dostupna infrastruktura za promet u mirovanju nije bila dostatna ni za potrebe lokalnog stanovništva. Iz tog su razloga predložene mjere i aktivnosti koje je potrebno provesti kako bi infrastruktura za promet u mirovanju služila svojoj svrsi. Jedna od mjera je provedena, a to je izgradnja podzemne garaže ispod glavnog gradskog trga Poljana, koja je omogućila povećanje broja parkirnih mjesta za stanovnike i posjetitelje Šibenika te umanjila pritisak na ostala parkirališta u središnjem dijelu Šibenika, a istovremeno trg Poljana koji je prije bio parkirni prostor postao je trg sa šetnicom što je doprinijelo povećanju kvalitete urbanog okruženja u gradu. Planirane su podzemne garaže na još nekoliko lokacija u Šibeniku (npr. na području vatrogasnog doma, nekadašnje pekare Krka, područje Drage) čime bi se dodatno rasteretili parkirni prostori u Šibeniku. Osim gradnje podzemnih garaža, u planu je također i gradnja parkirališta na rubu grada s kojih bi se do središta Šibenika moglo putovati izravnim linijama javnog prijevoza. Pri tom bi se primjenjivali principi *park&ride*. Po sličnom principu moguće je urediti i neka željeznička i autobusna stajališta u većim naseljima UP Šibenik. Planira se također i utvrditi i urediti lokaciju za parkiranje turističkih autobusa te osmisлити model javnog prijevoza s parkirališta na rubu grada prema gradskim turističkim atrakcijama. Provedbom navedenih aktivnosti može se postići značajan napredak u razvijenosti prometnog sustava Grada Šibenika i UP Šibenika, povećati kvalitetu života stanovništva i dostupnost potrebnih usluga te osigurati veću atraktivnost i bolji imidž UP Šibenik za turističko tržište.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG6 – Mobilnost* istaknuli su da se tijekom turističke sezone učestalo javlja nedostatak parkirnih mjesta na turistički atraktivnim lokacijama, dok broj parkirnih mjesta izvan sezone zadovoljava potrebe. Najveći pritisak na parkirne površine identificiran je u Šibeniku. Gradski parking u Šibeniku upravlja podzemnom garažom na Poljani koja je u ovogodišnjoj turističkoj sezoni zadovoljila potrebe korisnika, a u planu je gradnja još parkirnih garaža s oko 600 mjesta. Broj parkirnih mjesta na gradskim parkirnim površinama pod naplatom povećava se u skladu s povećanjem broja registriranih vozila. Gradski parking trenutno je u postupku izrade mobilne aplikacije preko koje će biti moguće plaćanje parkiranja za mjesta pod naplatom. Pritisak na ulične parkirne površine u urbanom naselju Šibenik može se umanjiti povećanjem cijene parkiranja koji bi uputio turiste da parkiraju u podzemnoj garaži Poljana, a planirana je i izgradnja garaže na lokaciji ispod vatrogasne postaje. *Park & Ride* sustav u Šibeniku nije razvijen jer je rub Šibenika vrlo blizu središta. Postoji potencijal razvoja takvog sustava, ali usporedo s njegovim provođenjem, potrebno je i drugim mjerama utjecati na što veće zadržavanje vozila na rubu grada umjesto ulaska u njegovo središte, barem tijekom ljetne turističke sezone. U teretnom cestovnom prometu javljaju se problemi vezani uz dostavu robe na područje stare gradske jezgre. Isto

tako, većina trgovina u tom području nema skladišne prostore te se dostava mora i do tri puta dnevno, što stvara dodatna zagušenja u prometu.

4.3.4.7. *Biciklističko-pješačka infrastruktura*

U UP Šibenik biciklistička infrastruktura sve se više razvija proteklih godina. Posebno se može pilot projekt uvođenja javnih bicikala u Gradu Šibeniku iz 2014. g. za kojega je koncesionar tvrtka NextBike (Master plan održive urbane mobilnosti, 2016). Na području urbanog naselja Šibenik nalazi se sedam lokacija koje je navedeni koncesionar uredio kao stajališta za bicikle, na kojima postoje uređaji za registraciju korisnika, izdavanje i povrat bicikala. Navedene lokacije su plaža Banj, Šubičavac, gat Krka, Poljana, Autobusni kolodvor, Baldekin i Daimare (Nextbike, 2021). Prometnice kojima se odvija biciklistički prijevoz nisu dovoljno prilagođene potrebama biciklističkog prometa pa biciklisti koriste prometne površine namijenjene za motorna vozila ili za pješake, što umanjuje njihovu sigurnost i sigurnost ostalih sudionika u prometu.

Potencijali za razvoj i odvajanje biciklističkih staze od prometnih površina za ostale skupine sudionika u prometu postoje, osobito u prilagodbi ruta za cikloturizam, koji postaje sve popularniji oblik turizma. TZ Šibensko-kninske županije pokrenula je inicijativu označavanja i uređenja biciklističkih i pješačkih staza. Na teritoriju Grada Šibenika i Općine Bilice označeno je 12 biciklističkih staza duljine od 155,1 km, a na teritoriju Grada Skradina označeno je pet biciklističkih staza ukupne duljine od 157,9 km (Bike&Hike, 2021). Dio staza je na asfaltnoj podlozi, a dio na makadamu. Staze su označene posebnim oznakama na terenu, a detaljniji podatci o stazama, kao i GPS podatci o trasi staze dostupni su na internetskoj TZ Šibensko-kninske županije pod naslovom Bike&Hike (Bike&Hike, 2021). Na istoj internetskoj stranici dostupan je i pregled pješačkih ruta te GPS podatci, ali one trenutno nisu označene na terenu, što bi svakako trebalo učiniti u budućem razdoblju. U Gradu Šibeniku i Općini Bilice utvrđeno je 11 pješačkih staza ukupne duljine od 115,4 km, a na području Grada Skradina utvrđene su tri pješačke staze ukupne duljine od 11,6 km.

Osim biciklističkih staza potrebno je razvijati i infrastrukturu za parkiranje i pohranu bicikala. Master planom održive urbane mobilnosti Grada Šibenika iz 2016. g. utvrđeno je da u blizini važnijih javnih ustanova tada nije postojala zadovoljavajuća infrastruktura za parkiranje bicikala (nosači, držači, stalci) ili njihovu pohranu (spremnici). Orijentacijom na zeleni razvoj grada koji prati Europski zeleni plan, svakako će biti potrebno podupirati daljnji razvoj biciklističkog prometa u svim dijelovima UP Šibenik i implementirati potrebnu infrastrukturu u tu svrhu.

Master planom održive urbane mobilnosti Grada Šibenika (2016) također je predviđen razvoj sustava pješačke mobilnosti na način da se unaprijedi pješačka infrastruktura na temelju provođenja istraživanja o potrebama sudionika u pješačkom prometu i mogućnostima intervencija u prostoru te da se pješačka infrastruktura uredi uz turistički atraktivne i propulzivne lokacije. Takve mjere mogle bi se primijeniti u sve tri JLS. Pritom je također potrebno identificirati područja gdje je sigurnost pješaka u prometu umanjena te planirati određene prometno-tehničke zahvate ili specifične mjere prevencije kojima bi se ta sigurnost mogla povećati.

Sudionici participativne radionice s dionicima *FG6 – Mobilnost* naveli su da je proteklih godina u određenoj mjeri povećana sigurnost u pješačkom prometu u dijelu naselja Grada Šibenika

(npr. u Brodarici je izgrađen nogostup uz Jadransku magistralu). Međutim, kao problem se javlja činjenica da ne postoji razvijena infrastruktura za biciklistički promet koja bi bila odvojena od infrastrukture za cestovni promet, a u određenim naseljima ili dijelovima naselja ne postoji ni odvojena infrastruktura za pješake. Razlog tomu je nedostatak prostora za gradnju biciklističkih i pješačkih staza, osobito u urbanom naselju Šibenik. Razina sigurnosti u prometu za bicikliste nije dovoljno visoka, osobito uz Jadransku magistralu i u većim turističkim naseljima gdje je gustoća cestovnog prometa tijekom turističke sezone vrlo visoka. Razvoj biciklističke mreže otežavaju neriješeni imovinsko-pravni odnosi. Bez riješenih imovinsko-pravnih odnosa nije moguće doći do financiranja iz Europskih fondova ili do fondova na nacionalnoj razini. Šumski putevi na teritoriju Grada Skradina često nisu ucrtani u katastar i ne mogu se iskoristiti za izgradnju/uređenje biciklističkih staza bez rješavanja imovinsko-pravnih odnosa. Turiste stoga koriste javne ceste na kojima često nastaju konflikti s ostalim sudionicima u prometu i u konačnici dolazi do smanjene sigurnosti prometa. Problemi se javljaju i u pješačkom prometu, osobito u gradskom naselju Šibenik. Postoje određeni projekti za izgradnju i uređenje biciklističkih staza. Planirana je izgradnja biciklističke staze kroz poluotok Zablacé na teritoriju Grada Šibenika. Trenutno su u projektu biciklističke staze od Ražina do Brodarice i od Skradina do ulaza u NP Krka, a u NP Krka na teritoriju Grada Skradina postoje staze koje su pročišćene i nasute koje se mogu povezati u kompaktnu biciklističku mrežu. Pješačke staze (nogostupi) nisu u potpunosti prilagođeni osobama s invaliditetom, a dio pješačkih prijelaza nije prilagođen za sigurno kretanje slabije pokretnih osoba.

4.3.4.8. *Zaključak*

UP Šibenik područje je čiji je kontinentalni dio ovisan o cestovnom prometu kojim većina stanovništva na dnevnoj ili na duljoj vremenskoj bazi migrira u mjesto rada, obrazovanja, opskrbe ili obavljanja bilo koje druge funkcije i kojim većina turista dolazi u turističke destinacije tog područja. Pomorski promet s druge strane osnovni je oblik prometa koji omogućava komunikaciju i putovanje stanovnika otoka u svoje administrativno središte u Šibeniku. Željeznički promet, iako postoji i u putničkom i u teretnom obliku, nije razvijen na tolikoj razini da bi mogao konkurirati cestovnom prometu, na što osobito utječe starost i nedovoljna prilagođenost željezničke infrastrukture u UP Šibenik za suvremene gospodarske tokove i kretanje stanovništva. Zračni promet nije razvijen u UP Šibenik, ali ga je osobito važno razviti u smislu izgradnje infrastrukture za odvijanje zračnog prometa helikopterima za hitne službe koje bi povezivale Šibenik s otocima i omogućile brži pristup i promptniju reakciju hitnih služba u slučaju ugroze stanovništva ili imovine na otocima. Javni prijevoz nije dovoljno dostupan stanovnicima UP Šibenik, izuzev taksi prijevoza koji zahtijeva najveća novčana izdvajanja za korisnike u odnosu na druge vrste prometa. Nedostatak javnog prijevoza odrazio se i na slabiju urbaniziranost naselja u ruralnoj okolini Šibenika, što je jedan od čimbenika procesa demografskog starenja koji je intenzivniji u ruralnim dijelovima UP Šibenik. Promet u mirovanju također ima brojne izazove, osobito u vrijeme turističke sezone, ali se dosljednom provedbom mjera i aktivnosti razvoja održive mobilnosti može postići napredak u upravljanju prometom u mirovanju te na taj način povećati kvalitetu života lokalnog stanovništva i stvoriti preduvjete za održivo i prilagodljivo funkcioniranje prometnog sustava UP Šibenik unutar i

izvan turističke sezone. Biciklističkom i pješačkom prometu potrebno je posvetiti više pažnje te planirati novi razvoj infrastrukture utemeljene na potrebama sudionicima u tim vrstama prometa.

U skladu s razvojnim politikama na razini Europske unije, kojima je naglasak na održivom i zelenom prometu, potrebno je planirati i prilagodbu prometnih sustava. Uz podupiranje korištenja energetske učinkovitijih vozila u cestovnom i pomorskom prometu, potrebno je ulagati i u razvoj infrastrukture koja je potrebna za promet takvih vozila (npr. električne punionice i sl.). Grad Šibenik je započeo ulaganje u infrastrukturu za električne punionice i u planu je daljnje proširivanje infrastrukture. Zahvati u prostoru koji se tiču izgradnje i uređenja infrastrukture za određenu vrstu prometa također trebaju biti temeljeni na primjeni rješenja koja vode do održivosti prometnog razvoja i sprječavaju narušavanje kvalitete života stanovništva, turističke atraktivnosti prostora i vrijednosti krajobraza. Važno je unaprijediti i vezu Šibenika sa svim naseljima u svojoj okolini, osobito u vidu javnog prijevoza, kako bi se potaknula urbanizacija i transformacija ruralnih naselja i omogućila bolja kvaliteta života za stanovništvo ruralnih dijelova UP Šibenik. Promet je vrlo važna djelatnost jer čini pozadinu odvijanja drugih djelatnosti i prostornih procesa te je kvalitetno funkcioniranje prometnih sustava neminovno za napredak i razvoj urbanih regija u suvremenom svijetu.

4.3.5. Telekomunikacijska infrastruktura

Pristup informacijama koje se transportiraju digitalnim putem nužan je za postizanje bilo kakvog oblika razvoja u suvremenim društvenim i gospodarskim okolnostima, a posebice u kontekstu EU ciljeva digitalne tranzicije. U okviru tog oblika infrastrukture može se posebno izdvojiti širokopojasna infrastruktura, pod kojom se podrazumijevaju načini povezivanja na Internet koji omogućuju velike brzine prijenosa podataka i brzo ostvarivanje komunikacije između osoba koje koriste navedenu infrastrukturu. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine (NN 13/21) kao jedno od prioritarnih područja naglašava razvoj širokopojasnih elektroničkih komunikacijskih mreža. Razvoj širokopojasne infrastrukture važan je jer generira razvoj digitalnoga gospodarstva, djeluje kao pokretač gospodarskog rasta te izravno i neizravno utječe na otvaranje novih radnih mjesta i mogućnosti ulaganja. Razvijena fizička elektronička komunikacijska infrastruktura i mreže vrlo velikog kapaciteta te dostupnost i upotreba širokopojasnog pristupa sljedeće generacije temelj su za sve usluge digitalnoga gospodarstva koje se želi postići na cijelom teritoriju Republike Hrvatske. U tom smislu planirano je ulaganje u izgradnju širokopojasne infrastrukture i elektroničkih komunikacijskih mreža s vrlo visokom povezivosti (1 Gbit/s).

U UP Šibenik pristup širokopojasnoj mreži dostupan je u svim JLS, iako postoje znatne prostorne razlike u udjelu broja priključenih na mrežu od broja kućanstava i ostalih objekata gdje je pristup internetu moguć (Tab. 88.). Udio broja priključenih na mrežu širokopojasne infrastrukture približno je jednak u Gradu Šibeniku i u Općini Bilice, a značajno je manji u Gradu Skradinu. Manji stupanj priključenosti na širokopojasnu infrastrukturu u Gradu Skradinu može se pripisati visokom stupnju demografskog starenja stanovništva. U uvjetima pandemije COVID-19 pristup Internetu bio je vrlo važan zbog rada i obrazovanja na daljinu. Potrebno je poticati unaprjeđenje infrastrukture pristupa stanovništva na širokopojasnu mrežu, ali i općenitu informatičku edukaciju zrelog i starijeg stanovništva radi bolje prilagodbe digitalnoj tranziciji.

Priključci na mrežu širokopojasnog pristupa Internetu nisu u nadležnosti JLS, nego ovise o telefonskim operaterima koji postavljaju mrežu i pružaju uslugu širokopojasnog Interneta, a koji funkcioniraju u skladu s djelatnostima HAKOM-a. Prema Studiji izvodljivosti i Planu razvoja širokopojasne infrastrukture u Šibensko-kninskoj županiji (2019a, 2019b) pristup širokopojasnoj infrastrukturi 2019. g. imala je velika većina stanovništva UP Šibenik. U Općini Bilice pristup širokopojasnom Internetu brzine veće od 2 Mbit/s imalo je gotovo svo stanovništvo, na teritoriju Grada Šibenika takav pristup imalo je više od 95 % stanovništva, a u Gradu Skradinu više od 90 %. Razlike između JLS veće su ukoliko se promatraju najviše moguće brzine Interneta. Usluge širokopojasnog pristupa velikih brzina (više od 30 Mbit/s) 2019. g. bile su dostupne za 30,7 % adresa (objekata) i 45,7 % korisnika na teritoriju Grada Šibenika, što se uglavnom odnosi na gradsko naselje Šibenik i naselja u neposrednoj okolici. Istovremeno širokopojasni pristup po brzini većoj od 30 Mbit/s bio je dostupan za 16,7 % adresa (objekata) i 17,7 % korisnika u Gradu Skradinu te za 12,6 % adresa (objekata) i 12,5 % korisnika u Općini Bilice. Širokopojasni pristup velikih brzina putem pokretnih mreža (4G/LTE) dostupan je u većem dijelu gradova Skradin i Šibenik te na gotovo cijelom teritoriju Općine Bilice. Šibenski otoci također su pokriveni nepokretnom širokopojasnom mrežom u naseljenim dijelovima, a veći dio teritorija otoka pokriven je pokretnom mrežom širokopojasnog pristupa. Osnovni ciljevi koji se planiraju postići, a analizirani su i definirani u navedenoj studiji i planu, su osiguranje pristupa širokopojasnoj mreži u svim dijelovima JLS u kojima taj pristup trenutno ne postoji te povećanje pristupa širokopojasnoj mreži po minimalnoj brzini od 40 Mbit/s za preuzimanje podataka te po minimalnoj brzini od 5 Mbit/s za slanje podataka na mrežu.

Tab. 88. Broj kućanstava priključenih na širokopojasnu mrežu i broj kućanstva s dostupnim priključcima na širokopojasnu mrežu u urbanom području Šibenik 30. rujna 2020. godine

Prostorna jedinica	Broj kućanstva priključenih na širokopojasnu infrastrukturu	Broj kućanstva za koja su dostupni priključci na širokopojasnu mrežu	Udio kućanstva priključenih na širokopojasnu mrežu u broju kućanstva za koje su dostupni priključci na mrežu (u %)
Grad Šibenik	10.584	14.376	73,6
Grad Skradin	443	994	44,6
Općina Bilice	411	560	73,4
UP Šibenik	11.438	15.930	71,8

Izvor podataka: HAKOM, 2021

Osim povezivanja kućanstava i gospodarskih objekata na širokopojasnu infrastrukturu, budući da je UP Šibenik propulzivno turističko područje, važno je osiguravanje pristupa bežičnom internetu (Wi-Fi) na lokacijama na kojima se okuplja veći broj turista. Sve tri JLS sudjelovale su u inicijativi WiFi4EU Europske unije kojom se promiče besplatan bežični pristup internetu za građane u različitim javnim prostorima i površinama, primjerice u parkovima, trgovima, javnim zgradama, knjižnicama i muzejima (WiFi4EU, 2021). Iako pristup bežičnom Internetu postoji u većem dijelu turistički propulzivnih lokacija u UP Šibenik, potrebno je daljnje širenje njegove mreže. Također, važno je opremanje turističkih smještajnih kapaciteta kako bi oni imali pristup nepokretnoj i pokretnoj širokopojasnoj mreži.

U UP Šibenik potrebno je potaknuti daljnja ulaganja u razvoj širokopoljasne mreže, posebno u smislu povećanja brzine prijenosa podataka. Kvalitetan pristup Internetu važan je za sve aspekte društvenog i gospodarskog razvoja u kontekstu digitalne tranzicije te se unaprjeđenjem u tom sektoru mogu postići bolji uvjeti života za lokalno stanovništvo te bolji uvjeti rada za tvrtke.

NAČRT

4.4. OKVIR UPRAVLJANJA RAZVOJEM

U ovom poglavlju daje se pregled okvira upravljanja razvojem koji čine javni sektor, privatni i civilni sektor te sinergija upravljanja razvojem. Sukladno Zakonu o regionalnom razvoju (NN 147/14, 123/17, 118/18) urbana područja ustrojavaju se radi učinkovitijeg planiranja, usklađivanja i provedbe politike regionalnog razvoja. Njihov značaj ogleda se u kreiranju gospodarskih mogućnosti, inovacijskog potencijala, ljudskog kapitala i kulture s jedne strane, dok su s druge strane takva područja istodobno izvorište značajnih socioekonomskih problema poput nezaposlenosti, socijalne isključenosti, siromaštva. Upravo se iz navedenih razloga, efikasan i kompetitivan model upravljanja razvojem ključan je za provedbu strategija razvoja urbanog područja. Načela koja se razmatraju i uklapaju u prioritete SRUP-a su načelo nediskriminacije i načelo održivog razvoja što podrazumijeva izbjegavanje svakog oblika socijalne isključenosti i nejednakog postupanja. Održivi razvoj podrazumijeva mjere koje će omogućiti zaštitu okoliša, učinkovitost u upotrebi resursa, ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama, bioraznolikost, otpornost na krizne situacije i sprječavanje rizika te istovremeno izbjegavanje ugrožavanja okoliša i nepovratnog gubitka neobnovljivih prirodnih potencijala.

Kroz javni, privatni i civilni sektor provodi se upravljanje UP Šibenik, pri čemu pod javnim sektorom podrazumijevamo upravna tijela jedinica lokalne samouprave i razvojne agencije, privatni sektor obuhvaća poduzeća i obrte, dok se civilni sektor odnosi na zaklade i udruge građana. Upravna tijela jedinica lokalne samouprave imaju vodeću ulogu u planiranju i upravljanju razvojem, a potrebno je naglasiti i važnu ulogu LAG-ova koje predstavljaju lokalna partnerstva povezujući dionike iz javnog, privatnog i civilnog sektora. Osim navedenog, potrebno je naglasiti prilikom izrade SRUP-a, a i kasnije tijekom provedbe, uspostavljaju partnerska vijeća kao savjetodavna tijela. Ona sudjeluju u svim fazama izrade te u praćenju i provedbi SRUP-a.

4.4.1. Javni sektor

Glavni dionici upravljanja razvojem UP Šibenik su upravna tijela jedinica lokalne samouprave te ustanove Šibensko-kninske županije za prostorni i regionalni razvoj. Upravna tijela JLS u sklopu UP-a Šibenik čine gradska/općinska vijeća kao predstavnička tijela te gradonačelnik/načelnik i upravni odjeli kao izvršna tijela.

Uz gradska i općinska vijeća, na razini mjesne samouprave osnivaju se gradske četvrti te mjesni odbori koji omogućuju organizaciju i ostvarivanje neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju. Na analiziranom području, a sukladno urbanom razvoju, takav oblik mjesne samouprave razvijen je jedino na prostoru Grada Šibenika u kojem se nalazi 16 gradskih četvrti i 29 mjesnih odbora, organiziranih u vijeća (**Error! Reference source not found.** u prilogu).

Izvršna tijela Grada Šibenika, kao središta UP-a Šibenik, su Ured Gradonačelnika, stručna služba tajništva, jedinica za unutarnju reviziju te sljedećih sedam upravnih odjela: upravni odjel za društvene djelatnosti, upravni odjel za financije, upravni odjel za gospodarenje

gradskom imovinom, upravni odjel za gospodarstvo, poduzetništvo i razvoj, upravni odjel za komunalne djelatnosti, upravni odjel za prostorno planiranje i zaštitu okoliša, upravni odjel za provedbu dokumenata prostornog uređenje i gradnju. Sličnu strukturu ima Grad Skradin gdje izvršnu funkciju obnašaju Ured Gradonačelnika, Tajništvo Grada, jedinstveni upravni odjel Grada Skradina te služba za proračun i financije. S druge strane, sukladno administrativnim potrebama, na području Općine Bilice djeluje Ured Općinskog načelnika te Jedinstveni upravni odjel Općine Bilice (Tab. 89.). Analiza strukture i ljudskih kapaciteta upravnih tijela na prostoru UP-a Šibenik pokazuje kako najveće mogućnosti za planiranje i provedbu različitih projekata ima Grad Šibenik, koji ima najrazvijeniju strukturu predstavničkih i izvršnih tijela javne vlasti te sukladno tome i najveći broj izvršitelja. Prema administrativnim potrebama, sljedeći po brojnosti su redom Grad Skradin te Općina Bilice.

Tab. 89. Izvršna tijela javne vlasti na području UP Šibenik

Jedinica lokalne samouprave	Izvršna tijela	Broj izvršitelja
Grad Šibenik	Ured Gradonačelnika	7
	Tajništvo Grada Šibenika	11
	Upravni odjel za društvene djelatnosti	8
	Upravni odjel za financije	16
	Upravni odjel za gospodarenje gradskom imovinom	10
	Upravni odjel za gospodarstvo, poduzetništvo i razvoj	11
	Upravni odjel za komunalne djelatnosti	32
	Upravni odjel za prostorno planiranje i zaštitu	5
	Upravni odjel za provedbu dokumenata prostornog uređenja i gradnju	14
	Jedinica za unutarnju reviziju	2
Općina Bilice	Ured Općinskog načelnika	2
	Jedinstveni upravni odjel Općine Bilice	3
Grad Skradin	Ured Gradonačelnika	3*
	Tajništvo Grada Skradina	*
	Jedinstveni upravni odjel Grada Skradina	*
	Služba za proračun i financije	*

* broj izvršitelja nije javan

Izvor podataka: SSGŠ, 2021; SSOB, 2021; SSGS, 2021.

Tijela javne vlasti na prostoru UP-a Šibenik čine i različite ustanove i poduzeća pod vlasništvom administrativnih jedinica u sklopu navedenog područja. Riječ je uglavnom o obrazovnim i kulturnim ustanovama te turističkim agencijama i poduzećima koja se bave komunalnim i infrastrukturnim održavanjem. Sukladno socio-ekonomskoj te infrastrukturnoj razvijenosti, najveći broj takvih ustanova i poduzeća nalazi se na području Grada Šibenika (73%), a zatim redom na području Grada Skradina (20%) te Općine Bilice (6%). Zbog neravnomjerne zastupljenosti i razvijenosti urbane infrastrukture, pojedina poduzeća kojima

je osnivač Grad Šibenik, poput Zelenog Grada Šibenik, svojim djelovanjem pokrivaju prostor i ostalih administrativnih jedinica unutar obuhvata UP-a. Osim toga, na analiziranom području djeluju i ustanove organizirane za županijskoj, kao što su: Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske Županije, Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Šibensko-kninske županije, Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim dijelovima prirode Šibensko-kninske županije – Priroda te Turistička agencija Šibensko-kninske županije (Tab. 90.). Navedene javne ustanove imaju značajnu ulogu u pripremi i provedbi projekata te su ključan faktor u budućem planiranju i implementaciji strateških aktivnosti usmjerenih na razvoj UP-a.

Tab. 90. Popis ustanova i poduzeća u vlasništvu administrativnih jedinica UP Šibenik

Jedinica lokalne samouprave	Ustanove	Poduzeća
Grad Šibenik	Dječji vrtić Šibenska Maslina Dječji vrtić Smilje Osnovne škole Pučko otvoreno učilište Šibenik Gradska knjižnica "Juraj Šišgorić" Hrvatsko narodno kazalište u Šibeniku Muzej grada Šibenika Galerija sv. Krševan Centar za pružanje usluga u zajednici grada Šibenika Javna ustanova Športski objekti Šibenik Javna vatrogasna postrojba grada Šibenika Javna ustanova u kulturi Tvrđava kulture Šibenik Turistička agencija Grada Šibenika Turistička agencija Šibensko-kninske županije	Zeleni Grad Šibenik d.o.o. Bikarac d.o.o. Šibenik Vodovod I odvodnja d.o.o. Podi Šibenik d.o.o. Gradski parking d.o.o. Čempresi d.o.o. Inkubator za nove tehnologije "Trokut Šibenik"
Općina Bilice	Turistička agencija Općine Bilice	K.P. Bilice d.o.o.
Grad Skradin	Društveni centar Grada Skradina Dječji vrtić Skradin Gradska knjižnica "Ivan Pridojević" Muzej grada Skradina Turistička agencija Grada Skradina	Rivina jaruga d.o.o.

Izvor podataka: Odluka o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja, NN 70/11; Popis tijela javne vlasti, 2021

Također, bitna značajka načina budućeg upravljanja razvojem i provođenja povezanih aktivnosti je financijski kapacitet administrativnih jedinica UP-a. Prema podacima proračuna za tekuću 2021. godinu zamjetne su velike razlike u financijskim kapacitetima, što posredno

utječe mogućnost provedbe pojedinih projekata i aktivnosti. Ukupan planirani proračun svih administrativnih jedinica UP Šibenik iznosi 509.507.132,00 kn, u sklopu čega očekivano najveća izdvajanja ima Grad Šibenik (89%). Proračun Grada Skradina čini svega 6% ukupnog financijskog kapaciteta UP-a, dok udio proračuna Općine Bilice iznosi 5% (Tab. 91.).

Tab. 91. Proračun administrativnih jedinica UP Šibenik

JLS	Ukupni proračun za 2021.
Grad Šibenik	452.000.000,00 HRK
Općina Bilice	24.935.100,00 HRK
Grad Skradin	32.572.032,00 HRK
Ukupno – UP Šibenik	509.507.132,00 HRK

Izvor podataka: proračuni JLS dostupni na web stranicama

4.4.2. Privatni sektor

Privatni sektor znatno utječe na razvoj UP Šibenik, a ovisno o interesima i mogućnostima njegovih dionika, može imati još veći potencijal u budućem razvoju. U UP Šibenik 2019. g. bilo je 1.274 aktivnih poduzeća i 2.857 aktivnih obrta. Broj poduzeća i obrta rastao je u proteklih godinama što upućuje na pozitivno poslovno okruženje koje može biti jedan od generatora razvoja UP Šibenik. Zbog toga je važno uključivanje dionika iz privatnog sektora u stvaranje i provođenje razvojnih politika. Najveći broj poduzeća u 2019. g. zabilježen je u kategorijama trgovine na veliko i malo, ugostiteljstva i građevinarstva, dok je najveći broj obrta iste godine zabilježen u uslužnom zanatstvu, ugostiteljstvu i turizmu te u trgovini. Postoji također i znatan broj poduzeća i obrta u drugim sektorima te je stoga potencijalan broj dionika u razvoju UP Šibenik iz privatnog sektora vrlo velik. Međutim, važno je napomenuti da je izrazito jaka koncentracija poduzetnika i obrtnika u Gradu Šibeniku i to uglavnom u obalnim ili bolje prometno povezanim prigradskim naseljima. Iako je u Gradu Skradinu i Općini Bilice broj obrtnika razmjerno manji, što bi moglo utjecati na veću polarizaciju u sudjelovanju privatnog sektora u strateškom razvoju, mišljenja i potrebe poduzetnika iz navedenih JLS važno je istražiti i uzeti u obzir prilikom strateškog razvoja UP.

Kao poduzeća privatnog sektora koji su važni razvojni dionici mogu se izdvojiti tvrtke iz sektora industrije metala i brodogradnje, poput tvrtke Impol-TLM, koja je preuzela nekadašnju Tvornicu lakih metala u Šibeniku, Iskra brodogradilište 1, koje je nekadašnje Remontno brodogradilište Šibenik, zatim ZM-VIKOM, Ivalanal i ostale manje tvrtke koje se bave različitim djelatnostima prerađivačke industrije. Veći broj manjih tvrtki smještenih u poduzetničkoj zoni Podi ili u novom Adriatic Business Centru također imaju potencijal za sudjelovanje u strateškom razvoju UP Šibenik kao razvojni dionici. Kao jednog od najznačajnijih poduzeća privatnog sektora u području hotelijerstva i ugostiteljstva može se izdvojiti poduzeće Amadria Park, koje nudi uslugu smještaja u pet hotela u hotelskom i kamping resortu Solaris na teritoriju naselja Šibenik.

U suvremeni strateški razvoj bilo kojeg prostora, prateći primjere pozitivne prakse Europske unije, važno je uključiti što veći broj dionika različitih sektora. Iz tog je razloga važno poticati

uključivanje dionika iz privatnog sektora u procese strateškog planiranja kako bi se rasvijetlili izazovi s kojima se taj sektor suočava i uvidjeli potencijali koji se mogu iskoristiti u daljnjem unaprjeđenju privatnog sektora. Isto tako, nužno je ostvariti suradnju dionika iz privatnog sektora sa dionicima iz javnog i civilnog sektora kako bi se strateškopolnska politika mogla provoditi na najbolji način. Osobito je važno osnažiti privatni sektor za samostalno provođenje razvojnih projekata, čija će provedba i dalje dovoditi do stvaranja novih proizvoda, podizanja kvalitete postojećih proizvoda i do novih radnih mjesta.

4.4.3. Civilni sektor

Civilni sektor je neprofitni segment unutar strukture civilnog društva, a čine ga dobrovoljne i neprofitne organizacije i inicijative koje pristupaju društvenim problemima te imaju za cilj doprinijeti općem dobru. Zbog toga, civilni sektor je također neizostavan faktor razvoja određenog prostora. Djelovanjem civilnog društva na lokalnoj razini pruža se najviše mogućnosti za adekvatan odgovor na potrebe građana, a među akterima civilnog društva u Republici Hrvatskoj najznačajnije su udruge (Giljević i Lalić Novak, 2017). Osnivanje, djelovanje i financiranje udruga regulirano je odredbama Zakona o udrugama (NN 74/14, 70/17, 98/19) koji nalaže da se rad udruga temelji na načelima neovisnosti, javnosti, demokratskog ustroja, neprofitnosti te slobodnog sudjelovanja u javnom životu. Civilne udruge stječu pravnu osobnost upisom u Registar udruga kao središnje elektroničke baze podataka za koje je zaduženo Ministarstvo pravosuđa i uprave.

Prema podacima iz Registra udruga (2021) na prostoru UP Šibenik ukupno je registrirana 751 udruga civilnog društva, među kojima su najzastupljenije sportsko-rekreacijske (50%), kulturno-umjetničke (18%) i znanstveno-obrazovne (10%) udruge. Analogna razina zastupljenosti udruga po području djelatnosti vidljiva je na razini JLS unutar obuhvata UP-a. Sukladno socio-ekonomskom i urbanom razvoju najviše udruga (93%) nalazi se na području Grada Šibenika, u kojem su evidentirane udruge organizirane u svim područjima djelatnosti kategoriziranim prema Registru udruga (2021). Udruge na području Grada Skradina i Općine Bilice čine svega 5%, odnosno 3% ukupnog broja registriranih udruga UP-a (Tab. 92.). Takva prostorna distribucija uvjetovana je razinom razvoja društvene i ostale infrastrukture promatranog područja koje karakterizira visoka centraliziranost i polariziranost usluge prema administrativnom centru, odnosu području Grada Šibenika. Osim navedenih područja djelatnosti, u svim administrativnim jedinicama zastupljene su još udruge vezane uz gospodarske djelatnosti, djelatnost zaštite i spašavanja te zaštite prirode i okoliša. Njihov razvoj i daljnje umrežavanje izrazito je bitno u organizaciji civilne zaštite te za razvoj održivog te ekonomski i ekološki stabilnog društva. S druge strane, na razini UP-a Šibenik najviše nedostaje ravnomjerne zastupljenosti udruga iz zdravstvenog i socijalnog područja djelatnosti koje promiču zdrav način života i pružaju pomoć ranjivim društvenim skupinama te je taj aspekt civilnog sektora promatranog područja potrebno najviše razvijati (Sl. 75.).

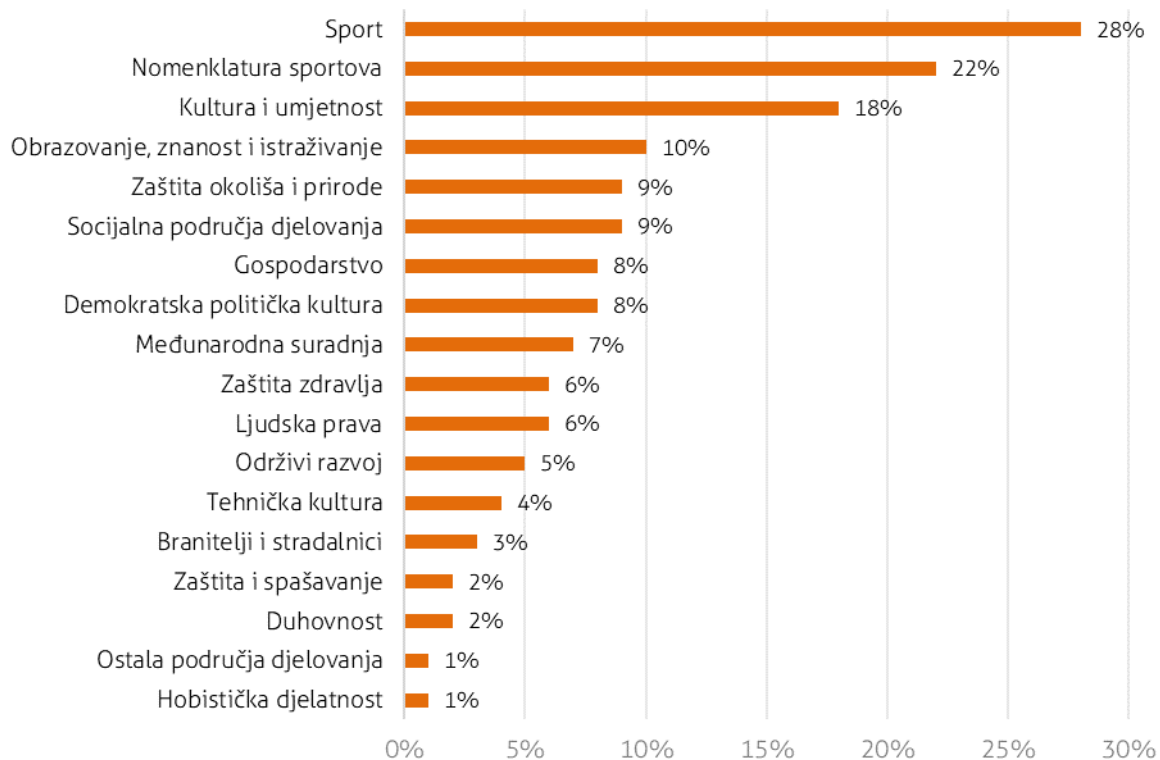
Tab. 92. Zastupljenost civilnih udruga po području djelatnosti na prostoru UP Šibenik

Područje djelatnosti udruge	Zastupljenost udruga po jedinici lokalne samouprave			Ukupno
	Grad Šibenik	Općina Bilice	Grad Skradin	
Branitelji i stradalnici	20 (3%)			20 (3%)
Demokratska politička kultura	57 (8%)		1 (3%)	58 (8%)
Duhovnost	14 (2%)			14 (2%)
Gospodarstvo	55 (8%)	2 (10%)	4 (12%)	61 (8%)
Hobistička djelatnost	9 (1%)			9 (1%)
Kultura i umjetnost	124 (18%)	3 (15%)	10 (29%)	136 (18%)
Ljudska prava	45 (7%)			45 (6%)
Međunarodna suradnja	48 (7%)		3 (9%)	51 (7%)
Nomenklatura sportova	149 (21%)	4 (20%)	11 (32%)	164 (22%)
Obrazovanje, znanost i istraživanje	74 (11%)		3 (9%)	77 (10%)
Održivi razvoj	33 (5%)		5 (15%)	38 (5%)
Socijalna područja djelovanja	68 (10%)			68 (9%)
Sport	194 (28%)	7 (20%)	11 (32%)	212 (28%)
Tehnička kultura	26 (4%)		1 (3%)	27 (4%)
Zaštita i spašavanje	15 (2%)	1 (5%)	2 (6%)	18 (2%)
Zaštita okoliša i prirode	59 (8%)	2 (5%)	7 (21%)	68 (9%)
Zaštita zdravlja	43 (6%)			43 (6%)
Ostala područja djelovanja	4 (<1%)	1		5 (<1%)
Ukupan broj udruga	697	20	34	751

Izvor podataka: Registar udruga, 2021

Osim udruga, u sustavu civilnog društva u UP Šibenik djeluju i tri zaklade. Prema podacima relevantnih registara Ministarstva pravosuđa i uprave radi se o Zakladi za studente Veleučilišta u Šibeniku i „Budi Foodie“ u Šibeniku te zakladi „Concordia“ u Skradinu (RPSRH, 2021; RZRH, 2021).

Na prostoru UP Šibenik postoji potencijal i prostor za napredak civilnog sektora te umrežavanje i agregiranje udruga iz srodnih područja djelatnosti, što bi omogućilo njihovo učinkovitije sudjelovanje u razvoju UP Šibenik. Također, za razvoj civilnog sektora važno je prvenstveno povećati ljudske resurse, što će posljedično ojačati financijske i tehničke kapacitete te samo vodstvo organizacija (Bežovan i Ivanović, 2011).

Sl. 75. Udio broja udruga po području djelatnosti u UP Šibenik

Izvor podataka: Registar udruga, 2021

5. SWOT ANALIZA

5.1. DRUŠTVO

RAZVOJNI POTENCIJALI	RAZVOJNE POTREBE
Prednosti	Slabosti
Demografija <ul style="list-style-type: none"> - pozitivna opća demografska kretanja na području Općine Bilice 	Demografija <ul style="list-style-type: none"> - izražena polarizacija naseljenosti prema priobalju - negativan migracijski saldo, posebno na području Grada Skradina - niska stopa nataliteta, posebno na području Grada Skradina - indeks starosti iznad državnog prosjeka
Društvena infrastruktura <ul style="list-style-type: none"> - dobra pokrivenost UP-a primarnom zdravstvenom zaštitom - razvijena kulturno-umjetnička infrastruktura i valorizirana kulturna baština - izrazito razvijen sadržaj sportsko-rekreacijske infrastrukture u kojemu djeluje veći broj klubova - korištenje sportsko-rekreacijskih aktivnosti u svrhu promocije prirodne i kulturne baštine - izrađena Strategija razvoja sporta i sportske infrastrukture za Grad Šibenik 	Društvena infrastruktura <ul style="list-style-type: none"> - veliki broj stambenih jedinica za sekundarno stanovanje u stambenom fondu – pritisak na komunalnu infrastrukturu u vrijeme turističke sezone - nedostatak stambenih jedinica za primarno stanovanje (posebice za mlade obitelji) - nedostatno provedena plinifikacija - neravnomjerna dostupnost zdravstvene usluge s izraženom polarizacijom u Gradu Šibeniku (potreba za izmještanjem funkcije radi rasterećenja urbanog tkiva) - slaba razvijenost sekundarne zdravstvene zaštite - sezonalnost i neravnomjerna razvijenost kulturno-umjetničkih sadržaja - nedostatak spremišnog prostora za kulturne ustanove - dio kulturnih ustanova nalazi se u zgradama koje su zaštićena kulturna dobra što otežava njihovu energetska obnovu - neadekvatni uvjeti sportskih objekata i nedostatni kapaciteti sportsko-rekreacijske infrastrukture
Socijalna uključenost i skrb <ul style="list-style-type: none"> - smanjenje broja korisnika zajamčene minimalne naknade - dostupnost socijalnih usluga u Šibeniku je na zadovoljavajućoj razini - smanjene stope kriminaliteta 	Socijalna uključenost i skrb <ul style="list-style-type: none"> - povećanje broja nezaposlenosti uzrokovano pandemijom COVID-19 utječe na socijalno stanje stanovništva - nedovoljna razvijenost usluga socijalne skrbi za starije stanovništvo u udaljenijim ruralnim naseljima i na otocima
Odgjoj i obrazovanje <ul style="list-style-type: none"> - većina stanovništva u radnom kontingentu ima srednje ili visoko obrazovanje - rast broja stanovništva s visokim stupnjem obrazovanja - porast broja djece upisane u dječje vrtiće - provedena modernizacija dijela obrazovnih ustanova u proteklom razdoblju - postojanje umjetničkog obrazovanja uz redovno osnovnoškolsko obrazovanje 	Odgjoj i obrazovanje <ul style="list-style-type: none"> - nedostatak ustanova za predškolski odgoj u Općini Bilice - smanjenje broja učenika u srednjim školama - nedostatak smještaja za studente - dio vrtića nalazi se u stambenim zgradama što ne zadovoljava odgojne standarde - nedostatak stručnih suradnika u odgoju i obrazovanju - nedostatak nastavnika iz STEM područja

	<ul style="list-style-type: none"> - imovinsko-pravni odnosi otežavaju nadogradnju i modernizaciju pojedinih obrazovnih ustanova - potreba za prijevozom učenika do škola iz područja blizu škole jer nije uređen pristup učenika do škola uz ceste - dio objekata obrazovnih ustanova potrebuje energetska obnovu - nedovoljno vidljivi i prepoznati programi cjeloživotnog obrazovanja
Prilike	Prijetnje
Demografija <ul style="list-style-type: none"> - provođenje dosljedne stimulativne populacijske politike i razvoj tržišta rada s kvalitetnim radnim mjestima za različite skupine stanovništva može potaknuti pozitivna demografska kretanja 	Demografija <ul style="list-style-type: none"> - trend smanjivanja broja mladog biološki vitalnog i radno sposobnog stanovništva - nastavak starenja stanovništva
Društvena infrastruktura <ul style="list-style-type: none"> - veliki potencijal kroz razvoj projekta Centar za mlade - povećanje stambenog fonda stvaranjem stambenih prilika za mlade obitelji putem upotrebe dostupnog zemljišta - energetski učinkovita obnova stambenog fonda putem održivih i zelenih politika - umrežavanje i razvoj zdravstvenih udruga koje promiču zdrav način života i podižu svijest o ranjivim društvenim skupinama - izraziti potencijal kulturnih atrakcija i prilike za prezentaciju pomoću novih tehnologija - unaprjeđenje menadžmenta i promidžbe kulturnih ustanova - potencijal kulturnog razvoja UP i razvoja kulturnog turizma kroz valorizaciju zaštićenih kulturnih dobara (npr. tvrđave u Šibeniku) - uspostava centra za udruge u Šibeniku - potencijal za razvoj sportskog turizma - prilike za jačanje sportsko-rekreacijske aktivnosti stanovnika UP-a i promociju sporta i rekreacije putem suvremenih načina komunikacije - razvoj suradnje sportskih društava i obrazovnih ustanova 	Društvena infrastruktura <ul style="list-style-type: none"> - smanjene atraktivnosti stambenog fonda zbog intenzivnog turizma - negativan utjecaj intenzivnog turizma na očuvanje kulturne baštine - nedovoljna informiranost lokalnog stanovništva o važnosti očuvanja i valorizacije baštine - nedostatni financijski kapaciteti za izgradnju i uređenje sportske infrastrukture - neravnomjeran razvoj društvene infrastrukture uvjetovan daljnjom polarizacijom
Socijalna uključenost i skrb <ul style="list-style-type: none"> - prilike za razvoj socijalnih programa i usluga putem fondova iz EU 	Socijalna uključenost i skrb <ul style="list-style-type: none"> - smanjenje proračunskih prihoda može utjecati na smanjenje ulaganja u socijalnu skrb
Odgoj i obrazovanje <ul style="list-style-type: none"> - proširivanje postojećih obrazovnih programa - povećanje informatičke pismenosti - unaprjeđenje obrazovanja osiguravanjem kvalitetnog smještaja i prijevoza učenicima - ulaganje u didaktički materijal - poticanje razvoja psihomotoričkih sposobnosti djece kroz sportske programe - potencijal korištenja suvremenih i ekološki prihvatljivih rješenja za povećanje energetske učinkovitosti zgrada - unaprjeđenje infrastrukture za obavljanje praktičnog dijela obrazovnih kurikuluma - razvoj Centra za karijere uz visoka učilišta 	Odgoj i obrazovanje <ul style="list-style-type: none"> - smanjenje ulaganja u obrazovne programe i infrastrukturu - nedostatna prilagodba obrazovnih programa i strukture u odnosu na trendove u tržištu rada

- programi poticanja uključivanja NEET skupine u cjeloživotno obrazovanje	
---	--

5.2. GOSPODARSTVO

RAZVOJNI POTENCIJALI	RAZVOJNE POTREBE
Prednosti	Slabosti
Opća gospodarska kretanja <ul style="list-style-type: none"> - kontinuirani rast BDP-a do pojave pandemije 	Opća gospodarska kretanja <ul style="list-style-type: none"> - visok udio djelatnosti trgovine i ugostiteljstva u BDP-u – jaka orijentacija na turizam
Tržište rada <ul style="list-style-type: none"> - porast broja zaposlenih i smanjenje broja nezaposlenih u pretpandemijskom razdoblju - djelomično umanjeno efekta pandemije u broju zaposlenih zbog blagog rasta broja zaposlenih u djelatnostima sekundarnog sektora - pozicija Šibenika kao jačeg centra rada 	Tržište rada <ul style="list-style-type: none"> - pad broja zaposlenih u djelatnostima uslužnog sektora tijekom pandemije - pojava sezonske nezaposlenosti – ovisnost o djelatnostima vezanim uz turizam - neusklađenost obrazovnih programa s tržištem rada - nedostatak interesa dijela nezaposlenih za rad u pojedinim zanimanjima - nedostatak radnih mjesta za dio domaćeg stanovništva sa završenim visokim obrazovanjem
Poslovno okruženje <ul style="list-style-type: none"> - rast broja poduzeća u pretpandemijskom razdoblju - porast ukupnog prometa poduzeća u pretpandemijskom razdoblju - porast broja zaposlenih u privatnim poduzećima i samozaposlenih - porast prosječne neto plaće u privatnim poduzećima - vrijednost izvezenih dobara i usluga veća od uvezenih dobara i usluga u pretpandemijskom razdoblju - povećanje broja obrta i rast broja zaposlenih u obrtima u pretpandemijskom razdoblju - razvijena poduzetnička potporna infrastruktura - postojanje institucija za istraživanje i razvoj 	Poslovno okruženje <ul style="list-style-type: none"> - veliki broj poduzeća vezan uz trgovinu i ugostiteljstvo – ovisnost o turizmu - smanjenje broja obrta u poljoprivredi, ugostiteljstvu i trgovini u pretpandemijskom razdoblju - nedovoljna prepoznatljivost malih poduzetnika i obrtnika na tržištu - smanjenje broj obrta u prijevozu tijekom pandemije - nedovoljna razina i kvaliteta prometne povezanosti umanjuje mogućnosti razvoja djelatnosti izvan priobalne zone
Turizam <ul style="list-style-type: none"> - bogata turistička atrakcijska osnova - postojanje uvjeta za razvoj turizma u svim dijelovima UP - porast broja turističkih dolazaka i noćenja u pretpandemijskom razdoblju - destinacije u UP Šibenik prepoznate na međunarodnom turističkom tržištu - povećanje broja smještajnih jedinica u pretpandemijskom razdoblju - razvijen nautički turizam - razvijeno više različitih oblika turističke infrastrukture 	Turizam <ul style="list-style-type: none"> - značajan pad broja turističkih dolazaka i noćenja uzrokovan pandemijom COVID-19 - stagnacija broja domaćih turista - koncentracija turističkih dolazaka i noćenja u ljetnim mjesecima - nedostatak smještaja visoke kategorije (umanjene mogućnosti razvoja elitnog turizma) - pritisak turizma na turističku infrastrukturu na pojedinim turistički atraktivnim lokacijama - nedovoljno razvijena infrastruktura za nautički turizam

<ul style="list-style-type: none"> - postojanje lokalnih turističkih zajednica koje sudjeluju u promociji područja - ulaganje u širenje i povećanje kvalitete turističke ponude u svim JLS proteklih godina - održavanje različitih manifestacija produljuje turističku sezonu i širi turističku ponudu 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljno razvijen sustav transporta i opskrbe pružatelja usluga u turizmu na otocima - veliki dio smještajnih kapaciteta i ugostiteljskih objekata zatvoren je izvan turističke sezone
Industrija i proizvodnja <ul style="list-style-type: none"> - duga tradicija industrijske proizvodnje, osobito u sektoru prerade metala - porast broja poduzeća u prerađivačkoj industriji posljednjih godina - porast prometa i broja zaposlenih u poduzećima u prerađivačkoj industriji - primjena suvremenih tehnologija u industrijskoj proizvodnji - bogata tradicija brodogradnje 	Industrija i proizvodnja <ul style="list-style-type: none"> - stagnacija BDV industrije i pad udjela BDV industrije u ukupnoj BDV Šibensko-kninske županije - gubitak dijela industrijske proizvodnje nakon 1990-ih - zapušteni industrijski pogoni koji nisu sanirani i predstavljaju ekološki rizik - nedovoljna razina plaća u proizvodnom sektoru umanjuje njihovu atraktivnost za zapošljavanje
Poljoprivreda i ribarstvo <ul style="list-style-type: none"> - velika površina dostupnog poljoprivrednog zemljišta - tlo pogodno za poljoprivredu uz provođenje agrotehničkih mjera - razvijen uzgoj tradicionalnih kultura (maslinarstvo, vinogradarstvo) - međunarodna prepoznatljivost pojedinih poljoprivrednih proizvođača - bogatstvo različitim vrstama ribe - pogodnost vodenih površina za marikulturu - važnost ribarstva, marikulture i akvakulture u gospodarstvu UP-a Šibenik 	Poljoprivreda i ribarstvo <ul style="list-style-type: none"> - značajan udio neobrađenih poljoprivrednih površina - velika usitnjenost zemljišta - visoka starost i prosječno niža razina obrazovanosti stanovništva koje je nositelj poljoprivrednih gospodarstava - trend pada broja poljoprivrednih gospodarstava u posljednjim godinama - neriješena vlasnička pitanja i usitnjenost posjeda usporavaju razvoj poljoprivrede - nedostatak suvremene ribarnice - nedovoljna poljoprivredna i ribarska proizvodnja za ispunjavanje potrebe u lokalnim ugostiteljskim objektima - nedostatak centra za preradu, purifikaciju i distribuciju ribe - nedovoljno modernizirana ribarska flota - prekomjeran izlov ribe - potkapacitiranost akvakulture
Prilike	Prijetnje
Opća gospodarska kretanja <ul style="list-style-type: none"> - pretpandemijski rast BDP-a u Hrvatskoj – viša polazišna točka u oporavku u odnosu na prethodnu krizu - projekti financirani iz Mehanizma za oporavak i otpornost – mogućnost bržeg oporavka BDP-a 	Opća gospodarska kretanja <ul style="list-style-type: none"> - utjecaj globalne pandemije COVID-19 koja nije završila i čije se daljnje kretanje ne može predvidjeti
Tržište rada <ul style="list-style-type: none"> - mogućnost poticanja zapošljavanja kroz razne financijske instrumente na nacionalnoj razini - suradnja s ustanovama na županijskoj razini u sektoru obrazovanja i HZZ-om u svrhu uspostave obrazovnih smjerova potrebnih za zanimanja na tržištu rada - korištenje elemenata popularne kulture za privlačenje osoba u određena zanimanja 	Tržište rada <ul style="list-style-type: none"> - slaba otpornost na potencijalne buduće krize u slučaju daljnje usmjerenosti na djelatnosti vezane uz turizam
Poslovno okruženje <ul style="list-style-type: none"> - porast vrijednosti izravnih stranih ulaganja u Šibensko-kninsku županiju proteklih godina - uspostava suradnje između poduzetnika/obrtnika i visokih učilišta - uspostava suradnje između obrtnika i velikih poslovnih subjekata 	Poslovno okruženje <ul style="list-style-type: none"> - neizvjesnost gospodarskih kretanja zbog pandemije - zahtjevna transformacija poslovnih procesa pojedinih tvrtki na temelju razvojnih politika Europske unije

<ul style="list-style-type: none"> - jačanje podrške i dostupne infrastrukture za obrtnike 	
<p>Turizam</p> <ul style="list-style-type: none"> - korištenje postojećih i stvaranje novih kapaciteta za privlačenje turista izvan ljetne sezone (npr. zdravstveni, kongresni, <i>wellness</i> turizam itd.) - suradnja poljoprivrednika s prostora UP i Šibensko-kninske županije s pružateljima usluga u turizmu - Master plan razvoja turizma Šibensko-kninske županije - promjena strukture turista potiče promjenu i širenje dostupne turističke ponude i turističkih sadržaja - izrađena Studija održivosti razvoja turizma i prihvatnog kapaciteta s akcijskim planom grada Šibenika 	<p>Turizam</p> <ul style="list-style-type: none"> - nastavak usmjerenosti turizma u hrvatskim primorskim županijama na ljetni kupališni turizam - opasnost od prevelikog pritiska turizma na zaštićena područja (osobito u NP Krka)
<p>Industrija i proizvodnja</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekti revitalizacije pojedinih industrijskih grana vanjskim ulaganjima - projekti revitalizacija nekadašnjih industrijskih zona u zone druge namjene - mogućnosti korištenja poduzetničke potporne infrastrukture za revitalizaciju industrije - mogućnost povezivanja proizvodnog sektora s dionicima u turizmu – stvaranje prepoznatljivih proizvoda i proizvodnih brendova 	<p>Industrija i proizvodnja</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedovoljna razina ulaganja u industriju na nacionalnoj razini - usmjerenost Šibensko-kninske i ostalih primorskih županija na razvoj turizma
<p>Poljoprivreda i ribarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> - mogućnost obavljanja ekološke poljoprivrede – poticaji na nacionalnoj i europskoj razini - razvoj zasnovan na načelu <i>od polja do stola</i> – mogućnost uključivanja poljoprivredne i ribarske ponude u turističku ponudu - poticanje agrookolišnih mjera na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i nadnacionalnoj razini – zaštita vrijednosti poljoprivrednog krajobraza - uspostava LAGUR-a/FLAG-a koji bi obuhvatio Grad Šibenik i Općinu Bilice - brendiranje lokalnih ribarskih i akvakulturnih proizvoda - moguća valorizacija šibenske tržnice u turističke svrhe - potencijal razvoja zelene tržnice u Šibeniku 	<p>Poljoprivreda i ribarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> - zadržavanje nedovoljne razine informiranosti poljoprivrednika s ekološkom poljoprivrednom proizvodnjom - nedostatak inicijativa edukacije stanovništva o uključivanju u poljoprivredu ili održavanju agrarnog krajobraza od sukcesije - nedovoljna svijest lokalnog stanovništva o upotrebi proizvoda lokalnih poljoprivrednika i ribara

5.3. URBANO OKRUŽENJE

RAZVOJNI POTENCIJALI	RAZVOJNE POTREBE
Prednosti	Slabosti
<p>Gospodarenje okolišem i izloženost rizicima</p> <ul style="list-style-type: none"> - visoka razina kvalitete zraka - visoka kvaliteta voda za ljudsku potrošnju za Zonu opskrbe Jaruga - visoka kakvoća mora za kupanje - sanirana "Crna točka" Tvornica elektroda i ferolegura - Grad Šibenik i Općina Bilice u potpunosti razminirani - doneseni strateški dokumenti za djelovanje u slučaju poplava, potresa, suša, orkanskih vjetrova i tuče - uspostava sustava videonadzora kao mjere brze reakcije u slučaju požara 	<p>Gospodarenje okolišem i izloženost rizicima</p> <ul style="list-style-type: none"> - povremeno javljanje niže kvalitete vode za vodocrpilište Jaruga - povremena evidentiranost niže kvalitete mora za kupanje - prisutnost teških metala u tlu (mangan, niobij) - UP Šibenik većim dijelom pripada u vrlo sušno područje i manjim dijelom u ekstremno sušno područje - UP Šibenik nalazi se na seizmički rizičnom području - zabilježen raniji početak požarne sezone - Šibensko-kninska županija nalazi se na trećem mjestu po prosječnom broju požara u godini sukcesija poljoprivrednih i opožarenih površina povećava rizike od pojave novih požara te omogućava razvoj divljih životinjskih vrsta koje predstavljaju rizik za imovinu lokalnog stanovništva - u Gradu Skradinu se nalazi minski sumnjivo područje
<p>Upravljanje javnim urbanim površinama</p> <ul style="list-style-type: none"> - brojna prirodna područja zaštićena - NP Krka - definirana područja prirodnih vrijednosti čija je zaštita predviđena PP Šibensko-kninske županije - kontinuirano ulaganje u posjetiteljsku infrastrukturu NP Krka i povećanje održivog upravljanja zaštićenim područjem - dio UP Šibenik zaštićen pod Naturom 2000 - 151 zaštićeno kulturno dobro - zaštićeni lokaliteti kulturne baštine od strane UNESCO-a (Katedrala sv. Jakova u Šibeniku, tvrđava sv. Nikole) - velik broj lokaliteta upisanih u registar zaštićenih kulturnih dobara - prepoznata važnost zelenih površina za kvalitetu života stanovnika - identificirana <i>brownfield</i> područja (nekadašnja Tvornica elektroda i ferolegura, lokacija Palacin, nekadašnja vojarna Bribirskih knezova, Tvornica aluminijska u Lozovcu i dr.) 	<p>Upravljanje javnim urbanim površinama</p> <ul style="list-style-type: none"> - pritisak na zaštićena područja NP Krka zbog velikog broja posjetitelja - nesređeni imovinsko-pravni odnosi i zastarjelost katastarskih evidencija što otežava učinkovito upravljanje prostorom - nedostatak većih zelenih površina u naseljima u obalnoj zoni - nepostojanje planske dokumentacije za sve <i>brownfield</i> lokalitete - nepostojanje katastra zelenila - nedovoljno razvijena svijest lokalnih razvojnih dionika i lokalnog stanovništva o važnosti zelenih površina - nedostatak i nedovoljno digitalizirana arhitektonska dokumentacija o graditeljskoj kulturnoj baštini - neprimjereni graditeljski zahvati na objektima graditeljske baštine u svrhu turistifikacije
<p>Komunalna infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grad Šibenik i Općina Bilice u potpunosti opskrbljeni vodom iz vodoopskrbnog sustava - Izvor Jaruga – izvor visoke kakvoće - uskoro završen projekt Aglomeracije Šibenik koji će omogućiti daljnje širenje kanalizacijske mreže - većina električne energije iz OIE - pokrenuta sanacija odlagališta Bratiškovački gaj - svi stanovnici su obuhvaćeni organiziranim prikupljanjem otpada 	<p>Komunalna infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grad Skradin djelomično opskrbljen vodom iz vodoopskrbnog sustava - Nedovoljno razvijen sustav vodoopskrbe na otocima - javni sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda urbanog područja Šibenik izvan tri središta gotovo da i ne postoji (mali udio kućanstava spojenih na kanalizacijski sustav) - mogućnost onečišćenja podzemnih voda iz sustava odvodnje i sabirnih jama - identificirana 44 ilegalna odlagališta otpada

<ul style="list-style-type: none"> - izrađen Centar za gospodarenjem otpadom Bikarac – sufinanciran Kohezijskim fondom EU - postavljeno 19 zelenih otoka na teritoriju Grada Šibenika - doneseni planovi gospodarenja otpadom na razini JLS-ova 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljna fleksibilnost sustava gospodarenja otpadom u odnosu na potrebe unutar i izvan turističke sezone
<p>Promet i mobilnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - cestovna infrastruktura unaprjeđenja izgradnjom autoceste A1 - smanjenje broja prometnih nesreća i broja stradalih 2015.-2020. - povezanost prostora s drugim dijelovima RH željeznicom - Luka Šibenik – jedna od najstarijih i najbolje zaštićenih pomorskih luka u RH - infrastrukturna opremljenost za intermodalni prijevoz - razvijen pomorski promet - postojeće brodske linije koje povezuju otoke šibenskog arhipelaga s obalnim centrima - većina naselja integrirana je u mrežu javnog prijevoza bilo prigradskim, bilo županijskim linijama - Grad Šibenik razvija vlastitu tvrtku za pružanje usluga javnog prijevoza - taksi prijevoz – važan za prometno slabo povezana naselja - ulaganja u povećanje broja parkirnih mjesta u Šibeniku proteklih godina (npr. garaža Poljana) - uveden sustav javnih bicikala - pokrenuta inicijativa označavanja i uređenja biciklističkih i pješačkih staza 	<p>Promet i mobilnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - srednje rizične dionice: obilaznica Šibenika, dionice kroz Brodaricu i Grebašticu) - zakrčenost pojedinih cesta tijekom turističke sezone - slaba povezanost prostora s ostalim dijelovima RH željezničkim prometom (zabilježen pad broja prevezenih putnika 2017.-2019. g.) - neuređenost željezničkih kolodvora i stajališta - nedostatak međuotočne povezanosti pomorskim prijevozom - star vozni park u pomorskom prometu koji nedovoljno ispunjava ekološke standarde - nedostatak komunalnih vezova - nije razvijen zračni promet - naselja u istočnom dijelu Grada Šibenika te naselja u Gradu Skradinu koja su udaljena od glavnih prometnica nemaju nijedno stajalište javnog prijevoza - zastario vozni park za javni prijevoz - naselja izvan glavnih prometnih pravaca u kojima nije organiziran javni prijevoz imaju manji broj stanovnika u odnosu na druga naselja te su u velikom riziku od stvaranja prometne marginaliziranosti - slaba frekventnost linija javnog prijevoza - nedovoljan broj parkirnih mjesta tijekom turističke sezone - zagušenja u prometu koja nastaju zbog zaustavljanja dostavnih vozila - ugrožena sigurnost postojećih biciklističkih staza - nedostatak mjesta za izgradnju biciklističkih staza u gusto izgrađenim dijelovima naselja - imovinsko-pravni odnosi otežavaju projekte razvoja biciklističke infrastrukture - neprilagođenost pješačke infrastrukture osobama s invaliditetom
<p>Telekomunikacijska infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - postojanje određene razine pristupa širokopojasnoj mreži u svim JLS - šibenski otoci također su pokriveni nepokretnom širokopojasnom mrežom u naseljenim dijelovima, a veći dio teritorija otoka pokriven je pokretnom mrežom širokopojasnog pristupa 	<p>Telekomunikacijska infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - nedostatno razvijena mreža za širokopojasni pristup velikih brzina - nizak udio stanovništva priključenog na širokopojasnu infrastrukturu u Gradu Skradinu
Prilike	Prijetnje
<p>Gospodarenje okolišem i izloženost rizicima</p> <ul style="list-style-type: none"> - očuvanje postojećih i uspostava novih javnih zelenih površina - unaprijediti sustav zaštite i spašavanja - mogućnost financiranja razvoja mreže desalinizatora na otocima s ciljem smanjenja potrebe vodoopskrbe u poljoprivredi tijekom ljetnih mjeseci 	<p>Gospodarenje okolišem i izloženost rizicima</p> <ul style="list-style-type: none"> - erozija tla - klimatski rizici: suša, oskudica vode, poplava, porast razine mora, toplinski valovi, oluje i požari - dugoročne posljedice klimatskih promjena - do 2100. temperatura bi mogla porasti za 5°C, razina mora do 1m

<ul style="list-style-type: none"> - mogućnosti korištenja EU sredstava za ulaganje u smanjenje utjecaja svih rizika i posljedica klimatskih promjena 	<ul style="list-style-type: none"> - povećanje učestalosti i intenziteta poplavlivanja urbanih područja - utjecaj klimatskih promjena na sigurnost i zdravlje ljudi, stabilnost obalnih građevina te održivost i rad gradske infrastrukture - mogućnost razornog potresa - porast temperature mora i saliniteta
<p>Upravljanje javnim urbanim površinama</p> <ul style="list-style-type: none"> - zaštićene prirodne vrijednosti imaju velik potencijal u turističkoj valorizaciji - provođenje projekata turističke valorizacije prirodne baštine koji sadrže modele kojima će se otkloniti negativan utjecaj na zaštićena područja - bogatstvo kulturne baštine predstavlja dobre preduvjete za razvoj kulturnog turizma - potrebna inventarizacija javnih zelenih površina izradom zelenog katastra kako bi se omogućilo kvalitetnije upravljanje zelenim površinama - razvoj zelene infrastrukture i korištenje rješenja temeljenih na prirodi - revitalizacija <i>brownfield</i> područja – važno za unaprjeđenje društvenog života i gospodarskog razvoja prostora 	<p>Upravljanje javnim urbanim površinama</p> <ul style="list-style-type: none"> - posljedice klimatskih promjena - nedostatak interesa lokalnog stanovništva i lokalnih razvojnih dionika da se uključe u zeleni razvoj prostora
<p>Komunalna infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - proširenje vodoopskrbne mreže na naselja bez priključaka za kućanstva - smanjenje gubitaka vode u distributivnoj vodoopskrbnoj mreži rekonstrukcijom dotrajalih i nefunkcionalnih cjevovoda te cjevovoda nedovoljnog kapaciteta za nastale uvjete potrošnje pitke vode - planiranje razdjelnog sustava odvodnje otpadnih i oborinskih voda te paralelno razvijanje oba sustava - izgradnja planiranih proširenja javnih sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda - planiranje i izgradnja novih javnih sustava odvodnje na mjestima gdje trenutno nisu planirani - razvoj plinoopskrbne infrastrukturne mreže - unaprjeđenje sustava gospodarenja komunalnim otpadom - unaprjeđenje sustava odvojenog prikupljanja otpada izdvojenog iz komunalnog otpada - sanacija ilegalnih odlagališta - provođenje obrazovno-informativnih aktivnosti - unaprjeđenje nadzora nad gospodarenjem otpadom - uspostava novih reciklažnih dvorišta - planirana izgradnja reciklažnog dvorišta za građevni otpad 	<p>Komunalna infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - osjetljivost krškog prostora na dospijevanje otpadnih voda (negativan utjecaj na bioraznolikost) - blizina ilegalnih odlagališta pokraj NP Krka
<p>Promet i mobilnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - širenje cestovne mreže (Šibenska obilaznica, D33, D8 i dr.) - veće potrebe daljnjeg razvoja prometne mreže cestovnog prometa u Gradu Šibeniku 	<p>Promet i mobilnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - loše stanje željezničke mreže na nacionalnoj razini

<ul style="list-style-type: none"> - unaprjeđenje sigurnosti srednje rizične dionice: obilaznica Šibenika, dionice kroz Brodaricu i Grebašticu - unaprjeđenje prometne signalizacije i prometnih regulacija u cilju povećanja sigurnosti prometa - modernizacija željezničke mreže - važnost razvoja željezničkog prometa kao oblika prometa koji je u skladu sa zelenim politikom EU - jačanje suradnje Grada Šibenika s dionicima u željezničkom prometu na nacionalnoj razini - uvođenje novih, ekološki prihvatljivih brodova u pomorski prijevoz - razvoj međutočne veze u pomorskom prometu - planirana izgradnja zračne luke na prostoru naselja Pokrovnik i interventnih helidroma na Žirju, Zlarinu, Kapriju i u Šibeniku - unaprjeđenje javnog prijevoza i uvođenje sustava integriranog javnog prijevoza - tranzicija na ekološki održivija prijevozna sredstva javnog prometa - izgradnja novih parkirnih mjesta - unaprjeđenje biciklističkih i pješačkih staza - planovi izgradnje novih biciklističkih i pješačkih staza u različitim dijelovima UP - unaprjeđenje infrastrukture za parkiranje i pohranu bicikala 	
<p>Telekomunikacijska infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - daljnja ulaganja u razvoj širokopojasne mreže 	<p>Telekomunikacijska infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> - u slučaju loše povezanosti opasnost da dio stanovništva izgubi pristup mjestu rada i obrazovanja ukoliko su ona u <i>online</i> okruženju

6. LITERATURA I IZVORI PODATAKA

- Adriatic Business Centre [ABC], <https://www.rra-abc.com/>, 2021
- Agencija za obalni linijski pomorski promet [AZOLPP], 2021: Redovi plovidbe s cjenicima za 2021. godinu, <http://agencija-zolpp.hr/linije/> (08.06.2021.)
- Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju [APRRRR], 2021a: ARKOD, <https://www.apprrr.hr/arkod/#> (23.06.2021.)
- Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju [APRRRR], 2021b: Upisnik poljoprivrednika, <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/> (23.06.2021.)
- Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama [APN], <http://apn.hr/>, (07.06.2021)
- Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih [ASOO], 2021: Pretraživanje ustanova i programa, <https://www.asoo.hr/obrazovanje/obrazovanje-odraslih/pretrazivanje-obrazovanja-odraslih/> (28.05.2021.)
- Autotransport Šibenik, 2021a: O nama, <https://www.atpsi.hr/index.php/o-nama> (09.06.2021.)
- Autotransport Šibenik, 2021b: Red vožnje, <https://www.atpsi.hr/> (09.06.2021.)
- Berlengi, G. i dr., 2016: Plan integralnog upravljanja obalnim područjem Šibensko-kninske županije – Obalni plan, Grad Šibenik, Šibenik
- Berlengi, G. i Margeta, J., 2016: Preporuke za jačanje otpornosti obala na utjecaje klimatskih promjena, Obalni plan, Grad Šibenik, Šibenik
- Bežovan, G., Ivanović, M., 2011: Razvoj civilnog društva u Hrvatskoj, UNDP, Zagreb.
- Bikarac d.o.o. Šibenik, 2021: O nama, <http://www.bikarac.hr/?stranice=o-nama&id=28> (25.06.2021.)
- Bike&Hike, 2021: Biciklističke staze, <http://www.bikeandhike.hr/stranice/biciklisticke-staze/id/4/d/16.html> (10.06.2021.)
- Bioportal: Web portal informacijskog sustava zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Zavod za zaštitu okoliša i prirode, Zagreb, 2021., <http://www.bioportal.hr/gis/> (08.04.2021.)
- Biščan, M. i dr., 2019: Elaborat zaštite okoliša – Zahvat: Izgradnja zgrade pomorsko-putničkog terminala Luke Šibenik s uređenjem prometnih površina i instalacija iz obuhvata III. faze, EKONERG, Zagreb
- Brojenje prometa na cestama 2019., Hrvatske ceste, Zagreb, 2020., https://hrvatske-cesteceste.hr/uploads/documents/attachment_file/file/1207/Brojenje_prometa_na_cestama_RH_2020.pdf (04.06.2021.)
- Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2015., Hrvatske ceste, Zagreb, 2016., https://hrvatske-cesteceste.hr/uploads/documents/attachment_file/file/43/2015.pdf (07.06.2021.)
- Bruto domaći proizvod – pregled po županijama, Statistika u nizu, DZS, Zagreb, 2021., <https://www.dzs.hr> (21.06.2021.)
- Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPJS 2012. – 2. razina i županije u 2011., Priopćenje 12.1.3., DZS, Zagreb, 2014., <https://www.dzs.hr/> (12.04.2021.)
- Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPJS 2012. – 2. razina i županije u 2018., Priopćenje 12.1.3., DZS, Zagreb, 2021., <https://www.dzs.hr/> (12.04.2021.)
- Budiša, M. i dr., 2018: Program zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama za područje Grada Šibenika, Grad Šibenik, Šibenik
- Corine LandCover Hrvatska [CLCCro], Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Zavod za zaštitu okoliša i prirode, Zagreb, 2021., <http://www.haop.hr/hr/baze-i-portali/pokrov-i-namjena-koristenja-zemljista-corine-land-cover> (21.06.2021.)
- Desetogodišnji plan razvoja prijenosne mreže 2022.-2031. godine s detaljnom razradom za početno trogodišnje i jednogodišnje razdoblje, HOPS, 2021
- Digitalna pedološka karta Hrvatske, 2021: Digitalna pedološka karta Hrvatske, http://pedologija.com.hr/iBaza/DPK-Hr_2019/index.html#3/45.55/16.49 (23.06.2021.)
- Direktiva 2006/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 15. veljače 2006. o upravljanju kakvoćom vode za kupanje, a kojom se ukida Direktiva 76/160/EEZ
- Dom zdravlja Šibenik, [DZŠ], <http://dz-sibenik.hr/> (31.5.2021.)
- Državni hidrometeorološki zavod, 2021: Srednje mjesečne vrijednosti i ekstremi, https://meteo.hr/klima.php?section=klima_podaci¶m=k1&Grad=sibenik (31.12.2021.)
- Državni zavod za statistiku, 2021: Prosječne mjesečne neto i bruto plaće zaposlenih za siječanj 2020., https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/09-01-01_01_2020.htm (01.06.2021.)
- ECOINA za zaštitu okoliša d.o.o., 2018: Program zaštite okoliša Grada Šibenika za razdoblje od 2017. do 2020. godine, Zagreb
- EKONERG d.o.o., 2019: Izvješće o stanju okoliša Šibensko-kninske županije, razdoblje od 2014. do 2017. godine, Zagreb

- Europska agencija za okoliš [EEA], 2021: Zelena infrastruktura: bolji život uz rješenja koja se temelje na prirodnim načelima, <https://www.eea.europa.eu/hr/articles/zelena-infrastruktura-bolji-zivot-uz> (29.06.2021.)
- Europska komisija [EK], 2021a: Ekološka poljoprivreda u kratkim crtama, https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organics-glance_hr (24.06.2021.)
- Europska komisija [EK], 2021b: Od polja do stola, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork_hr (24.06.2021.)
- Frganović, M., 1990: Demogeografija: Stanovništvo svijeta, Školska knjiga, Zagreb
- Giljević T., Lalić Novak, G., 2017: Udruge kao element civilnog društva: adekvatnost pozitivnopravne regulacije i međunarodni primjeri aktivizma s naglaskom na lokalnu razinu, u: Građani, javna uprava, lokalna samouprava: jesu li mogući povjerenje, suradnja i potpora (ur. Koprić, I. i dr.), Institut za javnu upravu, Zagreb, 133 – 152.
- Godišnji izvještaj, Hrvatski operator tržišta energije d.o.o. [HROTE], Zagreb, 2020
- Godišnji plan i program 2020./2021., Osnovna škola Brodarica, Brodarica, 2020., http://os-brodarica.skole.hr/upload/os-brodarica/images/static3/1619/attachment/GODISNJI_PLAN_PROGRAM_2020-2021_.pdf (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program 2020./2021., Osnovna škola Meterize, Šibenik, 2020., http://www.os-meterize-si.skole.hr/skola/ploca?news_id=464 (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program Katoličke osnovne škole u Šibeniku, Katolička osnovna škola u Šibeniku, Šibenik, 2020., http://os-katolicka-si.skole.hr/upload/os-katolicka-si/images/static3/814/attachment/Godisnji_plan_i_program_2020-2021.pdf (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program rada Osnovne škole Tina Ujevića u Šibeniku za školsku godinu 2020./2021., Osnovna škola Tina Ujevića, Šibenik, 2020., http://os-jsizgorica-si.skole.hr/upload/os-jsizgorica-si/multistatic/218/Kuriku_OS_Jurja_Sizgorica_2020_2021.pdf (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program rada škole za školsku godinu 2020./2021., Osnovna škola Petra Krešimira IV., Šibenik, 2020., <http://os-petrakresimiracetvrtog-si.skole.hr/> (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program rada škole za školsku godinu 2020./2021., Osnovna škola Vrpolje, Vrpolje, 2020., http://os-vrpolje.skole.hr/upload/os-vrpolje/images/static3/1010/attachment/GODISNJI_PLAN_I_PROGRAM_OS_VRPOLJE_SIBENIK_2020_2021.pdf (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program rada za školsku godinu 2020./2021., Glazbena škola Ivana Lukačića, Šibenik, 2020., http://www.glazbena-ilukacica-si.skole.hr/skola/ploca?news_id=267 (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program rada za školsku godinu 2020./2021., Osnovna škola Fausta Vrančića, Šibenik, 2020., <http://os-fvrancica-si.skole.hr/upload/os-fvrancica-si/images/static3/1057/File/GPP%202020.%20-%202021.%20Web%20stranica%20%C5%A1kole.pdf> (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program za 2020./2021. školsku godinu, Osnovna škola Jurja Dalamtinca, Šibenik, 2020., <http://www.os-jdalamtinca-si.skole.hr/dokumenti/gpp.html> (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program za školsku 2020./2021. godinu, Osnovna škola Vidici, Šibenik, 2020., <http://os-vidici-si.skole.hr/upload/os-vidici-si/images/static3/1001/File/GPP.pdf> (12.05.2021.)
- Godišnji plan i program za školsku godinu 2020./2021., Osnovna škola Skradin, Skradin, 2020., http://os-skradin.skole.hr/?news_hk=1&news_id=406&mshow=290 (12.05.2021.)
- Grad Skradin, 2021a: Radovi na sanaciji odlagališta otpada „Bratiškovački gaj“, <http://www.grad-skradin.hr/clanci/zapoceli-su-radovi-na-sanaciji-i-zatvaranju-odlagalista-otpada-bratiskovacki-gaj/146.html> (25.06.2021.)
- Grad Šibenik, 2021a: Poduzetnički inkubator, <https://www.sibenik.hr/poduzeca/poduzetnicki-inkubator/8.html> (17.06.2021.)
- Grad Šibenik, 2021b: Projekt uspostave veteranskog centra u Šibeniku, <https://www.sibenik.hr/projekti/projekt-uspostave-veteranskog-centra-u-sibeniku/66.html> (29.06.2021.)
- Grad Šibenik, 2021c: Razvojni projekt Batižele, <https://www.sibenik.hr/projekti/razvojni-projekt-batizele/73.html> (29.06.2021.)
- Grad Šibenik, 2021d: Studentski dom Palacin, <https://www.sibenik.hr/projekti/studentski-dom-palacin/51.html> (29.06.2021.)
- Gradovi u statistici, Statistika u nizu, DZS, Zagreb, 2021., <https://www.dzs.hr/> (01.06.2021.)
- Gradski taxi Šibenik, 2021: Taxi boat, <https://sibenik-taxi.net/taxi-boat/> (09.06.2021.)
- Gregorić, M., Skendrović, Lj., 2012: Uloga poduzetništva i cjeloživotnog učenja u brendiranju turističke destinacije, Učenje za poduzetništvo 2 (2), 43-48
- Hrvatska agencija za okoliš i prirodu [HAOP], 2017: Pregled podataka iz registra dozvola i potvrda za gospodarenje otpadom, http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/021_otpad/lzvjesca/ostalo/OTP_Pregled%20podataka%20iz%20Registra%20dozvola%20i%20potvrda%20za%20gospodarenje%20otpadom_2017..pdf (25.06.2021.)
- Hrvatska enciklopedija, 2021: Prerađivačka industrija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50198> (18.06.2021.)

- Hrvatska gospodarska komora [HGK], 2020: Županije – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali, <https://www.hgk.hr/documents/analiza-zupanija-2020-web5fffd68620c52c.pdf> (16.06.2021.)
- Hrvatska gospodarska komora [HGK], 2020: Županije – razvojna raznolikost i gospodarski potencijali, Zagreb, <https://www.hgk.hr/documents/analiza-zupanija-2020-web5fffd68620c52c.pdf> (18.06.2021.)
- Hrvatska gospodarska komora [HGK], 2021a: Investicijski projekt Ivala Plaza, <https://investincroatia.hr/investment-projects/36> (29.06.2021.)
- Hrvatska gospodarska komora [HGK], 2021b: Investment projects, <https://investincroatia.hr/investment-projects?page=1®ion=19> (16.06.2021.)
- Hrvatska obrtnička komora [HOK], 2021: Obrt i oblici obrta, <https://www.hok.hr/gospodarstvo-i-savjetovanje/registracija-obrta/obrt-i-oblici-obrta> (15.06.2021.)
- Hrvatski autoklub [HAK], 2021: EuroRAP, <https://www.hak.hr/sigurnost-u-prometu/projekti/eurorap/> (07.06.2021.)
- Hrvatski centar za razminiranje, 2021: <https://www.hrc.hr> (16.06.2021.)
- Hrvatski geološki institut, 2009: Geokemijski atlas Republike Hrvatske, Zagreb
- Hrvatski otočni proizvod, 2021: Naslovnica, <https://otocniiproizvod.hr/hr/> (16.04.2021.)
- Hrvatski zavod za zapošljavanje [HZZ], 2021: Pokazatelji nezaposlenosti, <https://www.hzz.hr/statistika/pokazatelji-zaposlenosti.php> (01.06.2021.)
- Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2019. godinu [HZSLJ], Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, 2020.
- Husnjak, S., 2000: Procjena rizika erozije tla vodom metodom kartiranja u Hrvatskoj, Disertacija, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- HŽ Putnički prijevoz [HŽPP], 2018 – 2020: Statistika za 2017. – Statistika za 2019., Zagreb, <http://www.hzpp.hr/izvjesca-2> (08.06.2021.)
- HŽ Putnički prijevoz [HŽPP], 2021: Vozni red 13.XII.2020. – 11.XII.2021., Zagreb, <http://www.hzpp.hr/Media/Default/Documents/pp/Kurir%2016%20travnja%202021.pdf> (07.06.2021.)
- Instalirana snaga i broj postrojenja u sustavu poticanja po županijama HR - prosinac – 2020, Hrvatski operator tržišta energije d.o.o. [HROTE], Zagreb, 2020
- Izmjene i dopune (VI.) Prostornog plana Šibensko-kninske županije, Službeni vjesnik Šibensko-kninske županije 4/17, Šibensko-kninska županija, Šibenik, 2017.
- Izješće o mreži 2021. – III. izmjene i dopune (pročišćeni tekst), HŽ Infrastruktura, Zagreb, 2021., https://www.hzinfra.hr/wp-content/uploads/2021/01/2021_III_IOM.pdf (07.06.2021.)
- Izješće o provedbenom planu unaprjeđenja zaštite od požara na području Šibensko-kninske županije za 2018. godinu, Grad Šibenik, Šibenik, 2019
- Izješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom na području Šibensko-kninske županije i objedinjeno izješće jedinica lokalne samouprave za 2019. godinu, Šibensko-kninska županija, Upravni odjel za zaštitu okoliša i komunalne poslove, Šibenik, 2020.
- Izješće o stanju okoliša šibensko-kninske županije, Javna ustanova Šibensko-kninska županija, Šibenik, 2019.
- Izješčaj o zdravstvenoj ispravnosti vode za ljudsku potrošnju u Republici Hrvatskoj za 2018. godinu [HZJZ], Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, 2019.
- Javna ustanova "Športski objekti Šibenik", O ustanovi, [JUŠOŠ], <https://www.juso-sibenik.hr/o-ustanovi>, (31.5.2021.).
- Javne zelene površine u 2008., Priopćenje 6.1.13., DZS, Zagreb, 2021., https://www.dzs.hr/hrv/publication/2009/6-1-13_1h2009.htm (29.06.2021.)
- Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj, 2021: Ocjene kakvoće mora za kupanje, <https://vrtlac.izor.hr/ords/kakvoca/kakvoca> (11.06.2021.)
- Kamo nakon osnovne škole – Dalmatinska Hrvatska, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2020., <https://www.hzz.hr/content/publikacije-skole/2020/HZZ-Kamo-nakon-osnovne-skole-Dalmatinska-brosura-2020.pdf?v=3> (12.05.2021.)
- Kovačević, P., 1985: Karta boniteta tala Hrvatske, Agronomski glasnik: Glasilo Hrvatskog agronomskog društva 47 (1-2), 3-24
- Kreitmeyer, I., 2017: Turizam u parkovima Hrvatske, Konferencija Parkovi Hrvatske i turizam, Zagreb, 2018., https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/180703_i_kreitmeyer_konf.pdf (13.04.2021.)
- Lokalna akcijska grupa u ribarstvu Galeb [LAGUR Galeb], 2021: O nama, <https://www.lagur-galeb.hr/o-nama/ribarstvo-na-podrucju-lagur-a-galeb/> (24.06.2021.)
- Lučka uprava Šibenik, 2021: Osnovno o luci Šibenik, <https://www.portauthority-sibenik.hr/o-luci-sibenik/> (08.06.2021.)
- Lučka uprava Šibensko-kninske županije, 2021: Luke Šibensko-kninske županije, <https://luskz.hr/luke/> (08.06.2021.)
- Lukić, A., 2012: Mozaik izvan grada: Tipologija ruralnih i urbaniziranih naselja Hrvatske, Meridijani, Samobor
- Magaš, D., 2013: Geografija Hrvatske, Sveučilište u Zadru, Meridijani, Zadar, Samobor
- Master plan održive urbane mobilnosti Grada Šibenika, Grad Šibenik, Šibenik, 2016.
- Master plan turizma Šibensko-kninske županije do 2020. godine, Šibensko-kninska županija, Urbanex d.o.o., Krutak d.o.o., Šibenik, 2017.

- Ministarstvo poljoprivrede – Uprava za ribarstvo, 2021: Iskrcajna mjesta za gospodarski ribolov, <https://ribarstvo.mps.hr/UserDocsImages/dozvole/iskrcajna%20mjesta%20popis.doc> (24.06.2021.)
- Ministarstvo poljoprivrede, 2021: Popis subjekata u ekološkoj poljoprivredi, <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivreda-175/ekoloska/popis-subjekata-u-ekoloskoj-poljoprivredi/208> (24.06.2021.)
- Ministarstvo unutarnjih poslova, 2021: Statistika MUP-a i Bilteni o sigurnosti cestovnog prometa, <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233> (04.06.2021.)
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2016: Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladih, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2015. godini, Zagreb
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2017: Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladih, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2016. godini, Zagreb
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2018: Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladih, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2017. godini, Zagreb
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2019: Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladih, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini, Zagreb
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2020: Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladih, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2019. godini, Zagreb
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2021a: Dječji vrtići, <http://mzos.hr/dbApp/pregled.aspx?appName=Vrtici> (10.05.2021.)
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2021b: Osnovne škole, <http://mzos.hr/dbApp/pregled.aspx?appName=OS> (12.05.2021.)
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2016: Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020., Prioritetna os 3: Obrazovanje i cjeloživotno učenje, <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/EUfondovi/OPULJP-2014-2020/Publikacije//Bro%C5%A1ura%20-%20Obrazovanje%20i%20cjelo%C5%BEivotno%20u%C4%8Denje.pdf> (31.05.2021.)
- Model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja Hrvatske, Metodološke upute 67, DZS, Zagreb, 2011., https://www.dzs.hr/hrv/publication/metodologije/metod_67.pdf (31.03.2021.)
- Mokorić, M. i dr., 2018: Analiza Hainesova indeksa na Jadranu s ciljem poboljšanja procjene opasnosti od požara raslinja, Državni hidrometeorološki zavod, Zagreb, 46-61
- Monitoring vode za ljudsku potrošnju 2015-2019 za područje ZO Jaruga, Zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije [ZZJZ], Odjel zdravstvene ekologije, Šibenik, 2021
- Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, NN 13/21
- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom, NN 42/17
- Nacionalni park Krka, 2021: O nama, <http://np-krka.hr/stranice/nacionalni-park-krka/2.html> (02.06.2021.)
- Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026. (nacrt), Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2021., <https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/55%20-%20201%20NPOO.pdf?vel=12358896> (31.05.2021.)
- Naredba o razvrstaju luka otvorenih za javni promet na području Šibensko-kninske županije, NN 84/15
- Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., DZS, Zagreb, 2005. (CD-ROM)
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2021: Godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije 01.siječnja-31.prosinca 2020. god., Split
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2020: Godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije za 2019. god., Split
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2019: Godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka s mjerne postaje Grada Šibenika za 01.siječnja-31.prosinca 2018. god., Split
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2018: Godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije 01.siječnja-31.prosinca 2017., Split
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, 2017: Godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije siječanj 2016. god. – prosinac 2016. god., Split
- Nautički turizam: Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2020., Statistička priopćenja 4.3.4., DZS, Zagreb, 2021., <https://www.dzs.hr/> (15.04.2021.)
- Nejašmić, I., 2005: Demogeografija: Stanovništvo u prostornim odnosima i procesima, Školska knjiga
- Nextbike, 2021: Šibenik – lokacije, <https://www.nextbike.hr/hr/sibenik/lokacije/> (10.06.2021.)
- Odluka o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja, NN 70/11

- Odluka o razvrstavanju javnih cesta u državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste, NN 17/10
- Odluka o razvrstavanju javnih cesta, NN 18/21
- Odluka o upisu učenika u I. razred srednje škole u školskoj godini 2015./2016., NN 52/15
- Odluka o upisu učenika u I. razred srednje škole u školskoj godini 2020./2021., NN 62/20
- OpenStreetMap.org, 2021: OpenStreetMap, <https://www.openstreetmap.org/> (01.06.2021.)
- Pejnović, D., 2002: Južno Hrvatsko primorje - Dalmacija, u: Veliki atlas Hrvatske (ur. Borovac, I.), Mozaik knjiga, Zagreb, 301-335
- Pejnović, D., Radeljak Kaufmann, P., Lukić, A., 2016: Razvoj i suvremena obilježja zadrugarstva na području Hrvatske, Hrvatski geografski glasnik 78 (2), 5-48
- Perovic, S., Kurtović Folić, N., 2014: Brownfield regeneration – imperative for sustainable urban development, Građevinar 5, 373-383
- Plan gospodarenja otpadom Grada Skradina za razdoblje 2015. – 2021. godine, Grad Skradin, Zeleni servis d.o.o., Skradin, 2014
- Plan gospodarenja otpadom Grada Šibenika za razdoblje 2018. – 2023., Grad Šibenik, DVOKUT ECRO d.o.o., Šibenik, 2021
- Plan vodoopskrbe Šibensko-kninske županije [PVŽ], Hrvatske vode, Zagreb, 2010
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, DZS, Zagreb, 2013., <https://www.dzs.hr/> (31.03.2021.)
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, DZS, Zagreb, 2013., <https://tjv.pristupinfo.hr/>, (11.6.2021.).
- Poslovna zona Kosa [PZ Kosa], 2021: KOSA – poslovna zona, <http://www.kosa.hr/index.php/o-zoni> (17.06.2021.)
- Poslovna zona Podi [PZ Podi], 2021: Plan zone, <http://www.podi-sibenik.com/index.html#!plan> (17.06.2021.)
- Postani student, 2021: Pretraživanje studijskih programa, <https://www.postani-student.hr/Ucilista/Nositelji.aspx> (28.05.2021.)
- Površina ekološkog korištenog poljoprivrednoga zemljišta po kategorijama u hektarima, Županije (baza podataka), DZS, Zagreb, 2021., <https://www.dzs.hr/> (24.06.2021.)
- Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivošću, NN 78/13.
- Pravilnik o zaštiti i očuvanju Nacionalnog parka „Krka“, NN 123/19
- Prijedlog mreže osnovnih škola na području Grada Šibenika, Grad Šibenik, Šibenik, 2020., <https://gov.sibenik.hr/obavijesti/prijedlog-mreze-osnovnih-skola-grada-sibenika/116.html> (12.05.2021.)
- Prijedlog razvojne strategije: Urbana regeneracija napuštene industrijske zone u Šibeniku, Grad Šibenik, ARUP d.o.o., Šibenik, 2020., <https://www.sibenik.hr/projekti/razvojni-projekt-batizele/73.html> (29.06.2021.)
- Priručnik za razvoj civilno-javnog partnerstva u kulturi grada Šibenika, KREŠIMIR – Kreativna Šibenska Mreža Integriranog Kulturnog Razvoja, <http://www.kresimir.hr/upload/stranice/2019/02/2019-02-25/6/prirunickzarazvojcivilnojavnogpartnerstavaukulturigraidaibenikaweb.pdf>
- Procjena rizika od velikih nesreća za grad Skradin, Grad Skradin, Skradin, 2020
- Procjena rizika od velikih nesreća za grad Šibenik, Grad Šibenik, Šibenik, 2018
- Program prikupljanja podataka u ribarstvu RH [Podaci o ribarstvu], 2020: Statistika ribarske flote po područnim jedinicama 2013. – 2019. godine, <https://podaci.ribarstvo.hr/2020/10/21/statistika-ribarske-flote-po-zupanijama-2013-2019-godine/> (24.06.2021.)
- Program zaštite okoliša šibensko-kninske županije, Javna ustanova Šibensko-kninska županija, Šibenik, 2019
- Promet putnika i vozila na državnim linijama 2015./2016., Agencija za obalni linijski pomorski promet [AZOLPP], Split, 2017., http://www.agencija-zolpp.hr/Portals/12/download/Promet_putnika_i_vozila_2016.pdf (08.06.2021.)
- Promet putnika i vozila na državnim linijama 2017./2018., Agencija za obalni linijski pomorski promet [AZOLPP], Split, 2019., http://agencija-zolpp.hr/wp-content/uploads/2019/04/PROMET_PUTNIKA_I_VOZILA_2017-2018.pdf (08.06.2021.)
- Promet putnika i vozila na državnim linijama 2019./2020., Agencija za obalni linijski pomorski promet [AZOLPP], Split, 2021., http://agencija-zolpp.hr/wp-content/uploads/2021/02/1.-PROMET-PUTNIKA-I-VOZILA-usporedba-2019_2020.pdf (08.06.2021.)
- Proračun Grada Skradina 2021 [PGS], Grad Skradin, Skradin, 2020.
- Proračun Grada Šibenika 2021 [PGŠ], Grad Šibenik, Šibenik, 2020.
- Proračun Općine Bilice 2021 [POB], Općina Bilice, Bilice, 2020.
- Prostorna i pokrivenost kućanstva i gospodarskih subjekata vodoopskrbnom i kanalizacijskom infrastrukturom unutar UP Šibenik, Grad Šibenik, 2021
- Prostorna i pokrivenost kućanstva i gospodarskih subjekata vodoopskrbnom i kanalizacijskom infrastrukturom unutar UP Šibenik, Grad Skradin, 2021
- Prostorna i pokrivenost kućanstva i gospodarskih subjekata vodoopskrbnom i kanalizacijskom infrastrukturom unutar UP Šibenik, Općina Bilice, 2021

- Prostorni plan Šibensko-kninske županije (Službeni vjesnik Šibensko-kninske županije br. 11/02, 03/06, 05/08, 06/12, 04/13, 02/14, 04/17 i 16/18), Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Šibensko-kninske županije, Šibenik, 2018
- Prostorni plan uređenja Grada Skradina (Službeni vjesnik Šibensko-kninske županije br. 06/01, 06/08, 13/15 i 14/18) [SR Skradin], Grad Skradin, Skradin, 2018
- Prostorni plan uređenja Grada Skradina [PPUGS] Službeni vjesnik Šibensko-kninske županije, br. 06/01, 06/08, 13/15, 14/18.
- Prostorni plan uređenja Grada Šibenika (Službeni vjesnik Šibensko-kninske županije br. 03/03 i 11/07 te Službeni glasnik Grada Šibenika br. 08/10, 05/12, 02/13 i 09/17), Grad Šibenik, Šibenik, 2017
- Prostorni plan uređenja Grada Šibenika [PPUGŠ], Službeni glasnik Grada Šibenika, br. 05/12, 09/13, 08/15, 9/17.
- Prostorni plan uređenja Općine Bilice (Službeni vjesnik Šibensko-kninske županije br. 09/06 i 01/10 te Službeni glasnik Općine Bilice br. 01/20), Općina Bilice, Bilice, 2020
- Pučko otvoreno učilište Šibenik, 2021: O nama, <http://nova.pou-si.hr/o-nama/> (31.05.2021.)
- Radeljak, P., Pejnović, D., 2008: Utjecaj turizma na održivi razvoj funkcionalne regije Nacionalnog parka Krka, Godišnjak Titius 1(1), 329-361
- Razvojna strategija Šibensko-kninske županije (Cjelovita analiza stanja), Šibensko-kninska županija, Urbanex d.o.o., Šibenik, 2017.
- Razvojna strategija Šibensko-kninske županije [RSŠKŽ], Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, Šibenik, 2019.
- Razvojno-inovacijski centar AluTech [RIC AluTech], 2021: Centar, <http://alutech.hr/centar> (17.06.2021.)
- Regionalna energetska agencija, (REGEA, Europska inicijativa za obnovu zgrada), <https://regea.org/europska-inicijativa-za-energetsku-obnovu-zgrada/>, (1.6.2021.)
- Regionalna razvojna agencija Šibensko-kninske županije [RRA], 2021: O nama, <http://www.rra-sibenik.hr/stranice/o-nama/8.html> (18.06.2021.)
- Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Zagreb, 2021., <https://registar.kulturnadobra.hr/#/> (12.04.2021.)
- Registar političkih stranaka Republike Hrvatske [RPSRH], <https://registri.uprava.hr/#!zaklade>, (9.6.2021.)
- Registar udruga Republike Hrvatske [RURH], <https://registri.uprava.hr/#!udruge> (31.5.2021.)
- Registar zaklada Republike Hrvatske [RZRH], <https://registri.uprava.hr/#!stranke>, (9.6.2021.)
- Rivina Jaruga d.o.o., 2021: Parking, <https://rivinajaruga.com/dodatne-usluge/parking/> (10.06.2021.)
- Rodik, D., 2020: SECAP – alat za planiranje prilagodbe na klimatske promjene u jedinicama lokalne samouprave. Zagreb, www.prilagodba-klimi.hr
- Rodrigue, J. P., 2021: Urban Mobility, u: The Geography of Transport Systems, <https://transportgeography.org/contents/chapter8/urban-mobility/> (09.06.2021.)
- Säynäjoki, A., Ristimäki, M., Heinonen, J., Junnila S., 2013: Combinining life cycle costing and life cycle assessment for an analysis of a new residential district energy city design, Energy 63, 168-179
- Sedmo nacionalno izvješće Republike Hrvatske prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC), Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, Zagreb, 2018
- Shaw, J., Knowles, R., Docherty, I., 2009: Introducing Transport Geographies, u: Transport Geographies; Mobilities, Flows and Spaces (ur. Knowles, R., Shaw, J., Docherty, I.), Blackwell Publishing, Malden, Oxford, Victoria
- Službene stranice Grada Skradina [SSGS], <http://www.grad-skradin.hr/>, (11.6.2021.)
- Službene stranice Grada Šibenika [SSGŠ], <https://www.sibenik.hr/>, (11.6.2021.)
- Službene stranice Grada Šibenika, Poduzeća i ustanove, [GŠ] <https://www.sibenik.hr/stranice/poduzeca-i-ustanove/20.html> (1.6.2021.)
- Službene stranice Općine Bilice [SSOB], <http://www.opcina-bilice.hr/>, (11.6.2021.)
- Smjernice za uspostavu urbanih područja i izradu strategija razvoja urbanih područja za financijsko razdoblje 2021. – 2027. (Verzija 2.0), Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Zagreb, 2021., <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=16187> (31.05.2021.)
- Središnji državni portal, 2021: Poduzetnička infrastruktura, <https://gov.hr/hr/poduzetnicka-infrastruktura/1368> (16.06.2021.)
- Stanić, S., Buzov, I., 2014: Značenje zelenih prostora u životu grada, Godišnjak Titius 6-7, 137-153
- Strategija razvoja Grada Skradina [SRGS], Grad Skradin, Split, 2017.
- Strategija razvoja Grada Šibenika, Analiza stanja [SRGŠ 1], Grad Šibenik, Split, 2011.
- Studija izvodljivosti i Plan razvoja širokopojasne infrastrukture: Razvoj širokopojasne infrastrukture sljedeće generacije bespovratnim sredstvima fondova Europske unije u Gradovima Skradinu i Vodicama te Općinama Murter-Kornati, Pirovac, Tisno i Tribunj, Šibensko-kninska županija, Šibenik, 2019a
- Studija izvodljivosti i Plan razvoja širokopojasne infrastrukture: Razvoj širokopojasne infrastrukture sljedeće generacije bespovratnim sredstvima fondova Europske unije u Gradu Šibeniku i Općinama Bilice, Primošten i Rogoznica, Šibensko-kninska županija, Šibenik, 2019b
- Šimović, H., M., Deskar-Škrbić, 2020: Ekonomika javnog sektora s hrvatskim primjerima, Arhivalitika d.o.o., Zagreb.

- Školski kurikulum: Školska godina 2020./2021., Osnovna škola Jurja Šižgorića, Šibenik, 2020., http://os-jsizgorica-si.skole.hr/upload/os-jsizgorica-si/multistatic/218/Kurikul_OS_Jurja_Sizgorica_2020_2021.pdf (12.05.2021.)
- Šprljan, I., 2014: Industrijski objekti u Šibeniku, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 37/38, 101-118
- TEF, 2021: TEF u budućnosti, <http://www.tef.hr/stranica/1/tef-u-buducnosti-novo-lice-zapadnog-dijela-grada.html> (29.06.2021.)
- Trokut – Centar za nove tehnologije i poduzetništvo, 2021: Naslovnica, <https://trokut.eu/wp/> (17.06.2021.)
- Turistička zajednica Grada Skradina, Događanja [TZGS], <https://www.skradin.hr/hr/dogadanja/>, (31.5.2021.)
- Turistička zajednica Grada Šibenika, Događanja [TZGŠ], <https://www.sibenik-tourism.hr/stranice/dogadanja/81.html>, (31.5.2021.)
- Turistička zajednica Krapanj – Brodarica, 2017: Naslovnica, <https://visit-krapanjbrodarica.com/>
- Turistička zajednica mjesta Grebaštica, 2017: Turistička zajednica mjesta Grebaštica, Grebaštica, https://www.visitgrebastica.com/images/grebastica_broshura1_opt.pdf (16.04.2021.)
- Turistička zajednica Općine Bilice, 2020: Naslovnica, <https://www.tz-bilice.hr/hr/naslovnica/> (16.04.2021.)
- Turistička zajednica Općine Bilice, 2021: Događanja [TZOB], <https://www.tz-bilice.hr/hr/dogadanja/>, (31.5.2021.)
- Turistička zajednica Šibensko-kninske županije, 2017: The Rhythm of magical Dalmatia, Šibenik, https://www.dalmatiasibenik.hr/media/3361/ritamcarobnedalmacije_en.pdf (16.04.2021.)
- Turistička zajednica Zlarin, 2021: Naslovna stranica, <https://www.tz-zlarin.hr/> (16.04.2021.)
- Turizam – pregled po županijama, Statistika u nizu, DZS, Zagreb, 2021., <https://www.dzs.hr/> (15.04.2021.)
- Turizam u 2016., Statistička izvješća 1594, DZS, Zagreb, 2017., <https://www.dzs.hr/> (15.04.2021.)
- Turizam u 2017., Statistička izvješća 1616, DZS, Zagreb, 2018., <https://www.dzs.hr/> (15.04.2021.)
- Turizam u 2018., Statistička izvješća 1639, DZS, Zagreb, 2019., <https://www.dzs.hr/> (15.04.2021.)
- Turizam u 2019., Statistička izvješća 1661, DZS, Zagreb, 2020., <https://www.dzs.hr/> (13.04.2021.)
- Turizam u primorskim gradovima i općinama, PC-Axis baze podataka, DZS, Zagreb, 2021., <https://www.dzs.hr/> (14.04.2021.)
- Turizam u primorskim gradovima i općinama, Statistička izvješća 1640, DZS, Zagreb, 2019., <https://www.dzs.hr/> (13.04.2021.)
- Turizam u siječnju 2016. – Turizam u prosincu 2016., Statistička priopćenja 4.3.1/1.-12., DZS, Zagreb, 2016., 2017., <https://www.dzs.hr/> (14.04.2021.)
- Turizam u siječnju 2019. – Turizam u prosincu 2019., Statistička priopćenja 4.3.1/1.-12., DZS, Zagreb, 2019., 2020., <https://www.dzs.hr/> (14.04.2021.)
- Udruženje obrtnika Šibenik, 2016: Udruženje obrtnika Šibenik, <http://uosibenik.hr/uo-sibenik/sibenik/udruzenje-obrtnika-sibenik> (15.06.2021.)
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2021: Venetian Works of Defence between the 16th and the 17th centuries: Stato da Terra – Western Stato da Mar, http://whc.unesco.org/en/list/1533/multiple=1&unique_number=2162 (12.04.2021.)
- Uredba o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže, NN 80/19 (09.04.2021.)
- Uredba o kakvoći mora za kupanje, NN 73/08
- Uredba o mjerilima za razvrstavanje javnih cesta, NN 34/12
- van de Kaa, D. J., 1987: Europe's second demographic transition, Population Bulletin 42 (1), 1-59
- Veleučilište u Šibeniku, 2021: Program rada i razvoja (strategija) Veleučilišta u Šibeniku, Šibenik, <http://www.vus.hr/upload/stranice/2019/01/2019-01-09/188/vusprogramrazvoja.pdf> (18.06.2021.)
- Veleučilište u Šibeniku, 2021: Studijski programi, <http://www.vus.hr/?stranice=studijski-programi&id=11> (28.05.2021.)
- ViaMichelin, 2021: ViaMichelin Route Planner, <https://www.viamichelin.com/> (07.06.2021.)
- Vodovod i odvodnja d.o.o. Šibenik [ViO Šibenik], www.vodovodsib.hr (15.04.2021.)
- Vresk, M., 1985: Urbanizacija Dalmacije u uvjetima litoralizacije, Radovi 20, 31-40
- Wertheimer-Baletić, A., 1999: Stanovništvo i razvoj, MATE, Zagreb
- Wertheimer-Baletić, A., 2013: Demografska posttranzicijska etapa u zapadnoj Europi – obilježja i čimbenici (razdoblje 1960. – 2010. godine, Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Razred za društvene znanosti 50=516, 121-152
- WiFi4EU, Besplatan Wi-Fi za građane Europe, Europska komisija, 2021., <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/wifi4eu-besplatan-wi-fi-za-gradane-europe> (25.06.2021.)
- Zakon o gradnji, NN 153/13, 20/17
- Zakon o komunalnom gospodarstvu, NN 68/18, 110/18, 32/20
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 87/08, 86/09, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20
- Zakon o održivom gospodarenju otpadom, NN 94/13, 73/17, 14/19, 98/19
- Zakon o poljoprivrednom zemljištu, NN 20/18, 115/18, 98/19

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, NN 10/97, 107/07, 94/13, 98/19
 Zakon o prijevozu u cestovnom prometu, NN 41/18, 98/19, 30/21
 Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, NN 147/14, 123/17, 118/18
 Zakon o socijalnoj skrbi, NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20
 Zakon o sportu, NN 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16, 98/19, 47/20, 77/20
 Zakon o udrugama, NN 74/14, 70/17, 98/19
 Zakon o udrugama, NN 74/14, 70/17, 98/19
 Zakon o unaprjeđenju poduzetničke infrastrukture, NN 93/13, 114/13, 41/14, 57/18
 Zakon o vodi za ljudsku potrošnju, NN 56/13, 64/15, 104/17, 115/18, 16/20
 Zakon o vodnim uslugama, NN 66/19
 Zakon o zaštiti prirode, NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19
 Zakon o zaštiti zraka, NN 127/19
 Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju, NN 80/13, 137/13, 98/19
 Zakon o zdravstvenoj zaštiti, NN 100/18, 125/19, 147/20
 Zaposleni prema područjima djelatnosti i po županijama; stanje 31. ožujka 2019., Priopćenje 9.2.4., DZS, Zagreb, 2020., <https://www.dzs.hr/> (30.03.2021.)
 Zdravstvena ustanova Ljekarne Šibenik, Ljekarne [ZULJŠ], <https://www.ljekarna-sibenik.hr/ljekarne/> (31.5.2021.).
 Zeleni grad Šibenik d.o.o., 2021a: Naslovnica, <http://cistoca-sibenik.hr/index.php> (25.06.2021.)

NEPUBLICIRANI IZVORI

Broj kućanstava priključenih na širokopojasnu mrežu i broj kućanstva s dostupnim priključcima na širokopojasnu mrežu u urbanom području Šibenik 30. rujna 2020. godine, Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti [HAKOM], Zagreb, 2021.

Ilegalna odlagališta otpada u Gradu Skradinu, Grad Skradin, Skradin, 2021a

Količina prikupljenog otpada prema vrsti u Gradu Šibeniku i Općini Bilice od 2018. do 2020. godine, Zeleni grad Šibenik d.o.o., Šibenik, 2021b

Monitoring vode za ljudsku potrošnju 2015-2019 za područje ZO Jaruga, Zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije, Šibenik, 2021.

Nezaposleno stanovništvo (ukupan broj po jedinicama lokalne samouprave unutar urbanog područja Šibenik od 2015. do 2020. godine); Nezaposleni prema dobi (ukupan broj po jedinicama lokalne samouprave unutar urbanog područja Šibenik od 2015. do 2020. godine); Nezaposleni prema trajanju nezaposlenosti (ukupan broj po jedinicama lokalne samouprave unutar urbanog područja Šibenik od 2015. do 2020. godine); Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Šibenik, Šibenik, 2021.

Podatci o broju aktivnih obrta prema cehovima u Udruženju obrtnika Šibenik, Obrtnička komora Šibensko-kninske županije, Šibenik, 2021.

Podatci o broju aktivnih poduzeća i obrta, njihovoj klasifikaciji, broju novoregistriranih i zatvorenih poduzeća i novoregistriranih obrta, ukupnom broju zaposlenih te prometu ostvarenom u poduzećima i obrtima po NKD u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od 2015. do 2020. godine, DZS, Zagreb, 2021.

Podatci o broju i vrsti parkirnih mjesta po zonama u Šibeniku, Gradski parking Šibenik d.o.o., Šibenik, 2021.

Podatci o broju nesreća i broju nastradalih osoba u prometnim nesrećama od 2015. do 2020. godine, Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska uprava Šibensko-kninska, Šibenik, 2021.

Podatci o broju poduzeća, broju dobitaša i gubitaka, broju zaposlenih po poduzećima te prihodima i obvezama prema kategorijama, Financijska agencija [FINA], Zagreb, 2021.

Podatci o broju smještajnih jedinica, kreveta i pomoćnih kreveta po turističkim zajednicama na teritoriju UP Šibenik, Turistička zajednica Šibensko-kninske županije, Šibenik, 2021.

Podatci o duljini plinske distribucijske mreže, broju korisnika i priključenih kućanstava te prosječnoj potrošnji energije, EVN Croatia Plin d.o.o., Zadar, 2021.

Podatci o kriminalitetu i sigurnosti građana 2015.-2020. g., Policijska uprava Šibensko-kninska, Šibenik, 2021.

Podatci o stanju socijalne skrbi i socijalnih usluga 2015.-2020. g., Centar za socijalnu skrb Šibenik, Šibenik, 2021.

Uklonjena ilegalna odlagališta otpada u Gradu Šibeniku 2020. godine, Grad Šibenik, Šibenik, 2020.

Ukupan broj zaposlenih po jedinicama lokalne samouprave unutar urbanog područja Šibenik od 2015. do 2020. godine; Broj zaposlenih osoba po jedinicama lokalne samouprave unutar urbanog područja Šibenik prema dobi, spolu i sektoru zaposlenja od 2015. do 2020. godine; Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Područni ured Šibenik, Šibenik, 2021.

Uvid u stanje miniranosti, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ravnateljstvo civilne zaštite, Zagreb, 2021.

NACRT

7. POPIS GRAFIČKIH I TABLIČNIH PRILOGA

Popis grafičkih priloga

Sl. 1. Teritorijalni obuhvat urbanog područja Šibenik.....	6
Sl. 2. Geografski i geoprometni položaj urbanog područja Šibenik.....	7
Sl. 3. Zone u urbanom području Šibenik.....	9
Sl. 4. Hipsometrijska karta urbanog područja Šibenik.....	11
Sl. 5. Broj stanovnika po JLS-ima UP-a Šibenik 2011. godine.....	13
Sl. 6. Prostorni razmještaj stanovništva po naseljima UP-a Šibenik 2011. godine.....	14
Sl. 7. Gustoća naseljenosti po naseljima UP-a Šibenik 2011. godine.....	15
Sl. 8. Prirodno kretanje stanovništva UP Šibenik u usporedbi s prosjecima na razini Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske u razdoblju od 2015. do 2019. g.....	17
Sl. 9. Prirodno kretanje stanovništva UP-a Šibenik od 1857.-2011. g.....	21
Sl. 10. Prirodno kretanje stanovništva Grada Šibenika, UP-a Šibenik i Šibensko-kninske županije u razdoblju od 1857.-2011. g.....	22
Sl. 11. Dobno-spolna struktura UP Šibenik 2001. i 2011. godine.....	24
Sl. 12. Dobno-spolna struktura Grada Skradina, Grada Šibenika i Općine Bilice 2011. godine.....	25
Sl. 13. Etničke manjine u UP Šibenik 2011. godine.....	26
Sl. 14. Društvena infrastruktura UP Šibenik.....	28
Sl. 15. Kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade 2016.-2020. godine za jedinice lokalne samouprave u nadležnosti Centra za socijalnu skrb Šibenik i za Šibensko-kninsku županiju.....	37
Sl. 16. Udio korisnika zajamčene minimalne naknade 2020. godine prema jedinicama lokalne samouprave u nadležnosti Centra za socijalnu skrb Šibenik.....	38
Sl. 17. Kretanje broja nezaposlenih 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik i Šibensko-kninsku županiju.....	39
Sl. 18. Kretanje broja beskućnika 2016.-2020. godine u skloništu za beskućnike Caritasa šibenske biskupije.....	39
Sl. 19. Broj kaznenih djela 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik.....	41
Sl. 20. Kretanje stope kriminaliteta 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik.....	42
Sl. 21. Kretanje broja kaznenih djela maloljetnih počinitelja 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik.....	43
Sl. 22. Kretanje broja kaznenih djela zloupotrebe droga 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik.....	43
Sl. 23. Udio stanovništva urbanog područja Šibenik prema najvišem postignutom stupnju obrazovanja po petogodišnjim dobnim kohortama od 25 do 75 i više godina 2011. godine.....	46
Sl. 24. Naselja s ustanovama za predškolsko obrazovanje u urbanom području Šibenik 2021. godine.....	48
Sl. 25. Naselja urbanog područja Šibenik s osnovnoškolskim ustanovama 2021. godine.....	51
Sl. 26. Broj učenika u osnovnim školama na području Grada Šibenika i Grada Skradina od početka školske godine 2011./2012. do početka školske godine 2019./2020.....	53
Sl. 27. Broj učenika u srednjim školama na području Grada Šibenika od početka školske godine 2011./2012. do početka školske godine 2019./2020.....	55
Sl. 28. Ukupni bruto domaći proizvod Šibensko-kninske županije od 2008. do 2018. godine.....	61
Sl. 29. Stope godišnje promjene ukupne vrijednosti bruto domaćeg proizvoda Republike Hrvatske, NUTS 2 regije Jadranska Hrvatska, Zadarske, Šibensko-kninske i Splitsko-dalmatinske županije od 2009. do 2018. godine.....	62
Sl. 30. Udio različitih kategorija djelatnosti u bruto dodanoj vrijednosti Šibensko-kninske županije 2018. godine.....	63
Sl. 31. Bruto domaći proizvod po stanovniku u Republici Hrvatskoj, NUTS 2 regiji Jadranska Hrvatska, Zadarskoj, Šibensko-kninskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji od 2008. do 2018. g.....	64
Sl. 32. Broj zaposlenih koji su radili na području Grada Šibenika prema sektoru djelatnosti od 2015. do 2020. godine.....	66

Sl. 33. Broj zaposlenih koji su radili na području Grada Skradina prema sektoru djelatnosti od 2015. do 2020. godine.....	67
Sl. 34. Broj zaposlenih koji su radili na području Općine Bilice prema sektoru djelatnosti od 2015. do 2020. godine	67
Sl. 35. Broj nezaposlenih u urbanom području Šibenik po mjesecima od 2015. do 2020. godine	69
Sl. 36. Ostvaren prihod poduzeća u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od 2015. do 2019. godine.....	75
Sl. 37. Broj i udio obrta u urbanom području Šibenik prema kategoriji djelatnosti 31. prosinca 2020. godine.....	80
Sl. 38. Broj aktivnih obrta po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od 2015. do 2020. godine	81
Sl. 39. Broj turističkih dolazaka prema jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine	90
Sl. 40. Broj turističkih noćenja prema jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine	91
Sl. 41. Broj turističkih dolazaka domaćih i stranih turista u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine	92
Sl. 42. Broj turističkih noćenja domaćih i stranih turista u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine	92
Sl. 43. Broj turističkih dolazaka po mjesecima u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2016. i 2019. godine.	94
Sl. 44. Broj turističkih noćenja po mjesecima u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2016. i 2019. godine.	95
Sl. 45. Broj luka u nautičkom turizmu u Šibensko-kninskoj županiji od 2011. do 2020. godine.....	101
Sl. 46. Turistička infrastruktura u urbanom području Šibenik 2017. godine	102
Sl. 47. Način korištenja zemljišta u urbanom području Šibenik 2018. godine.....	110
Sl. 48. Nositelji poljoprivrednih gospodarstava u urbanom području Šibenik prema najvišem postignutom stupnju obrazovanja 31. prosinca 2020. godine	114
Sl. 49. Nositelji poljoprivrednih gospodarstava u urbanom području Šibenik prema dobi 31. prosinca 2020. godine	115
Sl. 50. Procijenjena vrijednost iskrcaja u ribarstvu u Šibenskoj-kninskoj županiji od 2013. do 2019. godine.....	119
Sl. 51. Mjerne postaje kvalitete zraka UP Šibenik	123
Sl. 52. Kakvoća mora za kupanje 2020. u UP Šibenik.....	125
Sl. 53. Potencijalno poplavljena područja podizanjem razine mora za 90 cm – pregled najugroženijih područja	129
Sl. 54. Količine oborine za kolovoz 2017. godine izrađene u postocima višegodišnjeg prosjeka (1961.-1990.).....	131
Sl. 55. Minski sumnjivo područje na području Grada Skradina	135
Sl. 56. Područja zaštićena na temelju Zakona o zaštiti prirode u urbanom području Šibenik 2021. godine.....	138
Sl. 57. Područja prirodnih vrijednosti u UP Šibenik čija je zaštita previđena Prostornim planom Šibensko-kninske županije.....	139
Sl. 58. Područja u UP Šibenik koja su zaštićena Uredbom o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže 2019. godine	142
Sl. 59. Brownfield područja u urbanom području Šibenik čija je revitalizacija u tijeku ili za koje postoje izrađeni planovi revitalizacije 2021. godine	146
Sl. 60. Vodoopskrbni sustav urbanog područja Šibenik	149
Sl. 61. Sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda urbanog područja Šibenik.....	152
Sl. 62. Količina prikupljenog otpada u Gradu Šibeniku i Općini Bilice po mjesecima od 2018. do 2020. godine	156
Sl. 63. Količina prikupljenog komunalnog i glomaznog otpada na šibenskim otocima 2019. i 2020. godine.....	157
Sl. 64. Plinoopskrbni sustav urbanog područja Šibenik.....	160
Sl. 65. Energetski sustav urbanog područja Šibenik	161
Sl. 66. Cestovna mreža urbanog područja Šibenik	166
Sl. 67. Prosječni godišnji dnevni promet na cestama urbanog područja Šibenik 2020. godine.....	169

Sl. 68. Prosječni ljetni dnevni promet na cestama urbanog područja Šibenik 2019. godine	170
Sl. 69. Postojeće i planirane željezničke pruge u UP Šibenik	174
Sl. 70. Luke otvorene za javni prijevoz i trase trajektnih, brodskih i brzobrodskih linija u urbanom području Šibenik 2021. godine	177
Sl. 71. Broj prevezenih putnika na linijama javnog pomorskog prijevoza u urbanom području Šibenik od 2015. do 2020. godine	179
Sl. 72. Planirane lokacije zračne luke i helidroma u UP Šibenik	181
Sl. 73. Naselja urbanog područja Šibenik u kojima se nalaze stajališta autobusnih linija prijevoznika Autotransport Šibenik u lipnju 2021. godine	183
Sl. 74. Javna parkirališta u Šibeniku 2021. godine	188
Sl. 75. Udio broja udruga po području djelatnosti u UP Šibenik	201

Popis tablica u tekstu

Tab. 1. Osnovne značajke jedinica lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2011. g.	8
Tab. 2. Prosječne godišnje stope nataliteta i mortaliteta po JLS-ima UP-a Šibenik u razdoblju od 2015. do 2019. godine	16
Tab. 3. Pregled stanovništva JLS UP-a Šibenik i komparabilnih statističkih jedinica s obzirom na migracijska obilježja 2011. godine	18
Tab. 4. Doseljeno stanovništvo u UP Šibenik i Šibensko-kninsku županiju prema ishodištu u razdoblju od 2015. do 2019. godine	19
Tab. 5. Kretanje migracijskog salda UP Šibenik u razdoblju od 2015. do 2019. godine	19
Tab. 6. Odseljeno stanovništvo iz UP Šibenik i Šibensko-kninske županiju prema mjestu emigracije u razdoblju od 2015. do 2019. godine	20
Tab. 7. Ukupno kretanje stanovništva i njene sastavnice te podtip općeg kretanja stanovništva po JLS-ima UP-a Šibenik u razdoblju 2015.-2019.g.	22
Tab. 8. Pokazatelji sastava stanovništva prema dobi i spolu prema komparabilnim statističkim jedinicama 2011. godine	23
Tab. 9. Broj stanova prema namjeni unutar obuhvata UP Šibenik	30
Tab. 10. Opremljenost stanova na prostoru UP Šibenik	30
Tab. 11. Broj privatnih kućanstava na području UP Šibenik	30
Tab. 12. Broj godišnjih manifestacija u UP Šibenik evidentiranih na web stranicama TZ-a	33
Tab. 13. Kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade 2015.-2019. godine za jedinice lokalne samouprave u nadležnosti Centra za socijalnu skrb Šibenik, Šibensko-kninsku županiju i Republiku Hrvatsku	36
Tab. 14. Broj korisnika zajamčene minimalne naknade 2020. godine za urbano područje Šibenik	37
Tab. 15. Kretanje broja nezaposlenih 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik	38
Tab. 16. Kretanje broja kaznenih djela i stope kriminaliteta 2016.-2020. godine za Urbano područje Šibenik	41
Tab. 17. Kretanje stope kriminaliteta 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik, Šibensko-kninsku županiju i Republiku Hrvatsku	41
Tab. 18. Kretanje broja kaznenih djela maloljetnih počinitelja 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik	42
Tab. 19. Kretanje broja kaznenih djela zloupotrebe droga 2016.-2020. godine za urbano područje Šibenik	42
Tab. 20. Stanovništvo urbanog područja Šibenik starije od 15 godina prema najvišem završenom stupnju obrazovanja 2011. godine	45
Tab. 21. Ustanove predškolskog odgoja u urbanom području Šibenik 2021. godine	47
Tab. 22. Broj učenika u osnovnim školama u UP Šibenik u školskoj godini 2020./2021.	52
Tab. 23. Studijski programi na visokim učilištima u Šibeniku 2021. godine	56

Tab. 24. Broj studenata po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od akademske godine 2011./2012. do akademske godine 2019./2020.....	57
Tab. 25. Zaposleno stanovništvo po jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik 2011. g.....	65
Tab. 26. Broj zaposlenih koji su radili u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od 2015. do 2020. godine	66
Tab. 27. Broj poduzeća na km ² i broj poduzeća na 1.000 stanovnika po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2019. godine.....	71
Tab. 28. Broj aktivnih poduzeća prema vrsti u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine	72
Tab. 29. Kategorije djelatnosti s najvišim udjelom u broju poduzeća po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik 2019. godine.....	72
Tab. 30. Broj novoregistriranih i zatvorenih poduzeća prema veličini u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine	74
Tab. 31. Broj poduzeća i financijska bilanca poduzeća u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine...75	75
Tab. 32. Ukupna neto dobit ili gubitak ostvaren u poduzećima urbanog područja Šibenik od 2015. do 2019. godine	76
Tab. 33. Broj zaposlenih po poduzećima i prosječna neto plaća u poduzećima u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine	77
Tab. 34. Vrijednost dobara i usluga koje su izvezla i uvezla poduzeća u urbanom području Šibenik od 2015. do 2019. godine	77
Tab. 35. Broj aktivnih obrta prema cehovima Udruženja obrtnika Šibenik na dan 31. prosinca od 2015. do 2020. godine.....	79
Tab. 36. Promjena broja obrta prema kategoriji djelatnosti u urbanom području Šibenik od 2015. do 2020. godine	82
Tab. 37. Broj zaposlenih u obrtima u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od 2015. do 2019. godine.....	83
Tab. 38. Prosječan broj zaposlenih u obrtima u urbanom području Šibenik po kategorijama djelatnosti 2019. godine	83
Tab. 39. Udjeli domaćih i stranih turista po jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine	93
Tab. 40. Prosječan boravak turista prema jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine	94
Tab. 41. Podatci o poslovanju luka nautičkog turizma u Šibensko-kninskoj županiji od 2015. do 2020. godine...96	96
Tab. 42. Broj soba i postelja prema tipu smještajnih kapaciteta u urbanom području Šibenik 2019. godine.....98	98
Tab. 43. Smještajni kapaciteti u urbanom području Šibenik prema vrsti i broju soba i postelja 2021. godine	98
Tab. 44. Broj postelja u smještajnim kapacitetima po jedinicama lokalne samouprave u urbanom području Šibenik od 2016. do 2019. godine.....	99
Tab. 45. Smještajni kapaciteti prema kategorijama po turističkim zajednicama u urbanom području Šibenik 2021. godine.....	99
Tab. 46. Smještajni kapaciteti prema kategorizaciji u urbanom području Šibenik 2021. godine.....100	100
Tab. 47. Pokazatelji o poduzećima u prerađivačkoj industriji u Gradu Šibeniku od 2015. do 2019. godine	107
Tab. 48. Bruto dodana vrijednost prerađivačke industrije u Šibensko-kninskoj županiji od 2011. do 2018. godine	108
Tab. 49. Površine poljoprivrednog i potencijalnog poljoprivrednog zemljišta po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik.....	110
Tab. 50. Ukupna površina parcela upisanih u ARKOD po jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik prema vrsti poljoprivredne parcele 31. prosinca 2020. godine	111
Tab. 51. Poljoprivredna gospodarstva u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik prema vrsti 31. prosinca 2020. godine	113
Tab. 52. Broj poljoprivrednih gospodarstava u urbanom području Šibenik prema vrsti od 31. prosinca 2018. do 31. prosinca 2020. godine	116
Tab. 53. Broj plovila u ribarskoj floti Šibensko-kninske županije od 2013. do 2019. godine	118

Tab. 54. Kvaliteta zraka 2016.-2020. godine za UP Šibenik.....	122
Tab. 55. Prikaz monitoringa vode za ljudsku potrošnju 2015.-2019. godine za Zonu opskrbe Jaruga.....	124
Tab. 56. Prikaz monitoringa vode za ljudsku potrošnju 2015.-2019. godine za vodocrpilište Jaruga.....	124
Tab. 57. Kakvoća mora za kupanje 2016.-2020. godine za UP Šibenik.....	125
Tab. 58. Koncentracije teških metala u primorskoj Hrvatskoj.....	127
Tab. 59. Vrijednosti globalnih promjena temperature i oborina te procjene kretanja.....	128
Tab. 60. Procjena šteta po naseljima, danas i u budućnosti izražene u milijunima US\$ po godini.....	130
Tab. 61. Broj potresa po intenzitetu.....	132
Tab. 62. Broj gospodarskih subjekata prema indeksu opasnosti.....	133
Tab. 63. Popis područja zaštićenih na temelju Zakona o zaštiti prirode u urbanom području Šibenik 2021. godine.....	137
Tab. 64. Područja prirodnih vrijednosti u UP Šibenik čija je zaštita previđena Prostornim planom Šibensko-kninske županije.....	139
Tab. 65. Popis područja u UP Šibenik koja su zaštićena Uredbom o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže 2019. godine.....	141
Tab. 66. Broj kulturnih dobara u UP Šibenik prema vrsti i jedinici lokalne samouprave 2021. godine.....	143
Tab. 67. Broj i rezultat uzoraka redovitog i revizijskog monitoringa.....	150
Tab. 68. Broj priključaka kućanstva urbanog područja Šibenik na javni vodoopskrbni sustav.....	150
Tab. 69. Broj priključaka gospodarskih subjekata urbanog područja Šibenik na javni vodoopskrbni sustav.....	150
Tab. 70. Potrošnja vode po kućanstvima.....	151
Tab. 71. Potrošnja vode gospodarskih subjekata.....	151
Tab. 72. Broj priključaka kućanstva urbanog područja Šibenik na kanalizacijski sustav.....	153
Tab. 73. Broj priključaka gospodarskih subjekata urbanog područja Šibenika na kanalizacijski sustav.....	153
Tab. 74. Količina prikupljenog otpada prema vrsti u jedinicama lokalne samouprave urbanog područja Šibenik od 2016. do 2019. godine.....	155
Tab. 75. Kućanstva urbanog područja Šibenik bez priključka na elektrodistributivnu mrežu.....	162
Tab. 76. Broj priključaka kućanstava i gospodarskih subjekata po JLS.....	162
Tab. 77. Potrošnja električne energije kućanstava i gospodarskih subjekata po JLS.....	162
Tab. 78. Položaj i ukupne snage vjetroelektrana urbanog područja Šibenik.....	163
Tab. 79. Duljina mreže razvrstanih cesta u UP Šibenik 2021. godine.....	165
Tab. 80. Pokazatelji gustoće i razvijenosti prometne mreže u UP Šibenik 2019. godine.....	167
Tab. 81. Broj prometnih nesreća prema vrsti u urbanom području Šibenik od 2015. do 2020. godine.....	170
Tab. 82. Broj stradalih osoba u prometnim nesrećama prema težini stradanja u urbanom području Šibenik od 2015. do 2020. godine.....	171
Tab. 83. Prosječno vrijeme putovanja automobilom iz sjedišta jedinica lokalne samouprave urbanog područja Šibenik u odabrane urbane centre u Hrvatskoj 2021. godine.....	172
Tab. 84. Podatci o željezničkim prugama u UP Šibenik.....	173
Tab. 85. Broj prevezenih putnika po službenim mjestima željezničkog prometa u urbanom području Šibenik od 2017. do 2019. godine.....	175
Tab. 86. Broj polazaka po linijama gradskog prijevoza u Gradu Šibeniku u lipnju 2021. godine.....	184
Tab. 87. Broj i obilježja parkirališta i parkirnih mjesta po zonama u Šibeniku 2021. godine.....	188
Tab. 88. Broj kućanstava priključenih na širokopojasnu mrežu i broj kućanstva s dostupnim priključcima na širokopojasnu mrežu u urbanom području Šibenik 30. rujna 2020. godine.....	193
Tab. 89. Izvršna tijela javne vlasti na području UP Šibenik.....	196
Tab. 90. Popis ustanova i poduzeća u vlasništvu administrativnih jedinica UP Šibenik.....	197
Tab. 91. Proračun administrativnih jedinica UP Šibenik.....	198
Tab. 92. Zastupljenost civilnih udruga po području djelatnosti na prostoru UP Šibenik.....	200

Popis tablica u prilogu

Tablica 1. Broj stanovnika po naseljima urbanog područja Šibenik 2011. godine	226
Tablica 2. Popis srednjoškolskih programa u urbanom području Šibenik u školskoj godini 2020./2021.	227
Tablica 3. Zastupljenost društvene infrastrukture UP Šibenik.....	229
Tablica 4. Predstavnička tijela javne vlasti na području UP Šibenik.....	230

NAČRT

8. PRILOZI

Tablica 1. Broj stanovnika po naseljima urbanog područja Šibenik 2011. godine

Ime naselja	Broj stanovnika	Ime naselja	Broj stanovnika
GRAD ŠIBENIK		GRAD SKRADIN	
Boraja	249	Bičine	174
Brnjica	72	Bratiškovci	251
Brodarica	2.534	Bribir	103
Čvrljevo	64	Cicvare	18
Danilo	376	Dubravice	594
Danilo Biranj	442	Gorice	27
Danilo Kraljice	104	Gračac	179
Donje Polje	267	Ićevo	59
Dubrava kod Šibenika	1.185	Krković	189
Goriš	147	Lađevci	112
Gradina	303	Međare	6
Grebaštica	937	Piramatovci	275
Jadrtovac	171	Plastovo	204
Kaprije	189	Rupe	470
Konjevrate	173	Skradin	588
Krapanj	170	Skradinsko Polje	46
Lepenica	68	Sonković	336
Lozovac	368	Vačani	120
Mravnica	70	Velika Glava	29
Perković	111	Žažvić	30
Podine	26	Ždrapanj	15
Radonić	79	OPĆINA BILICE	
Raslina	567	Bilice	2.307
Sitno Donje	561		
Slivno	110		
Šibenik	34.302		
Vrpolje	776		
Vrsno	67		
Zaton	978		
Zlarin	284		
Žaborić	479		
Žirje	103		

Tablica 2. Popis srednjoškolskih programa u urbanom području Šibenik u školskoj godini 2020./2021.

Naziv srednje škole i programa obrazovanja	Trajanje (godine)	Broj razrednih odjela	Upisna kvota
Centar za odgoj i obrazovanje Šubičevac Šibenik			
Pomoćni administrator – TES	3	0,20	2
Pomoćni kuhar i slastičar – TES	3	0,40	4
Pomoćni vrtlar – TES	3	0,40	4
Ukupno Centar za odgoj i obrazovanje Šubičevac Šibenik		1,00	10
Ekonomska škola Šibenik			
Administrator (prilagođeni program)	2	1,00	7
Ekonomist	4	1,00	22
Komercijalist	4	1,00	22
Upravni referent	4	1,00	22
Ukupno Ekonomska škola Šibenik		4,00	73
Gimnazija Antuna Vrančića Šibenik			
Jezična gimnazija	4	2,00	48
Klasična gimnazija	4	1,00	22
Opća gimnazija	4	2,00	48
Prirodoslovno-matematička gimnazija	4	1,00	24
Ukupno Gimnazija Antuna Vrančića Šibenik		6,00	142
Glazbena škola Ivana Lukačića Šibenik			
Glazbenik – pripremno obrazovanje	2	1,00	7
Glazbenik – program srednje škole	4	1,00	14
Ukupno Glazbena škola Ivana Lukačića Šibenik		2,00	21
Industrijsko-obrtnička škola Šibenik			
Brodski električar	4	1,00	22
Autolimar – JMO	3	0,25	6
Automehatričar – JMO	3	0,42	10
Elektroinstalater – JMO	3	0,33	8
Brodomehaničar IG	3	0,60	12
Tehnički crtač	3	0,40	8
Instalater grijanja i klimatizacije	3	0,38	9
Plinoinstalater – JMO	3	0,25	6
Vodoinstalater – JMO	3	0,38	9

Ukupno Industrijsko-obrtnička škola Šibenik		4,00	90
Medicinska škola Šibenik			
Farmaceutski tehničar	4	1,00	26
Fizioterapeutski tehničar/fizioterapeutska tehničarka	4	1,00	26
Medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege	5	1,00	26
Ukupno Medicinska škola Šibenik		3,00	78
Prometno-tehnička škola Šibenik			
Pomorski nautičar	4	1,00	22
Tehničar cestovnog prometa – novi strukovni kurikulum	4	1,00	20
Tehničar za jahte i marine	4	1,00	22
Vozač motornog vozila IG	3	1,00	22
Ukupno Prometno-tehnička škola Šibenik		4,00	86
Srednja strukovna škola Šibenik			
Agroturistički tehničar	4	1,00	21
Cvječar (prilagođeni program)	3	1,00	5
Kozmetičar	4	1,00	21
Prodavač DO	3	1,00	20
Frizer – JMO	3	0,54	14
Pediker – JMO	3	0,23	6
Stolar – JMO	3	0,23	6
Ukupno Srednja strukovna škola Šibenik		5,00	93
Tehnička škola			
Arhitektonski tehničar	4	1,00	24
Elektrotehničar	4	1,00	24
Strojarski računalni tehničar	4	1,00	22
Tehničar za brodogradarstvo	4	1,00	22
Ukupno Tehnička škola Šibenik		4,00	92
Turističko-ugostiteljska škola Šibenik			
Hotelijersko-turistički tehničar	4	1,00	26
Konobar	3	1,50	33
Kuhar	3	1,50	33
Ukupno Turističko-ugostiteljska škola Šibenik		4,00	92

Izvor podataka: Odluka o upisu učenika u I. razred srednje škole u školskoj godini 2020./2021. (NN 62/20)

Tablica 3. Zastupljenost društvene infrastrukture UP Šibenik

Jedinica lokalne samouprave	Infrastruktura									Ukupno	
	Kulturna		Zdravstvena				Sportsko-rekreacijska		Ukupno		
	Ustanove	Udruge	Ustanove				Udruge	Ustanove			Udruge i klubovi
			I. razina	II. razina	III. razina	Zavodi					
Grad Šibenik	7	105	39	1	-	2	19	1	190	364	
Općina Bilice		1	2	-	-	-	-	-	4	7	
Grad Skradin	2	10	4	-	-	-	-	-	11	27	
Ukupno	9	116	45	1	/	2	19	1	205	398	

Izvor podataka: RSSKŽ, 2019; SRGS 1, 2011; SRGS, 2017; HZSLJ, 2020; DZS, 2021; ZULJŠ, Ljekarne 2021; JUŠOŠ, 2021

Tablica 4. Predstavnička tijela javne vlasti na području UP Šibenik

Jedinica lokalne samouprave	Predstavnička tijela	Broj izvršitelja
Grad Šibenik	Gradsko vijeće Grada Šibenika	1
	Odbor za dodjelu nagrada i drugih priznanja	7
	Odbor za izbor i imenovanja	7
	Odbor za društvene djelatnosti	7
	Odbor za gospodarstvo	7
	Odbor za plan, financije i gradsku imovinu	7
	Odbor za prigovore i tužbe	7
	Odbor za prostorno uređenje, komunalno gospodarstvo i stambene odnose	7
	Odbor za razvoj mjesne samouprave	7
	Odbor za statutarno pravna pitanja	7
	Odbor za suradnju sa općinama, gradovima, regijama i međunarodnu suradnju	7
	Odbor za zaštitu okoliša	7
	Mandatno povjerenstvo Gradskog vijeća Grada Šibenika	3
	vijeća gradskih četvrti	16
vijeća mjesnih odbora	29	
Općina Bilice	Općinsko Vijeće	1
	Zamjenik predsjednika Općinskog Vijeća	1
	Općinski vijećnici	7
Grad Skradin	Gradsko vijeće Grada Skradina	13
	Odbor za izbor i imenovanja	*
	Odbor za Statut i poslovnik	*
	Mandatna komisija	*
	Komisija za prigovore i pritužbe	*
Odbor za mjesnu samoupravu	*	

* broj izvršitelja nije javno dostupan

Izvor podataka: SSGŠ, 2021; SSOB, 2021; SSGS, 2021.